

UAN

SIDAD AUTÓNOMA DE NUEV
CCIÓN GENERAL DE BIBLIOTEC

LIBRARY
OF THE
MEDICAL
I.

KBR1500
.C67
1786
v.2
c.1

6456#103

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

1080044308

EXPLANATIO
IURIS
DECRETALIUM.

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

®

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
CAPILLA ALFONSO DE BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

6/ene/93 MICROFILMADO 2-17

KBR 1500

667

1786

v. 1

FONDO BIBLIOTECA PÚBLICA
DEL ESTADO DE NUEVO LEÓN

122745

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

ROSI OVUM DE AMORIS TUA QUAE...
 ALIQUOTIUS ADIUTUM AMER...
 MICH... 1786

EXPLANATIO
 IURIS DECRETALIIUM,
 SERVATO ORDINE COLLECTIONIS
 S. PONTIFICIS GREGORII IX.
 DUOBUS TOMIS DISTRIBUTA.

AUCTORE

D. ANTONIO IGNATIO A CORTAVARRIA ET BARRUTIA,
 Maioris Ovetensis Collegii in Salmantina Univer-
 sitate, tum etiam Matritensis Advocatorum
 Alumno.

TOMUS I.
 LIBER I. ET II.

46489

MATRITI MDCCLXXXVI.

APUD PLACIDUM BARCO LOPEZ.
 SUPERIORUM PERMISSU.

EXCELLENTISSIMO,
ADMODUMQUE ILLUSTRARI VIRO
D. IOSEPHO MOÑINO,
COMITI DE FLORIDABLANCA,
INSIGNIS CAROLI III. ORDINIS MAGNA CRUCE
DECORATO, INTIMIORIS HISPAN. CONSILII
SENATORI, ET CATHOLICI REGIS AD-
MINISTRO. PRAECIPUO

*Antonius Ignatius à Cortavarria,
et Barrutia.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

*Ut primum hoc operae, atque indus-
triae meae, quaecunque tandem est,
pensum in lucem edere statui, decrevi*

simul illustri nomini tuo illud dicare. Causas, quae me movissent, non addam; neque enim encomium texere sinis, dum perlibenter, atque benignè illos excipis, qui Patriae utilitati quoquo modo consulere conantur. Confido autem, quae tua est humanitas, fore, ut lucubrationes istas, studiorum meorum primitias, quae non Lectorem te, sed doctrinae Iudicem exposcunt, non asperneris: incomptae enim licet, et incultae, in Reipublicae commodum sanè elaboratae sunt; ut hoc uno titulo sperare fidenter illius patrocinium debeant, qui excitandis eruditorem studiis, acuendaeque industriae praestò semper adest, et cuius ductu florere, amplificarique in dies Hispana res pergit, plaudentibus bonis omnibus. Faxit Deus diù quam felicissimè vivas, ut accurante te florentior illa magis, magisque evadat.

DIRECCIÓN GENERAL D

PRAE.

PRAEFATIO.

Collectionem Decretalium, quae S. Pontificis Gregorii IX. appellatur, cum plurimi commentariis illustrarint, nemo tamen, ni mea me fallit opinio, hucusque fuit, qui Iuvenum genio satis accommodata methodo id praestiterit. Quiddam enim plurimum repositae antiquitatis adiunxerunt disciplinae, quae medio tempore viguit, amoenumque, atque liberum historiae campum percurrentes, utilissimos equidem ediderunt tractatus, sed fusiores, quam ut in Scholis unius, aut alterius anni curriculo tradi queant; deinde etiam novâ, quae sibi placuit, ratione dispositos, spretâ eâ, quae in Collectione conspicitur. Alii, et sanè plerique, iuri Decretalium tradendo unicè intenti, neque praecedentis disciplinae ullam habuerunt rationem, neque meminerunt illius, quae sequuta fuit; quinimò certa incertis admiscendo, fontes, ex quibus capita, quae in Corpore Iuris extant, desumpta sunt, satis accuratè nusquam perspexisse videntur. Huiusce generis Institutionibus, aut, si mavis, Summis Iuris Ca-

no-

nonici, dum primùm Tyrones dare operam
compelluntur, nemo non videt quot orian-
tur incommoda; namque primò inde fluit
quod, dum diversas circa eandem rem sen-
tentias inveniunt, tempus omne terant in ex-
cogitandis, vel addiscendis scholasticis dis-
tinctionibus, quibus eas inter se componant
decisiones, quas nullo negotio intelligerent,
si disciplinam, quae unoquoque tempore
vigeat, consulerent: deinde, cum omnia,
quae in canonibus leguntur, aequè tenère
sint edocti, aut nullum sibi usquam in arte
critica subsidium quaerendum existimant,
rectique iudicii munera, atque eruendae ve-
ritatis regulas confundunt cum immoderata
quaecunque in dubium revocandi licentia;
aut non nisi vigiliis novis id adsequuntur,
quod eodem, quem semel impenderunt, la-
bore potuissent commodius, atque utilius
consequi. His accedit quod, cum libri, qui-
bus apud nos cultores canonum incumbunt,
foetus Alienigenarum sint, postquam pluri-
bus annis huic scientiae quis incubuit, ne
levi quidem imbutus sit cognitione pruden-
tissimarum legum, quibus Reges nostri dis-
ciplinæ ecclesiasticæ utilissimè consulue-
runt,

runt, uti eiusdem religiosissimi Protectores.

Haec diutius cogitans, quamque rei
litterariae exitiosa sint experimento edoc-
tus, expectabam in dies novam Decreta-
lium Explanationem ad usum Hispaniae Iu-
ventutis; neque enim adduci poteram, ut
crederem inter tot praestantes viros, quos
in nostris Scholis audieram, defuturum, qui
Reipublicae in hoc conferret; donec tan-
dem hos omnes, haud dubiè aliis, fortè etiam
gravioribus, aut utilioribus, implicitos cen-
sens, ipse in id animum intendi. Agnosce-
bam equidem ingenii mei tenuitatem, me-
ritòque mihi objiciendum verebar illud Di-
vi Hieronimi ad Rusticum: *Ne ad scriben-
dum cito prosilias, nec levi ducaris insania:::
multo tempore discere quod doceas: equis ve-
rò, Patriae amore, vel leviter tactus, aequo
diutius ferat animo Andream Vallensem,
Ludovicum Engel, Cironium, aliosque hu-
iuscemodi Decretalium Commentatores Iu-
venum versari manu, quibus quadriennio,
aut amplius dicato, is doctissimus salutetur,
qui adjecta, aut adempta negatione, iura,
quae sibi invicem pugnare videbantur, com-
ponere sciet, quantunvis florentis, bene-*

*

que

que constitutae Ecclesiae saecula nunquam animo complexus fuerit, neque recolare studeat auream illam aetatem ab ipsis inde Apostolorum temporibus ad nos usque tractam? Neque adeo arduum existimavi ex iis, quae ab aliis fuso calamo conscripta sunt, quae utiliora viderentur depromere, aliisque licet paucis ex propria adjectis penni ita universa digerere, ut iuri Decretalium disciplinae varietates iuxta temporum vicissitudines subjiciantur, simulque ea, quae ad cuiusque capitis, aut tituli cognitionem fuerint magis necessaria. Praeterea cooptatus Regia benignitate Maioris Ovetensis Collegii Sodalium numero, sententiam quam iure Respublica vigilas meas exigeret, in cuius commodum unice tendunt amantissimi Regis studia omnia: me vero non mediocrem ei utilitatem allaturum putavi saltem ex eo, quod videntes coeteri, quibus eadem mecum conditio contigit, omnium undequaque minimum in lucem prodire non erubuisse, tandem timorem abjicient, ingeniorumque suorum specimen praebere pergunt, simulque ostendere, quod neque litterarum amor, neque

que Reipublicae serviendi dulcis voluptas adhuc ab his Domibus exularint, quae tot olim pietate, atque scientiis insignes viros pepererunt.

Accessit quoque deinde alia, eaque non minoris ponderis ratio; assumptus enim in Matritense egregium Advocatorum Collegium, sequi à vestibulo ipso illos debui Sodales, simulque studiorum Duces, atque Magistros, qui nihil sibi licere existimant, quod non tendat ad Patriae utilitatem, et commoda.

Iuris Canonici scientiam edocendi methodus, quae ferè ubique invaluit, et apud nos frequentatur, ea est, ut Tyronibus primum saeculi, ut plurimum, duodecimi, et decimertii disciplina proponatur, quia ullà adhuc imbuti sint transacti prius temporis notitià: nihilominus dubitari nequit facilius, foeliciusque cuilibet scientiae eum incumbere, qui primò rei ipsius originem scrutatur, deinde vero eam gradatim percurrit, singularum varietatum causas inquirens, atque attentè considerans. Invenisti huiusce ordinis incommoda dolui saepissime; neque tamen privati cuiusque vota

quidquam prosunt dum de ratione in Scholis servanda quaestio est. Illud omnibus licet, si Patriae amore ducti, amovère studeant officicula, quae ipsi eadem via incedentes javenerunt.

Hoc ut praestarem, cuiusque tituli materiem pluries circumspexi, singulasque disciplinae varietates, tum priores, tum posteriores, innuere curavi. Adjunxi pleraque Decreta Concilii Tridentini, necnon plures Pontificum posteriores Constitutiones cum nonnullis Declarationibus Congregationis Concilii, ut haec Collectio, quae in Scholis, et Foro omnium versatur manu, neque ita ieiuna evadat, sicut in Commentariis disciplinae praesidio destitutis conspicitur, neque adeo susus pateat Tractatibus, qui Iuvenum captui non convenient.

Communius receptas sententias, quae potui, amplexus sum: si quando singulare quid protuli, Auctorem, ex quo id esset depromptum, aut rationes, quae me movissent, innuere non defui, prout brevitatis in Opere, quod tantum Tyronibus paratur, servanda patiebatur.

Sequitus fui ordinem Collectionis; quavis

vis enim me non lateat eam minus accuratâ methodo esse dispositam, prae oculis tamen habendum censui quod ait Franciscus Florens, eos nempe, qui aliam viam instituunt, aut omninò à lectione Decretalium avertere, aut saltem ad eam animos non praeparare. Equis autem paucis comprehendat innumera, quae inde oriuntur damna? In Epistolis Pontificiis Catholicae Fidei dogmata, vel fidelibus exponuntur apertius, vel ab Haeticorum telis acrius defenduntur: edocentur in eis praecepta morum, christianaeque pietatis officia, ait eruditus P. Constantius: illud superest duntaxat, ut ab erroribus, praeconcepitisque opinionibus immanis quis ad eas accedat. De Conciliorum canonibus nihil necessum est animadvertere, qui in Collectione Gregoriana extant; quam proinde ni assidue evolvant Iuvenes, cruda tantum, et praecocia studia ab eis sunt expectanda.

INDEX TITULORUM

qui in hoc Tomo continentur.

LIBER PRIMUS.

Titulus I. De Summa Trinitate, et Fide Catholica.	pag. 1.
Titulus II. De Constitutionibus.	5.
Titulus III. De Rescriptis.	12.
Titulus IV. De Consuetudine.	17.
Titulus V. De Postulatione Praelatorum.	22.
Titulus VI. De Electione, et electi potestate.	25.
Titulus VII. De Translatione Episcoporum.	35.
Titulus VIII. De Auctoritate, et usu Pallii.	39.
Titulus IX. De Renunciatione.	42.
Titulus X. De supplicanda negligentia Praelatorum.	47.
Titulus XI. De Temporibus ordinationum.	48.
Titulus XII. De Scrutinio in Ordine faciendo.	52.
Titulus XIII. De Ordinatis ab Episcopo, qui Episcopatus renunciavit.	54.
Titulus XIV. De Aetate, qualitate, et ordine Praeficiendorum.	55.
Titulus XV. De Sacra Unctione.	61.
Titulus XVI. De Sacramentis non iterandis.	62.
Titulus XVII. De Filiiis Presbiterorum ordin. vel non.	65.
Titulus XVIII. De Servis non ordinandis.	69.
Titulus XIX. De obligatis ad Ratiocinia ordin. vel non.	71.
Titulus XX. De Corpore vitiatis ordin. vel non.	72.
Titulus XXI. De Bigamis non ordinandis.	74.
Titulus XXII. De Clericis peregrinis.	77.
Titulus XXIII. De Officio Archidiaconi.	81.
Titulus XXIV. De Officio Archiepiscopali.	83.
Titulus XXV. De Officio Primicerii.	ibid.
	81.

Titulus XXVI. De Officio Sacristae.	84.
Titulus XXVII. De Officio Custodis.	ibid.
Titulus XXVIII. De Officio Vicarii.	85.
Titulus XXIX. De Officio, et potestate Iudicis Delegati.	88.
Titulus XXX. De Officio Legati.	96.
Titulus XXXI. De Officio Iudicis Ordinarii.	98.
Titulus XXXII. De Officio Iudicis.	101.
Titulus XXXIII. De Maioritate, et Obedientia.	102.
Titulus XXXIV. De Treuga, et Pace.	104.
Titulus XXXV. De Pactis.	105.
Titulus XXXVI. De Transactionibus.	106.
Titulus XXXVII. De Postulando.	107.
Titulus XXXVIII. De Procuratoribus.	108.
Titulus XXXIX. De Sindico.	111.
Titulus XL. De iis, quae vi, metu, et causa sunt.	ibid.
Titulus XLI. De Restitutione in integrum.	113.
Titulus XLII. De Alienatione iudicii mutandi causa facti.	114.
Titulus XLIII. De Arbitris.	115.

LIBER SECUNDUS.

Titulus I. De Iudiciis.	118.
Titulus II. De Foro competenti.	131.
Titulus III. De Libelli oblatione.	136.
Titulus IV. De multis Petitioibus.	138.
Titulus V. De Litis contestatione.	139.
Titulus VI. Ut lite non contestata, non procedatur ad Testium recept. vel ad sententiam diffinitivam.	140.
Titulus VII. De Iuramento calumniae.	141.
Titulus VIII. De Dilationibus.	143.
Titulus IX. De Feriis.	144.
Titulus X. De Ordine Cognitionum.	145.
Titulus XI. De Plus petitionibus.	ibid.
	81.

Titulus XII. De causa Possessionis, et Proprietatis.	146.
Titulus XIII. De Restitutione spoliatorum.	148.
Titulus XIV. De Dolo, et Contumacia.	151.
Titulus XV. De eo, qui mittitur in possessionem rei servandae causa.	152.
Titulus XVI. Ut ille pendente nihil innovetur.	153.
Titulus XVII. De Sequestratione possessionis, et fructuum.	ibid.
Titulus XVIII. De Confessis.	154.
Titulus XIX. De Probationibus.	155.
Titulus XX. De Testibus, et Attestationibus.	158.
Titulus XXI. De Testibus cogendis, vel non.	161.
Titulus XXII. De Fide instrumentorum.	162.
Titulus XXIII. De Praesumptionibus.	163.
Titulus XXIV. De Iurjurando.	165.
Titulus XXV. De Exceptionibus.	168.
Titulus XXVI. De Praescriptionibus.	170.
Titulus XXVII. De Sententia, et re iudicata.	172.
Titulus XXVIII. De Appellationibus, Recusationibus, et Relationibus.	175.
Titulus XXIX. De Clericis peregrinantibus.	182.
Titulus XXX. De Confirmatione utili, vel inutili.	183.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pag. XI, lin. 31, Capellanus, lege Capellanus.
 Pag. 1, lin. 7, Franciscus, lege Franciscus.
 Pag. 13, lin. ult. relucturi, lege reluctari.
 Pag. 38, lin. 31, perferenda, lege perferendus.

DIS.

DISSERTATIO DE COLLECTIONIBUS,

QUAE GREGORIANAM PRAECESSERUNT,

ATQUE DE HUIUSCE FORMA, ET AUCTORITATE.

Temeritatis equidem, aut arrogantiae arguerer, si de antiquis Collectionibus pro rei dignitate disserrere me posse existimarem, aut ea patefacere, quae viros doctissimos, atque in veteribus monumentis, tum editis, tum ineditis, evolvendis exercitatos latere. Verum alia mihi mens, consilium aliud. Explanatorem Gregorianae Collectionis aggressus, nihil Tyronebus utilius fore censeo, quam ut in unoquoque Titulo anteacti temporis saltem aliqua tribueretur notio, ita enim futurum spero, ut, rem ab origine desumens, caute animadvertant singulas varietates, quae in disciplina ecclesiastica contigerunt, gradatimque quasi manu ducantur ad tempora, quae vocamus Decretalium: suscepta autem haec ratio iure exigebat, ut quibus praedicta Collectio addiscenda proponitur, simul nonnulla anteriorum notitia praebetur.

Egerunt eruditissimi viri hac de re, tum proximi, tum hodiernis temporibus, scilicet Petrus de Marca, Paschasius Quesnellus, Petrus Constantius, Petrus, et Hieronimus Ballerini fratres, Carolus Blascus, Franciscus Florens, Van-Espenius, Carolus Sebastianus Berardus, Iulius Laurentius Selvagius, et Franciscus Salmonius; nobis autem curae erit ex eo

Tom. I.

4

rum

rum lucubrationibus, paulò attentius consideratis, quae probabiliora videbuntur depromere.

Sive Latinam, sive Graecam Ecclesiam respiciamus, primò ea occurrunt Collectio, quae dicitur *Canonum Apostolorum*, S. Clementi vulgò tributa.

Et quidem Ecclesiam ab ipsis sui primordiis certis regulis, ac legibus indiguisse dubitari nequit: unde et asserendum est, nonnullas ab Apostolis ipsis fuisse praescriptas, prout Ecclesiarum, quae ab ipsis, eorumque Discipulis instituebantur, regimen postulabat: coeterum scripto eas traditas fuisse minime sibi persuadebit qui sciet quam accuratà diligentia primis temporibus curaretur, ne palam quibusque ferent Religionis nostrae mysteria: leges à primis illis Ecclesiae Ducibus stabilitae, ait Constantius, vivebant in cordibus Sacerdotum, cum traditione, tum quotidiano usu impressae; at eas in omnium oculis evulgare dicebatur nefas, ut, qua cautione fides, eadem, et disciplina tractaretur; de quo plura invenies apud Fleuri in tractatu de *Moribus Christianor.* Sanè regulas verbo ab Apostolis praescriptas scripto subinde fuisse collectas, et Canonum Apostolorum titulo praenotatas, satis incredibile est iuxta Ballerinius fratres. Sed et conjicere licet per Constantium S. Clementem fuisse huiusce Collectionis Auctorem; cui quidem clarissimi viri sententiae non faciliè adhaerebit quisquis attentè perpendat quae tradit ipse de cura tegenda disciplinae pristinis temporibus; licet ergo S. ille Pontifex nonnullas regulas ex eis, quas ab Apostolis didicerat, custodiendas proposuerit Ecclesiis, quando earum necessitas exigebat, Collectionem autem efformasse credendus non est, cuius ope detegi facillimè possent plura Religionis nostrae mysteria. S. Basilus in libro de *Spiritu Sancto*, varios recensens Ecclesiae ritus, quòs, inquit, scripta docuit, ut signo *Crucis* eos signemus, qui spem collocarunt in *Christum*? : : : : ut ad *Orientem* versi, proceditur? : : : : consecramus aquam bap-

baptismatis, et oleum unctionis, praeterea ipsum, quod baptismum accipit; ex quibus scriptis? nonne ex *ta-cita*, secretaque traditione? quod ter immergatur homo, unde baustum? nonne ex doctrina, quam Patres nostri silentio quieto, minimeque curioso tectam retinuerunt? : : : : Pulchrè quidem illi edocti erant mysteriorum maiestatem silentio conservari, nam quae nec intueri fas est non initiatis, qui conveniobat horum doctrinam publicitus circumferri scripto?

Non nisi igitur posterius confectam crederem Collectionem, de qua loquimur: verum sive eam, quam hodie praesert, formam semper habuerit, sive collectis ab initio canonibus alii postmodum accesserint, certum est plurima in eis contineri, quae congrunt quidem disciplinae, quae tertio saeculo apud Graecos orientales servabatur, minimè autem conveniunt temporibus Apostolorum. Tandem et manifestos in eis errores deprehendi constans est.

Ex his faciliè quilibet agnoscat quodammodo circa antiquissimam hanc Collectionem ferendum sit iudicium. De ea, quae circumfertur sub nomine *Constitutionum Apostolicarum*, idem est asserendum.

Nulla alia apparet Collectio, quae referri valeat in illa tempora, in quibus Ecclesia sub Ethnicis Imperatoribus genuit oppressa: ex quo vero, pace illi quarto saeculo tributa, licuit Episcopis in Concilia liberè convenire, Romanosque Pontifices consulere, prodierunt innumeri Sinodici canones, et Sedis Apostolicae decreta, quibus et dogmata praefinita, aut declarata fuerunt, et morum regulae traditae, et constituta plura capita ecclesiasticae disciplinae. Haec, in quibus, post sacram utriusque Testamenti paginam, firmissimum habebatur Religionis nostrae praesidium, accuratè servari oportebat; indeque est quod plurimas inveniamus Collectiones ab ipsis inde D. Athanasii temporibus. Quinimò sua cuique Ecclesiae Collectio fuit, in qua referrebantur non solum eiusdem

Eclesiae; Conciliorumque generalium canones, verum etiam editi in particularibus aliarum Provincia- rum cum plurimis epistolis Romanorum Pontificum.

Singulas hasce privatas, Eclesiarum, sive etiam uniuscuiusque Episcopi Collectiones recensere possi- bile non est, neque foret adeo opportunum cum pos- teriores Compilatores illas tantum prae oculis habue- rint, quae cuiusque Nationis sunt, velut celebriores, serviebant. De hisce igitur nonnulla praelibabimus, Eclesiam Graecam à Latina secernentes.

Acta Concilii Chalcedonensis ostendunt Eclesiae Graecae fuisse suam canonum Collectionem ante medium saeculi quinti: quanam vero illa fuerit du- bitatur.

Christoforus Iustellus, quem, licet Calvinianae communionis partes sequeretur, sincerè se gessisse ait Petrus de Marca in erudiendis è situ veterum mo- numentis ad rem canonicam exornandam, evulgavit anno 1630. Codicem quendam, quem et appellat, et contendit fuisse *Eclesiae universae*: coeterum Coustantius, et Salmonius pluribus argumentis evin- cunt lapsum in eo fuisse eruditum aliqui virum. Probabilius est Codicem, quem Eclesia Graeca ante Concilium Chalcedonense habebat, non alium fuisse ab illo, quem deinde Dionisius Exiguus lati- nitate donavit; huius autem forma non congruit Iustelliano Codici, cum in eo legantur canones Ephesi- nisi, et differentia insuper deprehendatur in coetero- rum canonum numerandorum ratione, Cavendum proinde à Selvagio, qui hosce duos Codices confun- dit in *Diatriba Itagologica*, quam *Institutionibus ecle- siasticis* praemisit. Sed et in eo, etiam fortè no- tandus, quod incautè existimavit Codicem à Chris- tophoro Iustello editum tanquam Eclesiae univer- sae eundem esse, qui datus fuerat à Ioanne Tillet; nam Salmonius ait Du-Tillet Episcopum Briocensem dedisse Graecum Codicem anno 1549, eumque lati-

nè versum à Gentiano Herveto ex M. S. Eclesiae Pictaviensis, evulgatum ab ipso fuisse, cum inter- esset Concilio Tridentino una cum Cardinali à Lotha- ringia, neque confundendum esse, ut voluit Cardi- nalis Du-Perron, Codicem Eclesiae Orientalis à Du-Tillet datum cum Codice Eclesiae universae.

Alium Codicem ediderunt anno 1660. Henricus Iustellus, Christofori filius, simulque Calvinii sec- tator, atque fortassis minus sincerè se gerens, et Guillelmus Voelius Parisiensis Theologus, qui con- fundendus non est cum superiori.

Sentiendum aequè est suum Romanae, caeteris- que Ecclesiis Occidentalibus fuisse canonum Codi- cem antequam Dionisius Exiguus suam proferret Collectionem. Hoc demonstrare videntur *Epistola I. Sircii ad Himerium Tarracoensem*, et *S. Coelesti- ni I. ad Episcopos Apuliae, et Siciliae*, in quibus traditur nulli Sacerdotum licere suos canones, et statuta Sedis Apostolicae ignorare. Deinde de Roma- na Ecclesia aperit testatur ipse Dionisius Exiguus in Praefatione suae Collectionis: coeterum eam ante Concilium Nicaenum sola Regularum Apostolicarum traditione fuisse usam, communis sententia est.

Coustantius contendit nullum Codicem fuisse in Romana Ecclesia, antequam Dionisii Exigui Collec- tio prodiret, qui publica fingeretur auctoritate, ar- gumentumque, quo utitur, ineluctabile meà senten- tia est; nam Dionisii Collectio privati Monachi opus erat, nihilominus in ipso sui artu ita eam suscepit Romana Ecclesia, ut Castiodorus Dionisii Exigui coae- vus asserat *usu celeberrimo receptam*; atqui tan bre- vi, tamque facile hoc contingere non potuisset, si alius tunc temporis Eclesiae fuisset Codex publi- ca auctoritate confectus, aut saltem probatus. Quan- tunvis ergo ante Dionisii aetatem habuerit Romana Ecclesia canonum Codicem, in quo, et Graecarum Sinodorum sanctiones continebantur, hasce autem

omnes recepisse non propterea est sentiendum, cum deesset illi Codici publica auctoritas, uti privato studio composito: quod et post editam Dionisii Exigui Collectionem partim saltem est dicendum; licet enim magno plausu ab omnibus fuisset admitta, attamen non ideo canones omnes in ea contentos recepit. Ea tempestate Ecclesiam Romanam solum admisisse Nicaenos canones, quibus permixti erant Sardicenses, plurima ostendere videntur monumenta: caeterum haec sententia non placuit Carolo Sebastiano Berardo in *Dissertat. de variis sacr. can. Collectionibus ante Gratianum*. Id ipsum in coeteris omnibus Ecclesiis Occidentalibus contigisse ex eo probant Ballerini fratres, quod nulli alii Graeci canones allegati reperiantur ab Scrip- toribus Latinis ante saeculum sextum; impossibile autem videtur, aiunt, alios quoque canones fuisse receptos, nec ullum aliquando à quopiam fuisse laudatum. Profectò non desunt qui existimant nomine Nicaenorum canonum omnes Graecarum Sinodorum canones intelligi in antiquis monumentis, ex eo id provenire contententes, quod lecti, probatique fuerint in Sinodo Nicaena, quod precipue desumunt ex interlocutione Osio tributa; tunc vero nullum erit praedictae argumentationis momentum.

Dionisius Exiguus, natione Scythia, professione Monachus, degebat Romae sub initium saeculi sexti, licet certò non constet quò de causa eò fuerit profectus, ibique tandu commoratus. Conjectura Berardi est forsam unum fuisse ex illis Monachis Scythis, qui Romam tempore Hormisdæ Pontificis advenerunt occasione contentionum, quae emanarunt ex illa propositione *unus è Trinitate crucifixus est*. Cum praestantissima praeuisset pietatis, atque doctrinae testimonia, rogatus fertur primum à Laurentio Presbitero, deinde etiam ab Stephano Salonitano, quem nonnulli putarunt perperam fuisse Ro-

ma-

manum Pontificem, ut novae Collectioni adornandae admovent manum. Deinceps hortante Iuliano tituli S. Anastasiae Presbitero collegit S. Apostolicae decreta, postquam nimirum primam Collectionis suae partem, in qua Sinodici canones continentur, impleverat.

Longum foret recensere quænam Dionisius in utraque parte fuerit complexus illud sane observandum est, non satis constare utrum Collectioni, quam Romana Ecclesia antea habebat, expurgandae, atque in aptiorem methodum redigendae operam impenderit, an potius Graeco canonum Codici ordinando, atque castigatus in latinum sermonem vertendo.

Maximam sibi nactus fuit Dionisianus Codex auctoritatem, tum in Romana Ecclesia, tum in reliquis Occidentalibus, licet ad omnes eodem tempore non devenerit: verum perrara esse ait Constantius pura eiusdem exemplaria: sanè duo ipse memorat, unum, quo utebatur Baronius, quodque saepius laudavit pro Cresconiano, alterum quod asseratur in Bibliotheca Regis Christianissimi; hoc tamen à Dionisiano Codice in nonnullis differre candidè postmodum ipse fatetur.

Eodem saeculo sexto diae prodierunt Collectiones, scilicet Ferrandi Diaconi in Africa, et Martinì Bracarenis in Hispania.

Confecit ille suam Collectionem sub nomine *Breviationis*; deinde verò sub finem saeculi septimi eius studium imitatus Cresconius Episcopus, aliam protulit duabus partibus distinctam. Primam partem nuncupavit *Breviarium Canonicum*, secundam autem *Concordiam*, seu *Librum Canonum*. Coeterum notandum est id non carere dubitatione; quiddam enim existimant Cresconio tantum *Concordiam* esse tribuendam, alii verò putant auctiorem quandam Collectionem ab utraque diversam illum habuisse Auctorem.

Con-

Continentur hae Collectiones in Bibliotheca Iuris Canonici à Voello, et Henrico Iustello praestita, comprehenduntque postremum Iuris Canonici statum in Africa, quam ex tunc occupatam Mahometani retinent.

De Martini Bracarenis Collectione jam acturi, alius rem petere Patriae amore cogimur.

Qui imperperimè Institutiones Selvagii ediderunt opportunis quibusdam adnotationibus locupletatas, pluribus, et quidem minimè improbandis coniecturis ostendunt Hispanam Ecclesiam ab ipso saeculo quarto proprium canonum Codicem habuisse; in re enim tot tenebris involuta nemini datum est luculenta perhibere testimonia. Sanè de primae Collectionis Hispanae vetustate dubitari nequit. Balleritii, dum de Graeco canonum Codice apud Latinos usitato loquuntur, distinguunt tres ejusdem versiones, scilicet *Isidorianam*, ex eo ita appellatam, quod vulgata fuerit ex Collectione Isidori, *Priscam*, et *Dionisianam*. *Isidoriana* haec versio non solum *Priscà*, et *Dionisianà* prior est; sed et remotissimae antiquitatis signa praesert, quapropter neque tribuenda est Auctori Collectionis, quae vocatur *Hispanica*, sed multo censenda anterior. Eam in Hispania fuisse receptam nemo dubitat, atque ab Hispano homine factam merito conjicitur.

Deinde Martinus Bracarenis in Praefatione ad Collectionem canonum Orientalium duplicis generis vita animadvertit in anterioris versione latina, nimirum et ea, quae per *translatos obscurius dicta sunt*, et ea, quae per *scriptores sunt immutata*: quod profectò suadet Collectionem Graecorum canonum multò antiquiorem apud Hispanos; equis verò credit viros, de Graecorum Sinodorum canonibus colligendis, atque asservandis, adeò sollicitos, non prius eos, qui ab ipsis statuti fuerant, in unum congressisse.

Martinus, Bracarenis Episcopus, ex Hungaria, non

non Graecia, ut Garcia Loaisa, et alii censuerunt, oriundus, suam Collectionem per materias digestam edidit labente saeculo sexto. Vitia, quibus ipsa laborat, notata iam à perisque fuere. Nullus antiquior Hispanae Ecclesiae Codex superest, nisi quis adhuc maneat in obscura aliqua Bibliotheca abditus.

Collectio, quae dicitur *Hispanica*, cuius plura, modò breviora, modò auctiora exemplaria, non solum in Hispania, sed etiam in Italia, et Gallis sunt, composita videtur post annum 633, et ante 636. neque dubitatur eiusdem Auctorem fuisse Hispanum, quanvis constanter asseri non possit an tribuenda sit S. Isidoro Hispanensi.

Accesserunt nonnullae additiones variis huius Collectionis exemplaribus, nequon supposititia aliqua monumenta: verum omnia, quae in eiusdem Indice nuntiantur, pura, atque vera esse, ait Coustantius.

Fuit praeterea Hispanae Ecclesiae Codex canonum per materias dispositus, et libris, titulis, atque capitibus distributus, quorum seriem exhibuit Cardinalis de Aguirre à veteri Toletana Ecclesiae exemplari. Compositus autem censetur sub finem saeculi septimi, aut initium octavi: unde eam laudem Hispanis deberi, ait Coustantius, quod in texendis huius generis lucubrationibus Reginones, Anselmos, Burchardos, Ivones, Gratianos, coeterosque canonum Compilatores anteiverint.

His gradibus eventum est ad illa tempora, in quibus Isidorus Mercator, aut Peccator suam edidit Collectionem, quaeque adeò ecclesiasticae disciplinae faciem immutavit.

Variae sunt de huius operis vero Auctore, tum etiam de tempore, et loco, quo primum illud apparuit, opiniones.

Omnibus iam persuasum est, ait Carolus Blascus, huius Collectionis Auctorem non fuisse S. Isidorum Hispanensem, etsi multi id crediderint. De Isidoro

Setubensi aliqua foret dubitandi ratio, nisi pluribus aliis demonstraretur Hispano viro tribui neutiquam posse Collectionem, cuius Auctor magis sollicitum sese ostendit de Gallo-Germanorum gloria, quam Hispanorum, quique monumenta ita finxit, ut disciplinae Ecclesiarum Gallicanae, et Germanicae maxime convenirent, earumque statum exprimerent.

Publicavit eam Rieulfus Archiepiscopus Moguntinus sub finem saeculi octavi, aut initium noni, tanquam ex Hispania in Galliam delatam, et nonnisi serius, atque pedetentim in reliquis Ecclesiis Occidentalibus, praeter Gallicanam, et Germanicam, agnita fuit.

Hispanos eam usque ad saeculum duodecimum non admisisse videtur. Sed et Itali eam diu ignorarunt, aut saltem spreverunt: unde rejicienda venit illorum sententia, qui Impositorem Sedi Apostolicae devotum, eiusque iuribus extollendis attentum opinantur, cum imò potius nonnunquam ipsis detrahat, quando nimirum scopus Episcoporum indemnitati consulendi exigebat.

Mercator, quisquis tandem ille fuerit, adiunxit genuinis monumentis plura supposititia, quae vel ipse finxit, vel ab aliis iam fuerant fabricata: quapropter aequè esset absurdum, ut ait Salmonius, rejicere omnia tanquam supposita, et omnia admittere tanquam vera, quaecumque Isidori nomen praeseferunt; licet enim plures insint Pontificum Epistolae, quas docti inter supposititias amandant, non tamen etiam dubitari potest de veritate plurimarum rerum, quae eius Collectionis partem constituunt.

Adlaborarunt plurimi in falsis hisce monumentis à veris discernendis, cunctaeque Collectionis formam, atque vitia aperuit Carolus Blascus in *Commentario de Collectione Canonum Isidori Mercatoris*. Numerat ipse inter monumenta supposititia Epistolas XCVI. Romanis Pontificibus tributas, nimirum

LXI. à S. Clemente usque ad S. Silvestrum, quas collocavit Pseudo-Isidorus inter canones Apostolorum, et Concilium Nicaenum, et XXXV. reliquias à S. Silvestro usque ad D. Gregorium Magnum, quas cum veris Decretalibus subinde succedentibus admiscuit. Observare hic obiter iuvat Praefellendum, aut Auctoris lapsum, in Institutionibus Selvagii, dum praedictae Epistolae recensentur ex eodemmet Carolo Blasco.

Cum tandem communiter recepta fuerit Isidoriana Collectio, monumentaque, quae continet, vera existimata fuerint absque ulla suspicione, ope, praecipue Gratiani, aliorumque Compilatorum, mirum quot incommoda pepererit.

Fertur Hicmarum composuisse saeculo nono librum de Sinodis: verum Salmonius adinadvertit illum nondum apparuisse saltem hoc titulo. Regnum, natione Germanus, et Abbas Monasterii Prumiensis in Diocesi Trevirensi, confecit aliam Collectionem saeculo decimo ineunte duobus libris distributam, quae magis ab eruditissimis fit ex eo praesertim quod supposititia Isidori signata, aut nunquam, aut nonnisi raro allegaverit, antiquiores Collectiones prae oculis habere satius ducens.

Sub finem eiusdem saeculi Abbon, seu Abdon, Abbas Floriacensis, aliam dedit Collectionem, et quidem egregiam iuxta Salmonium, quae habetur in *Tom. 2. Antaeolorum P. Joannis Mabillonii*.

Sub initium saeculi undecimi Burchardus, patria Hassus, iuxta plerosque Monachus, iuxta alios Canonici, et Gapellanus Regius, deinde verò Episcopus Wormaciensis, Auctor fuit novae Collectionis, quae vulgò appellatur *Decretum Burchardi*, quod canones decreta nuncupaverit. Operam ei impendit, hortante Brucinone eiusdem Ecclesiae Praeposito, atque adiutorem habuit Obertum, Monachum Lobiensem, et postea Abbatem Gemblacensem: imò si Stephanus

num Baluzium sequi quis malit, Olbertus habendus est. verus huius Collectionis Auctor.

Sive Burchardus, sive Olbertus, multa apocripha transcripsit ex Collectione Isidori Mercatoris: unde patet quid de hac Collectione sit sentiendum.

Memoratu quoque digna illa est, quae tribuitur S. Anselmo Episcopo Luano; nam eam fere totam Gratianum in suum Decretum transtulisse creditur.

Doctissimus Antonius Augustinus dubitationem ingerit de vero eius Collectionis Auctore, tum ob silentium Poenitentiarum, qui S. Anselmi vitam scripsit, nonnullorum etiam exemplarium, quae absque illius nomine extant, tum quia in Collectione deprehenduntur aliqua monumenta S. Anselmi aetate posteriora. Coeterum, haec aliena manu post S. Anselmi obitum adici potuisse non diffitetur ipse Antonius Augustinus; namque distinguenda est Collectio ab Additamentis posterioribus; silentium verò Scriptoris vitae eiusdem, et aliorum exemplarium non adeo urget ex eo quod neque sancto viro vivente Collectio prodierit, neque perfecta ab eo omnino fuerit. Creditur Anselmum operi incubuisse sub Pontificatum Gregorii VII. post annum nempe 1061.

Extant quoque aliarum Collectionum per ea tempora confectarum M. S. exemplaria, veluti Cardinalis Deusdedit, Gregorii Presbiteri Cardinalis sub nomine Polycarpus, et Roberti Monachi Rhemensis: verum duplex illa Ivonis Episcopi Carnotensis iam nos exoptulat.

Prima pars, aut, si mavis, Collectio appellatur *Decretum*, eamque ab Ivone fuisse compositam à nemine dubitatur: non idem est de secunda, quae nuncupatur *Pavonia*. Desumpsit Ivo, quae suae inseruit ex Collectionibus Isidori, et Burchardi, quem sequutus fuit, Reginonis etiam Compilationem nonnunquam consulens: comprehendere ergo plura debuit aut falsa, aut saltem dubia monumenta. Ad-

iunxit quoque non pauca ex legibus Romanis, et ex Capitularibus Regum Francorum, tum etiam plura adversus errores Berengarii, qui saeculo undecimo suam haeresim sparsit, corporalem Christi Domini praesentiam ab Eucharistiae Sacramento excludens. Floruit Ivo sub finem saeculi undecimi, et initium duodecimi pietate, et doctrina clarus, tum in Monasterio Bellocavensi, tum in Carnotensi Ecclesia.

En praecipuarum Collectionum, quae Gratianam praeiverunt, brevissimam equidem, sed non omnino ignotam notitiam: antequam autem de ea sermonem instituamus licebit Graecae Ecclesiae, à qua longe divertimus, praestantiores Collectiones post Concilium Chalcedonense elaboratas digito saltem, ut dicunt, ostendere, earumque Auctores.

Primus sese post illa tempora offert Ioannes Antiochenus, cognomento Scholasticus, qui dicitur Auctor Collectionum, sive Opusculorum, quae inter canonum Collectiones locum habuerunt.

Germano Patriarchae Constantinopolitano tribuitur illud de sex prioribus Conciliis generalibus, quod in Iustelli, et Voelli Bibliotheca continetur. Deinde, ut alia praeteream, Photius composuit compendiarum historiam de septem Conciliis generalibus saeculo nono: item Nomocanonem, cui commentarios adhibuerunt Zonaras, et Balsamon.

Ioannes Psellus aliud Opusculum de septem prioribus Conciliis generalibus edidit saeculo undecimo.

Constantius Harmenoptus Compendii canonum Auctor fuit saeculo duodecimo, eique adiungendi sunt Aristenes Diaconus Ecclesiae Constantinopolitanae, et Simeon, vulgo dictus Magister, et Logotheta. Tandem saeculo decimotertio Collectionem canonum confecit Arsenius Monachus, et Patriarcha Constantinopolitanus; Synopsis verò novem Conciliorum generalium composuit Nilus, Metropolitanus Rhodius. Sed ad Gratianum iam deveniamus.

Si in certas aetates distinguere velimus iuris canonici disciplinam, dicere profecto poterimus Collectiones, quae Gratianeam praecesserunt, comprehendere iuxta canonicum vetus, in Decreto Gratiani ius medium contineri, disciplinam Decretalium novam appellantes, posteriorem autem novissimam. Coeterum haec, aliave partitiones, quae si forent undique exactae, plurimum adiuventi Tyronibus afferrent, placere mihi nusquam poterunt, quod videam in unoquoque ex praedictis statibus maximas contigisse vicissitudines; nam, ut exemplum proferam, in ipso iuris canonici statu antiquo equis neget disciplinam plurimum fuisse immutatam dum aut Dionisiana, aut Isidoriana Collectio recepta fuit? mallem igitur, ut Tyrones caute iuris canonici progressionem observantes, distinguerent, velut totidem gradus, tempus Concilii Niceno, et Sardicensi anterior ab eo, quod iisdem posterius fuit, usque ad Dionisii Exigui aetatem; deinde disciplinam, quae Dionisiana Collectionis ope inducta fuit, ab ea, quam Pseudo-Isidori fragmenta invexerunt, ut ita ipsis innotescat quantum differat antiqua, atque pura priorum saeculorum disciplina ab ea, quae in nonnullis monumentis ab Isidoro excogitata à Gratiano autem, Burchardo, Ivone, aliisque Compileribus admixtis invenitur, minimèque omnia confundant, quasi aequè pertinerent ad statum iuris canonici antiquum, aut medium.

Gratianus Monachus Bonnoniensis, patria Clusinus, suam Collectionem composuit sub medium saeculi duodecimi, quae magno opere viguit praesertim antequam Gregoriana Decretalium Collectio prodiret, et magno, etiam post detecta eiusdem vitia, habetur honore, tum in Scholis, tum in Iudiciis.

Agunt de ea ferè omnes quotquot canonicas lubricationes ediderunt; nihilominus proponendae à nobis breviter sunt regulae, quas prae oculis ha-

bere Tyronibus expediet in ea evolvenda.

Agnoscutur ea sub titulo *Decreti Gratiani*, eum tamen ab Auctore minime fuisse appositum constans apud omnes est, cum opus suum inscripserit: *Concordiam discordantium canonum*, magna licet ineptià, uti animadvertit Antonius Augustinus.

Verosimile non est, ait Berardus, Gratianum, dum suum Codicem composeret, anteriores omnes prae oculis habuisse; plurimum enim diligentiae eiusdem tribuerem, si vel celebrioribus Collectionibus usum fuisse dicerem, quarum fama ad nos usque pervenit. Deinde Graeci idiomatis Gratianum penitus fuisse ignarum plura ostendunt; unde saltem ex Collectionibus Graecis, quarum meminimus, nihil potuit depromere, nisi quatenus plura ex Graecis desumpta extabant in Latinis, quibus uti potuit, Collectionibus. Fuisse illae videntur Isidoriana, Burchardi, Ivonis, Anselmi, atque Reginonis.

Si de monumentorum, quae collegit, vi, atque auctoritate quaeratur, verbo dixerim, nullam ea mutare potuisse à Gratiano, uti privato viro; proindeque revocanda unaquaeque esse ad suos fontes, ita ut ampliori non fungantur auctoritate, quam quae eis in ipsis competit. Fertur quidem ex Trithemio Collectionem Gratiani confirmatam fuisse à S. Pontifice Eugenio III. cuius aetate composita fuit; verum huiusmodi confirmationem nullibi extare asserit Franciscus Florens cum aliis, et ex eo plenissime conficitur, quod nulla illius reperitur mentio neque in Praefatione editionis Romanae, neque in Brevis Gregorii XIII. in quo id tantum praecipitur, ut quae emendata, et reposita sunt, omnia quam diligentissime retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur, aut immutetur. Ne quis autem ex eo quod Decretum Gratiani omnium versari manibus videat, hallucinetur existimans illud undique exactè diligentia esse compositum, ita ut dubitare non liceat de

monumentorum, quae continet, fide, Carolum Sebastianum Berardi, Labbeum, Florentem, aliosque praeteribo, eruditissimi Antonii Augustini verba transcribere contentus. Asserit egregius iste Antistes Hispanus nihil utilius esse posse studiosis Pontificii iuris lectione Decreti Gratiani, si recte scriptum legatur, et ex suis fontibus singula capita deducta sint. Deinde verò proponens genera quorundam errorum, quibus scetetur, ait, saepe erratum esse video in nominibus hominum, urbium, provinciarum, conciliorum, et aliarum rerum. Saepè falsae sunt inscriptiones, et quae Conciliorum sunt, Pontificum Maximorum esse dicuntur, et quae sunt unius Episcopi inferioris, Romano Pontifici, aut Concilio generali, aut provinciali tribuuntur. Ex eo genere sunt illa, quae ex Concilio Martini Papae, aut Adriani Papae sumpta esse feruntur, quae vel Martino Braecarensi, et Graecis Conciliis, vel Engelramno Episcopo, vel Adriano ad Engelramnum inscribi debuerunt. Multa Gregorii, Ambrosii, Augustini, vel Hieronimi verba esse dicuntur, quae aut nusquam extant, aut aliena sunt. Illa quoque ipsa, quae inscriptiones habent veras, non rectè referuntur; saepè enim contrarias sententias referri scimus, saepè valde praecisas. Iam verò quae ex Graecis fontibus manant ex variis interpretationibus afferuntur, quasi sint aliorum Scriptorum, ac saepè aliud graecè, quam latine significant.

Profectò haec scribebat Antonius Augustinus cum nondum correctæ editio Romana prodierat, multaque ex his vitia emendata fuere à Correctoribus, qui purgando Gratiani Decreto incubuerunt sub Pontificibus Summis Pio IV. Pio V. et Gregorio XIII. coeterum plura nihilominus manserunt, uti inter alios ostendit Berardus.

Observare hic obiter liceat quàm accuratè diligentia Hispani viri omni aëvo rem canonicam coluerint,

rint. Si Collectionum canonum certo ordine dispositarum primos Auctores quaerimus, eos Hispanos fuisse comperimus, uti suo loco animadversum est ex Constantio. Doctissimi viri, quibus Pontifices Romani Pius IV. Pius V. et Gregorius XIII. usi sunt ad emendationem Decreti à Gratiano conflati, ferè omnes praecipui fuere Hispani uno tantum ex Galliis, nempe Arnaldo Pontaco, et nonnisi seriùs, inter viginti quatuor desumpto; quibus si adiungamus Antonii Augustini doctissimas lucubrationes, tota laus Hispanis manebit. Tandem Collectio Gregoriana, quae cum Decreto Gratiani componit Corpus, quod dicimus iuris canonici, Hispani viri opus est, Raimundi nimirum Pennafortensis, Barcinonensis.

Cuncta, quae hucusque innumis, in id exposita sunt, ut adolescentibus Collectioni huic addiscendae intentis viam pararemus, quã incedentes optatum finem facilius assequantur: verum illud adhuc remanet, ut de Collectionibus Decretalium, quae post Gratianum quidem, sed ante Gregorium IX. conflatae fuerunt, pauca expendamus: has enim praecipuè S. Raimundus habuit sibi duces.

Prima composita fuit à Bernardo Praeposito Papiensi sub nomine *Breviarii Extravagantium*, id est, Constitutionum, quae extra Decretum Gratiani vagabantur, vel quia hic eas omisserat, vel quod post eum fuissent editae. Collectio haec est, quae dicitur *prima* Decretalium.

Secundam illam appellamus, quae composita fuit à Ioanne Vallensi, sive eam ipse solus confecerit, sive ex illis depromperit, quae conflatae traduntur ab Alano, et Gilberto.

Aliam Collectionem posterius composuit Bernardus Compostellanus: cum tamen ea recepta non fuerit, et Innocentius III. aliam confici curaverit operâ Petri Beneventani Diaconi, et Notarii sui, *tertia* Collectionis nomen haec adeptâ fuit.

Animadvertendum est, hanc fuisse primam omnium Collectionem, quae publica auctoritate facta fuerit, cunctae enim, quae praecesserant, privatorum studiis debebantur.

Quarta Collectio eiusdem S. Pontificis Innocentii III. sollicitudine confecta fuit, et nonnisi quinque-
 nio postquam praecedens edita fuerat. Non apparet cuiusnam opera Innocentius usus fuerit, occasionem autem ex eo desumpsisse constat, quod habitum eo tempore fuerit Concilium generale Lateranense IV. anno scilicet 1215. eo sine praesertim coactum, ut nova in terram sanctam expeditio efformaretur.

Quinta confecta fuit auctoritate S. Pontificis Honorii III. à Magistro Tancredo Archidiacono Bononensi, continetque Epistolas Decretales ipsius Honorii.

Quantum, quamque feliciter laborarit peritissimus Antonius Augustinus in quatuor prioribus Collectionibus illustrandis norant omnes. Edidit quintam Innocentius Cironius.

S. Pontifex Gregorius IX. successor Honorii III. praecedentium Collectionum confusione, atque prolixitate offensus, novam fieri studuit anno 1230. in qua non solum continerentur, rescatis superfluis, Epistolae Decretales, quae in praecedentibus comprehensae fuerant, sed etiam nonnullae, quae à Collectoribus illarum ommissae, extra eas vagabantur, et tanquam incertae vacillabant in iudiciis, simul cum Constitutionibus ab ipso editis.

Haec sane fuit illius S. Pontificis mens, et intentio, utque voto res cederet, opera usus fuit S. Raimundi Pennafortensis, quem ex praeclaro Fratrum Praedicatorum Ordine Cappellanum, et Poenitentiarum suum assumpserat.

Methodus, quae S. Raimundo placuit, eadem fuit, quae in anterioribus Collectionibus conspiciebatur, quarum Auctores Codicis Iustiniani formam sequuti fuerant.

Sua

Sua quoque sunt Collectioni isti vitia, quorum plura in decursu operis, prout sese offerunt, adnotamus, alia verò hic animadvertere iuvabit.

Praecedentium Collectionum prolixitatem vitare cupiens, deprompsit S. Raimundus ex Decretalibus Epistolis, aliisque, quae suae Collectioni inseruit, monumentis illam partem, aut verba, quae sententiae suae sufficere ipsi visa sunt, reliqua autem praetermisit. Iam vero neminem latet quam facile in huiusmodi excerptionibus vel doctissimus quisque decipiatur: unde contingit, ut nonnunquam non undique exactus appareat Compilatoris delectus.

Deinde notum est quantum conferat integri monumenti, quodcumque tandem illud sit, lectio ad adipiscendam veram eiusdem sententiam; cumque truncata habeantur in hac Collectione, non semel trahuntur in sensum minime congruum.

Tandem monumenta vera à falsis non semper distinguit S. Raimundus, quod et praecedentibus Decretalium Collectoribus contigerat.

Ex his omnibus apparet quam accuratè amplexari, atque sequi debeant iuris canonici Studiosi Francisci Florentis, Van-Espenii, aliorumque consillium, qui nusquam monere desunt, non solum priores Collectiones, atque Antonii Augustini animadvertiones, sed etiam singulorum monumentorum fontes, quoad possit fieri, esse consulendos.

Illud profecto vitium nullibi invenies, quod sanctissimo viro tribuit Franciscus Florens, dum ait quaedam in Rescriptis Pontificum praetermisisse ad honorem, et decus Galliarum pertinentia, cum supercilium, et typhus Hispanicus ea ferre non posset: ubinam enim quaeso hocce partium studium, cum nec levissimum quidem appareat in universo opere signum, ex quo deprehendi queat Auctorem fuisse Hispanum?

Quoad auctoritatem attinet, aliter de hac Collec-

tione sentiendum est, ac de illis, quae solis privatorum studiis debentur, cum Summi Pontificis iussu composita fuerit, ab eoque probata, et publicata. Eamverò non propterea censendum cuncta, quae in ea continentur, eandem apud nos habere firmitatem; cum enim illis maius robur inesse nequeat, quam Constitutionibus, quae in dies à Summis Pontificibus eduntur, eadem in illis observanda venit regula, nimirum nullam apud nos habere vim obligandi quotiescumque Regum nostrorum iuribus, Regni legibus, atque honestis, et receptis consuetudinibus, initisque cum Sede Apostolica concordatis contrariantur.

Quibusnam rationibus nitatur id, quod sanè de rebus ad disciplinam, et externam Ecclesiae politiam expectantibus intelligi debere neminem latet, alibi fortassè ostendemus.

Sextus Decretalium à Bonifacio VIII. editus sub finem saeculi decimi tertii, anno scilicet 1297. veluti Supplementum, atque additio est Collectionis Gregorianaë; unde et illi *Sexti* nomen, quasi libri, qui quinque, quibus illa constat, accesserit: alias enim Collectio haec Bonifaciana, per quinque libros distributa est, aequè ac Gregoriana.

Collegit Bonifacius VIII. opera usus Guillelmi Ebrudunensis, Beregarii Biterrenensis, et Richardi de Senis Romanae Ecclesiae Vicecancellarii, Constitutiones posteriores Collectioni Gregorianaë, sive ipsius Gregorii IX. forent, sive subsequenter Summorum Pontificum.

Nonnihil à Tyronibus desiderari contingeret, nisi Clementinarum quoque, et Extravagantium mentio à nobis fieret.

Clementinarum Collectionem confectam habebat Clemens V. anno 1312. partim ex canonibus Concilii Viennensis, cui ipse praesederat, partim ex propriis Constitutionibus, ut Collectionis Gregorianaë velut septimus foret liber: verum morte praeventus eam publicare nequivit.

E-

Effectus id immediatus eius successor Ioannes XXII. quinto à praecitato tempore anno, nimirum 1317.

Notant eruditi ex Glossa Ioannis Andreae, Constitutiones huius Collectionis, licèt citentur ex Clemente V. in Concilio Viennensi, non tamen omnes in hoc Concilio fuisse editas, saltem ea formà, quam in Collectionibus habent; nam S. Pontifex quosdam per peritiores omninò rescari fecit, alias quoad verba immutari, nonnullas etiam quoad sententiam.

Postmodum ipsius Summi Pontificis Ioannis XXII. viginti Constitutiones in unum collectae fuere, easque vocamus *Extravagantes Ioannis XXII.*

Tandem habemus *Extravagantes communes*, in quibus aliae eiusdem Pontificis, aliorumque continentur. Quoniam Auctore hae duae Collectiones prodierint nescitur; unde non aliam in eis auctoritatem agnoscimus, quam eam, quae Constitutionibus ipsis in eis contentis inest.

De *Septimo* Decretalium, uti privati viri opere, idem esse sentiendum nemo diffitebitur.

Et quidem consistere hic iubebat suscepti instituti ratio; verum Tyronibus, quorum utilitas suprema nobis lex est, consulendi studium eò nos adhuc vel invitò ducit; ut novissimi iuris canonici fontes scrutemur, atque de iurisdictionis auctoritate, et vi apud nos paucis loquamur.

Quod de Collectione Gregorii IX. diximus, aequè intelligendum est de Sexto, atque Clementinis, nimirum Constitutiones in eis insertas eatenus tantum apud nos auctoritate potiri, quatenus initis à Regibus nostris cum Sede Romana conventionibus, Regni legibus, et consuetudinibus, atque Regum nostrorum praerogativis, ac iuribus non adversantur. Sin autem quaeratur de illis, quae in Extravagantibus, tum Ioannis XXII. dictis, tum etiam iis, quae nuncupantur communes, aut in Septimo Decretalium continentur, eas illis exequendas respondebi-

mus,

mus; quae in Bullariis prostant; utriusque enim deficit S. Pontificis approbatio, et debita forma facta publicatio. Inquirendum proinde est in primis de istarum Constitutionum legitimitate, et, si de ea constiterit, inspiciendum an receptae apud nos sicut, an etiam concordatis, legibus, consuetudinibus, Regumque nostrorum iuribus non advescentur.

De *Concilio Tridentini Decretis* nulla potest adesse dubitatio, cum receptum apud nos fuerit, et religiosissime servetur; verum non desunt alia, de quibus sepe dubitare contingit non Tyrones modo, sed etiam proveciores in canonici iuris prudentia. *Declarationes Congregationis Cardinalium, Rotae Decisiones, et Regulas Cancellariae* quotidie citari videmus, et si quae nonnulli maiorem fortassis, quam decet, aut minorem tribuunt auctoritatem: innuere ergo breviter quid sit de singulis sentiendum non erit inopportunitum.

Plures sunt Congregationes Cardinalium in eum finem institutae ut Summo Pontifici, qui unus universis sufficere nequit, adiutorium sint, et levamen. Alia dicitur *Consistorialis*, alia *Indicis*, alia *pro Consultationibus Episcoporum*, et *Regularium*, sive *super negotiis Episcoporum, et Regularium* ex duabus conflata, quibus adiungendae sunt Congregationes *Rituum, Indulgentiarum, Immunitatis, et Fabricae S. Petri*: coeternum de illa solum nos loquimur, quae primum à Pio IV. deinde verò ampliori potestate à Sixto V. instituta fuit *pro executione, et interpretatione Concilii Tridentini*.

Apparet ex ipsa denominatione in quibus versetur huiusce Congregationis cura, cuius responsa plurimum conducant ad capiendam Concilii mentem in rebus, quae ad disciplinae, et morum reformationem pertinent, nam earum, quae ad dogma spectant, interpretatio S. Pontifici reservata est. Iterum notandum in primis est, non quaecumque, quae, tan-

tanquam huiusce Congregationis decreta, ab Auctoribus exhibentur, talia esse, uti animadvertunt Fagnanus, et Cardinalis à Luca: deinde sciendum, quod, quanvis authentica sint (quod quando dicendum sit explicat latè D. Salgadus *de Retent. Bullar. part. 2. cap. 30. §. 5.* Constitutionem Urbani VIII. in hanc rem adducens) nullam apud nos obtineant firmitatem, nisi à Supremo Senatu, cui exequutio Concilii Tridentini à nostris Catholicis Regibus, uti specialibus eiusdem Protectoribus, demandata est, fuerint admissa. Contendit equidem sapientissimus Salgadus in eodem tractatu *part. 2. cap. 2.* Declarationes Congregationis nihil aliud esse, quam ipsomet Concilium declaratum; quod tamen non iudicari esse verum facile esset ostendere, si diutius immorari in his liceret: coeternum, licet id absque ulla limitatione concederemus, non ideo minus vera foret praedicta assertio, cum certum sit Concilium quidem Tridentinum generaliter receptum esse in his Regnis, id tamen non efficere, quominus nonnulla decreta dici valeant usu nunquam admissa: eoque sensu intelligendum est quod nuper dicebamus de religiosa eiusdem observantia.

De *Regulis Cancellariae*, quae temporales quaedam leges sunt pro cuiusque S. Pontificis vita tantum obtinentes, et primum Officii, quod Cancellaria vocatur, regimen solum spectabant, vix iam ulla apud nos esse potest dubitandi occasio, postquam Concordatorum ope Reges nostri pristina iura recuperarunt: si quid autem ex eis nihilominus usquam adducatur, eatenus solum admittetur, quatenus receptum apud nos esse apparuerit.

Decisiones Rotae eadem regula metiemur, quae aliorum Tribunalium sententias: ius igitur inter eas personas, et eo casu facient, quae lite comprehenduntur, quoad reliquas autem habendae sunt velut res inter alios acta.

Supervacaneum foret quidquam animadvertere de Constitutionibus, quibus religiosissimi Reges nostri utilitati Ecclesiae magnopere consulunt, tum potestati Regiae inhaerentis muneris vi, tum etiam tanquam speciales Concilii Tridentini Protectores, atque Defensores uniuersae ecclesiasticae disciplinae.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

LIBER PRIMUS.

TITULUS PRIMUS.

De Summa Trinitate, et Fide Catholica.

INCIPIT in ea mens fuit S. Raimundo, dum initium à Summa Trinitate fecit, ut decisiones omnes in hoc titulo congereret, quibus sanctissima circa hoc ineffabile misterium dogmata firmata in Conciliis sunt, damnatis haeresibus, quae ab ipsis penè Ecclesiae primordiis obortae fuerant; nam, ut ait Franciscus Florens, ita illae evanuerant, ut nulla earum mentio fieret tempore Decretalium: hinc est quod solam memorandos censuerit Inuquinus Abbatiss Floriacensis Monasterii propè Cosentiam in Calabria, quod ipse instituerat, atque Almarici Parisiensis Doctoris errores.

Almaricus plura contexit absurda initio saeculi decimi, à quibus recensendis abstinendum putavi, cum et Concilium Lateranense id effecerit indito illis insaniae nomine. Adire studiosus poterit Gabrielem Prateolum *de Vitiis haereticorum*, verbo *Almaricus, Caesarium, et Cardinalem à Petra*.

Supervacaneum foret quidquam animadvertere de Constitutionibus, quibus religiosissimi Reges nostri utilitati Ecclesiae magnopere consulunt, tum potestati Regiae inhaerentis muneris vi, tum etiam tanquam speciales Concilii Tridentini Protectores, atque Defensores univrsae ecclesiasticae disciplinae.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

LIBER PRIMUS.

TITULUS PRIMUS.

De Summa Trinitate, et Fide Catholica.

IN hac non ea mens fuit S. Raimundo, dum initium à Summa Trinitate fecit, ut decisiones omnes in hoc titulo congereret, quibus sanctissima circa hoc ineffabile misterium dogmata firmata in Conciliis sunt, damnatis haeresibus, quae ab ipsis penè Ecclesiae primordiis obortae fuerant; nam, ut ait Franciscus Florens, ita illae evanuerant, ut nulla earum mentio fieret tempore Decretalium: hinc est quod solam memorandos censuerit Inaquini Abbatis Fioriacensis Monasterii propè Cosentiam in Calabria, quod ipse instituerat, atque Almarici Parisiensis Doctoris errores.

Almaricus piura contexit absurda initio saeculi decimi, à quibus recensendis abstinendum putavi, cum et Concilium Lateranense id effecerit indito illis insaniae nomine. Adire studiosus poterit Gabrielem Prateolum *de Vitis haereticorum*, verbo *Almaricus*, Caesarium, et Cardinalem à Petra.

Prodiit Libellus Iuacini Floriacensis (pii aliquin viri iuxta Papebrochium, et alios) sæculo undecimo sub titulo: *De unitate, seu essentia Trinitatis*. Contendit in eo propugnare Petrum Lombardum, qui in suis sententiis tradiderat *unam summam rem esse Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum*: atque ipse, nullam rem esse, quae sit Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, nec esse essentiam, nec substantiam, nec naturam, aliàs quaternitatem adstrui, nimirum tres Divinas Personas, et illam communem essentiam, quasi quartam. Non diffitetur quidem Iuacinus tres Divinas Personas esse unius essentiae, et naturae, verum asserit, hanc unionem non esse veram, sed collectivam, et similitudinariam, quemadmodum multi homines dicuntur unus Populus, et multi fideles una Ecclesia.

Damnati fuere errores isti in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. anno 1215. coeterum illud observare decet discrimen, quod, licet damnatus fuerit Iuacini Libellus, ipse tamen non fuerit habitus haereticus. Sed neque reprobata sunt reliqua eius scripta, et gesta, cum se, suosque libros subiecerit iudicio Romanae Ecclesiae: Almarici autem memoria damnata omnino fuit, atque eius ossa exhumata dispersa fuere per sterquilina: *cap. 2. b. tit. 1.*

Hinc desumpta occasione expressit Concilium doctrinam fidei circa sanctissimum Trinitatis misterium, firmiter credens, et simpliciter confitens, quod unus solus est verus Deus, aeternus, immensus, et incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, et ineffabilis, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus: tres quidem personae, sed una essentia, una substantia, seu natura simplex omnino: Pater à nullo, Filius à Patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab utroque; absque initio, semper, ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, et Spiritus sanctus procedens: consubstantiales, et coaequales, et coomnipotentes, et

coaeterni: unum universorum principium: Creator omnium visibilium, et invisibilium, spiritualium, et corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis de nihilo utramque condidit creaturam, spiritualem, et corporalem; angelicam videlicet, et mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu, et corpore constitutam.

Sed et meminit Incarnationis Verbi Dei, Redemptionis humani generis, Baptismi, atque Matrimonii, uti apparet in *cap. 1.* De his discutere partim propositi metam excederet, partim foret supervacaneum, cum consulto aibi sermonem instituerimus. Illud abs re neutiquam fore iudicamus, si brevem hic Tyronibus praebemus notitiam praecipuarum haeresum, quibus sanctam Trinitatem concutere vel le improbi homines visi sunt.

Temporibus Constantini Magni Arius Ecclesiae Alexandrinae Praebiter Divinitatem Filii Dei temerario ausu negavit, eique cohobendo missus Alexandriam fuit Osius Episcopus Cordubensis, atque Hispanae Gentis praeriarum iubar: cum tamen neque suasiones tanti viri, nec Decreta Concilii ab eodem Alexandriae coacti sat fuissent, damnatus deinde fuit in Synodo Nicæna prima generali ipso Osió Praeside, atque Legato, tum Romanae Sedis, tum Imperatoris religiosissimi (1). Declaratum ibidem

A 2

(1) Osió Concilio Nicæno praefuisse, non solum ut missum à Constantino Magno, sed et ut Romanae Sedis Legatum simul cum Vincentio, et Vito eo hic firmarem lubentius, quò accuratius mihi discutienda, et invenienda haec res fuit, dum olim disserere de ea debui in celebri Universitate Salmantina, pro obtinenda Cathedra Ecclesiasticae historiae: coeternum abstinere auctus duco, quam leviter rem non minima diligentia dignam tractare. Nihilominus animadvertere haud desinam: exteros homines plerisque non facile adduci ut cedant in celeberrimo illo universae Ecclesiae Coeta in plagis orientalibus coacto hunc honorem. His-

fuit Iesum Christum esse Filium Dei unigenitum, natum ex Patre, Deum de Deo, lumen de lumine, genitum, non factum, Deum verum de Deo vero, consubstantialem Patri.

Divinitas Spiritus sancti declarata fuit, atque definita in Synodo Constantinopolitana secunda generali adversus Mæcedoninum, quem scriptis validissimè primus confutavit S. Athanasius.

Concilium Ephesinum tertium generale præfinitavit adversus Nestorium quid intelligendum sit dum Christus D. dicitur subsistere divino supposito in duodecim anathematis S. Cirilli.

In Chalcedonensi indictum fuit anathema adversus illos, qui aiebant, duas naturas, divinam, et humanam, in Iesu Christo post unionem confusas.

Ad hæc fidei dogmata circa sanctissimam Trinita-

pano Episcopo fuisse delatum. Sed et magnam gloriæ partem adiunxit strenuo huic Ecclesiæ Catholicæ Defensori, sive dum de Concilio Illiberritano, Gargensi, Arelatensi, Sardicensi, aut de Concilioulo Ariminensi in Italia habito loquitur, sive dum fabellas aniles de eiusdem interitu admittere paratos sese ostendunt. Extant qui non dissententur quidem Osmum prædicatæ Synodo præfuisse, veterem contendunt ad efficacie solâ legatione Imperatoriâ: sanè dubitare primum non sinunt catalogi Episcoporum, quos, præter Gelasium Crizzenum, tradiderunt D. Hieronimus, D. Athanasius, etocrates; in omnibus enim primus apparet Osius, et proxime sequuntur Vincentius, et Vitus Presbiteri; deinde vero Episcopi omnes, qui interemerunt, iuxta civilem, quæ tunc regebat, Provinciarum dispositionem. Deinde plura exempla Concilii Nicaeni videntur excerpta cum solis Osi, atque Vincentii, et Viti subscriptionibus, eò quod nimium procederet omnium numerus, uti testantur Balleriani fratres in tractatu de *Antiquis Canonum Collectionibus*, quem ediderunt Venetiis anno 1757. Videndus D. Ferdinandus de Mendoza de Concilio Illiberritano; item Betti in *Disertationibus Ecclesiasticis*, et Ioann. Cabasut. in *Synopi historica Notis. Ecclesiæ. sæculi. IV.* quibus nequit obijci Patriæ amor,

tatem pertinent quoque Constitutio Concilii Viennensis sub Clemente V. anno 1311. relata in *cap. unic. b. tit. in Clementin.* Constitutio Concilii Lugdunensis sub Gregorio X. anno 1274. quæ continetur in *cap. un. b. tit. in 6.* denique Constitutio Pauli IV. quæ incipit: *Cum quorundam anni 1555.*

Qui scire cupiet quando quis exterius fidem confiteri teneatur, quod vulgò in hoc titulo quaeri solet, adeat S. Pontificem Benedictum XIV. de *Synodo Diocesana lib. 3. cap. 20. n. 9. et seqq.* et D. Thomam 2. 2. *quest. 3. art. 1.*

TITULUS II.

De Constitutionibus.

Universa, quæ S. Raimundus in hæc Collectione congressit, desumpta sunt, tum ex sacra utriusque Testamenti pagina, tum ex canonibus Conciliorum, atque summorum Pontificum decretis, tum denique ex sententiis, et dictis sanctorum Patrum, eisque omnibus indidit in hoc titulo generale nomen constitutionis. Iam verò, hæc si quis invicem confundat, aut eandem omnibus vim ioesse existimet, neque veram Constitutionis ecclesiasticæ naturam sciet, neque erroribus esse poterit immunis: altius ergo rem petere expedit, ut studiosus canonum cultor, fontium, ex quibus Constitutio, imò et universum ius canonicum depromitur, aprimè conscis, nusquam in decursu offendant.

Ius canonicum, ita nuncupatum à canone, seu regula, dividi commodè potest eadem ratione, ac civile, dum hoc in *Institutionibus Iustiniani Imperatoris* dicitur venire scripto, aut sine scripto.

Iuris canonici scripti species variae sunt; nam eo numero recensentur in primis scripturæ sacrae,

sive ad antiquum, sive ad novum Testamentum pertineant: deinde Conciliorum canones, non tantum generalium, verum etiam particularium, sive Nationalia sint, sive Provincialia, sive Dioecesana: Constitutiones summorum Pontificum, quocumque nomine vocentur: tandem sententiae, seu dicta sanctorum Patrum. Cave autem existimes ad ius canonicum scriptum referenda esse quaecumque in hisce fontibus reperiuntur, cum nonnunquam consuetudo, aut traditio in eis recensentur.

Ad ius non scriptum spectant consuetudines, imò et traditiones iuxta plerosque, quanvis alii scripto iuri eas tribuant ex eo, quod venire censendae sint à Superioris expressa voluntate, quod solum ius scriptum constituit, non scriptura.

In singulis hisce speciebus magnà opus est cautione; nam in primis non omnia, quae in veteri Testamento reperiuntur, obtineant vim canonis, sed distinguenda sunt triplicis generis praecepta, caeremonialia nempe, iudicialia, et moralia. Prima, utpote Christi venturi figurae, evanuerunt ipsius adventu, ita ut nequeant observari absque peccato, imò et absque haeresi. Iudicialia, tanquam Iudaico populo à Deo tradita, ipsiusque indoli accommodata, iam non obligant; verum institui iterum ab Ecclesia valent, atque ex hac nova institutione obligare. Moralia non cessarunt in lege Gratiae; sed retenta sunt, et confirmata, utpote contingentia ipsius ius naturale. Sed nec ista obligandi vim habent à lege veteri: et ita intelligendum est vulgare axioma: *Lex cessavit quantum ad caeremonialia, et iudicialia, non quoad moralia*: ut eleganter, et solidissime explicat Dominicus Soto de Iustitia, et Iure, lib. 2. art. 4.

Haec est sententia, quae continetur in cap. 3. b. tit. maximè si conferatur cum 3. et 5. in prima Collectione, praecepta nempe legis veteris (excipe mo-

moralia) sublata fuisse per legem Gratiae, quia, cum Sacerdotium antiquum, et lex, simul, et sub eadem promissione data fuissent, novo Sacerdote dato, nova etiam lex dari debuit, quae abrogaret antiquam, iuxta illud Apostoli ad Haebreos 7. *Translato Sacerdotio, necesse est, ut et legis translatio fiat*. Plura invenies apud Franciscum Florentem ad hunc tit. Van-Espenium de Collectione Gregorii IX. et Sotum loco citato, quem assidè hac in re consulto, maximè si scire cupies quo sensu praecepta caeremonialia, et iudicialia, tum legis veteris, tum novae, ad moralia spectent, et quannam ratione invicem inter se distinguantur: habemus enim etiam post Christi D. adventum praecepta caeremonialia, et iudicialia, verum confundenda haec non sunt cum illis, quae praestita fuerant in lege veteri populo Iudaico eà formà, quae conveniebat adiunctis illius temporis.

Sed et in canonibus Conciliorum adhibenda venit distinctio: primò enim separandi sunt qui ad fidem, aut mores pertinent ab illis, qui disciplinam spectant: deinde editi in Conciliis generalibus ab his, qui in particularibus statuuntur.

Editi in Conciliis generalibus, quae illa dicimus, ad quae vocati legitime fuerunt universae Ecclesiae Episcopi, licet non omnes convenerint, si ad fidem, aut mores pertinent, servari ab omnibus debent religiosissime: coeterum qui disciplinam continent solent à quibusdam nationibus sub certo tantum moderamine admitti (1); hoc verò minime praedicit unitati Ecclesiae, cum ad eam servandam necesse non sit, quod eadem in omnibus Ecclesiis vigeat disciplina.

Ca-
(1) Notissimum est quid hac in re contigerit decretis ultimi Concilii generalis, nimirum Tridentini; quod et antiqui canonibus Conciliorum accidisse patet; neque enim statui possunt externae disciplinae regulae, quae cunctarum nationum receptis, minimeque improbandis consuetudinibus aequè conveniant.

Canones Conciliorum Nationalium (1), Provincialium, et Dioecesanorum apud illos tantum vim constitutionis habebant, qui fuerint eiusdem Nationis, Provinciae, et Dioecesis, nisi postea recipiantur ab universa Ecclesia, aut referantur legitime in Corpus Iuris; quo pacto quandoque accidit, ut constitutio particularis fiat generalis (2). Obiter hic animadvertere iuvat Constitutiones Sinodales apud nos indigere Regia approbatione, quae impertiri consuevit praevisio Senatus Supremi examine, maxime si de Laicis eisdem subiciendis agatur: quod quidem iustissima ratione nititur, cum pleraque ex iis, quae in eisce continentur, externam respiciant disciplinam, veluti iura funerum, decimarum, aut primitiarum solutionem, et alia huiusmodi, in quibus alias facile gravamen Laicis inferretur.

Summorum Pontificum Constitutiones in specie illae sunt, quae statuuntur ad communem Ecclesiae utilitatem.

Primis novem Ecclesiae saeculis edī consueverunt adhibito consilio Praesulum totius Italiae; nunc autem statuuntur cum consilio Cardinalium, ut observat Bernard. tom. 1. univ. iur. ecclesiast. dis. 2. cap. 4. Obligant haec haud dubie omnes, sed non ante singularem Dioecesim fideles, quam in eis fuerint promulgatae, quin sufficiat Romae publicari, cum ratio ipsa satis suadeat leges coercere illos non posse, quibus non fuerint satis notificatae, et contingere iusuper queat, quod Constitutio huic, vel illi Dittoni non conveniat, et in ea proinde non admittatur. De-

(1) Distinguit Salmonius Concilia Nationalia à Primatialibus, et ita ea appellat, in quae conveniunt Nationis Episcopi iussu, aut licentia Regis, nullo adstante Episcopo, cui convocandi ius sit: talia existimat Toletana.

(2) Exemplo sint Concilia Neocesariense, Anciranum, Gangrense, Laodicenum, et Antiochenum, quorum canones recepti sunt ab universa Ecclesia.

Denique quoad dicta SS. Patrum statuendum est, unanimum eorum consensum, sive dum loca Scripturae sacrae interpretantur, sive dum rem à tempore ipso Christi D. et Apostolorum perpetua serie tradunt venientem, fidem facere indubitam; unde nemini licet ab interpretatione unanimum consensu Patrum recepta discedere, can. 14. dist. 37. Concil. Milvici. cap. 5. Constitutio Leonis XI. quae incipit: *Supernae Maiestatis*, et Concil. Trident. sess. 4. Si consensus Patrum non sit unanims, sed maioris partis, faciet fidem maxime probabilem, minime verò indubitam. Tandem unius, aut alterius Patris sententia adducitur recte in probationem: Doujat. in praenot. canon.

Verum et haec non mediocrem exigunt cautionem, cum multa Patribus tribuantur, quae ab ipsis nunquam prolata sunt: innumera apparent huius rei exempla in Decreto Gratiani; et quod rem nostram proprius attingit, notavit Florens suspecta esse quae in hoc tit. citantur ex Augustino, et Hieronimo, in cap. nempe 3. 4. et 5. et doctissimus Antonius Augustinus animadvertit desumpta ea fuisse ex glossa ordinaria.

En fontes, ex quibus Constitutio generaliter sumpta oritur. Diximus de eadem in specie: nunc ergo Constitutionis naturam, et proprietates scrutemur, capita, quae in titulo leguntur, percurramus.

Exigit natura Constitutionis, quaecumque tandem ea sit, ut futura respiciat, non praeterita: nisi id expressè caveatur, aut non tam nova Constitutio sit, quam anterioris confirmatio, vel praeceptum contineat ipsius iuris naturalis, aut divini, cap. 2. et ult. l. tit. cum certum sit, uti aiebat Gregorius IX. leges, et constitutiones futuris dare formam negotiis, non ad praeterita facta trahi, nisi nominatim in eis de praeteritis caveatur, ne scilicet detrimentum ante prohibitionem ignorantes incurrant, ut verbis utar S. Gregorii M.

Constitutio poenalis, item correctoria, seu à iure communi exorbitans, strictam exposcit interpretationem. Sed et vulgo asseritur, Constitutionem non aliter valere, quam si aequa sit, ac iusta; quod quidem in omnibus legibus, et constitutionibus à legitimo Superiore latis praesumitur, neque licet inferioribus legum iustitiam examinare, aut allegare iniustitiam, nisi peculiaris natura Societatis, cuius membra sunt, id ferat.

Deinde animadvertendum est, *cap. 6. h. tit.* in quo probata conspicitur consuetudo percipiendi fructus à Canonicis non residentibus, abrogatum fuisse in Concil. Trident. *sess. 24. de Reform. cap. 12.* Manent verò consuetudines, et statuta, quae Canonici iubilatis post quadraginta, vel minus annos etiam distributiones tribuant quotidianas, iuxta cuiusque Ecclesiae statuta; sumpto exemplo à lege veteri, quae Levitam immunem ab omni opere declarabat post accuratè praestitum ministerium numero annorum expresso *cap. 9. Numeror. 24. et 25.* quod et leges civiles Romanorum staverunt de militibus veteranis. Videas Benedictum XIV. *de Sinod. Dioec. lib. 13. cap. 9. n. 15.*

Circa iubilationem plura extant decreta Congregat. Concil. quibus dubia seqq. decissa sunt. 1. an indulgentia sit iubilatio Canonici post 40. annos, si de licentia abfuerint causa infirmitatis, studiorum, vel pro servitio Ecclesiae. 2. quid de his, qui inservierunt praedicto annorum spatio, sed partim in una Ecclesia, partim in alia; vel partim ut Beneficiati, partim ut Canonici in una, aut duabus Ecclesiis: de quibus, aliisque pluribus, opportunius in *tit. de Clericis non residentibus.*

Denique notare iuvat, cautè admodum esse legenda *capita 7. et 10. h. tit.* aliaque eiusmodi, in quibus traditur, Constitutiones Laicorum non ligare personas, aut res ecclesiasticas, quanvis earum com-

mo-

modum contineant: unde deduxerunt plurimi non facile admittenda consecratoria. Ego quidem in hac re non immorabor: verum obviam ire cupiens quibusdam falsis opinionibus, quibus imbuti Tyrones facillimè contingit, deinceps autem non leves producant contentiones, tradere absque haesitatione posse reor sequentes regulas, Nullam vim obtinebit Constitutio, sive Principis Saecularis sit, sive Ecclesiastici, quae ab eo edita fuerit, qui circa personas, aut materiam subjectam, legitimè non fungitur potestate. Quanvis utraque potestas, saecularis nempe, et ecclesiastica, à Deo ordinata sit, et eundem praeseferat primarium finem, diversa autem sunt uniuscuiusque ministeria; diversae regulae ab unaquaque servandae, quae nimirum conveniant proprio cuiusque ministerio; distincti quoque limites assignati. Quinam ii sint, qui scire cupiet, eos adent, qui latè rem tradiderunt: praecipuè vero consulat sacram paginam, ut monet M. Domat: in ea discet, Christum D. in quo omnis residebat potestas, à temporali abstinuisse, neque Iudaeum esse voluisse inter duos fratres, quanvis alter enixè id ab eo expeteret. Deinde prae oculis habeat, plura Pontificibus obvenisse ex concessione Principum; hosque multoties suis legibus rei ecclesiasticae consuluisse utilissimè, utpote Protectores Ecclesiae, et disciplinae ecclesiasticae Defensores; quod et ipsa Ecclesia agnovit in pluribus Conciliis, praesertim verò in Tridentino. Denique consideret, Ecclesiam in Republica contineri, et Reges terrae servire Christo, etiam leges ferendo pro Christo, ut aiunt D. Augustinus, et Optatus Milevitanus.

TITULUS III

De Rescriptis.

Constitutionis species sunt Rescripta; differunt tamen ab eadem in specie sumpta: imo et in Rescriptis ipsis non una adest differentia. Et in primis inveniuntur quaedam, in quibus neque ius statuitur, neque iurisdictione proprie exercetur; veluti cum Rom. Pontifex consultus ab aliquo Episcopo, non tam ut caput Ecclesiae, quam ut privatus, respondet absque intentione obligandi; cuius rei plura sunt apud antiquos exempla (1). Sed et inter ea, in quibus iurisdictione exercetur, sunt nonnulla, quae ius commune non constituunt, sed privatorum negotiis consueverunt: talia sunt, quae pertinent ad beneficia, dispensationes, et indulgentias; et etiam quae ad lites spectant; quorum prima dicuntur gratiae, secunda iustitiae; utraque autem factum potius attingunt, quam ius; ideoque ad alias causas non extenduntur, ut eadem videatur ratio. Quoties verò S. Pontifex consultitur de iure dubio, tanquam supremum caput Ecclesiae, licet singulare factum occasionem responsioni praebuerit, habebit ea vim legis, maxime si paratam in provinciis inveniat executionem, aut inserta sit Corpori iuris.

Tota Rescripti vis, quocumque illud sit, pendet à voluntate rescribentis: unde ii, quibus executio incumbit, accuratè eam tenentur investigare; in idque plures solent statui regulae. Et quidem in primis

(1) Id aequè conspicitur quoties Rom. Pontifex, ut privati Doctores, scripta in publicam edunt utilitatem: in quibus dum suas tradunt sententias, minime eis tribuere intendunt obligandi vim; uti de se manifestè protestatur Benedictus XIV. in Praefatione Operis de Sinodo Dioecessana.

mis, inspicere debent, an preces veritate nitantur; licet in Rescripto haec clausula non exprimitur; semper enim subintelligitur, tam in Regiis, quam in Pontificiis, neque locus est amplius differentiae, quae statui inter utraque solet hac in re argumento desumpto à lege 7. C. de Div. Rescriptis. Hoc ut agnoscat observandum est primò secundum Rescriptum, in quo nulla fit prioris circa idem obtinimento, censi subreptitium, aut obreptitium, nisi prius generale sit, aliud speciale, cap. 1. et 3. b. tit. Idem est censendum, si prohibeatur in Rescripto causae cognitio, aut taceatur impetrantis nomen, dignitas, aut beneficium, quod obtinet cap. 8. Denique, si impetratum fuerit lite pendente, si peccet turpiter in linguam latinam, aut contrarietur stilo Curiae, licet haec potius Rescripti falsi signa sint, cap. 11.

Praeterea non latet Ordinarios, quod, si asperum quid, aut bono communi adversum in Rescripto continetur, suspendere debeant executionem, certiorum interim reddendo ipsum Rom. Pontificem: quod menti ipsorum Pontificum admodum conforme est, qui non semel sunt protestati, se quandoque precibus importunis circumveniri, cap. 5. b. tit.

Ad haec nemini existimo contemnenda videbitur observatio utilissima, quae à Berardo traditur, distinguendam nempe esse in quolibet Rescripto sententiam Pontificis à rationibus, argumentis, aliisque, quae adjici consueverunt à Rescripti Exaratore praeter S. Pontificis voluntatem, ita ut in his nullam agnoscamus auctoritatem, utpote à privato homine procedentibus (1): ita enim minime tribuentur Pontifici.

(1) Idem animadvertit circa Concilia eruditus Salmonius: postquam enim tradiderat, definitionem Concilii universalis ab Ecclesia receptam firmissimam esse regulam fidei, cui nullo pacto liceat reluctari, adiungit, non esse eiusdem momenti.

tificibus sententiae parum consonae, ut liquebit consideranti, cap. 2. de *Translat.* 11. de *Renunciat.* 3. de *Poesbit. non baptiz.* et alia, quae suis locis notabimus.

Sed et scire oportet congruam interpretationem nonnullarum clausularum, quae in Rescriptis valde familiares sunt, ne quid fiat contra rescribentis voluntatem. Huiusmodi praecepta sunt clausula *appellatione remota*; et ea, quae, dum causa pluribus delegatur, adfici consuevit ad faciliorem expeditionem, ut *si omnes interesse non possint*, unus, aut duo intersint. Sed de his commodius sermo instituetur in tit. de *Offic. et Potest. Iudicis delegati*.

Deinde, ut Rescriptorum vis, et effectus agnoscat, animadvertendum est, ea solo temporis lapsu non finire, nisi certum tempus in Rescripto exprimitur, extra quod vim non habet. Aliud suadere videtur cap. 23. b. tit. verum contendit Berardus, singularem in eo contineri rationem, ac proinde desummi inde non posse regulam generalem: diliqueat eo casu iurisque litigantium, et uterque erat puniendus: quamobrem statuit S. Pontifex, quod prius Rescriptum viribus maneat destitutum, si obtinens ex malitia, aut negligentia eo usus non fuerit intra annum, postquam Iudicum habuerit copiam, possitque posterioribus litteris conveniri, quibus priorum mentio desit. Nihilominus sustinendam censeo regulam generalem, aut, si mavis, praecedentis exceptionem, nam S. Pontifex obviam ire cupiens illorum malitiae, qui post impetratas primas litteras multo tem-

menti omnia, quae in Conciliis pronuntiata traduntur, veluti propositiones, argumenta, et conclusiones et notatque cum Auctore operis de *Perpetuitate fidei*, dum agit de II. Concilio Nicaeno, nihil derogari auctoritati eius Concilii, propterea quod, ubi doctrinam de cultu Imaginum solidissimis rationibus Patres confirmarunt, concesserint etiam leviora quaedam, et minus exacta, quorum infirmitate minime infringitur priorum vis, quibus traditio solidissime demonstratur. *concordans doctrinam egregie tradidit Melchior canonicus de locis Hebraicis.*

tempore illis uti postponunt, et tunc demum eas exhibent, cum aliarum auctoritate ab iis, contra quas ipsi litteras impetrarant, conveniuntur, generaliter statuit quod diximus: et si verum hoc est, licet in secundis priorum mentio non fiat, potius obtinebit, si facta fuerit; exinde autem conficitur regula generalis, quae suadet posteriores litteras prioribus praefendas quotiescumque has obtinens eis non fuerit usus ex malitia, aut negligentia intra annum ex quo Iudicum copiam habuit.

Expirant Rescripta, sive gratiae, sive iustitiae, si mors concedentis re integra contingat. Ut verò sciatur quando desinat res esse integra, distinguenda sunt Rescripta iustitiae ab his, quae dicuntur gratiae. In primis desinit res esse integra si ante mortem concedentis nec citatio, nec litis contestatio facta fuerit: quanam autem ex his sufficere non satis constare videtur in conspectu cap. 19. et 20. de *Offic. et Potest. Iud. deleg.* In secundis desinit res esse integra, si delegans decesserit antequam delegatus adiretur, atque ei exhiberetur Rescriptum: nisi agatur de gratia iam peracta, et ad cuius effectum meri tantum executoris desideretur officium, cap. 19. de *Offic. et Potest. Iudic. deleg. in 6. cap. 36. de Praebend. in 6.*

Morte ipsius obtinentis non expirant Rescripta iustitiae, expirant verò gratiae, ut concepta in personam, nisi rem potius tangant, quam personam.

Rescripta specialia derogant generalibus, quavis haec priora fuerint, et nulla eorum mentio fiat in specialibus: quod et supra innuimus; nam recepti iuris est generi per speciem derogari: cap. 1. b. tit. Tandem, cum S. Pontifex usquam intendat aut Concordatis cum Principibus Saecularibus iniis contraire, aut honestis in unaquaque Regione receptis moribus derogare, multoque minus iura Principum evertere, aut turbare; nequid huiusmodi contingat

gat ob falsam petentium suggestionem, atque inde iurgia oriuntur, prudentissimè constitutum est à nostris Regibus, ut Rescripta Pontificia exhibeantur Supremo Senatui antequam executioni mandentur; exceptis his, quae indulgentias tantum continent, quaeque sufficit Ordinario Dioecesano, atque Generali Cruciatæ Commissario praesentari. Excipiuntur quoque Brevia, in quibus dispensatur à Rom. Sede impedimentis ad matrimonium contrahendum, interstitiis ad ordines, aut facultas sit privatum habendi Oratorium: haec enim, et alia eiusmodi, sufficit Ordinariis exhiberi, qui etiam ut Delegati Regis accurate inspicere tenentur, atque investigare, nequid receptae disciplinae, aut Concilii Tridentini statutus adversum inducatur, certius interim reddendo Supremum ipsum Regni Tribunal de iis, quae visa ipsis fuerint. Rescripta, quae vulgò Poenitentiariae audiunt, uti ad forum internum spectantia, nulla indigent praevia praesentatione. *Nov. Recop. lib. 1. tit. 3. leg. 37.*

Et quidem haec praecipuè habere prae oculis eos oportet, quibus incumbit Rescriptorum executio: sed nonnulla adhuc veniunt adiungenda, quae aliàs luvemum captum facile fugerent.

Hucusque diximus quibusnam signis Rescripta subreptitia, aut obreptitia dignoscantur: ex eo autem non statim concludendum est, Rescripta omnia, in quibus suppressa veritas, aut expressa falsitas deprehenditur (quod verba subreptio, aut obreptio denotant) effectum omnino carere, utpote voluntate rescribentis destituta: sed servanda est regula, quae statuitur in *cap. 20. h. tit.* ut nimirum primò disunctio adhibeatur inter eos, qui per fraudem, et malitiam, et eos, qui simplicitate potius, aut ignorantia verum suprimunt, vel expriment falsum: primi in suae perversitatis poenam carere penitus debent impetratis; ita ut, quavis Rescripti una pars his

vi-

vitiis sit immunis, neque illa impetranti proficiat: quoad secundos investigare debet executio, aut delegatus, subreptionis, aut obreptionis naturam; si enim talis sit, quàm detecta nullatenus delegans rescripsisset, à delegato non est aliquatenus virtute Rescripti procedendum, nisi forsitàm eatenus, ut Partibus vocatis de precum qualitate cognoscat: sin autem nihilominus saltem in forma communi rescripsisset, procedet delegatus iuxta eandem.

Plura alia essent in hoc loco discutienda, si cuiusque textus speciem inquireremus, ut in plerisque aliis titulis facimus: coeterum cum reliqua, quae in praesenti continentur, versentur circa materias, quae alibi latè explicandae sunt; consulto hic praetermittimus, ne pluries idem dixisse videamur. Interim Lectorem monere iuvat, capita h. tit. omnia, in quibus de gratis expectativis, et de mandatis de providendo sermo est, abrogata fuisse in Concilio Tridentino, cui morem gerunt patriae leges: et *capiti 2.* in quo falsarium literarum Apostolicarum mittendum esse statuitur ad Sedem Rom. iungi debere *capit 7. de Crimine falsi*, quaeque ibidem notabimus.

TITULUS IV.

De Consuetudine.

Recta ratio non minus in ecclesiastica, quam in civili iuris prudentia suadet consuetudinum legitime inductarum observantiam; quae alterum constituunt membrum eorum, in quae supra divisimus ius canonicum.

Definitur Consuetudo ius quoddam moribus introductum, quod pro lege accipitur ubi deficit lex. Verùm plura hic sunt observanda: primò enim existimandum non est tunc tantum consuetudini locum esse, cum deficit lex: è contra legem abrogare, aut

Tom. I.

C

de-

derogare potest; cum enim eius sit eam tollere, cuius est condere, et consentudo semper vim trahat à voluntate legislatoris, nihil interest expresse voluntatem suam declarat legem antiquam latà novà tollendo, an tacite: deinde nonnunquam inducitur consuetudine latae legis interpretatio, unde dividitur ea in illam, quae contra legem est, secundum legem, aut praeter legem, nimirum quoties lex proprie deficit, aut casum, in quo Consuetudo inducitur, non desinit. Sed et sciendum quandoque consuetudinem cum more confundi, alias utrumque distingui, veluti cum ab Isidoro *lib. 5. Etymolog.* definitur mos consuetudo moribus tracta; quod sanè turbabit quemlibet, nisi animadvertat morem, prout est quid facti distingui à more, prout est quid iuris, seu morem tripliciter sumi, primo pro singulari humano actu, secundo pro habitu, qui ex huiusmodi actibus generatur, quo sensu dicitur homo bene, aut male morigeratus, tertio pro frequentia similium actuum in Republica, Urbe, aut Collegio, ex qua oritur ius dum adest legislatoris tacita voluntas, ita ut ex ea semper ius emanet, nusquam ex ipsis actibus quantumcumque frequentatis. Hinc taciturnitas legislatoris viribus ad impediendam talium actuum frequentiam destituti legitimam consuetudinem non constituet.

Ut legitime inducta sit, concurrere debent sequentia: quod sit iusta, rationalis, tacito Superioris consensu probata; seu, quod idem est, tanto tempore servata, ut probabiliter praesumatur eam ad Superioris notitiam pervenisse. Quotidiam tempus in id requiratur pendet à prudenti Iudicis arbitrio: assignatur equidem vulgo spatium decem annorum ad consuetudinem praeter canonem inducendam, ad eam verò, quae contra canonem, tempus quadraginta annorum: coeterum placere mihi nunquam possit illa certi temporis praefinitio hac in re; cum enim consuetudo vim à voluntate tacita Superioris, cui le-

gem

gem condendi potestas sit, accipiat, quemadmodum lex ab expressa, iuxta maiorem, aut minorem actuum frequentiam, praedictam voluntatem adesse hoc, vel illo tempore aestimandum est: neque alia rationabilior statui potest regula, quam quod prudentia Iudicis, negotii qualitate accuratè inspecta, arbitrabitur. Quid enim si de re questio incidat, quae ferè quotidie peragenda sit? praesumenda non est consuetudo circa eam ad Superioris notitiam pervenisse minori elapso tempore, quam si de alternis tantum mensibus, aut annis occurrente ageretur?

Nulla induci potest consuetudo contraria in rebus ad fidem, aut mores spectantibus: in his, quae iuris sunt naturalis, aut divini: denique in illis, quae, licet humani positivi sint, sustinent tamen Ecclesiae libertates, et commoda, aut disciplinae ecclesiasticae nervum, et vigorem, *cap. 1. 3. 4. 5. 7. 10. et 11. de tit.* Denique Concilium Tridentinum consuetudines omnes contrarias, tam inductas iam, quam de novo inducendas enervavit: quod clarius expressit quoad nos Innocentius XIII. in Bulla, quae incipit: *Apostolici Ministerii*, edita anno 1723. super disciplina ecclesiastica in Regnis Hispaniarum servanda; namque n. 27. postquam enixe Hispanos omnes monet, ut memores sint teneri se exactè, firmitè, et cum effectu observare omnia, et singula, in Decretis Tridentinis sancita, declarat nullum pro impedienda, aut suspendenda executione Conciliarium Sanctionum, aut Decretorum, quae ab Ordinariis edita fuerint pro executione pariter eorum, quae in ipso Concilio statuta sunt, suffragari posse contrarium privilegium, quod ante praedicti Concilii promulgationem à Sede Apostolica obtentum fuerit, nisi etiam post ipsum Concilium fuerit in forma specifica ab eadem Apostolica Sede confirmatum, aut de novo concessum. Item obstat non posse ullum Statutum, vel Concordiam, quae à praedicta Sede Apostolica

C 2

spe-

specialiter confirmata non sit: neque quemcumque longævum non usum, aut contrariam consuetudinem, aut præscriptionem, etiam centenariam, vel immemorabilem, nisi forsitan præfatae consuetudinis, aut præscriptionis, materia capax sit, et insuper consuetudo, aut præscriptio immemorabilis, probata iam sit, et admissa à competenti Iudice per tres sententias conformes, aut per unam, quæ in iudicatum transierit.

Quibusnam actibus inducatur, aliaque plura, quæ in hoc tit. essent observanda, prætermitto, quia his edoctos suppono Tyrones, dum iuri civili operam darent. Quod aequè in progressu à me observandum monitis lectores velim, ne nimium opusculum hocce crescere contingat.

Sed illud adhuc est adiungendum, dispositionem *capitis* 1. in quo improbantur consuetudines, quæ Ecclesiis gravamen inducunt, ampliatae fuisse ab Urbano VIII. in Constitutione, quæ incipit: *Romanus Pontifex*, edita 5. Junii anni 1641.

In *cap.* 4. improbat Innocentius III. Consuetudinem, quæ in Urbe Constantinopolitana invaluerat, ut nimirum simplices Presbiteri sacramentum conferrent Confirmationis (1): cui admodum consentaneum est, quod stabilivit Sinodus Trident. in sess. VIII. *cap.* 3. de *Confirmat.* anathema infligens in eos, qui dixerint, sanctæ Confirmationis ordinarium, Ministrum non esse Episcopum solum, sed quemvis simplicem Sacerdotem. Eumverò plura sunt discutienda, ut *capitis* sententia plenè perpendatur. Concilium Trident. ut et Constantiense, tantum loquitur de Ministro ordinario; unde merito quaeritur an Presbiter esse valeat Confirmationis Minister extraordinarius. Deinde dis-

(1) Urbs Constantinopolitana temporibus Innocentii III. erat sub Imperio Francorum: Patriarcham habebat Venetum, et ex Francis, atque Venetis incolis magna parte constabat.

disputatur an Episcopi delegare Presbiteris valeant hoc ministerium, vel Romani solum Pontificis hoc ius sit. Denique an Presbiteri simplices ita huius Sacramenti Ministri extraordinarii esse possint, ut præcissè chrismate ab Episcopo confecto conferre illud debeant; an etiam illud conficiendi potestas eis valeat demandari. Et quidem hæc omnia aliò pertinent: verum inagere expedit, ut ad *capitis* propositi explanationem deveniamus, receptum apud Graecos etiam ante Photii tempora fuisse, ut sacramentum Confirmationis à Presbiteris simplicibus conferretur, quod et hodie validè ab eis fieri ex eo sustinetur communiter, quod saltèm tacita Romanæ Sedis delegatione fungantur: id autem defendi haud posset, si consuetudo, de qua sermo est, generaliter à S. Pontifice in hoc *capite* improbata diceretur, cum delegatio tacita Rom. Sedis admitti nequeat, ubi facultas expressè ab eâ adempta invenitur: rectius ergo cum Benedicto XIV. *caput* 4. intelligemus solum de Presbiteris Latinis commorantibus Constantinopoli, restituta lectione ex Harduino, et Gonzalezio ibi: *quatenus omnibus Presbiteris latinis districtè prohibeas.*

Caput 5. quod improbat consuetudinem, vi cuius à generali Interdicto quis dicitur immunis, ampliatae fuit in Concilio Vien. ad Regulares exemptos, *Clement. 1. de Sentent. Excomm.*

Capiti 8. iungenda est *Clem. 1. de Electione*, ubi prohibetur, quod Religiosus alterius Ordinis, aut Habitus, in Praelatum assumatur.

®

TITULUS V.

De Postulatione Praelatorum.

Hactenus de iure canonico, tum scripto, tum non scripto, atque de utriusque diversis speciebus transit Compiler ad eos, quibus ratione Dignitatum, quas obtinent, incumbit huiusce iuris iustio.

Et quidem, sicuti diversae sunt hae Dignitates, diversa quoque debuerunt esse mœnera eisdem annexa: agitur de singulis eorum in titulis seqq. et nihil ferme aliud in hoc primo libro continetur: quapropter non inopportunitate erit quamdam hic praemittere imaginem generalis Dignitatum ecclesiasticarum distributionis, ut, ea prae oculis habita, confusio, quam parum accuratus huius Collectionis ordo inducit, à Tyrone vitetur.

Sicuti in coeteris bene constitutis Societatibus recta rerum agendarum ratio suasit, ut inter imperantes ipsos, seu unius Supremi Capituli ad Ministros diversi statuerentur gradus, quorum alii aliis subessent, unus praesideret universis, ita et in Ecclesia congruum fuit, et opportunum, diversas statuere Dignitates, alias aliis superiores, adiuncta eisdem competenti iurisdictione. Successores Apostolorum Episcopi, et ordine, et iurisdictione, pares omnino sunt ex institutione Christi D. sicuti et Apostoli fuere, uno excepto Petro, cui Primatum concessit, et quem reliquis emihère voluit: Ecclesia verò Spiritu Dei ducta non tantum Primatum iura in Petri successoribus Rom. Pontificibus retinuit, sed etiam inter Episcopos ordine omnino pares, quibusdam praestantioribus tribuit iurisdictionem, ut inferiorum negligentiae, aut malitiae occurrere valerent, et commodius ab omnibus rei ecclesiasticae consuleretur. In de Patriarcharum, Primatum, atque Metropolitanorum

rum

rum institutio, quorum singuli majorem, aut minorem pro sua dignitate habent iurisdictionem, praestest verò omnibus iure divino Rom. Pontifex, tanquam successor Petri.

Ultra praedictos alii quoque sunt, qui ecclesiasticam exercent iurisdictionem: sed hi speciali aliquo iure situantur, cum ex primaeva sui institutione in illis solis resideat, quorum supra meminimus, et quibus praecipuè regitur Societas fidelium. De eisdem praesertim sermo est in hoc, et seqq. tit. dum quaeritur quibusnam modis assumantur ad eas, quas obtinent Dignitates.

Rationes, sive modi, quibus hoc contingit, sunt Postulatio, Electio, atque Translatio, si hanc diversam dicere velimus à superioribus, uti vulgo placuit Canonistis.

Recta methodus exigere videbatur, ut in praesenti ageretur de electione, postulatione in posteriorem partem rejecta, aut ea coniuncta cum translatione: sed aliud placuit S. Raimundo, qui postulationem praemisit.

Quid ea sit ut innotescat, et quando locum habeat, observandum est, Ecclesiam ab ipsis sui incumbulis statuere certas regulas in ministrorum suorum electione accuratè servandas, ut nimirum non nisi certis qualitatibus praediti ad munia sacra exercenda sumerentur. Id patet ex epistolis Pauli ad Titum, et Timotheum, in quibus harum pleraeque recensentur. Eis deinde adiecit Ecclesia alias, prout necessitas, aut utilitas postulavit. H, quibus aliqua ex praedictis qualitatibus deficit, olim variè designati sunt, nunc autem dicuntur irregulares. Iam ergo si eligentes existimant utiliore fore Ecclesiae eum, qui, cum valde dignus sit, caret quoddam ex qualitatibus, sive ab Apostolo recensitis, sive deinde ab Ecclesia desideratis, adire solent legitimum Superiorem, eum nempe, cui confirmatio electionis competit, suppliciter

ter

ter atque enixè ab eo efflagitantes, ut eum dispensativè admittat, qui nequit iuxta canonicas regulas eligi: et haec petitio dicitur Postulatio.

Ex his patet, postulationem gratia inniti, proinde nullum ius tribuere antequam admissa fuerit: tunc tantum locum habere, cum eligendus laborat canonico impedimento: ac denique postulatum debere esse dignum, licet non idoneum, cum ex indigni electione nulla obvenire possit Ecclesiae utilitas: unde graves poenae statutae sunt in eos, qui scienter indignum eligunt, aut postulant. Proinde cautè intelligendum censeo, quod dicitur in *Leg. Regia 24. tit. 5. part. 1.* de illius postulatione, qui scientia ad Episcopatum requisita praeditus non est.

Pugnare sibi videbuntur iura, quae de Postulatione agunt, nisi tres distinguantur casus; primus est, dum postulatur quis *communì omnium suffragio*: secundus dum à *nonnullis solum* postulatur, sed *nempe cum postulato concurrente*: tertius dum postulatur quis à *nonnullis*, aliis alium postulantibus, aut eligentibus. In primo casu facilè dispensat Superior, dummodo utilitatem agnoscat; nam aliàs iustum esset disciplinam laedi: in secundo praeferentiam requiritur, quod saltem maior eligentium pars postulaverit: in tertio adhuc distinguendum est; vel enim postulatus cum postulato concurrat, et tunc praefertur postulatus à *maiori parte*, vel cum electo, et tunc non aliud admittitur postulatus, quam si duae ex tribus eligentium partibus postulaverint: ex eo nempe, quod electio iuris sit, postulatio gratiae.

TITULUS VI.

De Electione, et electi potestate.

Quoties vocatus ad Dignitatem ecclesiasticam vacantem nullo laborat canonico impedimento, sed et dignus, et idoneus est, dicitur electio, quae proinde definitur alicuius ad aliquam Dignitatem ecclesiasticam vacantem canonice facta vocatio. In eius explanatione in duobus vulgò peccasse videmus Decretalium Commentatores: primò enim, cum latissimos de ea ediderint Commentarios, vix ullam faciunt mentionem disciplinae, quae Decretalium tempora praecessit, neque eius, quae sequita est: unde Tyroneus aliud ius in Decreto Gratiani, aliud in Decretalibus, aliud denique in recentioribus Constitutionibus, et consuetudinibus invenientes, incerti, atque dubii haerent. Deinde etiam de iure ipso Decretalium diminitè admodum egerunt, plurima praetermittentes, quae Raimundus huius tit. capitibus inseruit: nam, ut legenti patebit, omnis paenè vocatio in eis continetur, qua assumi solent homines ad dignitates, et honores, sive Ecclesiastici sint, sive Saeculares, aut Regulares: unde non solum agitur de electione S. Pontificis, Episcoporum, et Metropolitanorum, sed et Abbatum, et Abbatisarum; imò et Imperatorum: dicam ergo breviter de singulis, paulò latius me gerens in his, quae ad Episcoporum electionem pertinent, de qua praecipuè sermo est.

Electionem S. Pontificum, de qua in *cap. 6.* usque ad tempora Innocentii II. à Clero, et Populo fuisse peractam, sicuti coeterorum Episcoporum, constanter asserunt Florens, Berardus, et alii: quandoque tamen iuxta varias temporum vicissitudines necessaria praeterea fuit Imperatorum approbatio. Saec.

culo quinto Bonifacius I. successor Zosimi quibusnam contentionibus obnoxia essent electiones satis edoctus schismate, quod ipsi Eulalius concitaverat, futurae electionis praesidium imploravit ab Honorio Augusto, cui Imperium Occidentis obtigerat in divisione à Theodosio Magno peracta: unde successores Honorii Electiones Pontificum approbare, atque tueri consueverunt.

Saeculo duodecimo, scilicet sub Innocentio II. qui etiam ingentes passus fuerat contentiones à Cardinalibus Petro Leonis, et Gregorio Petri (1) excludi coepit ab electione Pontificis Clerus, Populusque Romanus; sed moribus potius, quam iure scripto, donec tandem in Concilio Lateran. sub Alexandro III. edita fuit Constitutio, quae refertur in *dict. cap. 6.* occasione desumpta ab schismate, quod saeculo duodecimo Ecclesiam Romanam per octodecim annos dilaceravit (2). Statuitur in ea illum censi debere Rom. Pontificem, in quem duae ex tribus eligentium partibus convenerint, licet tertia dissentiat, et non ali-

(1) Mortuo Honorio II. maior, et sanior pars stetit pro Gregorio Cardinali Diacono S. Angeli, qui Innocentii II. nomen accepit: reliqui elegerunt Petrum Leonis filium, civem Romanum opulentissimum, qui vocari coepit Anacletus II. Consulius D. Bernardus respondit merito illum recipi ab Ecclesia, *curus opinio clarior, et electio sanior inventa est, nimirum eligentium numero vincens, et merito.* Hinc post mortem Anacleti suspectus quidem ab schismaticis fuit Victor, cessit autem deinde, et aprobavit Innocentii electionem.

(2) Post mortem Hadriani IV. viginti duo, aut tres Cardinales elegerunt Rolandum, qui dicitur est Alexander III. dissenserant Octavianus, Iouanes Morsonus, et Guido Cremonensis; quorum hi elegerunt Octavianum, appellatum Victorem IV. favente Imperatore Federico. Alexandri III. partes tenebant Angli, Galli, et Hispani. Conciliabulum Papiense declaravit Victorem recte electum, contra Concilium Turonense: denique post mortem Victoris suspecto Calixto, receptus fuit unanimiter Alexander.

aliter quam si saltem duae praedictae partes conveniant: coeterum non innovatur ius in reliquis Ecclesiis receptum, iuxta quod maior, et sanior pars sufficit, ut infra latius: nam, ut sese explicant Patres Concilii, in Ecclesiis inferioribus, si dubium venerit, Superioris poterit iudicio definiiri, in Romana verò non potest ad Superiorem recursus haberi.

Confirmata fuit haec Constitutio nonnullis etiam adjectis in Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. uti refertur in *cap. 3. de Electione in 6.* Extat quoque Constitutio Clementis V. in *Clem. 2. b. tit.* Denique Clemens VI. Paulus IV. alique usque ad Innocentium XII. ediderunt Constitutiones, quae regunt hodiernam disciplinam, quaeque vidèri possunt in Bul-lario, et in Tractatu Antonii Camardae.

Innumera ostendunt testimonia Electionem Episcoporum primitus peractam fuisse à Clero, et Populo, iuxta normam scilicet ab Apostolis servatam, tum in Mathiae, tum in septem Diaconorum electione, *cap. 1. in fin. in Actib. Apostolorum, cap. 14. vers. 35.* Verùm distincta fuisse Cleri, et Populi officia probabilior sententia est: nam Clerus verum suffragium ferebat, Populus opponebat si quo fortè vitio laboraret electus, ut clamante eo et detegerentur malorum crimina, et bonorum merita praedicarentur.

Quinto saeculo primum removeri coepit Populus ab electionibus: cum enim Concilium Laodicenum statuisset ad avertendas seditiones *turbis non esse permittendam electionem,* invaluit, postquam eius canones inserti sunt Codici canonum, ut vice Populi Proceres, et Honorarios tantum admitterentur.

Sinodus VIII. habita saeculo IX. exclusit omnimò laicos ab electione in Ecclesia Graeca: in Latina verò non invenimus hoc receptum ante saeculum XII. et moribus potius, quam iure scripto: licet enim non desint, qui contendant statutum id fuisse in

can. 35. dist. 63. qui editus fuit eodem saeculo, in Concilio nempe Lateran. sub Innocentio II. tamen ex eo id deduci non posse fatebitur quicumque verba canonis attentè consideret, praesertim si cum iis contulerit, quae continentur in *can. 25. eiusd. Concilii.* Prohibet *can. 35.* quod Canonici Episcopum eligant absque religiosissimis viris; unde in primis non rectè inferitur Concilium exclusos voluisse eos, qui non dicerentur religiosi: deinde verum non est ex mente Concilii virorum non religiosorum nomine laicos venire; ait enim *can. 25. laici quanvis religiosi sint, nullam habeant de rebus ecclesiasticis disponendi facultatem.* Profluxit vocis acceptio ex acerrimo bello, quod adversus personas, et res ecclesiasticas concitaverat Romae Arnaldus Brixianus Petri Abaliardi discipulus (1) cui adhaerentes profani dicebantur, coeteri religiosi, quanvis forent laici.

Deinde Canonici (quod nomen praecipuè tribuebatur Clericis Ecclesiarum Cathedralium, ex eo, quod Canonici, sive Matriculae essent adscripti) removere coeperunt ab electione Clericos ordinatos titulo Patrimonii, qui eo tempore inductus est quasi non ita Ecclesiae adscriptos. Tandem excluderunt quoque Clericos omnes Ecclesiarum inferiorum; et his gradibus eventum est ad ius Decretalium, quo electio Canonici solis competere ordinario iure dicitur.

Obtinuit ius Decretalium, quod quale fuerit infra expendemus, quousque coeperunt Pontificiae reservationes initio saeculi decimi quarti; quarum prima mentio apparere videtur in *cap. 3. de Elect. in Ex.*

(1) Mirum quanta fuerit Arnaldi, eumque insequentium temeritas. Armis undique, et tumultibus concitati Romanae urbis antiquam potestatem revocare intendebat, Magistratibus, Patrio, atque Senatu denuò creati. S. Pontifices Romam deserere coegit. Lucius II. accepto à seditionis vulnere interijt. Innocentius praee moestitia.

Extravag. comm. in quo continetur Constitutio Benedicti X. aut XI. iuxta variam Chronologorum sententiam, circa electionem quatuor Sedium Patriarchalium; statuiturque nequam eam fieri debere Rom. Pontifice inconsulto quidem Civitates Sedem Patriarchalem habentes sub ditione forent Infidelium, earumque Canonici undique dispersi.

Clemens V. sibi reservavit Episcopatus, qui vacasset apud Rom. Curiam, *cap. 3. de Praebend. in Extravag. comm.* Accesserunt Constitutiones Ioannis XXII. et Benedicti XII. quae similiter reperiuntur inter *Extravag. comm.* Denique per regulas 2. et 3. Cancellariae in eum modum extensae sunt reservationes, ut adempta omnino fuerit eligendi facultas Capitulis Ecclesiarum Cathedralium.

Innumerae hinc oriri debuerunt contentiones; neque enim facile sustinere poterant Reges, ut exteri homines, non semel sibi suspecti, ad minus parum grati, Ecclesiis in ditionibus suis sitis praeficerentur. Hinc celebris illa Pragmatica Sanctio in Concilio Basiliensi à Gallicanis Episcopis facta, atque in Conventu Bituricensi probata, tot dissidiorum deinceps origo: hinc aliorum Regnorum frequentes querellae praesertim verò nostri (1); quae sedari non aliter po.

(1) Plurima gravamina illata fuere Hispanae Ecclesiae à Romana Curia occasione reservationum, et pensionum. Qui singulos inductos abnisi scire voluerit, adeat praeces, quae tempore S. Pontificis Urbani VIII. delatae ad Apostolicam Sedem sunt à praefarato Rege nostro Philippo IV. per quem missi in id consulto Romam fuere eximii omnigena eruditione viri Fester Dominicus Pimentel, deinde Hispanensis Ecclesiae Praesul, et Romanae Ecclesiae Cardinalis, et D. Ioannes Chumaxerius, Supremi Senatus tunc Consiliarius, deinceps autem Praeses. Sed et leges Regiae satis perspicue exhibent tristissimam Hispanae Ecclesiae faciem, dum cunctis fere Ecclesiarum redditibus ad externos translatis ope pensionum, quae in eorum favorem imponebantur, Mercenariorum curae committebantur ipsae, qui exiguo contenti stipendio, neque

potuerunt quam variis initis conventionibus, seu Concordatis. In Galliis obviam quadantenus controversiis itum est per Concordatum inter Leonem X. et Franciscum I. Aequè contigit in Germania temporibus Nicolai V. et Federici III. Denique in Hispania eadem fuit contentio sedandarum ratio. Ius erat Regibus nostris ex antiquissimis temporibus neminem Episcopum admittendi, qui non fuisset consecratus praevio ipsorum consensu. Patet ex Concilio Tolitano. XII. *can. 6.* quem Gratianus inseruit in *dist. 63. can. 25.* hanc fuisse saeculo septimo Hispaniae Ecclesiae disciplinam: apparet id ipsum in Concilio Tolitano XVI. anni 693. et ex epistolis quibusdam S. Isidori Hispanensis. Ipsi quoque Rom. Pontifices varia Regibus nostris concesserunt Indulta pro nominatione

Eclesiarum ornatum praesto esse poterant, neque pauperum necessitatibus. Leges nostrae strictissime primum prohibuerant, de cuius extero beneficia conferrentur: inhibitum deinde per eas fuit, quod exteris privilegium illud tribueretur, et cuius Hispani quoad hoc censerentur (vulgò *Caritas de Naturaliza?*); denique pensionum abusu, atque immoderatae beneficentiae obviam ire studentes, statuerant ne ipsae exterorum favore imponi deinceps valerent: verum, ut etiam post Concordata animadvertit Berardus tom. 2. *de Univers. Iur. Ecclesiast. dissert. 6. cap. 3. propè finem*, usus Romae recepti in beneficiis Hispaniae, ut mutato nomine, eiusdem Hispani pensio alterius gratia constitueretur. Vi Concordatorum neque in quinquaginta duo beneficiis, quorum collatio, et provisio S. Pontifici reservata est, ulla ei remanet pensionem imponendi potestas; cui legi ne frans fiat sollicitus admodum oportet esse Iudices Regios. Nusquam defuerunt in Hispania Episcopi strenui Ecclesiarum defensores, inter quos haud sine piculo ommitterem D. Didacum Miguez Vendafia, Episcopum Oretensem, et Collegii mei colendum, quoad vita superstes sit, Fundatorem, qui cum Leoni X. S. Pontifici gratularetur eò quod in Ecclesiae regimen fuisset assumptus, ostendere viriliter non defuit Hispanae Ecclesiae à Rom. Curia iniustissime oppressae imaginem. Asservatur litterarum transcriptum in Archivo Collegii.

ne Episcoporum, praesertim Sixtus IV. Adrianus VI. et Paulus IV. Nolim tamen quis existimet vi tantum Indultorum hoc ius nostris Regibus competere, cum praecipuè iure Patronatus nitantur, ut eleganter probat D. Covarrubias, strenuum Collegii mei decus, et apparet in *leg. 18. tit. 5. part. 1.* Ei adiungendum ius Regaliae. Operepretium duxi haec animadvertere, ut innotescat Reges nostros nullum ius novum in Concordatis praetendisse, sed illud, quo ab antiquissimis temporibus fruebantur, vindicasse.

Vereor quidem ne nimium crescat hic Commentarius, coeterum abstinere non possum ab expendendo quomodo in Concordatis, quorum iure utimur, res fuerit definita.

Manum utilissimo huic negotio admoverunt Philippus V. et Clemens XII. anno 1733. verum res voto non cessit usque ad annum 1753. in quo Benedictus XIV. et Ferdinandus VI. deleverunt tandem prae ca contentiosem semina hanc inita conventionem; ut nimirum S. Pontifex conferre in posterum valeret Clericis idoneis, natione Hispanis, quinquaginta duo Dignitates, Canonicatus, Praebendas, aut Beneficia, quae sibi reservavit, quocumque tempore, et forma vacantia, dummodo nulla ab eo fieret pensionis assignatio, aut cautionis exactio: deinde statutum est, quod Archiepiscopi, Episcopi, Capitula, aut Inferiores, iuxta singulares conventiones, et privilegia conferant liberè quaecumque Beneficia cum cura, aut sine cura, quoties vacent mensibus Martii, Iunii, Septembris, et Decembris. Praebendae Magistrales, Lectorales, Doctorales, et Poenitentariae deinceps etiam praevio concursu conferantur. Beneficiis iuris Patronatus Laicorum, quod Privatis Personis competit, nihil omninò derogetur. Denique Beneficiis Parochialibus praevio concursu iuxta formam à Concilio Trident. praescriptam provideatur; adiuncta quoque Regia Praesentatione in octo mensibus. In

coeteris omnibus sive Dignitatibus, sive Beneficiis post Pontificatum maioribus, aut minoribus, quocumque tandem nomine vocentur, et tam erectis iam, quam erigendis de novo, libera mansit nostris Regibus praesentio.

Age nunc ius Decretalium ad tituli intelligentiam explicemus. Eius summa huc redit. Mortuo Episcopo, atque sepulto corpore, quod honestas exigit, illi, quibus competeat electio, citare debebant absentes, qui iure, consuetudine, aut privilegio eadem facultate fingerentur, congruo assignato termino, dummodo ibi degerent, unde iuxta statuta, vel consuetudinem Ecclesiae vocari eos oporteret: quod cautè admodum erat observandum, ne alioqui clandestina diceretur electio, aut irrita redderetur ob non vocati contemptum; idque facillè eveniebat, nisi is electioni factae pacis amore ductus consentiret. Conveniebant deinde in loco consueto; quod si de hoc quaestio emergeret, dirimi per sortem poterat, licet ipsa electio per sortem esset improbata.

Forma electionis triplex erat; per scrutinium nempe, per compromissum, et per inspirationem divinam. Per scrutinium fieri dicebatur, quoties tres omnium consensu assumebantur, qui singulorum vota secreto inquirerent, atque in scriptis redacta publicarent, ut is haberetur electus, in quem maior, et sanior pars consensisset. Statuit deinde Bonifacius VIII. ut maior pars haberetur sanior, ad avertendas scilicet contentiones, quae frequenter oriebantur in comparatione zeli ad zelum, et meriti ad meritum, ex qua aestimabatur pars sanior.

Per compromissum facta dicebatur electio, dum omnes unanimiter, et ne uno quidem dissentiente, ius eligendi in unum, aut plures transferebant, plerumque iuramento obstrictos, qui omnium vice Personam eligerent idoneam iuxta compromissi, et Concilii generalis formam.

De-

Denique vocabatur per inspirationem facta, non quotiescumque S. Spiritus gratia invocaretur, hoc enim semper fiebat ante electionem, sed quoties communiter, et concorditer ab omnibus, quasi Spiritu S. aflatis, unus eligebatur absque ullo tractatu praevio, ex quo suggestio, aut suasio praesumi posset.

Altero ex his modis peragi debebat electio intra tres menses; cessante nempe legitimo impedimento; aliàs devolvebatur electio ad proximum Superiorem, et à Capitulis exemptis ad S. Pontificem: facta statim publicari iubebatur, et electio nota fieri, qui iure suo cadebat nisi consentiret intra mensem. Postquam consensisset, petere intra trimestre debebat confirmationem, quae olim proximo Superiori competeat, hodiè reservata est Rom. Pontifici.

Eius, ad quem confirmatio spectat, partes sunt inquirere accuratè, an electio debita forma facta fuerit; et num electus dignus sit, atque idoneus moribus, scientia, coeterisque qualitatibus in iure expressis; triginta annos natus, et nullo laborans canonico impedimento.

Confirmationem sequitur consecratio, quae intra alios tres menses peragenda est. Olim fiebat in loco, qui à Metropolitanano designabatur, nunc verò in Curia Romana: quod si extra eam committatur, uti apud nos contingit, optaverunt Patres Trident. ut fieret in ipsa Ecclesia, aut saltem intra Provinciam, si commodè fieri posset. Hodiè quidem consecratio ex mandato Rom. Pontificis fit; verum integra manet antiqua disciplina quoad numerum trium Episcoporum, qui intersunt.

Episcopus electus nullam exercere valet jurisdictionem ante confirmationem; coeterum excipiuntur ab hac regula Hispani, aliique extra Italiam constituti.

Ad haec iuvat observare neminem posse seipsum

Tom. I.

E

eli-

eligere; à qua regula excipiunt vulgò Canonistae Compromissarios, id desumentes ex *cap. 33. b. tit.* quod neutiquam admittendum videtur, uti fatebitur qui germanum huius *cap.* sensum legerit apud Bernardum, ad quem brevitatis causa mitto lectorem.

Ad electionem Imperatorum spectat celebre *cap. 34.* quod non nisi historià, et integrà eiusdem litterà duce intelligi valet. Eam tradit Franciscus Florens hīs ferè terminis. Post obitum Henrici V. Imperatoris, gravis inter Electores orta est contentio, aliis Philippum fratrem Henrici, et Ducem Suaviae, aliis Othonem ex Ducibus Saxoniae ortum eligentibus. Innocentius III. Legatos hac de re misit Germaniam, qui de electione inquirent. Deinde irritam habens Philippi electionem, totis viribus ei obstitit: cumque vidèret diviso in partes Imperio Bertholdum Ducem Zaningiae, in quem nonnulli Electorum consenserant, iuri suo renunciasse, et partes suscepisse Philippi, ipsum à Philippo amovère curat: huc tendit haec epistola, quae alià non indiget interpretatione; sciet enim lector incertum fuisse tunc temporis numerum Electorum. De plerisque tit. capit. erit deinceps dicendi occasio.

De electione Abbatum, atque Abbatisarum, quod postremum est, consulenda singularia Ordinis cuiusque Statuta, et Decreta Synodi Trident. quae in *sess. 25. de Regularibus, et Monialibus, cap. 6.* praecipit Abbates temporales, Superioresque quoscumque, item Officiales alios, ac Generales, et Abbatisas, aliasque Praepositas eligi debere per vota secreta; nec in posterum licère statui Provinciales, aut Abbates, Priores, aut alios quoscumque Titulares ad effectum electionis faciendae constituere, aut voces, et suffragia absentium supplere, sub poena nullitatis, et aliis.

UNIVERSIDAD ALMA MATER DE ROMA

TITULUS VII.

De Translatione Episcoporum.

Utilitas, aut necessitas, quandoque exposcit, ut Episcopus uni Ecclesiae adscriptus ad aliam transferatur, implorato nempe per Postulationem Superioris legitimi officio, qui utilitati, aut necessitati consulens dispenset.

Quantum abhorreat Ecclesia à nimia translationum licentia notum omnibus est: solem adhibita lucerna ostendere vellem, si hanc rem probare conarer, uti aiebat Aristoteles de his, qui res manifestas demonstrare nituntur: quapropter ea solum referam, quae magis perspicue ostendunt Ecclesiae hac in re sententiam.

Vix ullum invenimus translationis exemplum tribus prioribus saeculis, ut testantur Fleury, Thomasinus, et Gerbaisius in tract. *de Causis maior.* Prima, quae scitur (ut nihil de D. Petro dicamus, qui ante Romanam rexit Ecclesiam Antiochenam, uti nulli Sedi adstrictus) fuit Alexandri Capadociae Episcopi, qui Ierosolimitanam Ecclesiam proprio Episcopo vivente regere coepit, atque ei post obitum successit. Verum haec translatio nequit ad exemplum trahi, utpote in qua speciale fuerit Dei mandatum. Saeculo ergo primùm quarto debuit Ecclesia translationum licentiam, quae in Oriente irreperat, cohibere; praecipue enim Ariani Episcopi nullum sibi servabant modum, sed haeresim suam firmare, atque extendere solliciti, depositis, relegatis, imò etiam necatis Episcopis Orthodoxis, in eorum Sedes, qui suae communionis essent, transferebant, ut sat ostendit quod legimus de Eusebio Nicomediensi: hinc tot iteratae Ecclesiae prohibitiones, et quidem sub gravissimis poenis, uti videre est in Sinodo Nicaena prima

eligere; à qua regula excipiunt vulgò Canonistae Compromissarios, id desumentes ex *cap. 33. b. tit.* quod neutiquam admittendum videtur, uti fatebitur qui germanum huius *cap.* sensum legerit apud Bernardum, ad quem brevitatis causa mitto lectorem.

Ad electionem Imperatorum spectat celebre *cap. 34.* quod non nisi historià, et integrà eiusdem litterà duce intelligi valet. Eam tradit Franciscus Florens hīs ferè terminis. Post obitum Henrici V. Imperatoris, gravis inter Electores orta est contentio, aliis Philippum fratrem Henrici, et Ducem Suaviae, aliis Othonem ex Ducibus Saxoniae ortum eligentibus. Innocentius III. Legatos hac de re misit Germaniam, qui de electione inquirent. Deinde irritam habens Philippi electionem, totis viribus ei obstitit: cumque vidèret diviso in partes Imperio Bertholdum Ducem Zaningiae, in quem nonnulli Electorum consenserant, iuri suo renunciasse, et partes suscepisse Philippi, ipsum à Philippo amovère curat: huc tendit haec epistola, quae alià non indiget interpretatione; sciet enim lector incertum fuisse tunc temporis numerum Electorum. De plerisque tit. capit. erit deinceps dicendi occasio.

De electione Abbatum, atque Abbattissarum, quod postremum est, consulenda singularia Ordinis cuiusque Statuta, et Decreta Synodi Trident. quae in *sess. 25. de Regularibus, et Monialibus, cap. 6.* praecipit Abbates temporales, Superioresque quoscumque, item Officiales alios, ac Generales, et Abbattissas, aliasque Praepositas eligi debère per vota secreta; nec in posterum licère statui Provinciales, aut Abbates, Priores, aut alios quoscumque Titulares ad effectum electionis faciendae constituere, aut voces, et suffragia absentium supplere, sub poena nullitatis, et aliis.

UNIVERSIDAD ALMA MATER DE ROMA

TITULUS VII.

De Translatione Episcoporum.

Utilitas, aut necessitas, quandoque exposcit, ut Episcopus uni Ecclesiae adscriptus ad aliam transferatur, implorato nempe per Postulationem Superioris legitimi officio, qui utilitati, aut necessitati consulens dispenset.

Quantum abhorreat Ecclesia à nimia translationum licentia notum omnibus est: solem adhibita lucernà ostendere vellem, si hanc rem probare conarer, uti aiebat Aristoteles de his, qui res manifestas demonstrare nituntur: quapropter ea solum referam, quae magis perspicue ostendunt Ecclesiae hac in re sententiam.

Vix ullum invenimus translationis exemplum tribus prioribus saeculis, ut testantur Fleury, Thomasinus, et Gerbaisius in tract. *de Causis maior.* Prima, quae scitur (ut nihil de D. Petro dicamus, qui ante Romanam rexit Ecclesiam Antiochenam, uti nulli Sedi adstrictus) fuit Alexandri Capadociae Episcopi, qui Ierosolimitanam Ecclesiam proprio Episcopo vivente regere coepit, atque ei post obitum successit. Verum haec translatio nequit ad exemplum trahi, utpote in qua speciale fuerit Dei mandatum. Saeculo ergo primùm quarto debuit Ecclesia translationum licentiam, quae in Oriente irreperat, cohibère: praecipue enim Ariani Episcopi nullum sibi servabant modum, sed haeresim suam firmare, atque extendere solliciti, depositis, relegatis, imò etiam necatis Episcopis Orthodoxis, in eorum Sedes, qui suae communionis essent, transferebant, ut sat ostendit quod legimus de Eusebio Nicomediensi: hinc tot iteratae Ecclesiae prohibitiones, et quidem sub gravissimis poenis, uti videre est in Sinodo Nicaena prima

ma generali, in Sardicensi, Chalcedonensi, et Antiochena in Encaceniis habita, cuius canones recepti deinde fuerunt ab Ecclesia: apparet verò præcipuè in Sardicensi, quæ ne in fine quidem Laicâ communione dignum eum haberi vult, qui de parva Civitate ad magnam transierit.

Sanè non eadem fuit ratio Ecclesiae Occidentalis, praesertim Romanae, quæ vix ullam per plura saecula permisit translationem: nam nec licere quidem putabatur de alia Ecclesia ad Romanam transire, ut patet ex causa Papæ Formosi, et ex Concilio Romano ann. 904. sub Ioanne IX.

Ex his verò concludendum non est nusquam translationem esse permissam: ut enim eleganter aiebat Pelagius II. in epistola ad Benignum Archiepiscopum, *quod in Canonibus legitur, non debere Episcopum de Civitate in Civitatem transire, aut transferri, non de iis intelligitur, qui aut vi expulsi, aut necessitate coacti, aut auctoritate Maiorum hoc agunt, sed de his, qui avaritiæ ardore inflammati, sponte sua prosiliunt, et avaritiæ potius, quam utilitati Ecclesiae servire, et, ut dominationem agant, insistere cupiunt.* Quoties ergo utilitas, aut necessitas Ecclesiae exigit, possunt Episcopi de una ad aliam Ecclesiam transferri, interveniente nimirum legitimi Superioris auctoritate. Sin autem quaeratur quisnam sit legitimus Superior, de quo praesertim agitur in hoc tit. aliud de antiqua, aliud de hodierna dicendum est disciplina. Olim quidem fiebant translationes auctoritate Sinodorum Provincialium, quandoque etiam Primatum, atque Patriarcharum ne consulto quidem Rom. Pontifice. Id demonstrant innumera exempla translationum tam in Occidentali, quam in Orientali Ecclesia factarum, et, quod ad Hispanam spectatim attinet, plura simul invenimus in Concilio Toletano XVI. quod habitum fuit circiter annum 693. nam deposito Sisberto Toletano. Epis-

copo, Felix translatus fuit ab Hispalensi Sede ad Toletanam, Faustinus à Bracrensi ad Hispalensem, denique alius Felix à Portucalensi ad Bracrensem, quin tamen in his omnibus aliâ, quam Concilii, adesset auctoritas cum Cleri, et Populi consensu.

Primus Innocentius III. negotiis fidei, depositionibus Episcoporum, graviusque, atque difficilioribus causis, quibus Maiorum nomen inditum iam fuerat, adiunxit translationes, uti testantur Gerbaisius dicto loco, et Marca de *Jurisdic. et Imperio*; unde ab eius tempore reservata mansit haec causa S. Pontificibus, ita ut nullius alterius auctoritate, ne quidem Legati à latere, valeat celebrari, ut dicitur in omnibus ferè capitibus huius tituli, in quibus affliguntur plura occurrunt cautè admodum intelligenda, ut notantur Berardus, Van-Espenius, et plerique alii artis criticae amatores. Sanè statim sese offert Innocentii III. sententia translationes Episcoporum Sedis Apostolicae reservare volentis; ea verò, quae in Rescriptorum serie leguntur, non facillè admittet quicumque consideret quae ex eis deducuntur consectaria: talis est executio matrimonii spiritualis cum carnali, quae reperitur in cap. 2. maxime si coniunguntur verba illa *capitis 3. Non enim homo, sed Deus separat quos Romanus Pontifex (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) Ecclesiarum necessitate, vel utilitate pensata, non humana, sed divina potius auctoritate dissolvit*; statim enim ex his profuit posse aequè matrimonium carnale, quanvis consummatum, à S. Pontifice dissolvi. Deinde nemo non intelligit quaeenam inuratur nota Pontificibus, qui praecesserunt Innocentium, et Conciliis omnibus, quae ante eum habita sunt, si absque ullo moderamine admittatur, quod in cap. 2. additur translationes nempe, depositiones, atque cessiones non tam constitutione canonica, quam institutione divina, soli Romano Pontifici esse reservatas.

*hæc non probant
notari qui theo-
logi.*

*in hoc non
laudo.*

Et quidem si cui ardeat quod cum eruditissimo Berardo dixi in tit. de Rescriptis, nimirum accuratè distingui in eis debere sententiam Pontificis ab his, quae inter rescribendum ab Exaratore adjecta sunt, tota res confecta manebit; dicemus enim sententiam horum capitum in eo contineri, quod Innocentius translationes, quae antea fiebant auctoritate Conciliorum Provincialium, aut Nationalium, reservare voluerit Sedi Apostolicae, vel quia gravius negotium visum hoc ipsi fuerit, vel quia Concilia maiorem, quam oportebat, adhiberent in eo diligentiam; et hoc unum didicisse contenti, coetera rejiciemus, veluti ab Exaratore extra voluntatem, et mentem Pontificis, adjecta, atque desumpta ab Isidoro Mercatore. Sed et asserti potest cum Gerbaisio, ius divinum in latiori significatione acceptum ab Innocentio in hoc loco; in quantum scilicet potest iure divino Rom. Pontifex reservare causas, quae ipsi graves visae fuerint, iuxta illud Deuteronomii *et difficile, et ambiguum iudicium apud te esse perspexerunt: veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, et ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, quaresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicium veritatem*; et quatenus ius cognoscendi negotia graviora appendix quaedam est Primatus, qui iure divino S. Pontifici competit. Hanc fuisse Innocentii mentem arguunt quoque verba illa *capitis 1. Cum ex generali illo privilegio, quod B. Petrus, et per eum Ecclesiae Romanae Dominus noster induisit; canonica postmodum manaverint instituta continentia maiores Ecclesiae causas ad Apostolicam Sedem perferenda &c.* in quibus aperte deducit à Primatu causarum maiorum reservationem.

Neque tamen quis conjiciat ex relatis disciplinae mutationibus mutatas fuisse regulas canonicas, quae tunc tantum translationem permittunt, cum exigat utilitas, aut necessitas Ecclesiae; nam ut ait ex Vannespeno Benedictus XIV. *de Sinod. Diocesa. lib. 13.*

cap. 16. licet mutata non nihil sit disciplina quoad ipsam translationis formam; semper tamen mansit, et manebit inconcussa Patrum regula, quod non nisi necessitate, aut utilitate cogente translationes Episcoporum fieri possint; nec minus hodie, quam aetate Sanctorum Patrum inculpabiles sunt Episcopi, qui avaritia, aut ambitione ducti, de una Ecclesia migrant ad aliam. Translatio Episcoporum, ait Belarminus *de officio primario S. Pontificis*, secundum canones, et usum veteris Ecclesiae, non debet fieri, nisi ob Ecclesiae necessitatem, vel maiorem utilitatem; neque enim institutae sunt Ecclesiae propter Episcopos, sed Episcopi propter Ecclesias. Nunc autem quotidiè translationes fieri videmus ea solum de causa, ut Episcopi vel honore, vel opibus, augeantur.

Clemens VIII. qui se cum difficultate transferre solere aiebat, et mantuae Principes per se, et Nuntios suos, statuit, ut causae translationum examinarentur à Congregatione rerum Consistoriarum; deinde à Benedicto XIV. demandatum hoc fuit peculiari Congregationi in Constitut. *Ad Apostolicae servitutis*.

Clerici quoque inferiores nequeunt Ecclesiam, cui in ordinatione adscripti sunt, deserere sine iusta causa, et absque licentia Episcopi; neque Monachi de uno ad alium locum transire sine licentia sui Superioris.

TITULUS VIII. De Auctoritate, et usu Pallii.

Inter Episcopos ordine omnino pares nonnulli, et praestantiori funguntur iurisdictione, ut supra innumimus, et signis quoque exterioribus à coeteris distinguuntur, erectae nimirum Crucis praevisione, et usu

usu Pallii, de quo in hoc tit. Enimverò, cum usus Pallii non semper sit maioris iurisdictionis argumentum, nec olim concedi omnibus consueverit, qui ampliori potireatur iurisdictione; expedit rem ab origine desumere.

Plurimum sententia est Pallium, de quo hic agitur (diversum sanè à communi, quo omnes fideles initio Ecclesiae utebantur, tanquam amictu humiliori) fuisse ornamentum Imperatorum, ab eisque ad Rom. Pontifices transiisse post pacem Ecclesiae datam.

Non immerbor in investigando an tempore Religiosissimi Constantini id primitus contigerit, et an Patriarchae Orientales prius illud gestaverint: scire sufficit Pontifices non aliter communicare illud aliis consuevisse, quam obtentà ab Imperatoribus licentiâ (1). Paucis admodum prioribus saeculis indulserunt Pontifices Pallium, et fortassis eà tantum de causâ, quod Vicarii Apostolici ab ipsis constituerentur: coeterum sub finem octavi saeculi obtinuit, ut Archiepiscopis omnibus concederetur, ipsis tamen Romam aduentibus, atque enixè postulantibus. Deinde sufficere visum est per Procuratorem petere; ac tandem sublata etiam fuit consuetudo, quae invaluerat, Legatum mittendi quoties absenti elargiebatur illud Pontifex.

Episcopis quoque conceditur quandoque; imò et tribuebatur olim, dum, ut diximus, insigniores tantum Archiepiscopi illo decorabantur; sed ex privilegio specialiter: et ea semper adest inter utrumque dif-

(1) Agitur latissime de Pallia, eius origine, et speciebus, in Praeibus, quae oblatæ fuerè invicto Regi nostro Philippo V. nomine Ecclesiae Hispanensis pro tuendo sibi Hispaniarum Primatu, aut saltem iure Toletanae Ecclesiae in discrimen vertendo. Vehementer ibi impugnantur Petri de Marca haec de re opiniones, et quae nos communem sequuti sententiam assignimus. Part. 2. §. 1. et sequentiæ.

ferentia, quod Archiepiscopis per Pallium tribuatur plenitudo Pastoralis officii, Episcopis verò mera tantum honoris significatio.

Quoad usum Pallii sciendum est eum certis limitibus esse circumscriptum: et quidem primò, cum conferatur personae, consequens est, quod eandem minimè egrediatur; unde alii commodari nequit, sed obtinens cum eo est sepeliendus: sed et si ad aliam Ecclesiam transferatur, cuius Praelati Pallium habere consueverint, petere illud tenetur, et, dum decedit, cum utroque est sepeliendus. Deinde observandum est usum Pallii pendere praecipuè à forma concessionis; quibusdam enim etiam extra Provinciam eum indulget Pontifex ex privilegio; habità nempe licentiâ Praelati, ad quem Ecclesia pertinet. Si tamen concesserit in forma communi, gestari nequit extra Provinciam: neque alia est S. Pontificis sententia in cap. 6. b. tit. verbo *Ubicumque*, quam quod eo uti valeat in qualibet Ecclesia Provinciae. Haec lex adeò strictè est servanda, ut ne quidem invitato Episcopi alterius Provinciae quidquam prosit; licet contra accidat in Ordinum collatione; ex eo nempe quod haec prohibitio non tendat iurisdictioni Dioecesanorum absque fraude servandae, sicut contingit in lege collationem Ordinum extra Dioecesim interdicente, sed in id tantum, ut privilegia à Rom. Pontifice concessa contra eius mentem non extendantur.

Sed neque quotidie Pallii usus licet; tantum certis diebus, et actibus coercetur, veluti celebratione Missarum, consecratione Suffraganeorum, et collatione Ordinum. Solus Rom. Pontifex semper; et ubique Pallio utitur, cap. 4. b. tit.

Denique Archiepiscopus, antequam Pallium impetraverit, in quo ipsi plenitudo confertur iurisdictionis Archiepiscopalis, neque Archiepiscopus vocari potest, neque Chrisma conficere, Basilicas dicere, aut Concilium convocare; quod sanè mirum vide-

bitur consideranti haec munera obire posse simplicem Episcopum: cum tamen ea exercens Archiepiscopus, non Episcopum agat, sed Archiepiscopum, eidem ante obtentum Pallium interdiciuntur. Sanè mandare ea aliis potest.

Extendenda haec doctrina non est ad Episcopos illarum Sedium, quibus ex privilegio speciali tribui consuevit usus Pallii licet enim durum videatur, quod melioris conditionis sint, quam Archiepiscopi, quibus iam communi iure competit; tamen eos ante impetratum Pallium et Pontificalia exercere posse, et Sinodum congregare Dioecesanam, verius censet Benedictus XIV. *de Sin. Dioeces. lib. 2. cap. 6.* ex eò quod Episcopis huiusmodi nulla per Pallium tribuatur iurisdictio, Quò factum fuerit, ut Archiepiscoporum iurisdictio etiam in iis, quae ipsis competunt tanquam Episcopis, adstricta manserit concessioni Pallii, altiore[m] exitu[m] indaginem.

Derogatum capiti 7. b. tit. in Trident. sess. 6. de Ref. cap. 5. quatenus in eo permittitur celebrare in aliena Dioecesi sine Pallio, et Sandaliis.

TITULUS IX.

De Renunciatione.

Accidit nonnunquam, ut qui ad praedictas Dignitates assumpti sunt eas dimittant; quod quando tandem et quomodo eis liceat in hoc tit. explicatur.

Non licet pro libitu renunciare Dignitati, aut Beneficio ecclesiastico: nam si in ministeriis saecularibus observatur, quod ea liberè deserere nemo possit ob publicam, quae in eo versatur, utilitatem, potiori sanè ratione praecipii idipsum debuit in Ecclesiasticis, maxime verò Episcopalibus, cum et publica id suadeat utilitas, et arctissima insuper coniunctio, quae in-

inter ea obtinentes, et Ecclesiam, cui quisquè semel adscriptus est, intercedit. Coeterum cum finis huius prohibitionis sit Ecclesiae utilitas, facillè inferitur locum fore renunciacioni, quoties appareat eam utilem Ecclesiae futuram; licet verum sit solam utilitatem minime sufficere, sed requiri insuper Superioris legitimi auctoritatem, qui causas renunciacionis examinet: plures enim, aut laboris taedio, aut diaboli suggestionem, onus susceptum deponeant, si propriae scientiae inniti, et suo genio indulgere cuique permetteretur.

Prioribus saeculis vix ullae admittebantur renunciaciones, sed, si digni essent Episcopi, etiam invitè, retinebantur in ministerio; indigni deponerentur omnino: exceptis illis, qui aut à Plebibus iniuste non recepti, aut à Paganis fuissent ejecti. Aliud legitimus in *can. 16.* Constantinop. sub Photio; sed nemo nescit quàm parùm movere debeat eius auctoritas, quàmque variis artibus usus fuerit Photius, ut Sedem conservaret, quam S. Ignatio iniustissime ademerat (1). Si olim quandoque ob praedictas causas admittebatur renunciatio, Sinodi interveniebat auctoritas, cui à renunciante offerebatur libellus supplex. Admissum deinde fuit praesertim in Occidente, ut renunciacioni in Sinodo factae accederet Rom. Pontificis assensus: et tandem invaluit quod ad eum rectè deferretur, quo iure nunc utimur. Sed et expressas habemus causas renunciacionis, quae, ut memoriae facilius mandari possint, comprehenduntur vulgò versibus sequentibus:

F 2 De

(1) Satis notum omnibus est quot mala Photius intulit Ecclesiae Orientali saeculo nono. Dejecto à Sede Constantinopolitana S. Ignatio, atque in eius locum intrusus tyrannus Bardae Caesaris, incredibili crudelitate, et calumniis usus est, ut Sedem illam conservaret. Conciliabulum Constantinopoli coegit. Demum inchoatum ab ipso fuit exitiosissimum Graecorum schisma.

Debilis, ignarus, malè conscius, irregularis, quem mala Plebs odit, dans scandala cedere possit.

Verum aliqua indigent explanatione, ne contra Innocentii III. mentem, qui eas in *cap. 10. b. tit. re- censuit*, torqueantur.

Primo non quaelibet debilitas sufficit, sed quae ex senio, aut infirmitate procedens impediatur muneris impletionem. Scientiae defectus talis esse debet, qui Praelatum inhabilem reddat ministerio: licet enim requiratur scientia in eo, attamen quotidiana experientia sat docet prohibitatem morum cum sufficienti scientia coniunctam praeferrere debere eximiae scientiae, si ea destituta sit humilitate, prudentia, atque honestate. Non cuiusque criminis conscientia sufficit, sed eius, quod, si in iudicium deferretur, locum faceret depositioni. Neque ex quacumque irregularitate (intellige ex defectu, nam recensita manet quae provenit ex crimine) renunciationem admitti voluit Pontifex, sed tantum ob eam, quae fundamentum habeat in sacris litteris: in illis verò, quae ob decorem domus Dei ab Ecclesia inductae sunt, dispensari potius vult, si occultae sint, et quaestio sit de Praelato digno.

Et quidem causae istae omnes ad unum fontem referuntur, ut nimirum tunc solum, et non alias Ecclesiam dimittant Episcopi, quam cum clarè ipsis pateat se concredita Plebs saluti amplius prodesse non posse: sive impedimentum ab ipsis proficiat, si ve à Plebe. Adducuntur quidem causae: tum ad translationem, tum ad renunciationem; verum, quod aiebat Bellarminus, Deus novit, an istae iustae causae sint, et utrum huiusmodi Episcopi quaerant quae sua sunt, an quae Iesu Christi.

Quod supra dixi, vix nempe apparere prioribus saeculis exempla renunciationum, non solum de Episcopis intelligendum est, sed et de Ministris in-

inferioribus, uti clarè apparebit dum de stabilitatis promissione, et propria beneficiorum indole tractabimus: immutatà verò mirum in modum eorum facie, non potuit non ampla renunciationibus ster- ni via: admissae ergo exinde sunt non solum purae, sed et conditionales, et in favorem, quae magis refragantur regulis Patrum, ob maius scilicet, quod in eis imminet, periculum, ne aut proprius ambitus utilitati Ecclesiae praevaleat, aut turpe simoniae vitium committatur.

Quando pura sit renunctio, quando conditionalis, ex formula apparebit.

Quoad renunctionis causas, etiam beneficiorum inferiorum, videnda est Constitutio S. Pii V. *Quanta* anni 1568. in qua comprehensum reperitur quidquid ad hanc rem spectat verbis sequentibus. Episcopi, et alii facultatem habentes eorum duntaxat resignationes recipere, et admittere possint, qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiiati, aut crimini obnoxii, censurisque Ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiae, vel beneficio inservire; seu qui unum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri: Religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si statim postea re ipsa id exequantur. Denique cum quis ex aliis casibus acciderit, qui Constitutione felic. record. Innocentii III. de dimittendis Cathedralibus edita continentur. Qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficii residere securi. Sed nec horum ullus sacro ordini mancipatus, nisi Religionem ingressurus, valeat ullo modo beneficium, vel officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo possit commodè sustentari. Caveant autem, addit sanctissimus Pontifex, Episcopi, item omnes Electores, Praesentatores, et Patroni, tan ecclesiastici, quam laici, quicumque sint, ne verbo quidem, aut nutu, vel signo,

no, futuri in huiusmodi beneficiis, et officiis, successores ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu designentur, aut de his assumendis promissio inter eos, vel etiam intentio qualicumque intercedat. Coeterum praecipimus, ne Episcopi, aut alii Collatores de beneficiis praedictis, aut suis, aut admittentium consanguineis, affinibus, vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum audeant providere. Tandem adjicit poenam nullitatis, et suspensionis à beneficiorum collatione, aut praesentatione. Ubi notandum renunciationem beneficii ob ingressum in Religionem effectum non habere ante sequitam Professionem.

Quod verò ad auctoritatem attinet, constat sufficere in his proprii Episcopi consensum; et si de duarum Dioceseon beneficiis permutandis agatur, requiretur utriusque Episcopi consensus. Insuper consentire illi debent, quorum interest, veluti Patroni in beneficiis patronatis: sin verò Episcopus utilem censet renunciationem, Patronus autem consentire nolit, procedet nihilominus renunciatio iuxta Berardum.

Renunciations in favorem fieri hodiè nequeunt absque Sedis Apostolicae auctoritate; quod primus statuit Pius V. ob maiorem, quae in his requiritur, sollicitudinem.

Qui penitus haec nosse cupit adeat Constitut. Gregorii XIII. *Humano*, anni 1683, et binas Benedicti XIV. quarum prima incipit: *In sublimi*; altera: *Eclesiastica*, editas ann. 1741. et 46.

Tandem in memoriam hic lector revocet velim, quae dixi de interpretatione rescriptorum; nam in *cap. 11. b. tit. laudatum* invenimus ab Exaratore Conciabulum sub schismatico Photio, quasi sit Concilium Constantinop. I. in quo lapsus ante fuerat Gratianus in *can. 45. edus. 7. q. 1.*

Nb.

TITULUS X.

De supplenda negligentia Praelatorum.

Hierarchia Ecclesiastica ita disposita est, ut Praelati superiores supplere debeant inferiorum negligentiam, pariterque eorum excessus cohibere, ne aut disciplina ecclesiastica corruat, aut subditi adire semper cogantur Supremum Ecclesiae Caput non minimo ob locorum distantiam incommodo. Huius politiae non obscuram praebuit imaginem Christus D. dum Petro dixit: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*, quibus verbis continetur accurata inspectio rerum, quae ab inferioribus essent gerendae, ut, si deficerent, corrigeret, si excederent, cohiberet.

Iam verò patet negligentiam in iis omnibus committi posse, quae quisque Praelatus agere tenetur; unde varia est, variisque modis coeercenda: verum in hoc tit. de illa sermo est, quae contingit in collatione, aut praesentatione beneficiorum: statuiturque, quod, si Patronus idoneam personam vacanti beneficio non praesentaverit intra tempus à Concilio Lateran. praescriptum, suppleatur pro ea vice eius negligentia à Superiore, eo scilicet, cui collatio competit. Idem est, si Collator intra praefinitum in iure tempus non contulerit, transit enim ius conferendi ad proximum Superiorem.

Quodnam sit tempus à Concilio Lateran. praescriptum expendemus in tit. *de Iure Patronatus*: innuere hic sufficiat Patronis Laicis quadrimestre concedi, Ecclesiasticis autem semestre: quod ipsum tribuitur quoque Collatoribus: computato tempore à die notae vacationis, ut statuitur *cap. 3. b. tit.* quantum verius sit sufficere notitiam praesumptam, ne Patronis, et Collatoribus ignorantiam confingendi via aperiatur maximo Ecclesiarum detrimento. Plura de

his infra dabimus, ut de Constitut. S. Pii V. quoad Ecclesias Parochiales, et de casibus, in quibus negligentia variè suppletur ex Concilii Trident. sanctionibus. Interea autem monere non desinam tum Patrones, tum etiam Collatores, ut in re gravissima procul omnino sint ab humanis affectionibus; neque Familiarum, aut Amicorum commoda praefertant utilitati Ecclesiae, memores strictissimae, quam Deo reddere debent, rationis, praeclarique illius effati Hadriani VI. non beneficia hominibus, sed beneficiis homines esse dandos.

TITULUS XL

De Temporibus ordinationum.

Certis tantum anni temporibus, et nonnisi post transacta certa intervalva, quae interstitia vocamus, ordines conferri debere iam olim Ecclesia statuit. Et quidem quod ad primum attinet, si quis extra quatuor ieiuniorum tempora ordinetur, recipit quidem characterem; suspensus verò manet ab exercitio, donec cum eo dispensetur. Urbani III. huius poenae dispensationem Sedi Apost. reservavit in cap. 8. b. tit. coeterum correctae fuit haec sanctio à Gregorio IX. in cap. 16. eod. restituta Episcopo dispensandi potestate post peractam poenitentiam; quod sane de eo Episcopo intelligendum venit, qui in eo non deliquerit. Deinde si ita ordinatus nihilominus ministraverit, fiet irregularis: quas poenas ipso facto incurri, dubitari nequit post Constitutionem Pii II. Cum ex Sacrorum anni 1461, licet antea non satis constaret. Quid vero si à ministerio quidem abstinuerit, verum nullà obtentà dispensatione ad superiorem ordinem conscenderit? Benedictus XIV. de Synod. Dioecesan. lib. 2. cap. 3. n. 7. fatetur eum reum sacrilegii, coeterum ait Sacram Congregat. consuisse talem non fie-

ri irregularem, cum nonnisi improprie dicatur in inferiori ordine ministrare qui ad superiorem transit, et in materia poenali absolvendus à lege sit, quem nonnisi improprie eius verba comprehendunt.

Sixtus V. in Constitut. Sanctum, et salutare ann. 1588. Urbani III. sanctionem in hac parte innovavit, atque praedictas poenas Sedi Apost. reservatas voluit: verum redempta haec ad terminos iuris communis Clemens VIII. in Constitut. Romanum Pontificem, ann. 1595.

Quod ad ordinantem spectat, gravissimae in eum poenae inflictas sunt in praecitata Sixti V. Constitutione, suspensionis à collatione quorumcumque Ordinum, etiam Primae Tonsurae; et ab exercitio munerum omnium Pontificalium; interdicto quoque ingressu Ecclesiae, sive scienter ita ordinaverit, sive ignorantèr, nisi adhibita debita diligentia iustus error, et probabilis facti ignorantia eum excuset. Sed Clemens VIII. considerans tum promoventes, quam eos, qui ad Ordines promoventur, saepe censuris, et poenis huiusmodi, ob illarum multiplicitem, in perniciem animarum variis modis illaqueari, et nonnullos ex Episcopis in conferendis Ordinibus nimis scrupulosè procedere, multosque metu poenarum, et censurarum praefatarum, ab Ordinum collatione profusè deterreri, Sixti V. Constitutionem etiam quoad hoc ad terminos SS. Canonum, et praefatae Constitutionis Pii II. revocavit.

Praedicta omnia intelligenda veniunt de Ordinibus maioribus. Minores conferri possunt extra praedicta tempora, Dominicis, aut aliis festivis diebus, quo nomine veniant quicumque tales sicut ex praecepto à Populo servando, ut declaravit Sacra Congregatio.

Concilium Trident. sess. 23. de Reform. servari etiam in his voluit interstitia, concessa tamen Episcopis remittendi potestate, si expedire ipsis visum

fuert, hoc est, si necessitas, aut utilitas exigat. Sed et addidit *cap. 11. praedictae sess.* minores Ordines iis esse conferendos, qui saltem latinam linguam intelligant: in capite autem 16. generaliter sanxit neformem esse ordinandum, qui iudicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, et Concilii Chalcedonensis Constitutionem innovavit, iuxta quam nullus ordinari debet, qui illi Ecclesiae, aut pio loco, pro cuius necessitate, aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus.

Statutum aequè est, ut plures sacri Ordines eadem die non conferantur, neque minores omnes cum uno maiori. Solus Rom. Pontifex his legibus solutus est, ut à iure humano positivo procedentibus. Ob supremam eius potestatem, honoremque ipsi deferendum, tantum quoque invenimus in *cap. 12. b. tit.* Romanae Ecclesiae Ministros ad superiores Ordines promoveri non posse à quolibet Episcopo absque S. Pontificis licentia.

Scio equidem Interpretes vulgò ita *hoc cap.* intelligere, ut ex eo deducant ordinatos à Papa non posse absque eiusdem assensu ad superiores Ordines promoveri etiam à proprio Episcopo; quod et ipsius epigrapha ostendit: coeterum ex eo id non recte infertur, neque à priori intellectu discedere sinunt verba illa *quia Rom. Ecclesiae Subdiaconus erat.* Hanc sententiam sequuntur est Amort *ad b. tit.* eamque confirmatam nuperimè vidi ab Ubaldo Giraldi.

Dubitari quotidie contingit circa Regulares nonnullos, quibus privilegium illud inter alia est, ut ad Ordines quolibet tempore promoveri possint, non eodem adhuc fungantur; et an ad eos quoque extendi debeat, qui non speciatim, sed per communicationem illo gaudent. Et quidem adeò clarè haec definita sunt à Benedicto XIII. ut incunctanter asserere quilibet cogatur etiam hodie privilegium illud sub-

sistere, et illos Regulares aequè eo fungi, quibus communicatum est. Videri possunt Decreta Benedicti XIII. apud Giraldi in Summa Constitut. Apost. quae accesserunt Decretis Concil. Trid. Neque aliud voluisse censet hic Auctor Benedictum XIV. in Constitut. *Impositi 27.* utpote quae intelligi debeat de privilegio, ut possint promoveri ad Ordines à quolibet Episcopo, absente, vel impedito diocesano; non de eo, quod spectat ad Ordinum receptionem extra tempora. In quo sanè, re melius considerata, ut ipse fatetur, rejicit sententiam, quam firmaverat in *Addit. ad Instit. Romigii Mascobat.* Coeterum propterea Episcopos minime arctari ad Regulares extra tempora ordinandos declaravit idem S. Pontifex.

Ante Concilium Trident. Monachi S. Benedicti, et Religiosi Mendicantes per communicationem, semel in anno recipere se posse contendebant omnes maiores Ordines eodem die à quoocumque Episcopo Catholico, vi nimirum privilegii ab Eugenio IV. ipsis concessi: verum amplius de hoc quaeri nequit, cum Concilium Trident. *sess. 23. cap. 13. de Reform.* etiam quoad Regulares expressè hoc prohiberit cum derogatione quoruncumque indultorum.

Interstitiorum disciplinae Auctor habetur praecellens Osius Cordubensis, qui Concilio Sardicensi primus proposuit, ut legitur apud Gratianum *can. 10. dist. 61.* Deinde Siricius Papa praefixit intervalla, de quibus in *can. 3. dist. 77.* Accessit Constitutio Gelasii I. in *can. 9. dist. eiusd.* quae attingisse sufficit, cum Concilium Trident. in *sess. 23. cap. 13. et 14. de Reform.* rem definitiverit, statuens, ut promoti ad Subdiaconatum non prius Diaconi fiant, quam in Subdiaconatu saltè per annum fuerint versati. Similiter Diaconi saltem per annum ministrare in hoc gradu debent, ut ad Presbiteratum ascendere valeant. Inest autem Episcopis dispensandi facultas,

si necessitas, aut utilitas Ecclesiae postulaverit. Suprà innotuit in minoribus etiam Ordinibus servanda esse interstitia ex mente Concilii, si non unius anni inter ordinem, et ordinem, saltem intervalli, quod inter singulas ordinationes intercedit quantumvis enim Concilium temporis intervalla in iis non praescripsit, eos tamen per interstitia temporum conferri praecipit. Coeterum animadvertit Giraldui Sacram Congregat. declarasse licere Episcopo absque causa omnes minores Ordines uno die conferre, si consuetum id in loco fuerit, ut contingit apud nos: et quidem valde rationabili causa in plerisque Dioecesibus, cum tam longè, lateque pateant, ut sine magnis sumptibus accedere ad Civitatem Episcopalem ordinandi non possint.

Videri apud eundem possunt plura alia hodiernam interstitiorum praxim expectantia; quae cum Episcopos non lateant, Tyronibus vero non adeò sint necessaria, praetermitto, ne nimium protrahatur tituli explanatio.

TITULUS XII.

De scrutinio in Ordine faciendis.

Cavendum est, sicut D. Ambrosius, ne quis facile gradus ecclesiasticos accipiat. Quanti ponderis hoc sit aprimè sentiens Ecclesia, sepe sibi consultit, et constanti praxi probavit, ut passim, et sine delectu quis ad eos non admittatur, sed prius accurata fiat inquisitio de ordinandorum probitate, scientia, aetate, coeterisque qualitatibus: in quo sine diligentissimos oportet esse Episcopos, ne manus cito imponentes, ut verbis Apostoli utar, communicent peccatis alienis.

Haec inquisitio vocatur in iure scrutinium, cuius forma alia, atque alia fuit. Et quidem olim Epis-

copi, singulorum vitam, et mores per se diligenter inquirere impares, hanc curam Archidiaconis commiserunt: quod in Romana Ecclesia iam a saeculo quarto invaluisse probat Benedictus XIV. ex Epistolis D. Hieronimi.

Successit deinde ex Concilio Nannetensi alia accuratior forma, quae probata in Tridentino, hodie observatur: sed mansit nihilominus officium Archidiaconi: indeque duae veluti species scrutinii profluerunt. Primum dici potest caeremoniale, de quo sermo est in *cap. un. b. tit.* et fit in ipso actu ordinationis, dum Episcopus interrogat an hi, quos Matris Ecclesiae nomine praesentat, digni sint, et respondet Archidiaconus dignos esse in quantum humana fragilitas nosse sinit: unde S. Pontifex respondit in hoc capite non peccare Archidiaconum, licet indigni sint, dummodo id ipsi non constet. Secundum fit ante ordinationem, in eoque talis forma servatur ex Trident. in *sess. 23.* Si de minoribus Ordinibus agatur, exigunt bonum testimonium à Parocho, et à Magistro Scholae, in qua educantur: si vero promovendi sint ad maiores, debent Episcopi Parocho, aut alii, qui magis expedire videbitur, committere, ut nominibus, et desiderio eorum, qui promoveri desiderant, publicè in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, aetate, moribus, et vita, à fide dignis diligenter inquirat; et litteras testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes quamprimum ad Episcopum mittat. Deinde adsciscere iubentur Sacerdotes, et alios prudentes viros, peritos divinae legis, et in ecclesiasticis sanctionibus exercitatos, qui ordinandorum doctrinam, fidem, qualitatesque coeteras diligenter investigent.

Hisce terminis constat hodiernum scrutinium, quod quantum conveniat cum antiquo facile observare poterit quicumque animadvertat eadem serè

statuti iam fuisse in Concilio Agathensi, quae retulimus ex Tridentino: praecipue verò illud notatu dignum est, quod hodie non minus quam antiquitus requiratur Populi testimonium, quò tendit praeceptum Concilii Trident. de proponendis publice in Ecclesia nominibus, et desiderijs ordinandorum.

TITULUS XIII.

De ordinatis ab Episcopo, qui Episcopatum renuntiavit.

Cum, ut superius notatum est, circumscripserit Ecclesia certis limitibus atq. plissimam potestatem, quam Christus D. concessit omnibus Apostolis, sive cum misit eos in universum mundum praedicare Evangelium omni creaturae, sive cum dixit eisdem: *Sicut misit me vivens Pater, sic et ego mitto vos*; effectum hinc est, ut quilibet Episcopus in suos tantum subditos habeat jurisdictionem: unde quaeritur in hoc tit. an qui nullos habet subditos, qualis est, qui renuntiavit Episcopatu, possit Ordines conferre. Et quidem totam rem paucis definit Alexander III. in *cap. 1. b. tit.* vel enim Episcopus loco tantum renuntiavit, vel loco simul, et dignitati: primo casu poterit ab illo Episcopo rogatus ordinare, cum exercitium retinuerit, et nihil ei deficiat praeter subditos; in secundo verò, neque rogatus ordinare poterit licite, cum exercitio careat; poterit sanè valide, cum ad hoc sufficiat character, qui, utpote indelebilis, semper manet.

Sed hoc de maioribus ordinibus est intelligendum; namque minores etiam licite confert rogatus ab alio Episcopo, cum etiam à non Episcopo conferantur. In casibus autem, quibus illicitè ordinat, scienter ita ordinatus carere iubetur exercitio, donec cum eo dispensetur; si autem ignorave-

rit,

rit, exercere poterit, aut saltem obtinebit facillimè dispensationem.

Idem statuit Gregorius IX. in *cap. 2.* quoad ordinatos ignorantè ab excommunicato.

Iuxta legem Regiam 22. *tit. 6. Part. 1.* allegatio ignorantiae ordinato non proficiet, si nota vulgo sit ordinantis renunciatio, aut excommunicatio.

TITULUS XIV.

De aetate, qualitate, et ordine Praeficiendorum.

Hic Titulus pars est superioris, in quo agi coepit de scrutatio, expendanturque in eo singula capita, circa quae illud versatur; aetas scilicet, qualitas, et ordo; quomobrem paulò quoque latius extenditur.

Ne festinatus officia Ecclesiastica in lubrica adhuc aetate constitutus committerentur, certa singulis aetas praestituta fuit ab Ecclesia: sic Diaconi ab ipsis Ecclesiae incunabulis debuerunt esse perfectae aetatis, nempe maiores viginti quinque annis, ut patet *Novella Iustiniani 123. et canone 101. in Collect. Sinod. Carthag.* Presbiteri verò ordinari non poterant ante annum trigesimum. Deinde verò immutata fuit haec disciplina, et statutum, ut ad Subdiaconatum 18, ad Diaconatum 20, et ad Presbiteratum 25 anni sufficerent. Denique ex nova Trident. Concilii sanctione in *sess. 23. de Reform. cap. 12.* ad Subdiaconatum 22, ad Diaconatum 23, ad Presbiteratum 25, et ad Episcopatum 30. anni incepti requiruntur. In minoribus Ordinibus nullam aetatem definiit Concilium, quapropter pendebit ab arbitrio Episcopi, qui prae oculis debet habere ordinandi scientiam, mores, antiquorumque Canonum praescriptum.

Non est autem existimandum solis Ordinibus an-

na-

narias leges esse praescriptas, cum idem accidat in Dignitatibus, officiisque omnibus Ecclesiasticis, quae tamen, cum varia sint, et alia aliis praestantiora, diversam etiam exigunt aetatem.

Sane quoniam haec in singulis determinata aetas sit, haud intelligi potest ex tituli capitulis, cum neque in *cap. 2.* aliud praescribitur, quam pueris Ecclesias non esse committendas; neque in 3. quod est hac de re secundum, aliud inveniamus praeter aetatem ad Personatus requisitam: ex aliis ergo iuris locis erit id depromendum, in quibus sequentia legimus. Episcopatum, uti diximus, obtinere nequit minor 30. annis, quae aetas perfecti viri appellatur plurimis locis. Certo iure definitum non est cuius aetatis esse debeant Abbates: quanvis enim caveatur in *cap. 43. de Elect. in 6.* ut in Abbatissam, aut Priorissam non eligatur, quae 30. annos non impleverit, coeterum notantur Iurisconsulti periculosum esse extendere ad masculos, quae in foeminis statuuntur. Quod ad coeteras Dignitates spectat, observare primum oportet, quod si Dignitas certum Ordinem requirit, in actu, aut habitu, ea aetas in promovendis postulabitur, quam talis ordo exposcit: sic dicimus ad Cardinalatum Presbyteralem maiorem aetatem requiri, quam ad Diaconalem. In Concilio Lateran. sub Alexandro III. statutum fuit, ut nullus Dignitatem, cui animarum cura annexa est, aut Ecclesiae Parochialis regimen possit suscipere, qui vigesimum quintum annum non attigisset: unde *cap. 3. h. tit.* quod eiusdem Pontificis est, intelligi debet de Personatibus, qui non habent curam animarum; vel dicemus posteriorem decisionem Concilii Laterani, quae refertur in *cap. 7. de Elect.*

Denique, definitum in iure non est quoniam aetas requiratur ad beneficia simplicia; cum verò ad Tonsuram, et minores Ordines minime praetermittendum quod ait Innocentius III. in *cap. pen. h. tit.*

esse sine titulo ordinandum, orta est inde Interpretum opinio, qui existimant eandem aetatem sufficere ad beneficia quae vocantur simplicia, exceptis Canonicatibus, in quibus ob maiorem eorum dignitatem maiorem aetatem expetierunt, nimirum 14. annos in iis, qui sunt Cathedralium Ecclesiarum, 10. completos in Collegiatarum.

Verum immutata haec adspicimus in Concilio Trident. in quo statutum fuit, ut beneficium Ecclesiasticum nemo possit adipisci ante annos 14. *sess. 23. de Reform. cap. 6.* Deinde ad Beneficia, et Dignitates omnes habentes curam animarum requiritur annum 25. saltem incoeptum *sess. 24. de Reform. cap. 12.* ad coeteras autem Dignitates omnes 22. annos. Tandem in Abbatissam, aut Priorissam, aut quocumque alio nomine Praefectam, non nisi eam eligi voluit, quae annis 40. minor non sit, et quae octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Et haec quidem de aetate.

Sub nomine qualitatum ordinandorum plurima comprehendi nemo est, qui non statim agnoscat: è quibus notatu digniora adiungemus. Et quidem Alexander III. in *cap. 4.* ait tales praefici Ecclesitis debere, qui commissi sibi gregis curam commode gerere valeant, et exemplo boni operis alios ad virtutem invitare. Concilia omnia eadem passim praedicant; et Tridentinum nihil esse aiebat quod alios magis ad pietatem, et Dei timorem adducat, quam eorum vitam, et exemplum, qui in Clero constituti sunt. Sed quod penitus spiritum Ecclesiae hac in re exhibet illud est, quod per plura saecula neminem ad sacros Ordines evehi permiserit, qui innocentiam baptismalem quovis crimine maculasset. Facile esset innumera hic congerere testimonia, ni comperta satis foret Hispanorum Episcoporum hac in re gravissima sollicitudo. Nihilominus minime praetermittendum quod ait Innocentius III. in *cap. pen. h. tit.*

sanctius nempe esse paucos bonos, quam multos malos habere Ministros; quia si caecus caecum ducit, ambo in foveam cadunt. Sciebat prudentissimus Pontifex caecutare illos, qui existimant, ornamentum Ecclesiae in abundantia Clericorum consistere, quicumque tandem hi sint, et sanctissimis illis priorum saeculorum Praelatis illud maxime curae fuisse, ut non plures assumerent Ministros, quam qui commissae Plebis regimini essent necessarii: quod et in Ecclesia Romana cautè fuisse servatum videre est apud Fleuri in tractatu *de Moribus Christianorum*. Hinc liquet quam iure reprehendendi veniant, qui aegrè ferunt leges, quibus hac tempestate coercitam partim aspicimus nimiam ordinandi licentiam.

Praeter morum probitatem requiritur in ordinandis scientia: magnum enim vitium est, uti aiebat Hieronimus *can. ult. dist. 49*. indoctum Sacerdotem ordinare, et quod homo despicit Deo offerre. Magnoperè igitur commendandam quilibet fatebitur Hispanam Ecclesiam, quae et ferreis illis temporibus, in quibus ob tristissima adiuncta vix in universa Europa pauci aderant, qui proprium nomen scribere scirent, iustam censuit esse causam depositionis ignorantiam, ut constat ex Concilio Tolet. IV. *can. 18*.

Quisnam requiratur scientiae gradus relinquunt prudentiae Episcoporum. Hispanis praecipue consulenda est Bulla *Apostolici Ministerii* ab Innocentio XIII. edita anno 1723, et à Benedicto XIII. confirmata. Praecipitur in ea Episcopis, ut non nisi eos tam ex Saeculari, quam ex Regulari Clero ad sacros Ordines admittant, quos ob scientiam, aliasque qualitates eo gradu verè dignos per diligentem inquisitionem compererint: adeo, ut satis non sit illos, qui ad praedictos Ordines promoveri optant, linguam latinam intelligere, Catechismo instructos esse, et aptè respondere quaesitis circa Ordinem suscipiendum. Deinde eos, qui ad Presbiteratum sunt assu-

mendi, idoneos prius per accuratam similiter examen comprobari iubet ad ministranda Sacramenta, et ad Populum docendum ea, quae scire necessarium omnibus est ad salutem: et ut hoc rectè possit praestari, hortatur Episcopos, ut, quantum fieri possit, eos tantum ad Sacerdotium promoveant, qui saèdem Theologiae moralis competenter periti sint.

Ultimum scrutiniè caput, de quo in *b. tit.* est de Ordine, qui in promovendo requiritur, sive de superiore Ordine agatur, sive de Dignitate aliqua, aut beneficio. Et quidem supra diximus Dignitates, aut beneficia quandoque certum Ordinem requirere, de quo consulenda sunt cuiusque Ecclesiae statuta, et receptae consuetudines. Adiungere hic sufficiat Ordinem quandoque actu requiri, quandoque sufficere habitu: primo casu necesse est, quod promovendus sit iam illo Ordine insignitus; in secundo sat est quod valeat insigniri.

Quod ad Ordinem attinet, statutum est, quod nemo ad superiores Ordines valeat promoveri, nisi probatus fuerit in inferioribus. Sed distinguenda venit antiqua disciplina à posteriori. Olim non omnes minores Ordines maioribus praemitti consuevisse communis fere opinio est: imò iuxta Morinum etiam omnes praetermitti poterant, quoties Episcopo satis essent probatae ordinandi qualitates: quanvis aequè probabiliter defendi possit cum *Hallier de sacris Electionibus* etiam antiquitus minores Ordines omnes maioribus semper praecessisse, licet nunquam dispensari contingeret in eorundem exercitio, cum testimonia omnia, quae pro prima opinione citantur, commodam admittant interpretationem. Verum iuxta hodiernam disciplinam nulla haec in re tribuitur Episcopis licentia, sed insignire gradum debent omnibus inferioribus eum, quem ad superiorem Ordinem promovere velint: alioquin dicitur promotus per saltum, de quo titulus singularis est in *lib. 5.*

Et haec quidem sunt praecipua circa qualitates ordinandorum, eorumque scrutinium: sed manent adhuc quaedam minime praetermittenda, ut nonnullorum capitum intelligentia Tyronibus pateat, in qua facili aliqui deciperentur.

In *cap. 1.* obtinentes Dignitates, quae in eo referuntur, arctantur Ordinem Presbiteratus suscipere, Abbates, Neompe, Decani, Praepositi, et Archipresbiteri; Archidiaconi autem Diaconatum adipiscendi necessitas imponitur ex Concilio Pictaviensi: statuiturque, quod easdem amittant, si iusta aliqua causa prohibente (intellige causam, quae ab eorundem culpa proveniat, veluti crimen) Presbiteri, aut Diaconi esse non poterint. Ubi adnotandum est primo iuxta Concilium Trident. Dignitates hasce obtineri ab illis posse, qui vigesimum secundum annum expleverint, exceptis iis, quae annexam habent animarum curam: unde subsistere iam neutiquam posset, uti proponitur, huius Decretalis dispositio, neque Constitutio Martini V. in Concilio Constant. per quam derogatum fuerat editae à Clemente V. in Viennensi. Deinde, sciendum est Concilium Trident. in *sess. 22. cap. 4. de Reform.* innovasse praedictam Clementis V. Constitutionem, quae legitur in *cap. 2. h. tit. in Clement.* quoad formam adigendi quemque ordinem suae Dignitati, aut Officio annexum suscipere, et in qua statuitur quoad Cathedrales, aut Collegiatas Ecclesias saeculares, vel regulares, ut nullus vocem in Capitulo habeat, nisi saltem Subdiaconus sit, licet ab aliis liberè concedatur.

Faciliè agnoscitur, *capita 2. 3. et 4.* abrogata esse in Concilio Trident. cum iuxta sanctiones eiusdem beneficia quaecumque cum curâ animarum conferri non possint nisi iis, qui vigesimum quintum annum attingerint, et praevio concursu: neque permittatur amplius duarum Parochialium Ecclesiarum

retentio, quanvis unius reditus tennes sint: quo casu praescribitur aliter coasulendum *sess. 24. de Reform. cap. 15. et 17.* Sed neque *capitis 5.* dispositio obtinet, in quo dicitur dispensativè ad regimen Ecclesiae Parochialis admitti consuevisse in minoribus Ordinibus constitutos, cum hodie Parochialis Ecclesia concedi possit absque ulla dispensatione etiam prima tantum Tonsura initiato, dummodo dispensatio interstitiorum tempore intra annum Presbiter fieri queat. Mitto *cap. 7. 8. et 13.* cum de eorundem materia alibi agendum sit.

TITULUS XV.

De sacra Uctione.

Iungi solent Episcopi, de quibus praecipuè lucusque egimus, sacro Chrismate, quod ex oleo nitorem conscientiae significante fit, et balsamo, in quo bonae famae odor denotatur.

Desumpsit hunc ritum Ecclesia ex antiquo Testamento, mutata scilicet significatione rei futurae in praesentem, aut praeteritum, sicut et in aliis accidit: unde apparet quomodo intelligendum sit Innocentius in *cap. un. b. tit.* dum ait Ecclesiam Catholicam hoc tenere ex praeepto divino; quatenus scilicet sequuta fuit exemplum praeecepti à Deo traditi in veteri lege *Exodi 30.*

In Baptismo quoque, Extrema Uctione, et Confirmatione adhiberi solet haec unctio: eaque duplex est, ut ait S. Pontifex, exterior nempe; et interior, sive visibilis, et invisibilis: illa huius signum est, de qua Apostolus ad Corinthios 2. *Quod autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris: quemadmodum Ioannes dum ait: Et vos unctionem, quam accepistis, maneat in vobis: de quo*

non
impropria
est
quibus.

Et haec quidem sunt praecipua circa qualitates ordinandorum, eorumque scrutinium: sed manent adhuc quaedam minime praetermittenda, ut nonnullorum capitum intelligentia Tyronibus pateat, in qua facili aliqui deciperentur.

In *cap. 1.* obtinentes Dignitates, quae in eo referuntur, arctantur Ordinem Presbiteratus suscipere, Abbates, Neompe, Decani, Praepositi, et Archipresbiteri; Archidiaconi autem Diaconatum adipiscendi necessitas imponitur ex Concilio Pictaviensi: statuiturque, quod easdem amittant, si iusta aliqua causa prohibente (intellige causam, quae ab eorundem culpa proveniat, veluti crimen) Presbiteri, aut Diaconi esse non poterint. Ubi adnotandum est primo iuxta Concilium Trident. Dignitates hasce obtineri ab illis posse, qui vigesimum secundum annum expleverint, exceptis iis, quae annexam habent animarum curam: unde subsistere iam neutquam posset, uti proponitur, huius Decretalis dispositio, neque Constitutio Martini V. in Concilio Constant. per quam derogatum fuerat editae à Clemente V. in Viennensi. Deinde, sciendum est Concilium Trident. in *sess. 22. cap. 4. de Reform.* innovasse praedictam Clementis V. Constitutionem, quae legitur in *cap. 2. h. tit. in Clement.* quoad formam adigendi quemque ordinem suae Dignitati, aut Officio annexum suscipere, et in qua statuitur quoad Cathedrales, aut Collegiatas Ecclesias saeculares, vel regulares, ut nullus vocem in Capitulo habeat, nisi saltem Subdiaconus sit, licet ab aliis liberè concedatur.

Faciliè agnoscitur, *capita 2. 3. et 4.* abrogata esse in Concilio Trident. cum iuxta sanctiones eiusdem beneficia quaecumque cum curâ animarum conferri non possint nisi iis, qui vigesimum quintum annum attingerint, et praevio concursu: neque permittatur amplius duarum Parochialium Ecclesiarum

retentio, quanvis unius reditus tennes sint: quo casu praescribitur aliter coasulendum *sess. 24. de Reform. cap. 15. et 17.* Sed neque *capitis 5.* dispositio obtinet, in quo dicitur dispensativè ad regimen Ecclesiae Parochialis admitti consuevisse in minoribus Ordinibus constitutos, cum hodie Parochialis Ecclesia concedi possit absque ulla dispensatione etiam prima tantum Tonsura initiato, dummodo dispensatio interstitiorum tempore intra annum Presbiter fieri queat. Mitto *cap. 7. 8. et 13.* cum de eorundem materia alibi agendum sit.

TITULUS XV.

De sacra unctione.

Iungi solent Episcopi, de quibus praecipuè lucusque egimus, sacro Chrismate, quod ex oleo nitorem conscientiae significante fit, et balsamo, in quo bonae famae odor denotatur.

Desumpsit hunc ritum Ecclesia ex antiquo Testamento, mutata scilicet significatione rei futurae in praesentem, aut praeteritum, sicut et in aliis accidit: unde apparet quomodo intelligendum sit Innocentius in *cap. un. b. tit.* dum ait Ecclesiam Catholicam hoc tenere ex praecepto divino; quatenus scilicet sequuta fuit exemplum praecepti à Deo traditi in veteri lege *Exodi 30.*

In Baptismo quoque, Extrema unctione, et Confirmatione adhiberi solet haec unctio: eaque duplex est, ut ait S. Pontifex, exterior nempe; et interior, sive visibilis, et invisibilis: illa huius signum est, de qua Apostolus ad Corinthios 2. *Quod autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris: quemadmodum Ioannes dum ait: Et vos unctionem, quam accepistis, maneat in vobis: de quo*

*non
impropria
est
quibus.*

quo latè Cabassutius in *Notit. Ecclesiast. saecul. II. dissertat. I.* licet in eo lapsus sit, quod putaverit in praedictis tribus Sacramentis unctionem externam spectare ad substantiam.

Coetera legi possunt in ipso capite, dummodo observetur primò non de Episcopo Bracarenensi in eo agi, ut mendosè legitur, sed de Brandicuberensi, qui Romam venerat, ut Legatus Regis Bulgarorum pro unione Ecclesiae Graecae, et Latinae. Deinde cautè sumenda in 3. ult. verba illa: *Licet Romanus Pontifex non utatur Bacculo Pastoralis, tum propter historiam, tum propter mysticam significationem*: refert se enim in eis S. Pontifex ad historiam Martialis, et Materni, qui à D. Petro missi fuere in Germaniam praedicare Evangelium; quorum ille cum in itinere decessisset, surrexisse fertur quadragesimo à morte die per tactum Bacculi Pastoralis, quem D. Petrus tradidit in hoc Materno, qui Romam reversus fuerat, ut ipsi Socii obitum nunciaret: verùm rejicitur haec historia ab eruditissimis, quae praesertim, suppositionis signa. Vide Van Espenium, *part. 1. tit. 15. cap. 3. n. 18.*

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

Tribus, ut dici solet, verbis concludi posset hic Titulus, cum in eo solum quaeratur quatenam Sacramenta valeant iterari. Cum tamen necessaria admodum sit aliqua saltem notio Sacramentorum, quibus nihil sanctius, nihil utilius, aut excellentius in Ecclesia Dei est, ut ait Rituale Romanum, neque alius occurat locus, cui commodius inseri possit; gratiam studiosis rem facturum existimavi paulò latiore sermonem instituendo.

Christus D. dum Ecclesiam suam instituit, his
om-

omnibus eam munivit, quae ad sanctissimos, quos proposuerat fines, forent necessaria; in quibus primum sibi locum vindicant Sacramenta.

Sane nemo nescit plurima esse, quae de Sacramentis quaeri solent, quaeque facillimè hic cumulari possent: sed ne ab instituto discedere videar, ea tantum breviter adiungam, quae magis necessarium est agnoscere: plura qui volet consulere Theologos poterit.

Sinodus Trident. in *sess. 7. can. 1.* definiuit Sacramenta (quo nomine intelligimus signa sensibilia instituta à Christo D.) esse septem; nimirum, Baptismum, Confirmationem, Pœnitentiam, Eucharistiam, Extremam unctionem, Ordinem, et Matrimonium: lato anathemate in eos, qui dixerint esse plura, aut pauciora; aut etiam aliquid eorum non esse verè, et propriè Sacramentum. Ex his quaedam necessaria omnibus sunt ex natura, et institutione sui, veluti Baptismus iuxta illud: *Nisi quis renatus fuerit* &c. et Pœnitentia adultis, qui peccaverunt: alia ex praecepto Ecclesiae, ut Eucharistia certis temporibus: alia autem utilia quidem omnibus, sed voluntaria; et haec est sententia Gratiani in *calce can. 39. c. 1. q. 1.* et Alexandri III. in *cap. 8. de Transact.* quorum primus vocat alia Sacramenta necessitatis, alia dignitatis; secundus verò distinguit necessaria à voluntariis.

Deinde quaedam Sacramenta imprimunt caracterem, quaedam non: et haec divisio spectat praecipuè ad huiusce tituli explanationem, cum receptum sit, ea, quae caracterem imprimunt, iterari non posse. Hinc Innocentius III. et Gregorius IX. respondent in *cap. 1. et 3. Confirmationem*; et Ordinem iterari non debere, sed cautè supplendum quòd superest, quoties nimirum validè collata sunt (hoc enim omninò est supponendum) omissum tamen deprehenditur nonnihil ad substantiam haud perti-

nens. Ubi animadvertere iuvat mendum quod in capite i. irrepsit verbo *Subdiaconatus* pro *Diaconatus*, ne putetur Subdiaconatum per impositionem manuum conferri. Idem quod de Confirmatione, et Ordine dicendum est de Baptismo, nam in his tribus Sacramentis character imprimitur. Sin verò dubitetur an valide collata fuerint, conferuntur denuò sub conditione; quod obtinuit saltèm generaliter sub Alexandro III. cum olim eodem casu conferrentur de novo simpliciter.

A nemine vidi satis perspicuè explicatum quid sit, aut in quo consistat character: Canonistae dicere amant cum Concil. Trident. esse signum indelebile impressum in anima, quasi specialius quis constituatur per hæc tria Sacramenta in certo statu, à quo avelli neutiquam possit.

Constant Sacramenta re, verbis, atque Ministro post saeculum XIII. res, et verba dicuntur materia, et forma. His accedunt Sacramentalia, sive ritus ab Ecclesia instituti, ut Sacramenta decore conferantur: qui, licet non sint de substantia, omitti tamen, aut contemni nequeunt absque peccato, Sin. Trid. *ead. sess. can. 13.* Jam verò hæc omnia diversa sunt pro diversitate Sacramentorum. Et quidem in primis satis notum est Episcopum esse Ministrum Ordinis: materia autem, et forma alia, atque alia est, prout diversi sunt Ordinis gradus; quorum alii maiores suat, alii minores. Inter primos numerantur Episcopatus, Presbiteratus, Diaconatus, et etiam Subdiaconatus. Quandoam adnumerari cooperit Subdiaconatus inter maiores Ordines non satis constare videtur: Giraldi ad titulum *de Clerico venatore*, ait saltèm in Ecclesia Romana id contigisse saeculo V. verùm si attentè legantur verba Innocentii III. in *cap. 9. de Actate, et qualitat.* id primò tribuendum videbitur Urbano II. saeculo XI. Minorum Ordinum nunc maior, nunc minor numerus fuit pro temporum,

rum, et Ecclesiarum diversitate: hodiè isti recensentur, Acolythatus, Exorcistatus, Ostiariatus, et Lectoratus. Pro diversa ergò Ordinum conditione diversa cuique materia, et forma assignatur: de quibusdam verò magnæ sunt controversiæ, à quibus abstinere decrevi.

Confirmatio, et Baptismus olim eodem tempore conferebantur; quapropter agetur commodius de utroque in tit. *de Baptismo, et eius effectu.* De Eucharistia, et Poenitentia erit agendi occasio in tit. *de celebrat. Miss.* Matrimonium autem proprium sibi vindicat locum in lib. 4. Remanet Extrema Unctio, cuius Ministri sunt Presbiteri, ut constat ex verbis Iacobi Apostoli: *Si quis infirmatur in vobis, inducat Presbiteros &c.* et definitum fuit in Sinodo Trident. Materia est oleum ab Episcopo benedictum; forma verba illa: *Per istam sanctam unctionem &c.* Quoad partes innungendas varia fuit veterum disciplina: hodiè unguuntur nares, aures, oculi, pedes, manus, et renes. Receptum etiam est, ut huius Sacramenti collatio inter iura Parochialia recenseatur. Effectus est remissio peccatorum, quanvis iuxta plerosque non sit proprius, et primarius; quapropter conferebatur olim infirmis ante Eucharistiam, tanquam Sacramentum expians; qui mos adhuc aliqui observatur.

De filiis Presbit. ordin. vel non.

Superius attigimus, dum ageremus de Postulatione, ab ipsis Ecclesiae primordiis aditum ad ministeria Ecclesiastica, et Ordines, nonnullis fuisse praeclusum; sive crimine aliquo indignos sese reddidissent, sive defectu aliquo, licet inculpabili, laborarent, ob quem non expediret eos ad Ordines admitti. Hoc cum ex

Tom. I. 1 plu-

pluribus provenire valeat causis, multiplicia recenseri debuerunt impedimenta. Summa eorum divisio haec est, ut alia ex crimine, alia ex defectu oriri dicantur. Antiquitus receptum erat, ut ad Clerum minime admitterentur qui crimen aliquod praesertim incontinentiae commisissent; sin autem constitutis iam in Clero hoc accideret, deponerentur statim, ita ut neque in susceptis Ordinibus ministrare amplius possent, neque ad superiores promoveri: licet enim Ecclesia minime dubitaret peccata per poenitentiam abstergi, oportebat tamen, ut ait Augustinus, criminosos deterrere. Immutata fuit deinceps disciplina ob causas, quas expendere huius loci non est. In hoc tit. et seqq. agitur de irregularitate, aut impedimento, quod provenit ex defectu; qui vel Natalium est, de quo in praesenti, vel libertatis, corporis, aut Sacramenti, de quibus in reliquis.

Non apparet, si antiqua consulatur disciplina, eos, qui defectu Natalium laborarent, seu illegitimos, fuisse ab Ordinibus exclusos; neque enim imputari filiis debere videbatur iniquitas parentum; cum iuxta Hieronimum in *can. 5. dist. 56.* nasci de adulterio non eius culpa sit, qui nascitur, sed illius qui generat. Coeternum à tempore, ut probabile est, Urbani II. nova invaluit disciplina; statutumque est, ut filii illegitimi Presbiterorum, et aliorum quorumcumque, ab Ordinibus arcerentur, nisi regulari sub disciplina in Coenobiis viverent; quo casu adhuc à Praelatis excluderentur. Verum ampliori hoc indiget explanatione. Namque filii Presbiterorum, vel legitimi sunt, habitii nempe ex matrimonio legitimo ante susceptionem Ordinum, vel illegitimi: primis non prohibetur accessus ad Ordines, nequeant autem immediate obtinere beneficium, aut Ecclesiam, cui pater praefuit sine Pontificia dispensatione, ad removendam nimirum turpissimam imaginem haereditariae successionis: illegitimi vero, dispensativè, ut dictum est, ad

Or-

Ordines promoti, admitti poterant ad Ecclesiam, cui pater ministrasset; mediè, hoc est, dummodo post patrem alia persona media Ecclesiam, aut Beneficium habuisset; et hoc non obscure deducitur ex capitulis, quae in hoc tit. leguntur: verum Clemens VIII. in Constit. quae incipit: *Ad Canonium Conditorum*, apprime sciens iuxta praedicta facillimum parentibus esse beneficium sua filiis illegitimis transmittere, interposita nempe sub confidentia persona media, quae illicò in eorum favorem resignaret, interdixit omnino, quod filii Presbiterorum illegitimi etiam mediè obtinere possent beneficia quaecumque, quibus parentes quoquo modo ministrasset; sublata omni dispensatione; quod in Concilio Trident. *sess. 25. de Reform. cap. 15.* extensum est ad filios omnes Clericorum illegitimos, ad beneficia tam dissimilia, quam similia, imò et ad pensiones super fructibus beneficiorum; ita ut eis amplius non liceat quoquo modo ministrare in Ecclesiis, quibus parentes fuere adscripti: unde *cap. 7. 10. 11. et 17. b. tit.* non amplius vigent, II

Deinde *cap. 15. et 16.* ex quibus inferitur filiis illegitimis Clericorum conferri posse Canonicatus, et Praebendas praeter Ecclesias, in quibus parentes ministrarunt, à contrario nempe sensu, abrogata sunt à Gregorio IX. in *cap. 18. de Benefic. et Praeb. cap. 21.* In tantum hoc quod dicebamus obtinet, ut consulta Congregatio Concil. an filius illegitimus audire confessiones valeat in Ecclesia, cui pater iam defunctus praefuit, negativè responderit. Nihilominus proposito dubio ab Episcopis Calagurritano, et Pamilonensi, an filius illegitimus possit obtinere Capellaniam ad nutum amovibilem in Ecclesia, in qua pater aliam pariter amovibilem habuit, censuit hoc non esse interdictum, ex eo fortasse quod Concilium loquatur de beneficiis, et pensionibus, quo nomine propriè non venit Capellaniam ad nutum amovibilem, ut existimat Benedictus XIV. de *Sin. Dicoz. lib. 13. cap. 24. n. 14.* 12 Ex

Ex Decisionibus, quas ibidem memorat, iuvat transcribere sequentia, de quibus quotidie dubitari contingit.

Quae de filiis hactenus dicta sunt minimè extenduntur ad parentes ipsos, qui proinde, sive de legitimis, sive de illegitimis sermo sit, obtinere possunt proximè beneficia, quae filii habuerant; cum enim iuxta naturae ordinem filius patri, non hic filio succedat, procul est in eo casu imago haereditariae successiois: neque paternae incontinentiae memoria revocatur, quemadmodum cum filius patri succedit.

Disposita circa illegitimos obtinent quoque in legitimis, nisi per subsequens matrimonium hoc fiat. Sed non comprehendunt nepotem legitimum ex filio illegitimo, etiamsi avus non decesserit.

Expositos, eosque, de quorum natalibus dubitatur, tutius sanè est absque dispensatione ad Ordines non admittere, quidquid dicant Doctores de praesumptione legitimis.

Supra inuimus impedimentum, de quo agimus, non solum de filiis illegitimis Presbiterorum intelligi, verum et de ceteris omnibus, quanvis certum sit potissimum primos ab Ordinibus excludi, quorum conditionem ita avertabatur Ecclesia Hispana, ut parentum crimen in filios protrahens non dubitaverit eos redigere in servitutem Ecclesiae, cui pater ministrasset, *can. 3. can. 15. q. 8.* Quannam autem ratione nitatur haec disciplina satis aperuit Sinodus Tridentina, dum dixit, paternae incontinentiae memoriam arcendam esse longissimè à locis Deo sacris, quos maximè sanctitas, paritasque decet. Accedit quod in talibus motienda sint exempla paternae incontinentiae, quodque solum integritatis homines assumi debeant ad minera Ecclesiastica. Cum tamen satis acerbum sit parentum scelera filiorum poenis lvi, si honesti sint, et minimè

paternae incontinentiae imitatores, dispensatur cum eis; ad ordines quidem maiores, beneficia maiora, et curam animarum habentia à S. Pontifice; ad reliqua autem ab Episcopo.

Ex Constitutione Quae Ordini S. Pii V. filii illegitimi Clericorum testamento nihil acquirere valent è bonis parentum, sive patrimonialia sint, sive à redivisibus Ecclesiae provenientia; neque eorum descendentes, consanguinei, aut affines, sive filii ipsi vivant adhuc, sive iam obierint. Hoc tamen limitat Benedictus XIV. de *Sinod. Dioc. lib. 13. cap. 24. n. 21.* ad casum, in quo eo consilio praedictis relicta bona sint, ut in filiorum commodum cederent, iuxta eundem debentur alimenta talibus filiis, non tantum ex bonis patrimonialibus, sed etiam ex redditibus ecclesiasticis.

TITULUS XVIII.

De Servis non ordinandis.

Servi ab Ordinibus arcebantur, tum quia indecorum erat, quod humilis, et abjecta persona ministeriis ecclesiasticis praeeset, tum etiam quia minimè expediebat, quod Ecclesia damnum dominis inferre velle praesumeretur servos absque eorundem consensu ordinando.

Haec constitutio adeo antiqua est, ut legatur etiam in Canonibus, qui dicuntur Apostolorum, quos, licet Apostolis falso tributi sint, pro comperto habetur continere disciplinam, quae tribus prioribus Ecclesiae saeculis obtinuit, praesertim in Oriente. Adeo autem diligenter observari volebat Ecclesia, ut admoneri de ea consueverint Episcopi in ipsa ordinatione, ut constat ex *cap. 5. h. tit.* quo certè nihil melius exhibet prudentiam regimini ecclesiastici difficillimis illis temporibus, in quibus, cum occasione feudo-

rum; aborumque adinctorum in eum modum crevisset auctoritas Magnatum in universa Europa, praecepit autem in Hispania, ut vasallos omnes facile servos putarent, circumscripta strictissimis limitibus Regi Maiestate, periculis sane plena fuisset quaelibet, vel minima, Episcoporum hac in re licentia.

Duo hic quaerenda occurrunt: primum an etiam minores Ordines comprehenderet haec prohibitio secundum, quodnam observaretur ius, si de facto servi absque consensu dominorum ordinarentur. Sane verius videtur etiam minores Ordines in hac prohibitione venisse, tum quia lex generalis erat, tum quia id exposcebat honor Ecclesiae, et utilitas domoicorum; quantumvis enim contrarium suadere videatur *cap. 7. b. tit.* congruè tamen illud interpretabitur qui dixerit prohibitionem, quae prius generalis fuerat, restrictam sensim ita fuisse, ut temporibus Innocentii III. vix in minoribus Ordinibus haberet locum.

Quoad secundum attinet, habemus equidem in *cap. 2. b. tit. et can. 6. dist. 54.* Constitutionem Concilii Toletani, quae praecipit, ut servi sine domino- rum consensu qualibet calliditate, aut fraude ordinati deponantur, et dominis restituantur: et idem statuitur in *leg. 18. tit. 6. part. 1.* illo insuper adjecto, quod, si dominus scierit, et non contradixerit, ius omne amittat.

Sancitur quoque in eadem, quod, si dominus ignoret, Episcopus vero, et ille, qui servum praesentavit, sciant servilem conditionem, aut eorum alter; ambo, vel qui sciebat eam, loco eius duos servos eiusdem aestimationis domino tradere compellantur. Si omnes ignoraverint, et servus minoribus tantum Ordinibus insignitus fuerit, domino restituitur; si vero ad maiores fuerit promotus, et alium servum domino dare nequeat, ei serviat in spiritualibus: verum notat Berardus hanc disciplinam non fuisse ge-

ne-

neralem; nam iuxta eundem in Italia temporibus Gregorii Papae si servus praedicto modo Sacerdotio fuisset insignitus, permanebat in Ecclesia, et ministerio, uti res semel Deo dicata, quam non expediret in profanos usus converti, domino autem peculium restituebatur: si tantum Diaconus foret, restituebatur domino cum peculio, nisi ei alius servus loco ordinati praestaretur: denique qui minores tantum Ordines fuisset adeptus, domino restituebatur, *can. 9. 10. 11. dist. 54.* In Gallia ordinans servum sine consensu domini Presbiterum, aut Diaconum, duplum ei restituere cogebatur, dummodo serviliis conditionis conscius id effecisset: sin autem ignorans, ab illis duplum exigebatur, qui eum ordinari postulasent. Sed deinceps recepta in Gallis fuit Hispanae Ecclesiae disciplina.

Extant etiam hodie in nonnullis Provinciis servi adscriptitii, nempe glebae, aut terrae adscripti, et originarii, hoc est, ex illis orti, quorum gratia prodire in dies conspicimus leges humanitate plenas.

TITULUS XIX.

De obligatis ad Ratiocinia ordin. vel non.

Excluduntur quoque ab Ordinibus obligati ad Ratiocinia, quo nomine comprehenduntur in h. tit. quicumque alienorum bonorum Administratores, ne, si dolosa, aut suspecta deinde appareat administratio, redundet infamia in Ecclesiam: cui accedit, quod vereri maxime oportet, ne tales potius confugiant ad Ecclesiam in fraudem creditorum, quam amore ecclesiastici ministerii. Excipiebantur, qui tutelam ex necessitate legis gessissent, aut curam pupillarum, viduarum, pauperum, aut Ecclesiarum. *Legge Regia 24. tit. 6. Part. 1.* ordinari potest obligatus ad Ratiocinia, dummodo illis ipsi hae causa mota

non

non fuerit, et dolose se gessisse in administratione non appareat, aut in lite de culpa questio sit, licet pars altera contradicat; nullum enim damnum patitur cum obligatus ad Ratiocinia coram eodem Iudice respondere cogatur etiam ordinatus. Hodie duobus casibus haec irregularitatem procedere observant passim AA. si nimirum publicis quis rationibus adstringatur, aut si privatam administrationem gerens convictus de dolo fuerit in iudicio.

Sixtus V. in Constitut. *Cum de omnibus* 26. statuit neminem ad Religionem esse admittendum, nisi informatione prius peracta constiterit eum neque alieno aere esse gravatum, neque rationibus reddendis ita esse obnoxium, ut ea causa lis ipsi mota fuerit, aut timeatur movenda; declaravitque irritam admissionem, aut professionem aliter factam, imposita in admittentes poena privationis vocis activae, et passivae, officiorum, graduum, et dignitatum. Moderavit autem haec Clemens VIII. in Constitut. *In suprema* quoad nullitatem Professionis: restrinxit etiam poenas, ita ut admittentes solum comprehendant, non reliquos à Capitulo suffragium ferentes; praedictam verò informationem fieri aequè voluit.

TITULUS XX.

De corpore vitiatu ordin. vel non.

Defectus quoque, seu vitium corporis inducit irregularitatem; verum neque idem de omnibus vitiis sentiendum est, neque eadem fuit apud veteres hac in re sententia. In lege veteri integri tantum, et nulla macula laesi ad sacrificia, et ministerium admittentur. Gentiles etiam in suis Sacerdotiis idem observabant ex lege Romuli, et Numae, ut scribit Dionysius Halicarn. *lib. 2.* Coeterum in lege nova

VA-

varias invenimus antiquorum Patrum sententias (1): quod et in Rescriptis Sum. Pontificum observatur, cum alii strictiores aliis hac in re fuerint: verum plerique consentiunt in regulis sequentibus, quas etiam hodierna observat praxis.

Defectus corporis, quicumque tandem sit, tunc irregularitatem inducit, cum impedit exercitium Ordinis, aut saltem efficit quod nequeat exerceri absque notabili scandalo, aut dedecore. Non tamen qui ad Presbiteratum, aut alium Ordinem irregularis est, protinus à reliquis erit excludendus. Si defectus occultus sit, et non impediatur exercitium, facile dispensabitur, nisi dicendum potius sit crimen, veluti si eo, qui nulla cogente infirmitate amputaverit sibi, aut amputari fecerit membrum aliquod, uti Origenes. Quondam censendum sit defectum impedire exercitium, aut efficere quod sine scandalo ministrari nequeat, relinquatur iudicio Episcopi: et ita etiam Congregationem respondisse asserit Giraldi ad hunc tit. cum circa statutam parvam fuisset consulta ab Urbe Mexicana ann. 1723. Idem statuit *lex 25. tit. 6. Part. 1.*

Si cui sine culpa post susceptum Ordinem hoc impedimentum obveniat, manebit quidem suspensus ab exercitio, sed beneficio non privabitur, cum iuxta vulgare effatum afflicto addenda non sit afflictio. Si deinceps convalescere alleget, statuet Episcopus formam eruendae veritatis.

Notat Giraldi praedict. loc. quod, quavis Congregatio Concil. dispensare solet, ut Presbiter, qui post suam ordinationem caecitatem evasit, sed non omnino taecus mansit, diebus festis, aut duplicibus

Tom. I.

K

Mis-

(1) Legimus apud Palladium Timotheum Episcopum dicere consuevisse se etiam truncatum naribus virum esse ordinatum, dummodo huius moribus esset: et nihilominus refert ipse met. Almonium Monachum auriculariam sibi ferro praecidisse, ne Episcopus fieri cogatur.

Missam votivam B. Virginis, profestis autem pro defunctis celebrare possit assistente alio Sacerdote, nunquam tamen concessisse reperitur facultatem Subdiacono, aut Diacono notabiliter caecutienti, ut ad Presbiteratum promoveatur. Denique caecum omnino ex Decreto eiusdem Congregationis non posse admitti ad primam Tonsuram, ut capax reddatur ecclesiastici beneficii.

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

Sequitur defectus Sacramenti, ob quem tandem post multas concertationes creditum est bigamos arceri ab Ordinibus. Fundamentum huiusce irregularitatis habetur in praeceptis, quae tradidit Apostolus Timotheo, et Tito, dicens: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum. Diaconi sint unius uxoris viri.* Denique de Presbiteris, *si quis sine crimine est, unius uxoris vir.* Quorum verborum hic sensus est iuxta Estium, quem etiam sequitur Van-Espenius, ut, si uxorem habeant, aut habuerint, unica contenti sint, secundam non acciperint: probe enim saiebat Apostolus tunc temporis coelibes haud facile reperiri (1). Ecclesia ergo

(1) Ecclesia constabat tunc ex recens conversis ex Iudeis, et Gentilibus; inter eos autem nemo non videt vix quemquam futurum, qui coelibatum perfectum servasset ad annos usque quadraginta, aut quinquaginta, quae aetas assumenda in Episcopatum praescribatur. Saepe ergo existimabat Apostolus si honesti, et frangi Patresfamilias invenirentur unica uxore contenti; qui sane perfectiores haberi debebant attentè legibus, atque consuetudinibus tributà licentià pluribus uxoribus sese copulandi. Non minime huic sententiae praesidio sunt verba Apostoli, quae sequuntur in *Ep. 1. ad Timotheum cap. 3. Sobriusque tuae domui bene praeparatus, filius habentem subditis cum omni castitate.* Sed et

praedicta Apostoli doctrina edocta monogamos tantum, sive unius uxoris viros ab ipsis sui primordiis ad Ordines admisit, exclusit verò bigamos, quavis successivè duabus fuissent copulati. Neque hic constitit: sed bigamiae verae, de qua loquutus fuerat Apostolus, addidit interpretativam, et similitudinariam.

Dicitur bigamia interpretativa, dum quis verè duo matrimonia non contraxit, virtualiter autem ita aestimatur; veluti si quis de facto, non iure, duo matrimonia contrahat, aut unum de iure, aliud de facto; hoc est, unum validum, aliud invalidum, dummodo in utroque copula adfuerit: hoc enim in omni bigamia necessarium est, postquam receptum est oriri hoc impedimentum ex defectu significationis. Idem est dum quis viduam ducit, quae priori marito copulata fuerit, aut ab alio corruptam. Verum notat Van-Espenius cum Costa vix hodie hoc observari.

Similitudinaria bigamia est dum quis post solemne votum continentiae matrimonium de facto contrahit. Sunt tamen qui censent in hoc casu impedimentum potius oriri ex crimine, quam defectu. Consonat his omnibus *lex 35. tit. 5. Part. 1.*

Controversum olim acerrimè fuit non tantum inter Latinos, et Graecos, sed etiam inter Latinos ipsos, praecipuè Hieronimum, et Augustinum, quendam dici deberet causa huiusce irregularitatis. Graeci Patres, quos sequebatur Hieronimus, utpote eorum principis imbutus, fundamentum illius in in-

con-
(quod omnem dilatare videtur difficultatem) Cretae, ubi degebat Titus, legibus statutum erat, ut iuvenes etiam inviti uxori cogentur statim ac certam aetatem attingissent: testatur Fleni in *Histor. Belyari. tom. 1. lib. 2.* et Strabo de *Siu Orbis antiquas illius Insulae consuetudines recensens; nulla ergo praeter propositam esse poterat Apostoli mens, dum Tito iudem verbis scriberet cap. 1. v. 6.*

continentia, eiusque suspitione constituebant, quasi haec irregularitas procederet ex culpa, seu imperfectione quadam, quam reperiri censebant in nuptiis iteratis; quantumvis enim secundae, tertiae, et ultioris nuptiae successivè semper licuerint, creditum tamen est hanc iterationem quandam praeserferre maculam; unde in quibusdam Ecclesiis Graecis imponebatur bigamis publica poenitentia, *can. 3. Sin. Neocesar.* Sed Latini Patres, quorum opinio denique praevaluit, existimarunt hoc impedimentum provenire ex defectu quoddam Sacramenti, quasi qui iterata contraxit matrimonia non rectè significet coniunctionem Christi cum Ecclesia, quae est unicus cum unica, neque expediat Sacramenta administrari ab illo, qui defectum patitur in Sacramento.

Hinc alia profluxit dubitatio, an scilicet bigamus dicendus sit qui uxorem habuit unam ante baptismum, deinde aliam baptizatus: Graeci minime eum esse bigamum contendebant; cum enim ipsi, uti dictum est, irregularitatem hanc in quadam culpa ponerent, remanere dici non poterat post baptismum: Latini verò defectum significationis aequè in hoc casu adesse videntes, censebant eum bigamum, eorumque sententiam firmavit Innocentius I. in *Ep. ad Victric. Rothomag.* ut patet *can. 3. dist. 26.*

Si quaeratur quinam Ordines bigamis interdican-
tur, dicendum est iuxta hodiernam disciplinam neque primam Tonsuram conferri eis posse absque dispensatione: licet enim in *cap. 1. et 2. b. tit.* de maioribus tantum Ordinibus mentio sit; tamen tonsuram deferre sub anathemate prohibiti sunt à Gregorio X. in *cap. un. b. tit. in 6a* et Concilium Trident. noluit ab eis minorum Ordinum ministeria exerceri in *sess. 23. de Reform. cap. 17.* quod et Sacram Congregationem aprobante Sixto V. respondisse asserit Giraldu ad h. tit.

Dispensatio Sedis Apost. reservata videtur in conspec-

pectu *capitis 2. b. tit.* coeterum difficultate non caret ratio, quae in eo redditur à Lucio III. quia nempe in bigamis dispensare non licet contra Apostolum; nam criminosis aequè ab Apostolo ab Originibus arceatur; et nihilominus permittit Innocentius III. in *cap. 6.* Episcopo dispensare cum criminoso. Fagnanus putat id ex eo provenire quod criminosis peractà poenitentia restituantur in primum statum, cum defectus, ob quem removetur bigamus, semper maneat.

Constitutio Sixti V. *Sanctum, et salutare* easdem infligebat poenas ordinantibus bigamos, ac iis, qui Ordines extra statuta tempora contulissent; verum, uti supra diximus, redacta fuit à Clemente VIII. ad terminos iuris communis.

TITULUS XXII.

De Clericis peregrinis.

Ne iis, qui legitime ordinati non sunt, aut qui à proprio Episcopo ob patrata crimina fuerunt suspensi, celebrandi, aut ministrandi ausu temerario aditus pateat, statuitur in hoc tit. cautè admodum esse admittendos Clericos alienae Dioecesis, sive extraneos, aut peregrinos; decerniturque neque eorundem iuramento standum esse, neque celebrare saltem publice eis permittendum, donec probent se legitime ordinatos, et minime ab exercitio esse suspensos, *cap. 2. et 3.* Deinde si transmarini, et valde dissiti sint, non aliter litteris testimonialibus fides habenda, quam si quinque Episcoporum sigillis munitae fuerint, *cap. 1.* Tandem Praelatis inferioribus non licet peregrinos Clericos in suis Ecclesiis admittere sine proprii Episcopi licentia, *cap. ult.* quod et de Regularibus intelligendum est; in quos etiam censuris animadvertere Episcopum pos-

se, si Clericos peregrinos absque eius consensu in suis Ecclesiis ad celebrandum admittant, testatur Benedictus XIV. de *Synod. Dioec. lib. 9. cap. 15. n. 5.* Concilium Trident. in *Decreto de observ. et evitand. in celebr. Missae, sess. 22.* statuit ne cui vago, et ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat: et in *sess. 23. de Reform. cap. 16.* prohibet, quod Clericus peregrinus sine commendatitiis sui Ordinarii litteris ad divina celebranda, et Sacramenta administranda, admittatur. Hinc autem duo haec profuere videntur consecutaria: primum, amplius non obtinere *cap. 3. h. tit.* quatenus Clericis peregrinis sine litteris commendatitiis accedentibus permittit celebrare secretò: secundum, sufficere commendatitias litteras etiam his qui à locis valde longinquis veniunt, quin sigilli quinque Episcoporum desiderentur, dummodo suspectae fidei non sint.

Et quidem haec est praesentis tituli sententia, si tantum capita, quae continet, consulantur: verum latissime patet si de Clericis, qui extranei, aut proprii sunt quoad Ordinem susceptionem, instituitur sermo, quam rem à me aliàs in hunc locum rejectam memini: paucis ergo licet eam expendamus.

Factà divisione Dioeceseom consequens fuit, ut quisque Episcopus constitutos sibi terminos custodire iuberetur, quia falcem in alienam messem mitteret: unde proflixit quod neque ordinis, neque iurisdictionis potestatem exercere Episcopus possit in Clericos alienos, quos aequè vocare possumus peregrinos. Plurimae sunt hac de re ecclesiasticae sanctiones, quibus accessit Tridentina in *sess. 23. de Reform. cap. 8.* praecipiens, ut unusquisque à proprio Episcopo ordinetur. Quisnam dicatur proprius Episcopus non ita expeditum est, sive de antiqua, sive de posteriori agatur disciplina. Communiter receptum est antiquitus adscriptionem in Clerum propriam subditum, constituisse: verum habebatur nihilominus etiam

etiam originis, aut domicili ratio, et praecipuè huius; de quo inter alios videri potest Cabassutius *Notit. Ecclesiast. saecul. II. Dissert. 17.* in iis enim haud immorari licet. Quod verò ad hodiernam attinet disciplinam, pluribus capitibus proprius Episcopus dici potest, nimirum ratione originis, domicili, beneficii, item famulatus; de singulisque eorum breviter nonnulla attingam.

Quis quidem distingui accuratè debebat locus nativitatis à loco baptismi, cum hic adultis conferretur: hodiè verò regularitèr idem est, et ita locum nativitatis aestimari voluit Innocentius XII. in *Bulla Speculatorum*, si non ex accidenti ortus in eo contigerit, veluti occasione itineris Parentum, Mercaturae &c.

Deinde, ut quis proprius subditus dici valeat ratione domicili, desiderat, ut ipse, aut parentes stabiliter domicilium eo in loco constituerint, habitando per decennium, aut maiorem fortunarum copiam transferendo, insuperque per aliquod tempus commorando, ita ut perpetuò permanendi animum demonstrent, quod etiam asserere debent sub iuramento.

Denique quoad beneficium statuit primo, nullum Episcopum posse non subdito Clericaliæ Consuevit conferre: pretèxu beneficii statim conferendi, licet à Patronis fuerit iam ad illud praesentatus: deinde, eum, qui à suo Episcopo tonsuratus fuerit, aut minoribus Ordinibus insignitus, nequam ab aliis ad superiores promoveri posse ratione beneficii in sua Dioecesi obtenti, nisi prius testimoniales litteras exhibuerit tam Episcopi originis, quam domicili, im-
per aetate, moribus, natalibus, et vita, in Actis Curiae servandas. Tandem decrevit, ut tunc tantum proprius Episcopus ratione beneficii dici quis possit ad Ordines, cum illud deductis oneribus sufficit ad congruam sustentationem iuxta taxam Sinodalem, aut morem Regionis. Id Innocentius XIII. in *Bulla*

Apostolici Ministerii declaravit quoad Hispaniarum Regna, statuens congruae aestimationem fieri debere iuxta taxam Dioecesis domicilii, non beneficii, nisi continuam, et praecissam requirat residentiam. Adiunxit etiam, quod, si is, qui ratione beneficii ab Episcopo Dioecesis, in qua illud situm est, ordinari optat, vivere statuat in loco domicilii, examinari ab Episcopo domicilii debeat super idoneitate antequam litteras testimoniales concedat.

Sed hucusque allata minime impediunt quod ordinari quis valeat ab alieno Episcopo cum propria licentia: hoc namque et antiquitus licuit, et nunc licet.

Facultas haec tribui hodie solet per litteras dimissorias, quae olim longe diverso sensu accipiebantur, constat enim dari consuevisse Clericis nuncquam in suam Dioecesim reversuris. Ius haec litteras concedendi penes Episcopum est, praesertim post Concilium Trident. quod in *sess. 23. cap. 10.* substulit privilegia, quae Praelatis inferioribus hac in re mediis temporibus fuerant concessa: insuperque statuit neque Capitulo sede vacante hanc facultatem competere, nisi Ecclesia per annum vacaverit, aut arcetatus ratione beneficii recepti, aut recipiendi eas possidet, *sess. 7. de Reform. cap. 10.* Nemini autem dubium est Vicarium Generalem concedere eas posse, si specialiter Episcopus hanc facultatem ei concesserit.

Diversae sunt litterae, quae vocantur commendatitiae; tribuuntur enim Clericis ad aliam Dioecesim ad tempus migrantibus negotii alicuius ibidem gerendi causa.

TITULUS XXIII.

De officio Archidiaconi.

A Dignitate Episcopali, de qua hactenus, licet pluries interrupta serie, egimus, transit Raimundus ad inferiores; et tractat primum de Archidiaconis, sive quod amplissima fuerit eorum Dignitas, sive quia nonnunquam fuere Vicarii Episcoporum, dictique eorumdem oculi.

Constans apud omnes est difficile admodum esse iura Archidiaconorum colligere ex monumentis, quae tum in hac, tum in Gratiani Collectione habemus, ex eo quod eorum pleraque dubiae fidei sint, coetera nihil certum exhibeant. Paucis ego concludam quae ad Tyronum notitiam sufficient, ex his quae apud melioris notae AA. leguntur; inutile enim foret longius spatium, cum hodie eorum munus ad nihilum redactum sit, et si quae iura alicubi retinent, ea pendeant ex singularibus Ecclesiarum statutis, et consuetudinibus.

Cum Episcopi nequeant universa per se exequi, debuerunt aliorum ministerio uti, qui vicariam ipsis praebent operam: quod aequè antea Apostolis contigerat; sibi enim adiutores septem Diaconos propterea eos elegisse scimus; auctò verò deinceps Diaconorum numero, congruum visum fuit unum ex eis coeteris praeficere, qui appellatus fuit Archidiaconus, quasi primus Diaconorum: hunc Episcopi sibi Vicarium adiunxerunt reliquis ministerio Presbiterorum destinatis. Coeterum Episcopi certa non expresserunt negotia, quibus Diaconi deberent intendere, sed nunc plura, nunc pauciora eisdem delegarunt, praecipue verò illa, quae spectabant bonorum ecclesiasticorum curam.

Plurimis deinde adiunctis factum est, ut eorum
Tom. I. L po

Apostolici Ministerii declaravit quoad Hispaniarum Regna, statuens congruae aestimationem fieri debere iuxta taxam Dioecesis domicilii, non beneficium, nisi continuam, et praecissam requirat residentiam. Adiunxit etiam, quod, si is, qui ratione beneficium ab Episcopo Dioecesis, in qua illud situm est, ordinari optat, vivere statuat in loco domicilii, examinari ab Episcopo domicilii debeat super idoneitate antequam litteras testimoniales concedat.

Sed hucusque allata minime impediunt quod ordinari quis valeat ab alieno Episcopo cum propria licentia: hoc namque et antiquitus licuit, et nunc licet.

Facultas haec tribui hodie solet per litteras dimissorias, quae olim longe diverso sensu accipiebantur, constat enim dari consuevisse Clericis nuncquam in suam Dioecesim reversuris. Ius haec litteras concedendi penes Episcopum est, praesertim post Concilium Trident. quod in *sess. 23. cap. 10.* subtolit privilegia, quae Praelatis inferioribus hac in re mediis temporibus fuerant concessa: insuperque statuit neque Capitulum sede vacante hanc facultatem competere, nisi Ecclesia per annum vacaverit, aut arcetatus ratione beneficium recepti, aut recipiendi eas possidet, *sess. 7. de Reform. cap. 10.* Nemini autem dubium est Vicarium Generalem concedere eas posse, si specialiter Episcopus hanc facultatem ei concesserit.

Diversae sunt litterae, quae vocantur commendatitiae; tribuuntur enim Clericis ad aliam Dioecesim ad tempus migrantibus negotii alicuius ibidem gerendi causa.

TITULUS XXIII.

De officio Archidiaconi.

A Dignitate Episcopali, de qua hactenus, licet pluries interrupta serie, egimus, transit Raimundus ad inferiores; et tractat primum de Archidiaconis, sive quod amplissima fuerit eorum Dignitas, sive quia nonnunquam fuere Vicarii Episcoporum, dictique eorumdem oculi.

Constans apud omnes est difficile admodum esse iura Archidiaconorum colligere ex monumentis, quae tum in hac, tum in Gratiani Collectione habemus, ex eo quod eorum pleraque dubiae fidei sint, coetera nihil certum exhibeant. Paucis ego concludam quae ad Tyronum notitiam sufficient, ex his quae apud melioris notae AA. leguntur; inutile enim foret longius spatium, cum hodie eorum munus ad nihilum redactum sit, et si quae iura alicubi retinent, ea pendeant ex singularibus Ecclesiarum statutis, et consuetudinibus.

Cum Episcopi nequeant universa per se exequi, debuerunt aliorum ministerio uti, qui vicariam ipsis praebent operam: quod aequè antea Apostolis contigerat; sibi enim adiutores septem Diaconos propterea eos elegisse scimus; auctò verò deinceps Diaconorum numero, congruum visum fuit unum ex eis coeteris praeficere, qui appellatus fuit Archidiaconus, quasi primus Diaconorum: hunc Episcopi sibi Vicarium adiunxerunt reliquis ministerio Presbiterorum destinatis. Coeterum Episcopi certa non expresserunt negotia, quibus Diaconi deberent intendere, sed nunc plura, nunc pauciora eisdem delegarunt, praecipue verò illa, quae spectabant bonorum ecclesiasticorum curam.

Plurimis deinde adiunctis factum est, ut eorum
Tom. I. L po

potestas in dies cresceret. Et quidem in primis, cum Episcopi curam temporalium ipsis demandassent, colligebant quidquid totius Dioecesis Ecclesis decimarum iure, aut aliter à fidelibus offerebatur: nam etiam post erectas Paraeccias decimae omnes ad Ecclesiam deferrebantur Cathedrali, ut suo loco latius dicemus: Archidiaconis autem curae erat singulis Ministris necessaria ad victum, et vestitum per hebdomadas, aut menses tribuere, iuxta antiquam peculi ecclesiastici administrandi formam, de quo etiam alibi instituetur sermo; in his autem adiunctis non ita difficile fuit Archidiaconis auctoritatem suam extendere. Deinde instituta vita communi in Clero, consensus Archidiaconi fuit quodammodo necessarius ad eorundem institutionem; namque ipse prius consili debuit, ne plures ordinari contingeret quam ferre possent redditus Ecclesiae. Denique, cum frequenter ipsi migrarent ad Paraeccias, quae aucto fidelium numero erectae fuerunt in Villis, et Pagis, sive ut praedia viserent, sive, ut colligerent decimas, et oblationes, committebant ipsis Episcopi Paraecciarum ipsarum visitationem. Elati his omnibus, non solum superiores sese dixerunt Archipresbiteris, sed etiam quaedam, quae frequenter sibi ab Episcopis delegabantur, vindicare coeperunt tanquam ordinario iure sibi competentia; hinc autem frequentissimae emanarunt contentiones inter Episcopos, et Archidiaconos, praesertim postquam dissoluta fuit vita communis, et inducta hodierna beneficiorum forma. In plerisque Ecclesiis finis rixis impositus fuit ope transactionum: unde qui iura Archidiaconorum hodie scire velit, consulere debet specialia cuiusque statuta, et consuetudines, *cap. 10. b. tit.*

Ne cui negotium facessant plura monumenta, quae extant in Corpore iuris, animadvertendum est, quod in quibusdam eorum continentur opiniones, quae hinc inde propugnabatur. Quam dubiae fidei

sint monumenta, quae refert Innocentius III. in *cap. 7. Nov.* videri potest apud Berardum. *Canonem 1. dist. 25.* caute esse legendum notarunt Correctores Romani. Denique circa visitationem Ecclesiarum, examen ordinandorum, et cognitionem causarum, consulenda apud sunt Decreta Concilii Trid. *sess. 24. cap. 3. de Reform. et 18. sess. 23. cap. 7.* Ad praedicta temporum vicissitudines referenda sunt quae de officio Archidiaconorum traduntur in *lege 4. tit. 6. Part. 1.*

TITULUS XXIV.

De officio Archipresbiteri.

Quemadmodum ad curam temporalium Archidiaconum, ita ad spiritualia adinlexerunt Episcopi Archipresbiterum, qui dicitur primus Presbiterorum imo quando satis non esse credebatur Civitatis, unum, aut plures constituerunt in Pagis, qui dicuntur Rurales.

Quaenam sit eorum Dignitas, et iura, quae ipsis competunt, discas ex singularibus cuiusque Ecclesiae statutis, et moribus; ad quae revocanda quoque sunt quae continentur in *leg. 8. tit. 6. Part. 1.*

TITULUS XXV.

De officio Primicerii.

Primicerius vulgo ille dicitur, qui in Choro cantui praest, quasi Praeceptor, unde eius denominatio; vel forsitan ex eo quod primus describeretur in Cera, aut Matricula. Sed Berardus censet hoc potius convenire Decano, sicut praesse cantui Cantori, cum quibus minime confundendum existimat Primicerium; nam arbitratur, huac fuisse praefectum Notariorum, qui iuxta veriore sententiam desumebantur ex Dia-

conis, ut Conciliorum, et Martirum Acta scriberent, et libros ad Divinum Officium pertinentes curarent, atque transcriberent. Sanè gravissimo huic muneri præfici aliquis debuit, qui Notariorum in curiam, forsàn et malitiam coerceret; et Primicerio hoc competiisse saltèm innuere videtur *cap. un. b. tit.* Commanem opinionem sequuta fuit *lex nostra 5. tit. 6. Part. 1.*

TITULUS XXVI.

De officio Sacristae.

Archidiaconi, quibus temporalium curam mandatam diximus, sumpsisse videntur sibi Coadiutores Primicerium, Thesaurarium, Sacristam, atque Custodem. De primo sat iam: coeteris curae fuerunt vasa sacra, ornàmèta, atque luminaria.

TITULUS XXVII.

De officio Custodis.

Idem videtur fuisse officium Custodis, atque Sacristae; hoc tantùm discrimine, quod universi thesauri ecclesiastici curam haberet Sacrista, qui proinde multis idem est, ac Thesaurarius, ad Custodem verò sollicitudo circa res minoris ponderis spectaret, praesertim verò eas, quae ad usum quotidianum opus erant. Alii è contra censent curam rerum minorum ad Sacristam, maiorum ad Custodem pertinuisse: quae omnia facillè quisque videt quam parùm morari nos debeant. Sanè verior videtur prima sententia in conspectu *cap. 8. b. tit.* In *Læge Regia 6. tit. 6. Part. 1.* idem est Custos, ac Sacrista.

TITULUS XXVIII.

De officio Vicarii.

Memorata superius Archidiaconorum elatio in causa fuit, ut Episcopi cogitarent de assumendo sibi alio genere Vicariorum: cum enim sat fuissent experti quot incommodis esset obnoxia Vicariatium certis Dignitatibus annectendi norma, satius duxerunt certas ad hoc munus personas eligere ad nutum amovibiles, quibus nunc maiorem, nunc minorem tribuerunt potestatem; indeque emanarunt distinctae species Vicariorum. Alii dicuntur Vicarii tantùm, quoties solum ad spiritualia assumuntur; alii Officiales, dum unicè ad temporalia, vel potius forensia; alii denique Vicarii generales, quibus tam spirituales, quam forenses committuntur res. Sunt praeterea foranei, qui extra Urbem constituntur.

Electio Vicarii generalis, quales sunt, quos hodie conspicimus, tota pendet ab arbitrio Episcopi; nequit tamen quemlibet eligere, sed praeditus sit oportet qualitatibus in iure expressis, instructus nempe sufficienti scientia, viginti quinque annos natus, Doctor, aut Licentiatius in iure, vel alias quoad fieri possit idoneus, denique Clericus saltèm primae Tensurae, quavis Assessoris munus etiam laicus habere possit.

Nuperrimè Supremus Senatus iustissimis de causis hanc facultatem coercuit Episcopis, id tantùm indulgens, ut quos ad Vicariatium generalis munus obtinendum desiderant, ipsi Senatui proponant.

Quaeri solet utrum ordinaria, an delegata sit iurisdictio Vicariorum huiusmodi: quod parùm interesse notat rectè Berardus, dummodo sciamus à sententia Vicarii non appellari ad Episcopum, cum idem sit Tribunal utriusque, contra quam accideret olim

olim in Archidiaconis: deinde mortuo Episcopo fini-
ri iurisdictionem Vicarii, ut contingit omni Delega-
to re integra: denique electionem Vicarii semel ab
Episcopo factam probari a iure.

Ambigitur etiam an cogi possit Episcopus sibi
Vicarium assumere: quod nullatenus concludi posse
ex iure scripto idem existimat, nisi canones, qui
loquuntur de Oeconomo, in quo diversa est ratio,
ad Vicarium torqueantur.

Moveri quoque quaestio solet de iis, quae gere-
re Vicario licet, vel non. Et quidem consulendae in
primis sunt litterae constitutionis, à quibus praeci-
pue eius potestas pendet: si vero generaliter fuerit
constitutus, locus fiet regulae, quae statuitur à Bo-
nifacio VIII. in *cap. 2. et 3. b. tit. in 6.* in conces-
sione nempe generali non venire ea, quae quis veri-
similiter non fuisset concessurus: quoniam autem
haec sint, desumendum erit à communi, atque recep-
ta Interpretum sententia, qui vulgo enumerare
amant sequentia. Primo omnia, quae ad potestatem
Ordinis spectant, de quibus quaestio esse potest, si
Vicarius caractere gaudet Episcopali: concessionem
litterarum dimissoriarum, nisi Episcopus in remo-
tis degat locis: collationem beneficiorum liberam,
nam aliud censetur de ea, quae fit ad Patroni præ-
sentationem: eorundem suppressionem, unionem,
atque unionem factarum revocationem: denique ad-
missionem resignationum, tam simplicium, quam
causâ permutationis. Haec inquam requirere vulgo
censetur mandatum speciale.

Vicarii foranei exequentur extra Urbem Episco-
palem, quae ipsis ab Episcopis demandantur, atque
plerumque nudum exercent ministerium, licet quan-
doque ipsis iurisdicção ad quædam levioris ponderis
concedatur: quo casu appellabitur ab eorum sen-
tentia ad Episcopum, aut Vicarium generalem; uti
à Delegatis ad Delegantem, cum dici nequeant idem
ha-

habere tribunal cum Episcopo, aut Vicario generali.
Eorum origo antiquissima est, utpote repetenda
à Corepiscopis, quorum frequens in vetustis Conci-
liis mentio (1).

Tandem, cum Vicarii appellentur quicumque vi-
ces alterius gerunt, recenseri adhuc plurimi possent:
illorum cognitio praecipue expedit, quorum opera
utilitur Rom. Pontifex tum Romae, tum extra Urbem:
deinde eorum, qui ab his statuuntur, qui Dignita-
tem obtinent cum iurisdictione: denique iis annecten-
di, qui ob Ecclesiae utilitatem Parochis permittun-
tur, si nempe senio, aut infirmitate correpti satis
muneri suo esse nequeant: si cura Dignitati antea
sit: si ad Capitulum, aut Collegium pertineat;
denique si in una Parochia plures vici sint: aut in
aliis similibus adiunctis, quae prudentiae Episcopi
proprii relinquuntur, ut ipse aestimet an expediat
unum, aut plures assignatâ congruâ portione consti-
tuere Vicarios iuxta Bullam Pii V. et declarationem
Innocentii XIII. in Bulla *Apostolici Ministerii* pro
Regnis Hispaniarum. Ubi notandum est praedictos
Vicarios aut esse perpetuos, aut temporales: per-
petui eodem iure funguntur ac Parochi; ita ut semel
rectè instituti removeri nequeant, nec portione as-
signata fraudari, *cap. 3. b. tit.* deinde, sicuti nemo
ha-

(1) Disputatur hinc inde an Corepiscopi veri Episcopi fue-
rint: sed magis recepta sententia est eos fuisse tantum Presbiteros
hodiernis Vicariis foraneis non dissimiles: quamvis nonnun-
quam etiam veris Episcopis hoc munus tributum fuerit, illis ni-
mirum, qui à suis Sedibus ejeti fuerant, aut quorum Ecclesiae
fuissent diruta: immò et his, qui in schismate ordinati, poenitue-
rant. Forandem institutio, initio quidem sanctissima, abo-
leri deinde debuit ab Ecclesia, praesertim postquam saeculo
nono illud vitium inductum est, ut ignavi quidam Episcopi
Vicarium Episcopum ordinarent, tributo illi Corepiscopi nomi-
ne, qui Pastoralis curae incumberet dum ipsi voluptatibus
vacabant.

habere potest plura beneficia, ita nec plures Vicariatus, aut unum cum beneficio, *cap. 2.* Tandem in *cap. 4.* prohibentur Vicarii alios sibi substituere. Vicariis proximi sunt Coadiutores, quos cum futura successione dari prohibuit Concilium Trident. *sess. 25. de Reform. cap. 7.* nisi necessitas, aut evidens Ecclesiae utilitas exigat, et insuper accedat S. Pontificis auctoritas.

ALERE FLAMMAM
VERITATIS

TITULUS XXIX.

De officio, et potestate Iudicis Delegati.

Quod superiori tit. obiter tetigi de Vicariis Summi Pontificis, latè hic venit explanandum. Et sanè assignari possent plures Vicarii Pontificii, si de singulis agere liceret: cum verò id minime patiatnr nostrum institutum, de his tantum sermo erit, qui ad hunc, et sequent. tit. pertinent. In praesenti de illis agitur, quibus certum aliquod negotium committitur à S. Pontifice, et dicuntur Delegati; in sequenti de illis, qui in Regnum, aut Provinciam quandam mittuntur certis facultatibus instructi, aut quibus inibi degentibus eadem tribuuntur: hi appellantur Legati.

Et quidem Delegatus generaliter ille dicitur, qui alterius vices in negotio gerit, cum delegare nihil aliud sit, quam vices suas alii committere: quod pluries efficere S. Pontifex cogitur, tum ob multitudinem negotiorum, tum etiam vitandis sumptibus, quibus alioqui obnoxii redderentur fideles. Ut autem aliqua claritate in hac obscura nimis materia me expediam, primò subjiciam qui delegari possint; dein de quaenam servare debeant Delegati in expeditione negotii sibi commissi: postremo agetur de Subdelegatis.

Delegari causae his tantum personis possunt, quae
or-

ornatae sint qualitatibus in iure expressis; quarum prima pertinet ad aetatem. De ea nihil apparet statutum in iure canonico ante tempora Gregorii IX. qui in *cap. 41. b. tit.* definit maiorem viginti annis delegari à quocumque posse, minorem non nisi ab eo, qui supremam exercet potestatem; coeterum Partes consentire posse in eum, qui maior sit decem, et octo annis. Utrum haec decisio orta sit ex pravo Interpretum intellectu ad leges Romanas, ut plerique contendunt, meum non est discutere: sanè animadvertere non desinam plures iuris canonici decisiones in hac materia reperiri, quae conveniunt opinionibus, quae invaluerant apud Interpretes civiles medii temporis, hoc est, non ita peritos; verum non eo minus subsistent, cum, ut observat Berardus, potuerint Sum. Pontifices stabilire contraria germano, veroque legum Romanarum sensui, utpote eis minime obstructi.

Praeter aetatem requiritur in Delegatis prudentia, congruaque scientia iuris: in quo, cum ob locorum distantiam, et petentium suggestionem facile esset S. Pontifices decipi, et personis non undequaque idoneis causas delegare, statuit Bonifacius VIII. in *cap. 11. de Rescript. in 6.* ut à Sede Apost. et eius Legatis, tantum delegarentur causae personis Dignitatem, aut Personatum obtinentibus, seu Canonice Cathedralium Ecclesiarum; in his enim, velut Episcopi Consiliariis, repertum iri exhibitavit conspicuas virtutis, et scientiae dotes, Clemens V. in *Clement. 2. de Rescript. decrevit* Officiale principalem Episcopi, seu Vicarium in forensibus, et Priorem Conventualem delegari posse, sed minime Vicarium foraneum, et Priorem Claustralem, qui vulgo Sub-Prior dicitur. Tandem Sinodus Trident. in *sess. 25. de Reform. cap. 10.* statuit, ut in singulis Dioecesanis, aut Provincialibus saltè quatuor personae eligantur, quae qualitates habeant

juxta praedictam Bonifacii VIII. Constitutionem, et aliis ad id sint aptae, quibus causae delegandae committantur à Sede Apostolica, quolibet Legato, aut Nuntio; ita ut delegationes quaecumque aliis, quam his factae, subreptitiae censeantur. Statuit insuper, ut, si aliquem ex designatis interim mori contingerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium usque ad futuram Provinciale, aut Dioecesanam Sinodum, ita ut habeat quaeque Dioecesis quatuor saltè, aut etiam plures probatas personas, et qualificatas, quibus causae delegari valeant. Denique praecipit, ut designationem factam statim Episcopi ad Sedem Apost. transmittant. Hoc Trid. Decretum saluberrimum esse, et plurimum conferens ad rectam iustitiae administrationem, omnes equidem agnoscunt; quapropter haud facile quis crederet Episcoporum incuriam in transmittendo ad Sedem Apostol. personarum designatarum catalogo, nisi Benedictus XIV. de *Sinod. Dioeces. lib. 4. cap. 5. n. 6.* expressè assereret unicum tantum exemplum inveniri huiusmodi transmissionis factae: unde non mirum si plures personis non omnino idoneis causae fuerint delegatae: cum enim, ut ipse S. Pontifex ait, Officiales Sanctae Sedis divinare non possint quinam in hac, aut illa Dioecesi idonei sint ad Apostolicas commissiones ritè subeundas, ad eos dirigunt Apostolicas litteras, quos audiunt specioso aliquo titulo condecoratos, quarvis non ignorent sub speciosi tituli cortice homines aliquando latere satis rudes, et crasos.

Praedicti Trident. Decreti observantiam iussit districtè idem S. Pontifex in *Epist. ad locorum Antistites*, quae incipit: *Quantis*, insuper praecipiens, ut, si Dioecesis amplitudo, et aliae circumstantiae probè id exposcere viderentur, plures quatuor eligerentur personae. Deinde monet Ordinarios, quod, licet ad trames Decretalis Bonifacii VIII. cui conso-

na

na sunt disposita à Concilio Trident. facultas haec iudicandi tribuenda sit personis dignitate aliqua ecclesiastica, personatu, aut canonicatu Cathedralis Ecclesiae insignitis, huiusmodi qualitates ita sint accipiendae, ut non desit altera, potissimum requisita, qualitas nempe doctrinae, et idoneitatis, in qua summa negotii est constituta.

Causas quoque matrimoniales iisdem Iudicibus Sinodalibus committi iussit in defectum Episcoporum in Constitutione, quae incipit *Dei miseratione*. Consulendae circa idem sunt litterae encyclicae incipient, *Quarvis paternae vigilantiae*, anni 1741. Quenam sit causarum dirimendarum ratio in his Regnis resperies *lib. 2. tit. de Appellat.* Et quidem patet ex his quibusdam delegari debeant causae.

Quoad formam à Delegato servandam sciendum in primis est, eum neutquam excedere eam posse, quae in delegatione expressa est, iuxta regulam mandatorum, quae dicitur mandatarum transgredi non debere mandati terminos: sed gerere aequè poterit omnia, sine quibus exequi mandatum nequit, quarvis non sint expressa: veluti Partes citare exhibitis consueta formà litteris delegationis, ut de dubitari nequeat: inobedientes, aut impedièntes, punire: sententiam à se prolatam exequi, aut executionem demandare: illusoria enim alioqui redderetur iurisdicção Delegati; receptumque generalitèr apud omnes est, ei, cui iurisdicção committitur, commissa aequè censerì ea omnia, sine quibus iurisdicção nequit exerceri. In tantum haec licent Delegato, ut, quarvis ipso maior sit is, cui sententiae executionem committit, patèrè teneatur Delegato, à quo alioqui poterit coerceri; ex eo nempe quod Delegatus in negotio sibi commisso Sum. Pontificis vices gerat, et proinde in hoc maior sit Subdelegato: coeterum servare debet in coercitione modum, qui praescribitur in *cap. 2. h. tit. in 6.* ut nimirum pri-

M 2

mo

in ingressu ei Ecclesiae, vel Sacerdotale ministerium interdicit; deinde ab officio suspendat, et subsequenter aggravet censuram ecclesiasticam, nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumaciae protervitas, sive culpa. Si Delegati sententiam iniustam esse teneat Subdelegatus, aut nimis duram, precibus apud ipsum instare poterit, ut executionem suspendi patiatur donec ad Sum. Pontificis notitiam res deferatur, *cap. 8. b. tit.*

Concilium Lateran. statuit in favorem litigantium, ut extra suam Dioecesim trahi à Delegato nequeant ultra duas diaetas; nisi ipsi consenserint: nomine autem diaetae in *leg. 3. ff. de verb. significat.* intelligitur spatium viginti miliariorum: verum immutata fuit haec Constitutio à Bonifacio VIII. in *cap. 11. de Rescriptis in 6. vers. Cum verò, et vers. Cum autem*, ubi statuit primo, quod, cum eiusdem Civitatis, seu Dioecesis fuerint actor, et reus, extra ipsas causa non committatur, exceptis casibus, qui ibidem exprimuntur: cum verò actor, et reus Civitatum, et Dioecesium fuerint diversarum, si actor in Civitate, vel Dioecesi rei Iudicem habere recuset, ipsum in alia, non in sua, liberè impetrare posse ait, et reum ad eandem trahere, dummodò ille locus ultra unam diaetam non sit remotus. Praecipit insuper Delegatis, ut gratuitum praestent officium, nec quidquam accipiant à Partibus praeter esculentum quid, aut poculentum. Denique strictè eis inhihet plures testesmittere, quam necessarios.

Ultra praedicta seire oportet delegatos, si minus suum obire rectè cupient, vim clausulam, quae adjici consueverunt rescriptis delegationem factam continentibus: ex his autem praecipua ea est, per quam causa committitur *appellatione remota*. Acriter disputant Interpretes de eiusdem effectu, aliis tantum frivolum, et frustratoriam, aliis etiam

legitimam, et iustam appellationem per eam excludi contententibus. Quaecumque quis amplecteretur sententiam, statim aderant difficultates; si enim diceres iustam appellationem per hanc clausulam removeri, occurrebat id contrarium esse iuri naturali, quod suadet appellationis iustae admissionem, quatenus defensionem includit: sin autem oppositam sententiam sequeris, objiciebatur appellationes frivolas, et frustratorias semper à Iudice esse spernendas, atque proinde superfluum esse praedictam clausulam. Berardus, attentè scrutatus disciplinam temporis, in quo haec clausula adjici rescriptis coepit, veram invenisse videtur rationem, ob quam dici debeat frivolum tantum appellationem per eam excludi, quin tamen exinde sequatur inutilem esse eiusdem adjectionem. En eius sententiam. Nono saeculo gravis emerit controversia inter Pontifices Romanos, et Gallicanos Episcopos, ex eo, quod hi rejicerent appellationem, quam ad Sedem Apost. interposuerat Rothadus Svesionensis Episcopus, damnatus in Sinodo Provinciali Silvanectensi (1): quod aequè accidit Hicmaro Episcopo Laudnensi, Patruo suo Hicmaro Rheimensi in utrumque saeviente (2). Pontifices ergo decimi, et undeci-

(1) Hicmarus Archiepiscopus Rheimensis, ob praestantem eruditionem perquam notus, sed crudeli, et infensissimo animo in quoscumque superbiae suae obsessores, Rothadum Svesionensem Episcopum, Suffraganeum suum, optimum Senem, ut eum appellat Cabassutius, deponi iniustissime fecit in Sinodo Silvanectensi anni 863. cui ipse praesidebat, degradatumque in Monasterio reclusit, quamvis ad Rom. Sedem appellaverat. Hicmarum ex eo solum inventum in Rothadum affirmat Cabassutius, quod Sacerdotem suae Ecclesiae, moribus dissolutum, et in stupro deprehensum Sacerdotio abdicasset. Nicolaus Papae obtemperare renuit Hicmarus, sed tandem acquievit eius iudicio, et apologetica Epistola se excusavit.

(2) Incredibili tyrannide usus fuit Hicmarus Rheimensis in nepotem suam Hicmarum Episcopum Laudunensem, quem

mi saeculi quaslibet appellationes, etiam frivolas, admittebant, ad asserendum sibi appellationum ius, quod negabant Galli: finito verò hoc dissidio, solliciti de recto iudiciorum ordine, adjicere coeperunt rescriptis delegatoris clausulam *appellatione remota*, per quam excludi volebant appellationes, non quidem iustas, sed frustratorias, quae ob praedicta adiuncta admissae aliquatenus fuerant.

Frequentissima est etiam clausula, *ut si omnes interesse non possint, unus, aut duo intersint*: cum tamen Sedes Apost. libentius pluribus, quam uni, causas committere soleat, quia, ut dicitur in *cap. 21. h. tit.* integrum est iudicium, quod plurimorum sententia confirmatur; ne inde dilaciones oriuntur, adjicere consuevit praedictam clausulam, quae ita venit intelligenda, ut primo cognoscere uni, aut duobus non liceat, si v. c. tribus commissa causa fuerit, antequam per nuntium, litteras, aut alias canonicè constiterit tertium interesse non posse: deinde sub impotentia etiam voluntas comprehenditur; itaque si unus interesse velit, cum possit, gravissimè quidem est arguendus, sed minime impedit reliquis causae cognitionem *cap. 21. h. tit.*

Sed et scire oportet quibus modis officium Delegati

ab Episcopatu dejectum in carcerem detudi fecit, opussum ceteris terreis, imò et oculis orbati, Sum. Pontificum, ad quos Laudunensis appellaverat, missa sperens. Ea occasione habitae sunt in Galliis nonnullae Synodi apud Vermeriam, Atiniacum, et apud Duziacum, in quibus nullas audebat displicere infensissimo Hiermaro Rhemensi, quem magno aestu sustinebat Rex Carolus. Sed tandem sub Ludovico Balbo agnoverunt omnes infelicis Rei innocentiam, atque iniustam Patris sui vindictam: resitutus ergo fuit in Synodo Tricassina pristinae dignitati, praesidente ipso Ioanne VIII. Sum. Pontifice, qui prius absque iudicii forma probaverat eius damnationem, ductus nimia illa formidine, et facilitate, quae occasionem praebuit contingendae fabellae de Ioanna Papissa.

gati finiatur, ne forsàn in causa procedens excedat. Et quidem id primò accidit morte delegantis re integra: si autem quærat quando desinat res esse integra, id non satis constare dixi in tit. *de Rescriptis*: sanè ego malim asserere Urbanum III. dissen- sisse à Lucio III. et capitulis 19. *h. tit.* sententiam correctam fuisse in 20. quam admittere varias illas, sed parùm consonas conciliationes, quae apud Interpretes hae in re inveniuntur: itaque concludetur rem integram esse desinere, quoties citatio facta fuerit, quin necessaria sit litis contestatio. Exceptio est in *cap. 9. h. tit. in 6. et 10. de Haeretic. in 6.* in quorum primo agitur de Delegato ad executionem gratiae ab Apostolica Sede factae, cuius officium morte concedentis contingente re integra non perimitur, sicuti non perimitur ipsa gratia, licet nondum sit in executione eius processum; ne gratiam eandem vel reddi omninò inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius differri contingat cum illius dispendio, cui facta fuit: in secundo verò asseritur in favorem fidei officium Inquisitoris alicui à Sede Apost. commissum morte committentis non finire, nec quoad negotia, quae in eius vita nondum emeruerant. Secundo finitur delegatio morte ipsius Delegati, si personae, non dignitati facta fuerit. Tandem revocato mandato. Et haec quidem de Delegatis.

Delegati non semper adimplent per se mandatum, neque enim multoties id expediret; sed mandare solent totum, aut eius partem aliis, qui vocantur Subdelegati.

Asseritur vulgò disciplinam subdelegationum transmissam fuisse ad ius canonicum à civili, em- bassetque ex (pravo intellectu legum Romanarum, quae agunt de Iudicibus datis, iisque, quibus non nuda notio, sed iurisdicção mandabatur: quidquid de hoc sit, certum est receptum esse, quod subdelegari possit [principium, medium, aut finis causae,

cap.

cap. 18. et 27. b. tit. quin contrarium deducatur ex cap. 34. ubi Delegato minime negabatur facultas subdelegandi, sed obijciebatur subreptio. Excipiuntur verò ab hac regula nonnulli casus, veluti

1) si causa maxime gravis sit, cap. 3. si electa fuerit

2) personae industria, cap. ult. b. tit. et 12. in 6. si Delegatus sit merus executor, aut solum datus ad testium receptionem, d. cap. ult. §. ult. in quo aliud placuisse videtur Concilio Vienn. Clement. un. b. tit. denique, si Delegatus malitiose exonerare se intendat, cap. 28. b. tit.

De Appellationum à Delegato, aut Subdelegato interponendarum ratione dicitur lib. 2.

TITULUS XXX.

De officio Legati.

Quamvis olim plures fuerint Legatorum Pontificiorum species, hodie tres agnoscimus, *Natos* nempe, *Missos*, et à *Latere*. *Nati* dicuntur, qui ratione dignitatis, non personae, legatione funguntur; quorum origo antiquissima est, cum semper serè consueverint S. Pontifices certas spectabiliores Sedes in quolibet Regno designare, earumque Praelatis Legationis, seu Vicariatus munus conferre: sic in Gallia Arelatensis, in Anglia Cantuariensis, et in Hispania Zeno Hispalensis constituti leguntur à Simplicio, Ioannes Tarraconensis, et Salustius item Hispalensis ab Hormisda; denique S. Leander à Pelagio II. quamvis certum sit horum quosdam ratione personae potius legatione functos videri.

Missi appellantur qui ad certum Regnum, aut Provinciam à Pontifice mittuntur: ipsique, si Cardinales sunt, vocantur *Legati à Latere*.

Non solum nomine, sed potestate etiam, et iurisdictione, invicem inter se distinguuntur. Et quidem

dem *Missi* olim nullam habebant iurisdictionem; tantum in id mittebantur, ut apud Imperatores, et Reges manendo, ipsos in devotione Rom. Sedis conservarent, simulque denunciarent Sum. Pontifici, si quid in eo Regno accideret, quod spectaret Romanam Ecclesiam, aut Universalem: unde etiam dicti sunt *Apoysarii*, et *Responsales*: verum omnia, quibus necessaria esset iurisdictione, pertinebant ad *Legatos Natos*.

Saeculo undecimo concedi coepit Legatis, qui mittebantur, iurisdictione: unde immixti debuit ex tunc potestas Natorum: deinde, cum eodem tempore invalisset consuetudo mittendi ad Legationes Cardinales Rom. Ecclesiae, quoties hoc contingebat, maior, ampliorque eis potestas tribuebatur: imò amplissima processu temporis evasit eorum auctoritas. Hinc iure Decretalium habent iurisdictionem in Suffraganeos, Metropolitanos, Primate, et Patriarchas: dum ipsi in Provinciam ingrediuntur, cessat potestas coeterrorum Legatorum: concurrunt cum Ordinariis, et eorum iurisdictione dicitur ordinaria post Constitutionem Clementis IV. in cap. 2. b. tit. in 6. in quo exequantur Proconsulibus, coetereisque Praesidibus, quibus certae Provinciae moderandae decernebantur. Deinde reservant beneficia ad Clerici praesentationem pertinentia cum moderamine, quod legitur in cap. 1. b. tit. in 6. ut nimirum Legati Cardinales id possint, non reliqui quantumcumque ampliam legationem habeant, nisi ex speciali indulgentia: absolvent à censuris, quamvis certo non constet de iis, quae Papae reservatae sunt, saltem post Tridentinum. Notat etiam Giraldi ad huac tit. Sacram Congregat. declarasse Legatum, et Nuntium Apostolicum absolvi non posse absque speciali facultate ab excommunicatione ob violationem immunitatis ecclesasticae. Nunquam invenitur concessa illis facultas transferendi Episcopos, unendi, aut dividendi Episcopatus.

tus, aut unam Ecclesiam alii subijciendi, nisi ex singulari Pontificis affectione. Denique, sive de Legatis à Latere, aut Nuntiis sermo sit, nihil certi statui potest, cum nunc maiores, nunc minores facultates ipsis tribuantur.

Concilium Trident. optimè agnoscens nuper relata potestate Legatorum jurisdictionem Ordinariorum turbari, restrinxit eorundem iura in *sess. 24. de Reform. cap. 20.* statuitque, ut causae omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet spectantes, etiam si beneficiales sint, in prima instantia coram locorum Ordinariis cognoscantur; prohibens Legatis, etiam à Latere, Nuntiis, Gubernatoribus, et aliis quavis potestate pollutibus, Ordinarios turbare, aut impedire, vel contra Clericos procedere, non requisito prius Ordinario, eoque negligente. Quae utilissima sanctio ut custodiantur, neve quidquam molliantur Legati Ordinariorum iuribus, aut Subditorum quieti adversum, vel Concordatis, ac Regaliis contrarium, prudentissima cautio est in his Regnis, ut non ante perinitur Legatis Pontificiis, quocumque nomine vocentur, jurisdictionis exercitium, quam litterae Legationis in Supremo Consilio revisae, et annotatae fuerint: quod et in Gallia servari tradit Annibal Fabrotus.

TITULUS XXXI.

De officio Iudicis Ordinarii.

A Delegatis, et Vicariis in eo Ordinarii differunt, quod hi proprio iure jurisdictionem exercent, ratione nimirum dignitatum, quas obtinent, illi vero alterius concessionem. Hinc facile invenire est plures Iudices ordinarios in Ecclesia; verum hic de Episcopis tantum agemus, cum omnia capita Tituli ad eorundem officium pertineant.

Episcopatum non in honore, sed in labore potius con-

consistere, Episcoposque, quorum opera perpetuatur in Ecclesia Apostolicum ministerium, assiduum, nunquamque intermittendam eorum impendere teneri, ut fideles ad aeternam beatitudinem perducantur, nullus sanè eorum aut ignorat, aut diffidit: eò ergo tendere debent ipsorum vota, laboresque omnes, ut commissio sibi gregi assiduè invigilantes, fideles in mandatis Domini instruant, vitia eliminent, virtutes plantent; quae cum praestare nequeant nisi verbi Dei praedicatione, frequentibusque ad populum suasionibus utantur, merito à sacris canonibus iniungitur, ut hoc munus per se obire incunctanter pergant: sin autem propter multiplices occupationes, invalitudines corporis, aut incursus hostiles per se id exequi nequeant, iubentur in *cap. 15. b. tit.* viros idoneos in id assumere, eisque, si indigeant, necessaria ministrare, ne pro horum defectu ab incepto desistere compellantur. Haec saluberrima constitutio innovata conspicitur in Trident. *sess. 5. de Ref. cap. 2. sess. 24. de Ref. cap. 4.* De obligatione praedicandi, quae Parochiis incumbit, satis infra.

Ad vitia eliminanda coercitione opus esse nemo dubitat, cum suasiones parùm movere delinquentium animos comperiat: licet ergò Episcopis, imò tenentur, vitia inquirere, reosque, ubi opus fuerit, ecclesiasticis poenis punire: quae si satis efficaces non sint, patet ipsis recursus ad potestatem saecularem, quae praesto erit quoties hiis, ad quem à Deo instituta est, exigat, *cap. 1.*

Si potestas saecularis ecclesiasticam adiuvare tenetur, minimèque eam impedire, patet sanè quam potiori ratione praestare id ipsum debeant invicem Iudices Ecclesiastici inter se; unde in *cap. 3.* rescribitur, ut quoties inferior subditum suum censura coercet, eam minimè relaxet superior sine conscientia, et satisfactione inferioris: alioquin enim facile eluderetur potestas Praelatorum. Hic obiter notandum

dum est in *dict. cap. 3.* item et in 2. tribuit Parochio potestatem ferendi censuras; verum de illis intelligendum est, quibus iure speciali competeret. Quam cautè se gerere debeant Episcopi in censuris infligendis dicemus alibi; hic illud tantum est animadvertendum, quod statuitur in *cap. 2.* propter delicta nempe occulta, et quae ordinario modo non apparent, nemini infligendam censuram, aut aliam poenam.

Ad officium Episcopale spectat etiam in Parochos, aliosque Ecclesiarum suae Dioecesis Ministros inquirere; dum Ecclesiam aliquam vacare contigerit, Oeconomum constituere, *cap. 4. b. tit.* et Trident. *sess. 24. de Reform. cap. 17.* denique per se, aut idoneas personas, Dioecesim visitare. Et quidem olim singulis annis visitabant, dum Sinodi Dioecesanæ per eadem tempora habebantur: immutata autem circa Sinodos disciplina, et visitationes minus frequentes fuerunt: verum Concilium Trid. innovare studuit antiquam disciplinam *sess. 7. cap. 8. sess. 24. cap. 2.* Ut visitatio et facilius, et maiori cum fructu expediat, singularia plura concessa sunt Episcopo per se, vel per alium visitanti: et quidem in primis interdicitur appellatio praeterquam ab excessu *cap. 13.* deinde cum Capitula exempta, quorum plurima in Hispania praesertim sunt (1), eo etiam post Concilium Trident. privilegio gaudeant, ut Episcopus procedere nequeat in aliquem à Capitulo, nisi duobus Canonice sibi adiunctis iuxta formam praescriptam in *sess. 25. de Reform. cap. 6.* hoc tamen locum non habet quoties Episcopus per se solum, quibus sibi

(1) Benedictus XIV. illi tribuit continuis ferè Hispaniae bellis: ad quae cum Episcopi proficiscerentur Reges comitatu-ri, facile erant Capitulis iuxta exemptiones: non diffiteretur tamen concessa non semel fuisse à Sede Apost. huiusmodi privilegia.

videbitur adiunctis, Capitulum visitat, *sess. 6. de Reform. cap. 4.* Praecipitur autem simul Episcopis, in tributis sibi facultatibus abutantur; ut consuetis iuribus contenti, nihil amplius exigant; *cap. 16. b. tit.* tandem, ut, dum Monasteria visitant (de quo latè in *lib. 3. tit. 36.*) ministerio utantur Religiosorum: adhibere autem possunt duos, aut tres Ecclesiae suae Canonicos, et Notarium Clericum, *cap. 17. eod. Extravag. 1. inter communes.*

Denique universalis curae, quae ipsis competit, vi supplere Episcopi debent negligentiam Abbatum exemptorum, *cap. 7.* de quo etiam alibi. Et quod magis est, quanvis Delegatus Papae in causa delegata maior sit Episcopo, potest hic nihilominus illius negligentiae, aut malitiae occurrere, quoties scandali, aut periculi animae vitandi ratio exigat, *cap. 6.*

Haec sunt, quae circa officium Episcoporum in tituli capitibus inveniuntur: plura alia dabimus in processu: omnia exhaustire velle, et longum foret; et ab instituto nostro alienum.

TITULUS XXXII

De officio Iudicis.

Iudex neutri Parti favere potest, sed aequè lance disposita ius unicuique suum tribuere tenetur secundum allegata, et probata: hoc autem non impedit, quominus ea peragat, quae ad boni Iudicis officium pertinent: tale est Advocatum praebere Parti, quae ob paupertatem, aut aliam causam, eo caret, ut praescribitur in *cap. 1. b. tit.* quo casu exercere dicitur officium nobile, uti etiam quotiescumque nulla praecedente disceptatione iuridica quidquam agit tanquam publicus aequitatis, et iustitiae vindex, veluti si in integrum restituat, tutores pupillis, aut curatores minoribus designet. Officium mercenarium excr-

102 EXPLANATIO IUR. DECRETAL.
exercere dicitur, quando Partibus inter se litigantibus iuxta leges procedit.

TITULUS XXXIII.

De Maioritate, et Obedientia.

Utilissimum iudicatum fuit in omni Societate diversos statuere hinc imperantium, illinc subditorum gradus, ut debitis cuique servatis iuribus, et honoribus, recta evadat gubernatio. Ecclesia aequè adlaboravit, ut distinctio inter dignitates, et cuique suos honores tribueretur; huc pertinet sententià Concilii Nicaeni in *can. 14. dist. 93.* huc frequentes aliorum Conciliorum decisiones, et denique hic titulus, in quo quaeritur de unius dignitatis prae alia excellentia.

Et quidem occurrere contentio de praecedentia potest aut inter Dignitatem Ecclesiasticam ex una parte, et Saecularem ex alia, vel inter Ecclesiasticas utriusque; primo casu suos honores cuique servabitur iuxta diversa cuiusque officia: in Conventibus autem publicis iam diu receptum est, quod facto contententes protestentur ne cui ex facto ius oriatur; quod etiam in Concilio Tridentino statutum fuit, ne controversiarum huiusmodi occasione impeditur. Si autem contentio inter Dignitates Ecclesiasticas oriatur, servandae erunt receptae consuetudines, et statuta singularia; his verò deficientibus admissae communiter sunt regulae sequentes. Inter pares iurisdictione praefertur maior ordine, ut accidit in Episcopis, inter quos praevalent senior, id est, ante ordinatus; si concurrat utriusque ordo absque iurisdictione, minor ordine subjacet maiori; sic Subdiaconus Diacono, hic autem Presbitero: maior iurisdictione semper coeteris praefertur, quanvis ordine minor sit. Inter ipsas quoque iurisdictiones quaedam praestantiores censentur; sic excellentior dicitur ci-

vi-

viliis criminali, potior ordinaria, quam delegata. *N^o*
Quod in praecedentis iurisdictionis ordini praevaleat ex eo est, quod praerogativae huiusmodi ad externam politiam expectent.

Concilium Trident. statuit *sess. 25. de Regular. cap. 13.* ut Episcopi appellatione remota component contentiones, quae oriri solent circa praecedentiam in processibus, et pompis funerum. Accesserunt deinde sequentes Constitutiones. Pius V. in Constit. *Divina* ann. 1568. declaravit Fratribus Praedicatoribus competere ubique etiam in privatis actibus praecedentiam ante quoscunque Ordines Mendicantes. Clemens VIII. in Constit. *Inter coetera* ann. 1592. concessit eis praecedentiam ante alios omnes Ordines Regulares, exceptis antiquis Ordinibus Monachalibus. Ex Constit. Benedicti XIII. *Pastoralis officii* ann. 1726. Fratres Minores de Observantia praefertur omnibus Reformatis. Denique tam ex Constit. *Militantis Ecclesiae* eiusdem Pontificis, quam ex Constit. Benedicti XIV. *Apostolici praecipii* ann. 1757. Canonici Regulares Congregationis Lateranensis Ordinis S. Augustini, statim ante omnes alios Clerum saecularem sequuntur.

Capita huius tit. intelligenda sunt iuxta principia alibi facta; praesertim verò *cap. 1. inter Extravag. comm.* cui accessit declaratio Clementis V. in *cap. 2. de Privilegiis inter Extravag. comm.* Monere autem speciatim expedit cautè legenda argumenta Innocentii III. in *cap. 6. b. tit.* ne quis ex eis deducat Reges potestatem à Summis Pontificibus accipere, sicuti à Luminari maiore lux communicatur minori, quod foret absurdum.

TITULUS XXXIV.

De Treuga, et Pace.

Treugam nihil aliud esse quam belli inducias nemo nescit: coeterum neque haec notio sufficit, ut materia tituli percipiatur, neque ea, quae vulgo afferuntur à Decretalium Commentatoribus: penitus ergo rem scrutemur.

Docent nos profanae historiae Scriptores barbaras, incultasque illas Gentes, quae initio saeculi quinti à Regionibus, quas hodie Dani, Saevi, aliique in Septentrionis plaga incolunt, exeuntes, Europam reliquam irruerunt, illud inter alia valde absurda pro lege habuisse, ut unusquisque iniuriam sibi, aut proximis illatam auctoritate propria propulsare posset, imò et debéret. Facile quisque percipit quot mala oriri debuerint ex effrenata isthac licentia, privatis nimirum bellis undique saevientibus. Postquam mores excoli coeperunt variis foeliciter inventibus adiunctis, quae referre institui mei non est; adlaborarunt strenuè Principes, ut gravissimo huic malo occurrerent, adiuncto quoque ministerio Pontificum, et Conciliorum. Regulae primitus statutae privatam forsata produxerunt brevis temporis treugas; malum verò radicibus evellere non erat ita facile. Undecimo, aut duodecimo saeculo, praecipuè in Gallia dicitur opinio invaluisse, divini voluntatem adversus haec bella expressè fuisse manifestatam; unde emanavit generalis treuga septem annorum sub nomine treugae Dei: confirmavit eam Alexander III. simul designans dies treugae, et personas specialiter ea fungentes; cuius causae debetur praecipuè barbari illius moris abolitio. A treuga pax in eo differt, quod illa inducias tribuat, haec verò finem imponat controversiae.

TI-

TITULUS XXXV.

De Pactis.

Vix ullus invenitur Interpres, praesertim inter Civiles, qui non latissimè egerit de nomine pacti, quod idem importat ac duorum, vel plurium conventio de re aliqua; diversis eius speciebus, et effectibus: proinde instructos iam in his eos reor, qui ad Canonum disciplinam accedunt; eaque propter ea solùm attingam, quae ad tituli capita explananda necessaria erunt, eandemque servabo methodum in coeteris omnibus titulis, in quibus materiae à Civilistis exagitate proponuntur.

Vulgaris ea divisio est, qua pacta in nuda, et non nuda, seu vestita discernuntur. Vocantur nuda, quae in nudi placiti finibus stant, nec certum nomen habent, nec aliam obligandi causam praeter conventionem: vestita autem dicuntur, quae egre diuntur puri placiti fines, vel quod conventio proprium nomen sortita sit, vel quia subest ipsi causa agendi. Prima, licet rejecta omnino non fuerint iure Romanorum, actionem tamen non producebant; non quidem, uti existimavit Andraeas Vallensis ad hunc tit. quia, quando quis nudo pacto promisit aliquid, censetur eo iure leviter, et inconsideratè promisisse; nam pacta levia, et non serio animo facta, nec nomen quidem pactorum etiam legibus Romanis merentur; sed quia earum Conditores honestius, atque ad excitandum virtutis studium conducibilis existimarunt quaeddam relinquere hominum inter se spontaneae fidei, et probitati, quam omnia vinculis legum, et obligationum necessitate adstringere. Verùm hanc Romani iuris scrupulositatem aliae gentes non admisserunt, sicuti nec plurima alia in strictà illà formularum lege fundata; cumque vidérent nihil esse

Tom. I.

O

ma-

magis conveniens aequitati naturali, quam ut pacta serio animo facta serventur, quod et ius Romanum quoad alios effectus agnoverat: ex nudo pacto actionem dederunt: id etiam ius Canonicum effecit respiciens naturale ius, et divinum, *cap. 1. et 3. b. tit.* et nostris legibus est probatum. Coetertum utroque iure debuerunt illa pacta rejici, quae aut honestatem laedunt, aut aequitatem naturalem: item ea, quae vitio simoniaco laborant, aut ei ansam praebent, qualia sunt quae referuntur in *cap. 4. 5. 6. 7. et 8. b. tit.* de quibus agemus *lib. 5.*

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

Transactio pacto, aut conventione fit, siyè illius in genere sumpti species sit, siyè pacta omnia dici potius debeant modi transigendi, non transactionis genera, ut quibusdam placuit. Est autem transactio decisio non gratuita rei propter litem incertae; commendaturque maxime à iurisperitis, tanquam modus utilissimus litium dirimendarum.

Dum dicimus objectum transactionis esse solum rem dubiam propter litem, intelligendum non est fieri transactionem aliter non posse, quam si lis super ea re mota fuerit; sufficit enim quod timeatur: è contra autem, licet lis pendeat, si apparuerit manifestè, eam calumniosè motam ab eo, qui sciebat nihil sibi deberi, ut terrore litis aliquid per transactionem extorqueret ab adversario, sordida potius conclusio facta intelligetur, quam transactio. Quid verò si lata iam sententia fuerit? si appellati ab ea possit, aut dubitetur an appellationi sit locus, dicitur adhuc res dubia, et procedet transactio: locum tamen non habebit si sententia ita in rem iudicatam transierit, ut nulla iam mapeat provocatio, aut recursus.

Sed

Sed, ut de pactis nuper dicebamus, non in quibuslibet rebus propter litem dubiis transactio locutus est. Et primò quidem, si circa rem spiritualem, aut ei annexam lis sit, transigere non licet: cum enim fieri debeat transactio dato aliquo, vel promisso, aut retento, palam est huiusmodi conventionem fore simoniacam, *cap. 4. 7. 9. 10. b. tit.* Deinde in controversiis, quae oriuntur ex testamento, aut codicillis, non permittitur transactio non inspectis tabulis: quod statutum est tum ne qui testamenta occultant, ac supprimunt, iniquum inde reportent lucrum, dum haeredes, aut legatarii, quid sibi competat ex testamento ignorantes, modico praesenti contenti esse coguntur: tum etiam ne morientium voluntati fraus fiat, quam publicè expedit custodiri. Sed neque de futuris alimentis transigi potest absque Superioris auctoritate; ne ii, quibus debentur, parvo praesenti emolumento contenti, deinde egeant: quae ratio cum cesset in alimentis praeteritis, procedet liberè super ea transactio. Denique neque in causis criminalibus criminaliter intentatis, neque quoties de matrimonii validitate, aut nullitate agitur, locum habet transactio; cum haec pendere non debeant à voluntate privatorum.

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

Diversam longè significationem habet in hoc loco verbum *postulare* ab ea, quae ipsi affixa fuit in *tit. 5.* cum in praesenti idem sit, ac in iudicio causam propugnare, seu defendere petitis à iurè rationibus, quae facti adiunctis conveniant. Non est puto cur immoretur aut in huiusce muneris nobilitate, et maiestate commendanda, aut in expendendo

O 2

qui

quibusnam qualitatibus apud nos praediti esse debeant, qui eo fungi velint: tantum adiciam neque iure Canonum omnibus patere huiusce dignitatis adiutum. Excluduntur in hoc tit. Clerici in sacris constituti, et etiam minorum Ordinum, si beneficio ecclesiastico gaudeant, à postulando coram Iudice saeculari, nisi propriam causam Ecclesiae, aut miserabilium personarum prosequantur; videre autem Advocatis Clericis expediet notata hanc in rem à Benedicto XIV. *de Synodo Dioec. lib. 13. cap. 10. n. 12.* prohibeatur aequè Canonici Regulares, et Monachi, nisi pro utilitate Ecclesiae, aut Monasterii, et accedente insuper consensu Superioris.

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

Procuratorum usus utilissimus est, quandoque etiam necessarius: ministerium verò à munere Advocatorum longe distinctum, utpote in diligentia potius positum, quam peritia.

Duae vulgo assignari solent species, ad negotia nempe, et ad lites: de his praecipue in hoc tit. sermo est, et ipsi significentur quoties Procuratorum mentio simpliciter fit.

Vetustissimo Romanorum iure non licebat Actori Procuratorem habere: quod et in Gallis antiquitus fuisse observatum refert Van-Espenius: unde petenda venit interpretatio *capitis 7. b. tit.* Idem Van-Espenius contendit usum Procuratorum tunc invaluisse in foro ecclesiastico, cum inductus in illud fuit stilus fori saecularis, circa saeculum nempe XII. aut XIII. quin obstat *caput 1. b. tit.* quod est S. Gregorii, utpote agens de Procuratore ad negotia. Quidquid sit de hac opinione, satis deducitur ex *hoc cap.*

Pro-

Procuratorem non aliter audiendum, quam si exhibeat debitam formam mandatum. Quaeritur num audiari debeat absque mandato sub cautione: item an Acta absque mandato gesta nulla sint, si deinde Procurator mandatum exhibeat; verum ab his, aliisque similibus discutiendis, abstinere me cogit instituti ratio. Illud non incongruè adnotandum, quaedam negotia mandatum requirere speciale, cum ad alia generale sufficiat: qua occasione ne expositio iurgia orientur, Regiis legibus cautum est quod Advocati mandatum Procuratorum inspiciant, atque sufficiens esse subscribendo asserant.

Procurator per contestationem litis dominus fit, ut DD. loqui amant: sed nihilominus à Domino pro lubitu revocari potest; quo peracto, cessat officium Procuratoris, ac proinde Acta extunc cum eo gesta invalida sunt, dummodo revocatio debita forma significata fuerit non tantum Procuratori, sed etiam Parti adversae, et Iudici, *cap. 4. b. tit.* ubi Innocentius III. addit, si post revocatum mandatum Procurator sciens nihilominus in Causa prosequatur, exceptionem falsi Procuratoris, non solum ante sententiam, sed etiam post eam objici posse, eaque probata iudicium nullum reputari. Si mandato Procuratoris post litem contestatam à Domino revocato, Iudex, vel adversarius ignoraverint, iudicium, quod idem quasi Procurator postmodum expertus est, ratum esse debet iuxta Gregorium IX. in *cap. 13. b. tit.* alias enim facillime illusoria iudicia redderentur, quod ne accidat totis viribus Iudici adlaborandum est. Cautum aequè legibus est, uti in libro sequenti erit dicendum, ne ex praedicta licentia mandatum pro lubitu revocandi multoties dilationibus via aperiat. Excipitur à proposita regula mandatum de matrimonio contrahendo, quod per Procuratorem fieri posse etiam post Concilium Trident. ostendimus suo loco, nam receptum est, ut eius revocatio inducat actus nul-

CIO EXPLANATIO IUR. DECRETAL.

nullitatem, quamvis eius conscius minimè factus fuerit Procurator, neque ea, cum qua ipse vi mandati specialis contraxerit, revocationem scierit; nam, ut ait Bonifacius VIII. in *cap. 9. b. tit. in 6.* defecit illius consensus, sine quo firmitatem habere nequivit contractus. Constitutum aequè est quod huiusmodi Procurator ad matrimonium contrahendum datus deputare alium non possit, nisi hoc specialitèr ipsi fuerit commissum; propter magnum, ut sese explicat ipse S. Pontifex, periculum, quod ex facto tam arduo posset imminere.

Admittuntur ad officium Procuratorium quicumque non inventiuntur prohibiti, sive Patresfamilias sint, siye filii, *cap. 4.* et constitui valent ab omnibus, qui ad agendum idonei sunt, dummodo speciali aliqua causa non prohibeantur. Excommunicatus constituere nequit ad agendam; potest autem ad respondendum, imò et ad id cogitur, ne ex delicto commodum reportet. In *cap. 15.* praescribitur etiam ad impetrandum admitti Procuratorem constitutum à Communitate, cuius Maiores, et Iurati, per quos ipsa regitur, excommunicati sunt, nisi illi in mandato exprimantur, aut eorum auctoritate sola, aut simul cum aliis hoc scientibus constitutio Procuratoris facta fuerit.

Procuratores diligentissimos esse oportet in negotiis sibi commissi expeditione, et illa omnia gerere, quae utiliora Dominis censuerint, donec feratur sententia definitiva; à qua etiam appellationem interponere tenentur, licet eandem prosequi non cogantur.

Repetunt à Dominis impensas; sed et ii è converso agere adversus Procuratores possunt, si eorum negligentia, aut malitia detrimentum fuerint passi. Quod cum frequenter contingere possit, ni instructi Procuratores satis in iis sint, quae ad eorum ministerium pertinent, rectissime statutum apud nos est,

TITULUS XXXIX. III

est, ut in unaquaque Curia certus sit Procuratorum numerus, qui prius à Iudicibus examinentur, et per quos agitari necessario debeant controverbiae omnes.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

Procurator à Communitate, aut Universitate constitutus vocari vulgò solet *Syndicus* à voce graeca. De eius munere un. extat *Decretalis in b. tit.* desumpta ex fragmento Epistolae 67. D. Gregorii, ut ait Antonius Augustinus in notis ad primam Collectionem: in qua apud sciens S. Pontifex quot periculis plenum sit quod Monachi saecularibus negotiis se immisceant, Syndicum ab eis constitui praecipit assignata congrua mercede.

TITULUS XL.

De iis, quae vi, metusve causa sunt.

Qantum adversetur vis, metusve illatio cuiuslibet Societatis naturae, et legibus, faciliè intelliget qui sciat homines in Societatibus coeundis cum primum habuisse finem, ut sese mutuo adjuvantes securè, tranquille vivere possent. Hinc in omni Societate procul amandata, gravissimisque poenis coercita semper fuit violentia. Verum enim verò, si utilitas, imò ipsa Societatum institutio exigit, ut nemini vis fieri permittatur, postulat eadem utilitas, ne quae rectè gesta sunt, vis, aut metus praetextu temerè rescindantur: certae ergò statui debuerunt regulae ad dignoscendas, discernendasque facti cuiusque qualitates.

Et quidem in primis distingui debet vis à metu; nam

tam illa auferit omnino libertatem; metus verò diminuit eam sanè, sed non omnino auferit; cum is, cui metus incutitur, eligat prudentià duce minus malum ad auerendum à se maius. Verum profectò est quòd extra metum positus non eligeret; sed hoc efficit quidè, ut imminuta libertas rectè dicatur, non autem omnino defecisse. Coeterum, qui vim patitur, non eligit, sed præcisè quid facere compellitur.

Apparet etiam satis perspicuè haec inter vim, et metum differentia ex utriusque definitione, cum vis, ut acutè aiebat Cicero, sit necessitas contraria voluntati; seu, ut vulgò definitur, maioris rei impetus, qui repelli nequit; metus verò instantis, aut futuri periculi causà mentis trepidatio.

Quandoam metus excusatio admittenda sit, paucis concludi verbis potest: quando scilicet qui metum patitur, prudenter se gerit minus malum eligens ad vitandum maius; seu cum adiunctis omnibus accuratè expensis apparet eum debuisse potius id, ad quod cogebatur, efficere, quàm periculum subire: quòd aestimare debebit prudentis iudicis arbitrium. Hinc, si quis, cum morti prius, quàm peccato paratus esse debèret, peccaverit, metum minime excusabitur. Idem est, si periculum tale foret, quòd vitari faciè posset; si leve sit malum, quo minabatur; aut si aliæ qualitates adsint, quae doceant minus prudenter ipsum se gessisse metui succumbendo. E contra iusta erit excusatio, si metus respectivè gravis iniuste ab aliquo inferatur ad eliciendum sui naturae culpabilem actum. His optimè congruit decisio Innocentii III. in *cap. 5. b. tit.* ubi quaesitus de eo, qui excommunicatis non liberè communicaverat, distinguunt utrum adstrictus sit per coactionem, aut per metum inductus: in primo casu ait eum excommunicatione non tenèri, cum magis pati, quàm agere convincatur: in secundo credit eum excommuni-

ca-

cationis labe inquinatum, cum metus prorsus culpam non excludat, licet eam attenuet, quia pro nullo metu debet quis mortale peccatum incurrere.

Apparet ex dictis adesse in eo, qui metum patitur, voluntatem, licet coactam; unde est, quòd iuxta Romani iuris principia, quae metu gesta sunt non sint nulla ipso iure; sed rescissione indigeant. Verùm Sacri Canones hanc subtilitatem rejecerant in nonnullis gravioribus negotiis, veluti in sponsalibus, et matrimonio. Idem contigit quoad Professionem religiosam, quae, si metu gravi extrinsecus ad id illato eliciatur, ipso iure nulla est: nisi tamen consensus ex postfacto adveniat, aut per quinquenium à Professione computandum liberè Professus tacerit, iuxta Trident. *sess. 25. de Regular. cap. 19.* de quo redibit sermo, *lib. 3. tit. de Regularibus.* Idem statuitur in *cap. 2. et 3. b. tit. de Renunciatione beneficii* per metum gravem elicitam.

De oblatione parentum olim fieri solita, et in qua vis quòdammodo aderat, agetur etiam praedicto loco.

TITULUS XLI.

De Restitutione in integrum.

Iure Romano, uti superius monuimus, validum ipso iure erat quòd quis metui gravi compulsus, effecisset, ex eo quòd voluntas, licet coacta, voluntas sit, iuxta vulgare effatum: cum verò iniquum esset, quòd ad illud adimplendum cogeretur, inducta à Praetore fuit restitutio in integrum, per quam metum passo consuleretur, et, rescissa conventionione, omnia in statum pristinum restituerentur.

Plerisque Romanae iurisprudentiae regulis in forum ecclesiasticum traductis, illae praecipuè retineri debuerunt, quae aequitate, et iustitia magis commo-

Tom. I.

P

men-

mendarentur: talem autem esse restitutionem in integrum clarè patet.

Coeterum non solum dum metus adest, sed et aliis in adiunctis aequitas exigit, quod actus rescindatur; veluti si minor laesus fuerit, cui sanè acerbum foret quod aetatis lubricitas damnum ingereret: deinde si maior ostendat se enormiter laesum, ut dolo adversarii circumventum. Cum verò iustum non sit quod actus ob quamlibet laesionem rescindantur, neque credendi facilè sicut qui postulant restitutionem, apparet praecedere debere cognitionem causae, in cuius conspectu Iudex arbitrabitur, an aequius sit remedium restitutionis concedere, quam quod actus sustineatur. Sed et necessaria est Partis, quae damnum passa est, petitio, cum aliàs praesumenda sit approbatio conventionis: quapropter statutum quoque est, ut quoties restituito petitur per Procuratorem, instructus is esse debeat mandato speciali.

Privilegio minoris aetatis fingitur Ecclesia, ut omnia ferè huius tit. capita ostendunt: cum enim ab aliis regatur, consuli eidem debuit, sicuti coeteris, qui rebus suis interesse nequeunt.

Ius petendi restitutionem perpetuum non est, sed clausum intra tempus quadrienni, quod computatur à die, ex quo peti potuit: currere ergo incipiet quoad minorem, ex quo ad maiorem devenit aetatem; ei verò, qui metu coactus contraxit, ex quo cessavit causa metus.

TITULUS XLII.

De Alienatione iudicii mutandi causa facta.

Species quaedam restitutionis in integrum conspiciuntur etiam in casu huius tit. quoties nimirum iudici

cii

cii mutandi causa fraudulentè quis rem litigiosam in alium transfert, qui quoquo modo redditurus sit duriores intentionem Actoris; vel quia potens divitiis, aut honoribus est, et terrendo adversario idoneus, vel quod fori fingatur privilegio; vel denique quia translata in alium re elusorium redditur impetratum rescriptum, utpote vi carens ultra personas in eo expressas; quod non solum de translatione rei, sed etiam de cessione actionum esse intelligendum verius est, et probat solidissimis fundamentis D. *Olea de Cession. iur. tit. 2. quest. 4.* Ad avertendas igitur huiusmodi malignantium hominum callidas artes rectissime statutum est, quod tales alienationes rescindantur, cap. 1.

Gregorius IX. in cap. 2. gravitèr obiurgat Clericos, qui, favore sibi concesso turpiter abutentes, praedictis litigantium artibus favent: et apud nos prudentissimae statutae sunt leges, ne praeepti Dominici immemores, tributis, atque vectigalibus praedictum Clerici ingerant, alienationes rerum his oneribus subjectarum effingendo.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

Notum est unumquemque coram suo Iudice esse conveniendum, quin compelli possit alium experiri praeter eum, qui legitima instructus potestate, pollet in ea re iurisdictione. Verùm, cum liberum omnibus esse debeat contentiones, expensasque litium vitare, ea amplectendo media, quae commodiora sint sedandae controversiae, licet per leges quandoque alium Iudicem consituere; quando nimirum litigantes consentiunt, et nihil insuper est, quod impediatur. Hoc usitatissimum semper in Ecclesia fuit; et praec-

P 2

ci

cupè inter personas ecclesiasticas quàm maximè expediens.

Viri, qui ita à Partibus eliguntur, ut maturè omnibus pensatis quid cuique debeat ex bono, et aequo arbitrentur, dicuntur Arbitri. Hi privata tantum potestate funguntur, scilicet à litigantibus ipsis tributa; valde nihilominus affines sunt veris Iudicibus, praesertim si ita fuerint constituti, ut formam iudicii in arbitrio servare debeant; quod pendet à forma constitutionis. Hinc provenit distinctio inter Arbitros, et Arbitratores; nam isti, non tam Iudices sunt, quam amicabilem compositores, qui neque formam custodiunt iudicii, neque compellere Partes possunt eorundem arbitrio stare; cum Arbitrorum, qui formam iudicii servant, sententiae obedire cogantur absque ulla appellatione, nisi manifestè iniusta sit, aut per vim, vel fraudem elicitæ; aut nisi excesserint Arbitri formam compromissi. Solet praeterea, dum Arbitri eliguntur, certa apponi poena adversus eum, qui non obtemperaverit.

Praeter Arbitros, de quibus hucusque, sunt alii, qui vocantur iuris, et necessarii. Hi assumuntur quoties cautum in iure est, ut talis controversia per Arbitros dirimatur, uti accidit in causa suspecti Iudicis: quos cum eligere Partes compellantur, appellare possunt ab eorum sententia.

Non in quibuscunque causis Arbitros eligere licet; interest enim Reipublicae quod nonnullae privatorum arbitrio nusquam relinquuntur: talia sunt criminalia iudicia, sine quibus securitati Civium consuli nequit; matrimonialia ob periculum animae; spiritualia, et eis annexa ad vitandam simoniacam turpitudinem.

Finitur officium Arbitrorum prolatâ sententiâ; elapso tempore compromissi; et morte unius compromittentium, nisi de haeredibus quoque cautum fuerit, *cap. fin. de tit. de iur. comprom.*

Quo-

Quoties Arbitri eliguntur prae oculis habendum quantum expedit quod in dispari numero constituantur, ut ita facilius, atque celerius, finis controversiae imponatur, praevalente partis maioris sententia. In *cap. 1. h. tit.* asseritur duorum ex tribus Arbitris sententia litem periri; unde dubitatum fuit quidnam dicendum sit si tertius in examine, et discussione causae praesens non fuerit: verùm Bonifacius VIII. in *cap. 2. h. tit. in 6.* declaravit statum, ut si ex tribus Arbitris à Partibus electis, alter ab aliis legitime requisitus ad examinandum, vel definiendum cum eis negotium, non curaverit convenire cessante legitime impedimento; duo praesentes, penes quos (licet lex civilis aliud innuere videatur) totalem decrevit eo casu remanere potestatem, possint examinare negotium, et illud definire.

Existimo autem locum huic sanctioni non fore si in electione expressè caveatur, quod omnes interesse debeant, nam compromissa legem accipiunt à constitutionis forma, haec autem pendet à voluntate Partium.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

De Iudiciis.

ARUM accuratam huiusce Collectionis methodum plurima quidem ostendunt, ex eo autem magis perspicue apparet, quod, cum S. Raimundus tractationem de iudiciis rejecerit in hunc librum, expositas in praecedenti inveniamus duas alias rationes contentiones dirimendi, transactiones scilicet, et compromissa. Et quod magis mirere, instituit etiam in eo sermonem de administrandis iudiciis, Advocatis nempe, et Procuratoribus.

Mitto quod facilis, foelicisquae haud dubie percipi à quocumque contingeret materiam iudiciorum, quorum ope terminantur controversiae, et Reis poenae criminum infliguntur, si prius natura, et qualitates rerum, circa quas lites versantur, item diversae species criminum, quae puniendae veniunt, fuissent explanatae. Frequentèr occurrunt alia non

obscura huius rei argumenta; de quibus haec pauca animadvertenda duxi, non ut Raimundum carperem, qui aliorum vestigia sequutus est, sed ut innotescat nonnulla ex vitis, quae in Opusculo inveniuntur, forsitan ex eo provenire, quod unaquaeque Titulis, quibus respondent, subijcienda sint, eorum verò tributio non satis diligenter disposita deprehendatur.

Diximus in libro praecedenti controversias quaedamque per transactiones, aut compromissa componi solere: quod si non contingat, nihil superest, quam ut in iudicio discutiantur, publica auctoritate terminentur. Hinc rectè definitur iudicium legitima rei controversae inter Actorem, et Reum disceptatio coram Iudice, in eum finem instituta, ut lites publica auctoritate sopiantur.

Plures assignari solent iudiciorum qualitates, ex quibus praecipuas delibabimus, simul cum eorundem divisionibus, et differentiis.

Cum Societates sine legibus consistere nequeant, parùm verò sit eas condere, nisi custodiantur, tradi in omnibus debuit uni, aut pluribus, iuxta cuiusque regiminis naturam, potestas iustitiam secundum praescripta legum administrandi. Postquam autem auctae sunt Societates, et compositae ortae ex simplicibus Regna produxerunt, contingere necessario debuit, ut illi, apud quos publica residebat potestas, aliorum adminiculo indigerent: constituti ergo sunt alii quoque Iudices inferiores, qui pro tributo sibi ejusdem potestatis exercitio quieti in Republica servandae, contentionesque dirimendis invigilarent. Ex legibus quasdam in ea stabilire oportuit, ut iuxta eas suum cuique tribueretur, postquam nempe inducta sunt metum, et tuum: alias verò ad Reipublicae quietem, Civium vitam, honorem, atque fortunas tuenda, poenis statutis adversus eos, qui in ea attentare audent: primae appellatae fuerunt

civiles, secundae criminales. Hinc profluit iudiciorum divisio in civilia, et criminalia; desumpta scilicet ex diversa natura rerum, quae in eis agitantur. Verum animadvertendum est fieri posse quod quaestio de crimine sit, non tamen ad poenae impositionem, sed tantum ad interesse Parti laesae praestandum, quo casu iudicium dici non poterit criminale proprie, cum civiliter tantum intentetur. Quoties simul agitur, et ad interesse Partis, et ad vindictam publicam, dicitur iudicium mixtum ex criminali, et civili.

Criminalia subdividuntur in capitalia, et non capitalia. Qui sciet capitalia esse illa, in quibus agitur de poena capitis, aut mortis imponenda, discet statim quatenam dicantur non capitalia.

Deinde, cum in rebus, quae ad patrimonium nostrum pertinent, aut proprietatem persequamur, aut possessionem, inde est quod ex iudiciis civilibus alia petitoria dicamus, alia possessoria.

Supra monuimus Deum O. M. duas in terris potestates instituisse, Ecclesiasticam nempe, et Saecularem; unde procedit alia iudiciorum divisio in ecclesiastica, et saecularia, deprompta à diversa iudicium qualitate.

Existimavit recte utraque iurisdictio, cuiusque ministerium melius exercitum iri, si certae in iudiciis stauerentur regulae, quae et veritati facilius, securiusque agnoscentiae prodessent, et Reis debitam defensionem tribuerent: et in hunc finem conflatus est ordo iudiciarius: verum statim agnoverunt Legislatores plura esse negotia, in quibus non expediret hunc ordinem strictè servari: unde tertia divisio, iuxta quam alia iudicia summaria dicimus, alia plenaria, aut ordinaria: Summaria dicuntur in quibus ad amissum ordo ille non observatur, quae etiam alio nomine extraordinaria nuncupantur: plenaria verò, sive ordinaria, ea, in quibus servatur accuratè. Et hae qui-

quidem sunt praecipuae divisiones, ex eisquae apparet generalis iudiciorum doctrina.

Species capitum, quae in h. ut. leguntur, potius spectant ad sequentem ubi commodius de eis agetur. Animadvertere hic iuvat *cap. 1.* in quo Concilio Provinciali tribuitur potestas cognoscendi causas criminales Episcoporum, derogatum fuisse in Trident. *sess. 13. de Ref. cap. 8. et sess. 24. cap. 5.* in quorum primo statuitur generaliter causas Episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo esse referendas, ac per ipsum terminandas; in secundo autem distinguuntur causae criminales graviores à minoribus. Primas ab ipso tantum Summo Pontifice cognosci, et terminari voluit Sancta Synodus. Si causa eiusmodi sit, quae necessario extra Romanam Curiam sit committenda, nemini eam committendam statuit nisi Metropolitanis, aut Episcopis à Summo Pontifice eligendis; illud etiam addens quod commissio haec et specialis esse debeat, et manu ipsius Summi Pontificis signata: neque unquam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem sumant, processumqueificent, quem statim ad Rom. Pontificem transmittant reservata eidem sententia definitiva. Minores causas in Concilio tantum Provinciali cognosci, et terminari decrevit, vel à deputandis per Concilium Provinciali.

Confirmatum hoc deinceps fuit à S. Pio V. in Constitutione: *Si de protegendis*, anni 1569, §. 5.

TITULUS II.

De Foro competentis.

Negotia ad forum ecclesiasticum pertinentia diversa sunt ab illis, quae in saeculari agitantur: deinde plures tam in Ecclesia, quam Republica sunt Iudices,

ut inter eos divisa iurisdictio commodius exercentur: quaeri ergo merito debuit initio huius tractationis de foro competenti, sive de proprio uniuscuiusque causae, aut personae Iudice.

Forum, sive Tribunal competens, non ex eo dicitur quod Iudex in eo sedens fungatur publica potestate, sed requiritur insuper quod litis cognitio ei competat altera ex causis, quibus sortiri forum quis dicitur, ratione nempe domicili, contractus, delicti, rei sitae, privilegii, aut prerogationis.

Ne quis in ipso vestibulo offendant, praemittendum est prioribus quidem saeculis conventiones in Ecclesia de plano, et sine strepitu fuisse decisas, uti dulcem Matris Ecclesiae spiritum decedat; inductam vero deinde fuisse hodiernam iudiciorum formam, sive transmissa ea fuerit à foro saeculari, ut plerique censent, sive viri Ecclesiastici studio legum Romanarum dediti post inventas Pandectas Iustiniani, primi ad earum normam disposerint formam iudiciorum: quod verius existimo, cum non facile credi possit tantum litterarum amor apud saeculares illos ferreis illis temporibus, in quibus vix etiam inter Proceres pauci reperiebantur, qui legere scirent, uti testantur historici; mirari ergo neminem debent fori, tribunalis, et aliae huiusmodi voces in Ecclesiam inductae.

Sed et notare iuvat iurisdictiois nomen in hoc tractatu ad eam referri, quae externi fori dicitur, dum iudicia circa res externas tantum versentur, quaeque solum proprie iurisdictio appellari valet, ut pote in publicam utilitatem directo tendens ad differentiam illius, quae primò spirituales cuiusque utilitatem respicit, et exercetur in Sacramentis administrandis, occupata proinde interni fori.

Iam ergo iurisdictio, vel ordinaria est, vel singularis, vel delegata: quacunque autem ex his fungatur Iudex, dicitur competens, dummodo, aut sui naturae, aut ratione personarum, causa ad ipsum per-

lineat. Longum foret singula recensere negotia, quae sui naturam exigunt Iudices ecclesiasticos: verum praecipuas saltem expedit proponere regulas, ne quis, existimans doctrinam, quae in Tituli capitibus continetur, subsistere, decipiatur in re periculis plena.

Receptum in primis est apud omnes Catholicos causas omnes, quae circa res merè spirituales versantur, ad forum Ecclesiasticum privativè spectare; cum enim pendeant à potestate clavium, non nisi temerario ausu in earum cognitione se immisceret saecularis Iudex: licet possit, imò et teneatur Ecclesiam in hisce adiuvare iuxta commissae sibi potestatis exercitium, et naturam. Recensetur in hoc numero quae spectant ad fidem, sacramenta, religionem, seu cultum divinum. Hinc profluit quod causae matrimoniales ad Iudicium ecclesiasticorum cognitionem pertineant, postquam contractus civilis elevatus à Christo Domino fuit ad rationem Sacramenti. Non tamen exinde fas erit Iudici Ecclesiastico quidquid matrimonium tangit suo foro adiudicare; sed distinguere debbit naturam controversiae, cum versari possit circa matrimonium, eiusque firmitatem, aut circa res, quae respiciunt quidem coniugium, sed temporales merè sunt, et politicae: quod aequè accidit in sponsalibus, ut dicitur plenius suo loco. Quoties quaestio est de rebus, quae annexae dicuntur spiritualibus, cum tales proprie non sint, maior sanè est difficultas; nam iuxta diversas considerationes nunc ad ecclesiasticum, nunc ad saeculare forum spectat earum cognitio. Et quidem accuratè in primis distinguendum est quod ex spirituali participant ab eo, quod profanum vulgò dicitur. Deinde secerare oportet ius à facto; possessionem à proprietate. Denique diligenter servandae receptae in unaquaque Regione consuetudines; pariterque animadvertendum plura negotia Iudicibus Ecclesiasticis attributa reperiri in Corpore Iuris, quae si

vindicare hodiè quis vellet, temerè, imò et imprudenter se gereret, iura Principum offendere intendens absque ulla Ecclesiae utilitate. Atque ut exempla proferam; in *cap. 13. de Iudiciis, et 3. hui. tit. in 6.* asseritur ratione iuramenti, aut peccati Iudicem Ecclesiasticum competentem effici in causis Laicorum. In canonibus *1. et 2. dist. 97. suspectae fidei*, et in *12. Concilii Matisconensis*, quod habitum fuit anno 585. tribuitur aequè potestas Iudicibus Ecclesiasticis in causis viduarum, pupillorum, aliarumque miserabilium personarum: quod etiam apparet in *cap. 15. b. tit. et in 26. de verb. signif.* Tandem in *cap. 8. 10. et 11. b. tit.* quibus inopendum *2. de supplend. neglig. in 6.* conceditur Ecclesiastico iurisdictioni in causis ad Saecularem Iudicem pertinentibus, si is negligens fuerit: atqui haec omnia iuris canonici loca, et si quae similia, recepta non sunt, cum et Potestatem Saecularem Dei ordinatione dispositam manifestè laedant, et notum sit neque ex adiectione iuramenti naturam causae immutari, neque deesse Principibus Saecularibus opportuna media ad coercendos Iudices negligentes.

De causis circa decimas, jus Patronatus, funera, aliaque id genus sermo erit suis locis.

Ratione personarum ad forum ecclesiasticum spectant causae, quae inter Clericos invicem emergunt, aut in quibus laicus in Clericum actionem habet, iuxta regulam, quae decernit quod Aetor sequatur forum rei. Verùm notanda adhuc in hac parte est disciplinae varietas, et discernendae causae civiles Clericorum à criminalibus. Omnium de causis civilibus inter Clericos exortis agnoscantur Episcopi, Arbitros potius agentes, quam Iudices; et admonebantur crebrò, ut hoc modo causas componere mallent, nam necessarius erat, utriusque litigantium consensus, quam lit. coram Saeculari Iudice instituta; quò spectat *cap. 11. b. tit.* In quò haec verba leguntur

ex Concilio Chalcedonensi depraempta: Si quis Clericus adversus Clericum negotium habeat, non deserat Episcopum proprium, sed prius apud ipsum actio ventiletur; vel certè consilio eiusdem apud alios, quos utraque Pars voluerit, iudicium obtinebunt. Causae eorum criminales, dummodo legibus civilibus coercita essent crimina, de quibus agebatur, ad Iudices Saeculares pertinebant, licet aliquis honus etiam in his haberetur ordini clericali: deinde verò causae civiles ad censitae fuerunt foro Ecclesiastico, et maxima pars criminalium *cap. 2. et 9.* Exceptio est in *cap. 6. et 7.* procedens ex principiis iurisprudentiae feudalis. Sed de his latius in tit. de Immunitate Ecclesiarum.

Praeter hucusque exposita, ratio etiam rei sitae, contractus, domicilii, delicti, aut prorogationis efficit, quod coram uno potius, quam alio Iudice causae sint discutiendae: de quibus si plura, transgredieremur certè praestitutos huic Operi limites. Illud sanè praetermittendum non est, quod statuitur in *cap. 12.* circa prorogationem, Clericum nempe non posse etiam sub iuramento prorogare iurisdictionem Iudicis Saecularis, ex eo quod privilegium fori toti Collegio Ecclesiastico sit publicè indultum, cui privatorum pactio derogare non possit: nam hoc prohibitum vicissim est laicis nostris legibus respectu Iudicis Ecclesiastici; et quidem potiori causa, ut patebit consideranti principia, ex quibus utraque iurisdictioni fuit. Denique statuitur in *cap. 18.* non licere Clerico consentire in Iudicem Ecclesiasticum incompetentem absque proprii Episcopi licentia.

TITULUS III.

De Libelli oblatione.

Iudicium, sive lis, instituitur oblato Iudici libello, sive scriptura, quae contineat nomen Actoris, Rei, et claram intentionem; hoc est, rem petitam, causamque petendi, iuxta tritum illud:

Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, et a quo.

olim precedebat libellum citatio: agnoscebatur etiam praeterea iure Romano vocatio in ius, quae distincta erat à citatione, et coram diverso etiam Iudice regulariter fiebat: hodie verò ab utroque foro abest, et citationis vicem gerit notificatio libelli, cuius copia Reo fit. Deinde exprimi debebat in libello nomen Iudicis: verum hodie supervacuum foret, cum in decreto Iudicis, quod aequè Reo notum fit, exprimitur ejus nomen, ex eoque intelligere satis valeat coram quoniam Iudice conveniatur, ut, si incompetens ipsi videatur, aut aliàs vitandus, statim opponat. Qui iudicium per libellum ingredi desiderat, primò attentè considerare debet à quo petat, neque enim quoscunque convenire libere licet, cum sint personae, inter quas contentio esse nequit nisi ob certis res, et certa sub formula, quales sunt vir, et uxor, parentes, et filii, quique eorum numero recensentur; eos enim, quibus honorem, atque reverentiam debemus, convenire in iudicio non possumus, nisi prius veniam à Iudice petamus. Inspicere deinde debet naturam actionis, et rei petitae quantitatem, ne aut plus petat, de quo suo loco, aut libellum deinceps motare cogatur, quo casu condemnabitur in expensis, et nova efformabitur causa, quanvis emendare queat libellum, et rei petitae quantitatem augere, aut mi-

nere usque ad sententiam definitivam absque ulla poena.

Porrige libellus in scriptis debet, ut colligitur ex *cap. 1. b. tit.* Excipiuntur causae modici ponderis, et illae, in quibus simpliciter, et de plano proceditur, *Clement. 2. de verb. signif.*

Deinde cum in eum finem Reo notificetur libellus, ut eo instructus deliberet utrum cedere, an contendere debeat, omnia illa inserenda in eo sunt, sine quibus satis instrui haud posset: hinc agenti actione reali praecipitur, ut, si res petita immobilis sit, exprimat locum rei sitae; si verò mobilis fuerit, ea adiuncta, ex quibus Reus discernere valeat quanam res ab eo petatur, licet non cogatur exprimere acquisitionis suae causam, aut modum *cap. 2.* cum enim agens actione reali se dominum dicat, facile Reo est cognoscere quoniam capite hoc intendere valeat. Sed aliter haec se habent in actione personalis; nam ea agens obligatione nititur, quae ex multiplici causa oriri potest; proinde non sufficienter Reus instrueretur si Actor solum assereret sibi obligatum Reum; tenetur ergo exprimere factum, ex quo provenit obligatio; quod explicare Pragmatici solent distinguendo duplicem causam, proximam nempe, et remotam; dicuntque in personali actione exprimi debere causam remotam, quae est contractus, quasi contractus, vel factum, ex quo oritur obligatio; quin sufficiat exprimere proximam, quae est ipsa obligatio; in reali autem sat esse asserunt quod causa proxima explicetur, id est dominium, quin necessum sit exprimere quoque remotam, hoc est, modum, sive causam, per quam facta est acquisitio eiusdem.

Apud nos etiam haec in actione reali exponuntur, cum id unice in iudicis intendatur, ut veritate inspecta suum quique tribuatur. Haec rem petitam certis signis designandi necessitas cessat in his, quae

designare speciatim facile non esset, veluti si unversum Patrimonium, haereditatem, administrationis ratiocinia, et alia huiusmodi, in quibus singulas res exprimere facile non esset, neque aliunde est necessarium, ut Reus discat quidnam ab eo petatur *leg. 26. tit. 2. part. 3.*

Pro eo qui sub tutela, aut cura est, petit in iudicio tutor, aut curator: pro filio in potestate constituto pater, uti legitimus eius administrator: tandem iura uxoris constante matrimonio persequitur in iudicio maritus, uti rerum omnium, quae uxoris sunt, civilis domus: quae omnia prae oculis habenda, ut libellus recte porrigatur.

TITULUS IV.

De mutuis Petitionibus.

Oblato ab Actore libello, eiusque copia facta Reo, id superest, ut afirmando, aut negando respondeat: saepe tamen contingit, quod neque neget, nec nudè afirmet, sed Actorem reconveniat, sivè mutuo ab eo alicui petat compensationis iure; quod nequam ei interdici potest praeterquam in causis executivis, criminalibus, et in gradu appellationis; item in iis, in quibus compensationis materia altiore exigit indaginem: unde in *cap. 1. et 2. b. tit.* rescribitur libellum huiusmodi admitti debere à Iudice, non tantum Ordinario, sed et Delegato, auditisque vicissim utriusque Partis rationibus negotium simul esse terminandum. Apud nos etiam in executivis iudiciis exceptio compensationis admittitur, dummodo quantitatis liquidæ, aut certæ sit, seu quæ liquidari valeat intra decem dies, qui tribuuntur ad probandas exceptiones.

Receptum etiam est in utroque iure non debere quem dedignari eum habere Iudicem in respon-

den-

dendo, cuius arbitrium in agendo sequitur est: unde fuit quod, quanvis quoad Actorem incompetens sit Index, coram quo iudicium institutum est, eum tamen excludere non possit, si apud eum reconveniat: sic dicitur Clericum coram Laico reconventum non gaudere fori exceptione. Sed haec non aliter procedunt, quam si natura causae non repugnet, uti accideret si mutua petitio coram Laico esset de re spirituali. Tandem quod nuper diximus, nempe compensationi locum non esse in causis criminalibus, intelligendum est de criminaliter intentatis, non de iis, in quibus solùm est quaestio de interesse civili; nam in illis tantùm locum habet vulgare illud, reus non relatione, aut objectione criminis, sed sua innocentia purgatur.

TITULUS V.

De litis contestatione.

Si libello Actoris Reus nudè afirmando respondeat, nulla amplius lis remanet: si verò neget, aut exceptione se tueri incipiat, dubia iam res redditur, diciturque lis contestata.

Ab hac contestatione incipit iudicium propriè sumptum, quanvis quoad alios effectus rectè etiam dicatur inchoatum à citatione. Dicitur praecipua iudicii basis, ita ut, si deficiat, irritus, atque inanis sit omnis Processus. Neque per positiones inducitur, sed per petitionem in iure propositam, sequunturque responsum, *cap. un. b. tit.*

Ne malitiosè respondere Reus differat, certa statuta sunt tempora, intra quae fieri debet contestatio. Leges Patriae novem dies Reo indulgent, exceptis gabellarum causis, in quibus brevior terminus est, nempe trium dierum. Si autem hoc spatium à notificatione computandum praeterlabi sinat,

Tom. I.

R

ip-

ipso iure contestata lis censetur: habetur verò absentiae, aliarumque iustarum causarum ratio. In progressu litis aequè certa praefinita sunt intervalla ad respondendum singulis allegationibus, probationibusque, dum oportet, peragendis.

Quinam sint effectus contestationis inveniet quis passim apud Pragmaticos: uti etiam quaenam fieri possint, aut prohibeantur ante eam: nonnulla recenseri quoque debent titulis sequentibus.

TITULUS VI.

Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam diffinitivam.

Cum praecipuum iudicii fundamentum, uti diximus, in litis contestatione positum sit, merito statutum est, ut ante eam neque ad testium receptionem, aliasque probationes procedatur, multoque minus ad ferendam sententiam diffinitivam: nisi Reus contumax sit, quo casu varia inducta remedia sunt, de quibus inferius.

Excipiuntur ab hac regula generali casus, qui exprimuntur in *cap. ult. b. tit. cui congruit lex 2. tit. 16. part. 3.* veluti si timeatur de morte testium, aut absentia diuturna; tunc enim, ne veritas occultetur, et probationis copia casibus fortuitis subtrahatur, recipiuntur testes ad perpetuam rei memoriam. Verùm ad avertendas fraudes cavetur, quod si Actor non convenerit Reum intra annum, ex quo conveniri poterit, vel saltèm receptionem huiusmodi testium illi non denunciaverit, non valeant attestationes sic receptae; ne fortè hoc procuret in fraudem, ut processu temporis exceptiones legitimae ad testes repellendos, vel aliae locum habere non possint. Si super alicuius electione, vel copia maritali, quaes-

lio

sio moveatur, ne propter longam moram in spiritalibus, et temporalibus patiatur Ecclesia laesionem, vel viro, sive mulieri fornicationis praebatur occasio, maximè cum propinquitatis gradus opponitur lege divina prohibitus, si contumax apparuerit is, in quem fuit dirigenda actio, testes lite non contestata admittendi quoque sunt iuxta praedictum caput ultimum, et, si de causa liqueat, ad sententiam definitivam procedendum: hoc tamen locum non habet cessante contumacia, et malitia.

TITULUS VII.

De Iuramento calumniae.

Ut fraudibus, tergiversationibusque occurreretur, inductum fuit iuramentum calumniae, sive contra calumniam, in quo Actor quidem iurabat se non instituire litem calumniandi, aut defatigandi animo, sed quod censeret bonà instantiâ uti: Reus verò assererat aequè se bona fide postulatis ab adversario resistere. Praestabatur hoc iuramentum solum initio litis; sed erat praeterea aliud vocatum de malitia, quod à Iudice, vel Parte exigì poterat in quacunque parte litis; et ambo deinde confussa sunt.

Hodiè inseritur omnibus allegationibus iuramentum; vix tamen usquam videmus, quod Iudices, aut Partes exigant illius praestationem. Illud satis usitatum est in Praxi, ut alteruter litigantium positiones, sive articulos proponat, postulans, ut ad eorum tenorem declarare adversarius compellatur sub iuramento, quin tamen eidem deferat.

Martianus Imperator exemit à iuramento calumniae Clericos Ecclesiae Constantinopolitanae: quod ad reliquos omnes protraxit Henricus II. et observari iubetur in *cap. 1. b. tit. quavis vitiosè legatur. Martius pro Martiano*: statuitur insuper, quod Cleri-

R 2

ci,

ci, quoties utilitas Ecclesiae exigere videatur, idoneos defensores eligant, qui hoc iuramentum praestent; verum cum moderatione hac, ut Episcopus inconsulto Romano Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Praelato suo minime iurare audeat: ex eo nimirum quod non expedit Clericos, qui consiliis Evangelicis tenentur, iuramento facile, et passim uti. Coeterum Bonifacius VIII. in *cap. 1. b. tit. in 6.* voluit, ut iuramentum hoc ab omnibus, et in quacun- que parte litis, in quibuslibet etiam causis praestaretur, licet ob eius defectum non reddatur iudicium nullum: unde abrogatum etiam mansit *cap. 2. b. tit.* in quo iuramentum istud interdicebatur in causis spiritualibus, decimarum, et in quibus agitur de Ecclesiis.

Quoad facultatem, quam obtinere debere diximus Episcopum à Summo Pontifice, Clericos autem ab Episcopo, notat Giraldi ab Hostiensis, et Panormitano, derogatum id esse contraria consuetudine propter difficultatem ad eos in omnibus casibus recurrendi.

Idem animadvertit cum Barbosa, quod praescribitur à Gregorio IX. in *cap. 7. b. tit.* nimirum Episcopo, dum praestat iuramentum calumniae, proponenda, seu exhibenda esse Evangelia, minime observari, sed ex inconcussa observantia tam Episcopos, et Cardinales, quam coeteros omnes Clericos, qui in sacris constituti sunt, iurare in causis quibuslibet tacto tantum pectore: quanvis verum sit in aliis casibus, veluti in emittenda fidei professione eos id efficere propositis, tactisque Evangelii.

In eos, qui absque iusta causa iurare recusant, ea poena in iure stabilita est, ut, si Actor sit, cadat ab instituta actione, Reus verò habeatur pro confessio, *cap. ult. in fin.* Verum haec poena non ante incurritur, quam sententia à Iudice proferatur iuxta naturam verbi *cadat*, uti dicemus de censuris

latae, aut ferendae sententiae: unde purgare contumaciam poterit qui iurare recusavit. Deinde praedicta confessio ficta locum non habet in spiritualibus, et criminalibus: in primis, ne detur vitiosus ingressus in Beneficiis, jure Patronatus, Decimarum, et aliis similibus; in secundis verò, quia in criminalibus contra Reum clarissimae requiruntur probationes.

TITULUS VIII.

De Dilationibus.

Temporis intervallo, quae iudicio legitime intruendo necessaria sunt, vocantur dilationes. Aliae conventionales sunt, quae nimirum à Partium mutua conventionione veniunt; aliae legales, quae scilicet à lege, statuto, stilo Curiae, aut consuetudine, procedunt; aliae denique Iudiciales, quae à Iudice ob causas iustas conceduntur: è quibus duae postremae species propriè huc spectant. Earum rursus aliae tres ex objecto assignantur species, citatoriae scilicet, seu deliberatoriae, probatoriae, et executoriae. Iudex singularum spatia transgredi sine causa non debet, quanvis proferri vulgo solet dilationes in iure Pontificio esse arbitrarias: imò Iudices Ecclesiastici specialius adlaborare debent, ne malitiosis dilationibus lites protrahantur, praeepti Tridentini memores, simulque gnari quantum ab spiritu Ecclesiae abhorreant iudiciales concertationes. Cavere autem eos aequè oportet, ne hoc praetextu instituta iam lite denegent inducias ad probationem, et defensionem necessarias.

TITULUS IX.

De Feriis.

Feriae illa tempora dicuntur, in quibus cessare expedit à forensi strepitu, labore servili, mundinis, et solemnitatibus nuptiarum; sive ob divinum cultum, sive ob utilitatem publicam, ut contingit tempore messium. In iis, quae ob utilitatem Partium inductae sunt, relaxare potest motus consensus Partium, iuxta *cap. ult. b. tit.* in illis autem, quae stabilitae sunt ob Divini Numinis reverentiam, exerceatur potestas Superioris; Episcopi scilicet in dispensatione prohibitionis operum servilium, et legitimi Iudicis in forensibus actibus, quoties iusta adsit causa, necessitas nempe, aut pietas.

Coeterum observanda sunt in Tyronum gratiam nonnulla, quae in capitulis tituli occurrunt.

In *cap. 1.* dies Dominicos à vespera ad vesperam esse observandos decernitur; quod et in 2. innotuit salva cuiusque regionis consuetudine; verum hoc aliter se habet generali consuetudine quoad prohibitionem operum servilium, ieiunium, item actus iudiciales; et computatur feria à medietate unius noctis ad sequentem.

Deinde quod Alexander III. ait in *cap. 2.* de usu Ecclesiae Romanae non celebrandi speciatim aliquo die festum SS. Trinitatis, non amplius obtinet à tempore Ioannis XXII.

In *cap. 3.* praescribitur eos, quibus ob aliquam causam indulgetur, ut operibus servilibus diebus festis vacent, congruam portionem tribuere debere Ecclesiis circumpositis, et pauperibus; exinde autem Episcopis non licet huiusmodi onus aliquod imponere, dum iusta de causa licentiam, sive ad piscationem, sive ad alia opera servilia impertuntur; sed

gra-

gratis omnino, et absque illo pacto directè, vel indirectè, concedere iubentur ab Urbano VIII. in Constitut. *Universa*, anni 1642.

Denique neque denegandi licentiam in casibus necessitatis facultas Episcopis superest: quod Sacram Congreg. declarasse refert Girdaldi ad h. tit. ex Ferrari.

De prohibitione solemnitatum nuptialium certis anni temporibus dicitur *lib. 4.*

TITULUS X.

De ordine Cognitionum.

Ordo in litibus à Iudice servandus plura quidem comprehendit; huius autem tit. materia restringitur ad seriem, et normam litium expediendarum; statuiturque eam prius esse discutiendam, quae praedictum alteri generat, sive ex cuius decisione altera pendet. Sic, si petenti haereditatem opponatur defectus natalium, vel mulieri virum exposcenti impedimentum dirimens, quod matrimonium praecesserit, prius de his exceptionibus cognoscere debet, quae, si verae sint, perimunt causam principalem. Exceptio est in spoliato restitutionem postulante, de quo inferius.

TITULUS XLII.

De Plus petitionibus.

Nota omnibus est Romanorum scrupulositas in formulis, quae ad id devenit culmen, ut Actores cogenerentur deferre Reos ad Album, eisque digito demonstrare nomen actionis, qua uti vellent; ne si in formula errarent, actionem amitterent. Statutum erat eodem iure, ut qui causam, re, tempore, aut loco plus

plus peteret, causâ caderent: verum Imperatores Zeno, et Iustinianus staterunt, ut, quoties plus tempore quis peteret, induciae debitori duplicarentur, insuper actore in expensas condemnato: petentes autem plus re, loco, aut causâ solutioni sportularum in triplum subiecerunt.

Gregorius IX. in *cap. un. b. tit.* sequutus aliquatenus hanc iuris civilis sanctionem, statuit, ut plus petens tempore praedictam subiret poenam, qui verò aliis tribus modis plus peteret, in expensas damneretur. Dicitur plus peti tempore quoties ante diem, vel conditionem petitur: re, si *v. g.* debenti decem viginti exigantur: loco, dum extra conventum locum quis ad solutionem urgetur, quoties nempe conventum est ita, ut solutio in certo loco fieri deberet: denique causâ dum in obligatione alternativa altera praecise res petitur cum notum sit debitorem alteram ex illis rebus praestando liberari, nec adimi ei posse electionem in eiusdem favorem inductam, veluti si equum, aut bovem dare promisserit: vel si à debitore generis certa species exigatur; hoc est, si bovem dare obligatum compellere creditor intendat ad huius, aut illius bovis praestationem, cum liberetur praestando quemlibet.

TITULUS XII.

De causa Possessionis, et Proprietatis.

Dixi superius iudiciorum alia petitoria esse, possessoria alia: seu, quod idem est, quandoque circa proprietatem rerum controversiam oriri, quandoque circa possessionem, aut quasi possessionem. Quibusnam modis hae controversiae agitentur, quaenanque in singulis observentur summam tradere non potest: multi egregii viri hanc Provinciam susceperunt,

runt, apud quos facile quisque inveniet quaecunque exoptaverit: praecipua inuere haud desinam titulo seq. in praesenti verò ea subjiciam, quae in eiusdem capitibus continentur.

Accidit frequenter, quod utraque causa, possessionis nempe, et proprietatis coniungatur, quo casu utramque sub eodem Iudice esse terminandam praescribitur in *cap. 1. b. tit.* et in 2. statuitur allegationes simul esse admittendas sumptus vitandi causa; ita tamen ut attestationes super possessione prius separatim audiantur, et circa eam pronuncietur: et, si Actor possessionem quidem concluderet probaverit, minimè verò proprietatem, obtinebit in possessorio, succumbet autem in petitorio, *cap. 3. et 4.*

Quaeritur an qui proprietatem intendit recedere queat ab hac prosecutione, et possessorii quaestionem movere? licere id Actori decernitur in *cap. 5.* ante conclusionem in causa, non postea, nisi ex iusta causa indulgeat Iudex. Et haec quidem principia sunt, quae in Decretalibus continentur: hodierna autem omnium ferè Regnorum praxis non satis cum eis convenit; nam Tribunalia Regia cognoscunt de possessione causarum beneficialium, aliarumque spiritalium, aut quasi, ex eo scilicet quod possessio sit quid facti, non iuris, proindeque temporalibus rebus accensenda, de quo latè Cancercius *Var. resolut. part. 3. cap. 14.* et Salgadás *de Supplicat. ad S. et retent. Bullar. part. 1. cap. 10.* Et sanè quam iusto titulo Principes saeculares partes suas agant quotiescunque vis timetur, ut accidit ad possessorii, facile agnoscat quicumque rem ab origine petat, et consideret eos, qui in Societates coierunt, id praecipudè intendisse, ut mutuo sese adiuvantes, liberi ab omni violentia vitam traducere possent: in eum finem leges statutas, traditamque uni, aut pluribus potestatem: deinde Ecclesiam Societatis, quae in quolibet Regno conspicitur, mem-

†
 optima Doctri-
 na; et non aliq-
 uis; si bene
 suspendama

brum esse; seu, ut clarius me expediam, Socie-
 tatem ipsam, postquam certum sibi praestituisse
 cultum supponamus, ita esse compactam, ut eius-
 dem pars praedicto cultui definiendo, servandoque
 in primis destinata idem unumque cum altera cor-
 pus constituat, ita lance disposita, ut unaquaeque
 ministerio proprio praesto adsit; iam verò, potesta-
 ti saeculari praecipue illud incumbere, ut quieti,
 tranquillitati que servandae in Societate studeat nemo
 negaverit: ex quibus concluditur Reges vim omnem
 etiam inter Ecclesiasticas personas avertendi iure fun-
 gi: imò non aliter munus sibi competens rectè ob-
 ire, quam si accuratè id exequantur.

Quousque Regia Tribunalia in possessorii cog-
 noscant ipsis Ecclesiasticis personis postulantis, et
 assentientibus quoque Pontificibus Sum. videre quis
 poterit apud Van-Espenium *part. 3. tit. 2. cap. 4.*

TITULUS XIII

De Restitutione spoliatorum.

Cum Republicae cuiusque benè ordinatae con-
 sultum satis sit legibus, et ludicibus, quorum ope
 suum quisque consequi valeat, gravissimi criminis
 Rei censendi illi omnes sunt, qui res quantuncunque
 suas propria auctoritate, et violenter extorquere à
 possessoribus intendunt: unde praeter alias poenas
 ea quoque merito puniuntur, ut quavis legitimum
 ius coram iudice docere velint, minimè audiantur,
 quin prius spoliato possessori restituerint rem, *cap. 1.
 §. 6. 7. et aliis b. tit. nisi tamen spoliatus consentiat,*
 quae exceptio additur in *cap. 1.*

Spoliatus dicitur quisquis à possessione, vel qua-
 si possessione rei mobilis, vel immobilis dejectus
 à quolibet est: ita ut, quavis spolians sit ipse le-
 gitimus iudex, non minus restituendus veniat spo-

liatus, si, non servato iuris ordine, possessione pri-
 vatus fuerit.

Remedium, quo in hoc casu consultitur spoliato,
 appellatur *interdictum unde vi*, desumpto nomine à
 primis verbis Edicti Praetoris; comparatumque est
 ad rem cum omni causa recuperandam, hoc est,
 cum omni utilitate, quam fuisset quis percepturus,
 adversus eos, qui per se, vel alios eiecerint, vel
 ratam habuerint spoliationem ab aliis eorum nomine
 factam absque mandato.

Excipiuntur nonnulli casus, in quibus spoliatus
 non est ante omnia restituendus; quorum primus est,
 si quis spoliatus beneficio fuerit, post renunciationem
 liberè factam, *cap. 3. secundus est, si petenti resti-*
tutionem coniugis obijcitur impedimentum dirimens,
et in promptu sint probationes: idem est, si appa-
reat magna viri saevitia, ob quam tradi ipsi nequeat
coniux sine mortis, aut alterius gravis damni peri-
culo, cap. 8. et 13. Praeter hos verò casus proced-
det primò restitutio, quavis opponatur spoliato ex-
ceptio dominii, aut criminis cap. 6.

Sed cum praedictum remedium non prosit spo-
 liato, si res apud eum sit, qui neque per se, nec
 per alium spoliavit, neque ratam habuit spoliatio-
 nem suo nomine factam, inductum fuit aliud ab In-
 nocentio III. in *cap. Saepè contingit t. b. tit.* cui lo-
 cus est contra quencunque possessorem spoliationis
 conscium, cum spoliatori quasi succedat in vitium,
 et non multum intersit quoad periculum animae in-
 iuste detinere, et invadere alienum: saepè enim
 contingit, ait S. Pontifex, quod spoliatus in alium re
 translata, dum adversus possessorem non subvenitur
 per restitutionis beneficium eidem spoliato, commo-
 do possessionis amisso propter difficultatem proba-
 tionum iuris proprietatis amittat effectum. Quid ve-
 rò si possessor rei per spoliationem ablatae ignoret
 spoliationem? Adest tertium remedium canonis nem-

pe *Redintegranda*, *cau. 3. q. 1.* quod hoc ipso nomine in Praxi agnoscitur: et quidem amplius hoc est, et utilius praecedentibus; tribuitur enim absque ulla praefinitione temporis contra quemlibet possessorem; conscius spoliatiois fuerit, vel non fuerit; rem detineat cum iusto titulo, vel sine eo: qua in re Pragmaticorum communi suffragio nonnihil tributum esse non negabit qui verba ipsius Canonis attentè légerit.

Leges nostrae Regiae adeò oderunt vis illationem, ut statuerint eum, qui possessione alium propria auctoritate dejecit, si dominus sit, rem amittere; aliàs autem rem ipsam, et tantundem restituere compellitur *Nov. Recop. lib. 4. tit. 13.* ubi alia quoque plura salubria decernuntur, ne quis sibi ipsius dicere audeat.

Quae hucusque exposita sunt ad illum casum pertinent, in quo agit quis de possessione, quam amisit, recuperanda: aequè verò quaestio esse potest de retinenda possessione, in qua quis est, aut de ea adipiscenda, quae cuique competit; unde interdicta possessoria distinguuntur in ea, quae sunt retinendae possessionis, recuperandae, et adipiscendae. Longum foret singula scrutari: illud verò praetermittendum non est, receptum nempe apud nos esse interdictum quod appellatur *interim*, ne is, qui tempore motae litis possidet, turbetur; vi cuius neque ius circa possessionem declaratur, multoque minus circa proprietatem, sed summarie causà cognità defenditur quis in possessione per sententiam interlocutoriam, quandiu de possessione ipsa, aut proprietate agitur, ne scilicet interim inter litigantes offensae, rixae, vel iniuriae contingant: quod ex eo originem duxit quod officio Iudicis incumbat ita rem inter litigantes componere, ut ad arma, et contentionem privatam neutiquam accedant; de quò latè D. Covarrubias *Practicarum quaestionum cap. 17.*

TITULUS XIV.

De Dolo, et Contumacia.

Ne alterutrius litigantium dolo, aut calliditate litis prosecutio retardetur, plura remedia inducta in iure sunt contra contumaces. Quandoque puniuntur multa pecuniaria, nunc condemnatione in expensas, aliàs litis damno: frequentius autem obviam contumaciae ire consueverunt Iudices prosequendo iudicium, tanquam si contumax adesset, usque ad sententiam definitivam, quae nullominus ferri debet pro contumace, si allegata, et probata exigant. Nonnunquam damnatur contumacia mittendo colligantem in rei litigiosae possessionem, de quo infra.

Concilium Trident. in *sess. 25. de Reform. cap. 3.* admonet opportunè Iudices Ecclesiasticos ne facile mucrone excommunicationis in iudiciis utantur, neque interdicto. Sed et cavere eos oportet ab inflegendis poenis pecuniariis in Laicos, quanvis in praedicto capite hoc ab ipsis posse fieri asseratur.

Contumaces autem illi dicuntur, qui tribus Edictis, aut uno peremptorio iuxta stilum Curiae citati, comparere recusant absque iusta causa, Dolus contumaciae in hoc tit. adiungitur, quia verè contumax non est nisi qui iusta cessante causa, non comparet in iudicio, aut aliàs in iudicii prosecutione parere Iudici recusat, litem malitiosè protrahere intendens.

*hic facit doctri
na stabilim p.
347. et 348.*

TITULUS XV.

De eo, qui mittitur in possessionem rei servandae causa.

Missio in possessionem, de qua supra, observatur in iure canonico quoties Reus contumax est ante litis contestationem; in eum finem inducta, ut videns Actorem in possessione, taedio affectus compareat: si autem id non exequatur, sed annum praeterlabi sinat, cum nullo iusto praepeditus sit impedimento, effectus missionis is est, ut Actor verus iam habeatur possessor, accedente nempe secundo Iudicio decreto in personali actione, in reali vero etiam sine eo ex sententia probabiliori. Quoties ergo hoc incommodum vitare Reus velit, debet intra annum comparere coram Iudice, atque solutis impensis cavere iudicio sisti: minimè autem sufficit sola id efficiendi voluntas, nisi probet per eum non stetitisse. Iure Regio brevior hic terminus est, nimirum duorum mensium in actione reali, unius in personali. Deinde etiam lite contestata hoc medio uti valet Actor ad puniendam Rei contumaciam; nisi malit iudicium prosequi, quod in eiusdem arbitrio positum est *Nov. Recop. lib. 4. tit. 11.* Denique, si Actor in possessionem rerum mobilium, aut eorum defectu in mobilium inductus malit transacto mense quod sibi debetur, quam rerum possessionem, petere potest, ut illae publicè veneant, et sibi ex pretio solutio fiat.

Quid vero si Actor post institutum iudicium contumax sit? condemnabitur in expensas omnes, neque audietur amplius quin caveat iudicio sisti, aut petet Reus iudicii prosecutionem, donec sententia definitiva feratur.

Immissioni in possessionem locus non est in be-

neficialibus, ne detur vitiosus ingressus in beneficia; sed aliter contumax damnabitur.

TITULUS XVI.

Ut lite pendente nihil immovetur.

Lite pendente (quod intelligitur à citatione debito modo peracta) neque litigiosam rem alienare licet, neque quid aliud efficere, quo deterior reddatur conditio collitigantis; sed omnia in eo manere debent statu, in quo fuerunt tempore motae litis. Nullas ergo obtinebit vires alienatio eo tempore peracta, sed rem recuperare cogetur alienans, et si fieri hoc nequeat, aequivalentem substituetur.

Haec adeò strictè servantur, ut ne quidem rescriptum Pontificis, quidquam prosit, cum censori debeat subreptitium, et praesumendum sit S. Pontificem nullatenus fuisse rescriptorum si scisset litem super illa re pendere, quapropter deficit causa efficiens, hoc est, rescribentis voluntas, *cap. 1. b. tit. quod aequè statutur de Regiis in Nov. Recop. lib. 4. tit. 14.*

TITULUS XVII.

De Sequestratione possessionis, et fructuum.

Indemnitati rei litigiosae non satis consulitur prohibendo eiusdem alienationem, nisi simul caveatur ne à possessore dilapidetur, aut deterior fiat: unde sequitur hic Titulus, in quo statuitur, ut, quoties rationabiliter hoc timetur, deponatur res cum fructibus apud probum virum cum sufficienti cautione de ea accuratè servanda cum fructibus donec aliud à Iudice decernatur.

Et quidem si uterque litigantium id postulet, aut Iudex ex officio præcipiat, procedet faciliè sequestrum: si verò alter litigantium petat possessore contradicente, neque Iudicem urgeat vim inter litigantes avertendi necessitas, aut alia iusta causa, non nisi cautè decernet sequestrum, maxime si possessor cavere paratus sit; nam iniustum foret absque causa ei adimere commodum possessionis.

Iure Regio statutum est, ut ii, quorum domus, aut fundi ob debita sequestrantur, non prohibeantur interim meliorationes facere, aut agros colere; fructus verò sequestrantur, quod interest tam creditores, quam debitorem, *Nov. Rec. lib. 4. tit. 12.*

TITULUS XVIII.

De Confessis.

Actionis, aut exceptionis probatio plerumque difficilis est, magnisque sumptibus obnoxia; quapropter inductum ab antiquissimis temporibus in iure conspiciunt, ut tam Actor, quam Reus positiones suas Iudici præsentet (exemplo interrogationum in iure apud Romanos) ut adversarium iubeat ad eam rem tenorem sub iuramento respondere; qui sanè utilissimus est litium expediendarum modus: nam si irrationabiliter detrectet respondere, aut contumaciter absit, habetur pro confessio: et si confiteatur ipse, aut eius Procurator speciali mandato instructus, nulla iam requiritur probatio: nisi per vim, aut metum elicitæ confessio dicatur, aut confitens in facto erraverit.

Confessionis extrajudicialis non eadem vis est, cum præsertim sit indiscreta: sed Iudex ex adiunctis loci, temporis, et personarum arbitrabitur quaedam tribuenda sit ei fides.

Si is, qui proprium crimen confitetur, de officiis

ciis deponat, ex eo solum puniendi non sunt, sicut rescribitur in *cap. 1. b. tit.* rectè tamen inducitur Iudex in suspicionem, iudiciumque in eos instituet, ut agnita veritate puniantur. Ob crimen, quod incidenter in iudicio confessus fuerit, puniri quis potest, *cap. 2.* quin prosit ei spontanea confessio; nisi ex adiunctis existimet Iudex aliquo casu forsitan ex levitate mentis potius, quam ex criminis conscientia confessionem oriri; tunc enim absque aliis probationibus ad poenae, saltem ordinariae impositionem minimè procedet.

TITULUS XIX.

De Probationibus.

Si Reus factum, aut crimen non confiteatur, circa quod iudicium vertitur, superest, ut legitimo modo probetur; quod præstari Iudex præcipit latà in id sententià interlocutorià, quae vulgò dicitur admissionis ad probationem. Haec pluribus modis fit, per testes nimirum, per instrumenta, iusiurandum, praesumptiones, famam publicam, et alia adiuvicula, de quibus omnibus sermo est in titulis seq.

Iam verò per probationes, quaecunque tandem illae sint, certus Iudex redditur circa rei controversae veritatem, ita ut nihil ipsum morari debeat; vel ita hoc accidit, ut aliquatenus certus reddatur, amplius verò ab eo desideretur: primo casu probatio dicitur plena, in secundo semiplena; probatio enim nihil aliud est, quam fides Iudici facta. Distinguitur quoque, et dividitur probatio in artificialem, quae argumentis, et iudiciis trahitur, et non artificialem: item in iudicialem, et extrajudicialem.

Regulariter Actor incumbit probatio, et eo non probante Reus absolvendus venit, etsi nihil ipse praestiterit. Alexander III. in *cap. 2.* damnat eorum Tri-

bunalium consuetudinem, in quibus Actor plenè probans iurare compellitur, ut plus roboris probationi factae accedat, ex eo quod tunc demum sit ad huiusmodi suffragium recurendum, cum aliae legitima probationes deesse noscuntur.

Cum Reus in exceptionibus Actoris vices gerat, consequens est, quod eandem probare teneatur: et quod in iudiciis duplicibus, familiae eriscundae, communi dividendo, et finium regundorum, in quibus uterque litigantium et Actor, et Reus est, quilibet probare teneatur suam intentionem; nam unicuique incumbit eius probatio, quod deduxit in iudicium, sive in quo fundatur ad obtinendum.

Quid verò si fundetur in negativa? et quidem, si pura, et simplex ea sit, nequaquam probari valet; quando verò iuris est, aut qualitatis, probari utique potest; sicut et negativa indirecta, quae plurimum frequentatur in iudiciis criminalibus: hanc igitur probare admittendus est Reus, quanvis plenè probatum appareat crimen, veluti si probare velit tempore patri criminis se alibi deguisse. Non idem est si persistat in negativa pura, nam factum negantis nulla est per rerum naturam probatio, uti aiebant Imperatores Dioclet. et Maxim. in *leg. 23. C. b. tit.* cum non entis nullae sint qualitates: at in negativis non pariter includitur simul alicuius rei affirmatio, quae probationem admittit.

Reus non tenetur exhibere Actori instrumenta propria, *cap. 1. b. tit.* veruntamen si ex eisdem agnoscat Reus bonam Actoris intentionem, quam tamen is probare nequit, postulat haud dubiè bona fides, ut iudicium deserat, et Actori quod petit tribuere pergat. Si instrumenta communia sint, exhibere quilibet compellitur.

Officium Iudicis in probationibus plura comprehendit: et primò, cum notoria probatione non indigeant, rejicere eam debet ex officio: deinde neque

que ad dubii probationem admittit infinitum testium numerum, sed eum, qui legibus definitus est iuxta cuiusque negotii naturam; nam plures *v. c.* requiruntur ad probandam consuetudinem, aut privilegium, quam si alia de re ageretur: denique tribuere ad probandum debet terminum competentem. Sententia pro eo est ferenda, qui melius probavit: in pari casu favendum est Reo: in possessoris, possessori: quod si ambo possideant, illi, qui antiquiorem probaverit possessionem, maxime cum titulo.

Ne cui negotium facessant, animadvertere oportet nonnulla circa quorundam capitum tituli intellectum.

In *cap. 6.* sermo est de quinto consanguinitatis gradu, quasi dirimente matrimonium; quod neminem turbabit qui consideret iuxta varietatem temporum maiorem, aut minorem extensionem impedimenta matrimonii habuisse; de quo in *lib. 4.*

Circa sententiam *capitis 8.* in quo agitur de donatione honorum facta à Novitio in favorem Monasterii, consulendum est statutum Concilii Trident. in *sess. 25. cap. 16. de Regul.* in quo continetur, quod nulla renunciatio, aut obligatio antea facta, etiam cum iuramento, vel in favorem cuiuscunque causae piae, valeat, nisi cum licentia Episcopi, sive eius Vicarii fiat intra duos menses proximos ante professionem; ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione; aliàs verò facta, etiam si cum huius favoris renunciatione etiam iurata, sit irrita, et nullius effectus. Cavetur insuper ne ante professionem excepto victu, et vestitu Novitii, vel Novitiae filius temporis, quo in probatione est, quocunque pretextu, à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus eius, Monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel maiorem partem

substantiae suae Monasterium possideat, nec facile si discesserit, id recuperare possit; imposita anathematis poena, tam in dantes, quam in accipientes.

De materia *capitis* 14. plura non inutilia adnotarem, ni iuvenum, quibus hoc Opusculum paratur, lubricitatem vereretur: interea autem admonere Indices Ecclesiasticos non desinam quam parum fidentium sit probationi, quae ex obstetricum inspectione deducitur. Extant haec de re Medicorum, tum veterum, tum recentiorum, tractatus, quos consulere non pigebit, ne in re gravissima errare turpiter contingat.

TITULUS XX.

De Testibus, et attestationibus.

Inter probationum genera primum locum obtinet quae per Testes fit, cum et frequentior sit, et efficacior.

Et quidem postquam Iudex Partes ad probandum admittit, illa, quae per Testes probare intendit, producto prius interrogatorio eos praesentat, praemissa adversarii citatione, ut, si quid Testibus objicere velit, efficiat. Non enim omnes ad ferendum testimonium idonei sunt, sed nonnulli vel omnino, vel certis in causis excluduntur: quod cum multiplici ex capite provenire valeat, plurimae sunt exceptiones, quae obijci Testibus possunt: non sufficit autem objicere, nisi probetur, cum iure omnes censeri debeant idonei.

Examen Testium accurate fieri à Iudice, vel eius Commissario debet sigillatim, et secreto unumquemque interrogando sub iuramento. Declarationes excipiendae in scriptis sunt, Testibusque, ut subscribant, exhibendae prius, et legendae.

Probatione eo modo per Actorem peractâ, Reo

ad

ad suam devenire permittitur, cuius Testes eadem formâ interrogantur. Si reprobare eos Actor velit, utique ei licet; ulterior autem reprobatio non admittitur, ne lites in infinitum protrahantur. Sed et secundam, aut tertiam productionem Testium admittit Iudex potest super iisdem articulis, non veteri, sed *cap. 15.* nisi praestito prius ab eo, qui quartam productionem postulat, iuramento quod neque per se, nec per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus; nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem exposcat; sed quia Testes, quos de novo producere desiderat, prius habere nequiverit, *cap. 55.*

Procedit deinde Iudex ex officio, aut ad petitionem Partium, ad probationum publicationem: quâ peractâ quidquam adversus Testes opponi non posse rescribitur hoc tit. nisi obijciens ante publicationem hanc sibi facultatem servaverit, aut doceat sub iuramento objectiones illas non nisi post publicationem novisse. Verum iuxta Leges Regias, et omnium Tribunalium usum apud nos objectiones Testibus opponuntur post factam publicationem intra sex dierum spatium: ad earumque probationem, si opus fuerit, tribuitur dimidia pars termini, qui ad primam concessus fuerat, et iudicandum inde an legitime fuerint objectiones, ex iis nempe capitibus deductae, quibus quis Testis esse; aut omnino, aut in illo saltem negotio prohibetur. Hoc vero multipliciter contingit, nam aliis obest infirmitas iudicii ab aetate lubrica, aut aliunde proveniens: aliis infamia iuris, vel facti quibusdam nexus sanguinis, familiaritatis, aut amicitiae; denique sexus. Aetatem 20. annorum in Teste requirunt iudicia criminalia, in civilibus admittuntur 14. annis nati; qui etiam deponere valent de re, quam in minori aetate constitui viderunt, aut scierunt. Quin etiam, licet deponant antequam praedictam aetatem attigerint, praesumptionem eorum dic-

substantiae suae Monasterium possideat, nec facile si discesserit, id recuperare possit; imposita anathematis poena, tam in dantes, quam in accipientes.

De materia *capitis* 14. plura non inutilia adnotarem, ni iuvenum, quibus hoc Opusculum paratur, lubricitatem vereretur: interea autem admonere Indices Ecclesiasticos non desinam quam parum fidentium sit probationi, quae ex obstetricum inspectione deducitur. Extant haec de re Medicorum, tum veterum, tum recentiorum, tractatus, quos consulere non pigebit, ne in re gravissima errare turpiter contingat.

TITULUS XX.

De Testibus, et attestationibus.

Inter probationum genera primum locum obtinet quae per Testes fit, cum et frequentior sit, et efficacior.

Et quidem postquam Iudex Partes ad probandum admittit, illa, quae per Testes probare intendit, producto prius interrogatorio eos praesentat, praemissa adversarii citatione, ut, si quid Testibus objicere velit, efficiat. Non enim omnes ad ferendum testimonium idonei sunt, sed nonnulli vel omnino, vel certis in causis excluduntur: quod cum multiplici ex capite provenire valeat, plurimae sunt exceptiones, quae obijci Testibus possunt: non sufficit autem objicere, nisi probetur, cum iure omnes censeri debeant idonei.

Examen Testium accurate fieri à Iudice, vel eius Commissario debet sigillatim, et secreto unumquemque interrogando sub iuramento. Declarationes excipiendae in scriptis sunt, Testibusque, ut subscribant, exhibendae prius, et legendae.

Probatione eo modo per Actorem peractâ, Reo

ad

ad suam devenire permittitur, cuius Testes eadem formâ interrogantur. Si reprobare eos Actor velit, utique ei licet; ulterior autem reprobatio non admittitur, ne lites in infinitum protrahantur. Sed et secundam, aut tertiam productionem Testium admittit Iudex potest super iisdem articulis, non vero ulteriorem *cap.* 15. nisi praestito prius ab eo, qui quartam productionem postulat, iuramento quod neque per se, nec per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus; nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem exposcat; sed quia Testes, quos de novo producere desiderat, prius habere nequiverit, *cap.* 55.

Procedit deinde Iudex ex officio, aut ad petitionem Partium, ad probationum publicationem: quâ peractâ quidquam adversus Testes opponi non posse rescribitur hoc tit. nisi objiciens ante publicationem hanc sibi facultatem servaverit, aut doceat sub iuramento objectiones illas nonnisi post publicationem novisse. Verum iuxta Leges Regias, et omnium Tribunalium usum apud nos objectiones Testibus opponuntur post factam publicationem intra sex dierum spatium: ad earumque probationem, si opus fuerit, tribuitur dimidia pars termini, qui ad primam concessus fuerat, et iudicandum inde an legitime fuerint objectiones, ex iis nempe capitibus deductae, quibus quis Testis esse; aut omnino, aut in illo saltem negotio prohibetur. Hoc vero multipliciter contingit, nam aliis obest infirmitas iudicii ab aetate lubrica, aut aliunde proveniens: aliis infamia iuris, vel facti quibusdam nexus sanguinis, familiaritatis, aut amicitiae; denique sexus. Aetatem 20. annorum in Teste requirunt iudicia criminalia, in civilibus admittuntur 14. annis nati; qui etiam deponere valent de re, quam in minori aetate constitui viderunt, aut scierunt. Quin etiam, licet deponant antequam praedictam aetatem attigerint, praesumptionem eorum dic-

dicta inducunt, *leg. 9. tit. 16. part. 3.*

Quoties Testes valetudinarii, aut senio, vel paupertate ita depressi sunt, ut absque periculo, vel rubore comparere coram Iudice nequeant, mitti à Iudice solent Commissarii, qui domi suae eos examinent: quod et cum honestis feminis, et valde conspiciis personis, observare expedit.

Mitti aequè solent Commissarii ad illos Testes interrogandos, qui eo loco degunt, unde accedere nequeant: coeterum commodius apud nos invaluit, ut Iudici illius loci schedula informationis mittatur, ut ad eius tenorem Testem examinet.

Tandem, cum Testium productio, sicut et aliarum probationum, in id tendat, ut Iudici fides fiat, interrogare Testes de illis omnibus poterit, quae ad eruendam veritatem opportuna indicaverit. Quod traditur in *cap. 1.* nullum nempe debere dicere testimonium, nisi ieiunus sit, ostendit sanè quantà reverentia, et timore accedendum sit ad iuratum assertionem, verum nullibi observatur.

In *cap. 43.* agitur de causa matrimoniali, in qua cognoverat Capitulum Ravennatense; ex eo autem non rectè quis inferret ius esse Capitulis Cathedralibus huiusmodi negotia cognoscendi, postquam Synodus Tridentina *sess. 24. de Ref. cap. 20.* statuit causas matrimoniales, et criminales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum Inferiorum iudicio, etiàm visitando, sed Episcopi tantum examini, et iurisdictioni relinqui. Aliud sanè erit Sede vacante, quod et in casu Capituli contingere potuit.

In *cap. 21.* innuit Alexander III. testimonium Iudaeorum, et Saracenorum valere, licet id clarè non exprimat: coeterum hoc neutiquam convenit aliis iuris canonici locis, neque legi Regiae *8. tit. 16. part. 3.*

Ab.

TI-

TITULUS XXI

De Testibus cogendis, vel non.

Iudicia ob publicam utilitatem esse instituta: nemo dubitat, cum omnium interitum suum unicuique tribui, et crimina puniri. Cuncta ergò Corporis politici membra in id pro virili concurrere debent; atque hinc est quod Iudex compellere possit ad ferendum testimonium eos omnes, qui de re controversa sciant, licet nonnullis is honos debeatur, ut personaliter comparere non cogantur ad ferendum testimonium, *leg. 35. tit. 16. part. 3.* et sint quoque praeterea alii, quos domi suae examinari suadeat humanitatis ratio uti et in praecedenti titulo animadvertere debui. Sanè sunt nonnulli, qui privilegiis in id muniti inveniuntur, ut testimonio ferendo non compellantur, coeterum et hos omnes cogi posse reor, si aliter veritas detegi non possit, id suadente salute publica, quae bonis omnibus prima lex esse debet. Unde neque personis Ecclesiasticis hoc casu excusatio proderit, utpote ligatis generalibus legibus Societatis, nisi aut confessionis sacramentalis revelatio, vel quid aliud divina, aut naturali lege vetitum ab eis exposcatur.

In *cap. 7.* sermo est de Testibus publicis, seu Sinodalibus: sciendum autem est eo nomine intelligi homines quosdam probatae fidei, qui eligi olim consueverunt ab Episcopo in Sinodo Dioecessana, ut inquirerent an in Dioecesi quicquam contra statuta Sinodalia feret, ipsique renunciarent. Formulam iuramenti, quod praestare solebant, exhibet *can. 7. cau. 35. q. 6.* deductus ex operibus Regionis Prumiensis, et falso tributus Eutyichiano. In locum Testium Sinodaliū suffecti sunt Fiscales Episcoporum, uti notat ex Plasecio Benedictus XIV. *de Sinodo Dioec. lib. 4. cap. 3.*

TI-

TITULUS XXII.

De Fide instrumentorum.

Praeter Testes adducuntur instrumenta ad probationem, vel per illa tantum ea fit, praecipue dum quaestio est de antiquis factis, quorum Testes superesse nequeunt: capropter videndum quaenam vis inasit instrumentis. Eorum diversae sunt species; et quidem in primis alia sunt instrumenta publica, alia privata: publica dicuntur, quae confecta sunt debita forma à Tabellionibus, seu Notariis: neque enim sufficit quod à persona publica confecta sint, nisi hoc sit ipsius ministerium: aliàs quoad hoc censeretur privata, veluti si à Iudice conficerentur. Patet ex his quaenam sint instrumenta privata.

Quae munta sunt sigillo Episcopi, Civitatis, Universitatis, aut Collegii, licet à privatis confecta sint, vulgò publica reputantur, et potiori ratione, si Regis: nisi tamen arguantur falsa, aut oblitterata sint in parte substantiali. Coetera privata non eadem vi gaudent, nisi recognita ab adversario fuerint in iudicio, contra quem habebant ex tunc paratam executionem: si verò negata fuerint, probari poterunt per comparationem litterarum, et signorum inter se. Quid verò si ea adducantur pro eo ipso, qui scripsit? nullum tunc obtinebunt robur, nisi ab adversario probentur, aut aliis iuventur adminiculis.

Publica instrumenta in dubitatum habent fidem, si de ipsis originalibus loquamur: quod ut percipiantur notare oportet originale instrumentum proprie quidem dici ipsam primam scripturam, quae origo est actus, quaeque servari debet à Tabellione in Protocollo; ex usu autem communiter recepto vocatur etiam originale primum instrumentum, quod extendi solet à Tabellione in ipso actu praeter ma-

triciem ut contrahentibus signatum tradatur. Coetera trasumpta dicuntur copiae authenticae; hae autem indubia fide non funguntur, maxime si ab alio fiant Tabellione: quapropter conferri cum originali solent Iudicis mandato, Parteque adversa citata quin tamen à Iudice inspicere ea debeant, licet hoc statutum sit à Gregorio IX in *cap. ult. b. tit.* quod in usu non est; sufficit enim quòd Notarius mandato Iudicis instrumenta inter se conferat, et trasumptum, atque originale sibi invicem convenire fidem faciat. Qui plura de his nosse desiderat adeat D. Covarrubiam in *Practicis quaest. cap. 19. et seq.*

Exhibenda in iudicio instrumenta sunt ante conclusionem in causa Parte adversa citata: post eam non licet, nisi id Iudex permittat; quoad eum enim nunquam in causa concluditur: idem est si controversae rei qualitas exigat, ut contingit in matrimonialibus, et criminalibus; nam sententia in Reum, aut contra valorem matrimonii lata, nunquam transit in rem indicatam. Denique admittuntur instrumenta post conclusionem, si producens, aut eius Procurator cum mandato speciali iuret instrumentorum notitiam, aut copiam non nisi post conclusionem habuisse: aut si concessa fuerit in integrum restituo.

TITULUS XXIII.

De Praesumptionibus.

Alia probationis species est praesumptio. Diffinitur opinio desumpta, deficiente veritate, ex indicis, coniecturis, et argumentis mutuo collatis: in quo, cum ingenio, et artificio opus sit, ideo dicitur probatio artificialis.

Ex praesumptionibus aliae inveniuntur expressae in iure, aliis deest haec qualitas. Rursus inter eas, quae expressae sunt, nonnullas ita ius amplexatur,

ut non admittat contrariam probationem; aliis autem non adeo favet: unde veniunt vulgares divisiones praesumptionum in eas, quae hominis sunt, et quae iuris: item in eas, quae iuris tantum sunt, et quae vocantur iuris, et de iure: sed exemplis res fiet clarior. Expressum in utroque iure est quod in dubio sententia furti debeat pro possessore; quia nimirum, dum de veritate non constat, praesumitur rem illius esse, qui possidet; quapropter haec praesumptio dicitur iuris ad differentiam illarum, quae in iure expressae non sunt, et proinde appellantur hominis: coeterum admittit contrariam probationem, ideoque dicitur iuris tantum. Ante Concilium Tridentinum cautum erat in iure, eum, qui post contracta sponsalia de futuro carnaliter sponsae fuisset copulatus, praesumi in eam de praesenti consensisse, neque contraria probatio admittebatur; haec ergo erat praesumptio iuris, et de iure.

Ex his patet quam violenta sit praesumptio iuris, et de iure: cum tamen fortior sit ipsa veritas, cui omnis praesumptio cedere debet, utpote in subsidia inventa, ideo in certis adiunctis adstante praedicta praesumptioe locus adhuc est probationi contrariae; veluti si fiat per propriam illius confessionem, cui praesumptio favet, in illis scilicet negotiis, quae pendet ab arbitrio Partium. Admittitur etiam probatio indirecta, in id tendens, ut appareat deficere in casu controverso qualitates, quae requiruntur ad inducendam praesumptionem iuris, et de iure. Omnis praesumptio, quamvis iuris tantum sit, utilissima est ei, cui favet, cum probandi onus rejiciat in adversarium.

Superfluum foret admonere, nisi nobis cum Tyrionibus res esset, praesumptionum alias aliis esse fortiores, atque in eis djudicandis magna opus esse cautione, cum pendeat rectum iudicium ab omnium adiutorum materia deliberatione, mutuaque invi-

cem collatione; nam quaedam praesumptiones leves sunt, aut temerariae, nimirum quae nituntur conjecturis minime probabilibus, aliae discretiae, seu probabiles: deinde pro maiori, aut minori probabilitate, quae eis inest, gradu, dicuntur aliae vehementes, aut violentae, aliae minores.

Caput 12. et 13. in quibus de impedimento incestus, et affinitatis, cum iis sunt coniungenda, quae exponemus in lib. 4. dum de iisdem erit sermo.

TITULUS XXIV.

De Iureiurando.

In defectu probationum, de quibus hucusque, vel dum iis adstantibus dubius adhuc haeret animus Iudicis, locus fit iureiurando; quod, quia in subsidium adhibetur, vocatur vulgo suppletorium probationum.

Plures assignari solent iuramenti divisiones; quae verò ad propositum nostrum attinet ea est, iuxta quam aliud dicitur voluntarium, aliud necessarium. Appellatur necessarium quoties Iudex, aliter verum assequi nequens, illud Actori, aut Reo defert, prout magis expedire iudicaverit; quo casu praestandum ab eis necessarium est; nisi iusta aliqua causa obsistat, cap. ult. b. tit. Aequè dicitur necessarium si illud adversario detuli, ipse verò in me retulit; nam tunc iurare cogor, nisi causam amittere velim, cum turpe sit recusare absque causa conditionem, quam nos ipsi obtulimus. Voluntarium vocatur quod Partium conventionione defertur absque ulla Iudicis coactione: idem est, dum nobis ab adversario defertur: nam neque in primo casu ulla adest conveniendi necessitas, neque in secundo iurare cogimur, sed possumus iuramentum referre in adversarium. Semel autem susceptum semper est necessarium.

Cautos admodum esse oportet Iudices in delatio-

ne iuramenti, cum satis obnoxium periculis sit: quapropter in primis tunc tantum patebit ad illud recursus, quando aliae probationes deficiunt; deinde abstinere ab eo convenit in causis criminalibus, et civilibus arduis. Concilium Rom. sub Benedicto XIII. districtè prohibet, quod iuramentum de veritate dicenda exigatur à Reo criminaliter intentatis, dum uti principales constituuntur, licet aliud sit quando examinantur ut Testes: itaque hoc servari debet sub poena nullitatis Aetorum in Tribunalibus, quae comprehendunt praedicti Concilii statuta.

Effectus iuramenti est quod proferri iuxta illud sententia possit: neque retractari valebit, maxime si Partium conventionè delatum fuerit, cum iam non quaeratur de veritate, sed an iuratum fuerit. Si verò agatur de iuramento, quod Iudex detulit, verius est sententiam iuxta illud latam retractari posse, etiamsi transferit in rem iudicatam, dummodo ex novis instrumentis plenè veritas evincatur.

Et quidem haec sunt praecipua, quae adnotari de iuramento debuerunt, quatenus spectat ad hunc locum, seu quatenus species est probationis: coeterum de eiusdem natura, et qualitatibus in genere nonnulla adijcere non erit incongruum.

Definitur iuramentum invocatio divini Nominis in testimonium, seu assumptio Nominis divini ad confirmandam iurantis fidem.

Dividitur in assertorium, comminatorium, et promissorium: item in solemne, et non solemne: quae divisiones satis ex vocibus ipsis percipiuntur: plurimae verò sunt de unaquaque specie quaestiones, quae videri possunt apud D. Covarrubiam *tom. 2. ad cap. Quoniam pactum de Factis in 6.*

Deinde dicitur iuramentum minime praestandum, quia adsint tres illi comites, veritas scilicet, iustitia, et iudicium, quorum cognitio aequè plana est. Quoties ergò adsunt haec, dubitandum non est iuramen-

tum etiam in lege Evangelica licitum esse, imò et nonnunquam officium ad virtutem religionis pertinens; quin obstat, quae vulgò adduci solent; et in quibus recensendis immorari foret inutile. Illud praetermittendum non est, quod nimirum temporibus Alexandri III. ea fuerit iurandi facilitas, ut etiam ob res minimas, et extra omnem necessitatem iurandum passim praestaretur: unde eadem facilitate violabatur sanctissima illius religio. Huic abusu occurrere cupiens prudentissimus Pontifex, totis in id intendit viribus, ut etiam ea iuramenta, ex quorum observantia nullus speraretur effectus, custodirentur religiosissime. Id patet ex multis eiusdem scriptis, praesertim autem ex *cap. 16. de Sponsalibus, et 6. d. tit.* in quorum primo consultus de viro, qui cuidam mulieri fidem dederat de matrimonio cum ea intra biennium contrahendo, deinde verò privata lege ductus cupiebat religionem ingredi, respondit tutius esse ei, religione iuramenti servatà, prius contrahere, et postea ad religionem migrare: in secundo autem ait Debitores ad solvendas usuras, quibus se obligaverant, cogi non debere, si verò iuraverint, compellendos Domino reddere iuramentum: coeterum Creditores cum usurae solutae fuerint, ad eas restituendas ecclesiastica severitate cogendos. Unde non mirum si in vulgare effatum abierit, servandum esse omne iuramentum, quod servari potest absque dispendio salutis aeternae.

Quaeritur saepissime quando iuramentum confirmet actum, aut contractum: in quo haec regula servanda est: quoties actus iuri naturali, aut divino est contrarius, nequit confirmari iuramento, quod vinculum iniquitatis non est; si verò contractus prohibitus sit iure positivo, tunc distinguendum erit inter actus in utilitatem privatorum vitios, et eos, qui prohibiti sunt ob favorem publicum: primi confirmantur iuramento, minime secundi.

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

Sicut actione quod sua interest Actor petit, sic Reus exceptionibus utitur ad sui defensionem: nam exceptio nihil aliud est, quam exclusio actionis. Multiplici ex capite removere potest Reus actionem; unde exceptiones variae sunt. Praecipua divisio earum illa est iuxta quam aliae peremptoriae dicuntur, aliae dilatoriae; nam Reus vel omnino elidit actionem, vel tantum ad tempus rejicit. Dilatoriae opponendae sunt ante litem contestationem, cum eod tendant, ut ingressum litem impediatur, saltem coram eo Iudice, apud quem quis convenitur: nisi causae suspicionis *n. c.* de novo emergant, aut iure Reus exceptionem tunc primum ad eius notitiam pervenisse, aut ei competat restitutio in integrum. Excipitur quoque excommunicationis exceptio, quae, quanvis dilatoria, opponi potest in qualibet parte litis, ne quis cum tali communicare cogatur cum periculo animae. Hoc autem tunc solum obtinet dum excommunicatus agit; nam si defensionem suam intendat, veluti si damnatus in prima instantia appellaverit, minime prohibebitur appellationem prosequi causa excommunicationis, cum defensio nulli omnino sit interdicienda. Hic obiter invari observari iure veteri excommunicatum vitari statim publice debuisse, vel occulte, deinde vero aliam invaluisse disciplinam, de qua *lib. 5.*

Peremptoriae exceptiones opponi valent quacunque parte litis, cum semper agentibus obsint: consultius autem, et rectius fore apparet eas in litem ingressu opponere, si nihil impediatur; peccantque haud dubie Advocati, et Litigantes, qui, cum sciant peremptoria exceptione se securos, sumpibus adversarium

rium involvunt, deinde vero exceptione utuntur.

Quandoque exceptiones Rei elidit Actor aliis exceptionibus, quae dicuntur replicationes: his opponuntur duplicationes, et sic deinceps.

Iure Regio opponi, probarique debent exceptiones dilatoriae intra novem dies a notificatione libelli ab Actore exhibiti computandos: et intra eosdem fieri quoque debet contestatio. Peremptoriis tribuntur viginti dies ab eodem tempore computandi. His terminis transactis non admittuntur, nisi iuramentum modo superius exposito praestetur, vel indulgeatur in integrum restitutio. *Nov. Rec. lib. 4. t. 5.*

Quoad exceptionem excommunicationis, de qua in *cap. 12. b. tit.* videnda sunt *cap. 1. eod. in 6. et un. in Clem.* In primo continetur Constitutio Innocentii IV. in Concilio Lugdun. in qua, postquam asseruit regulam generalem de exceptione excommunicationis in qualibet parte litis opponenda ad remedium provissam, hominum succrescente malitia, ad noxam tendere, statuit, ut qui eam opponit, speciem excommunicationis, et nomen excommunicatoris exprimeret cum onere probandi apertissimis documentis intra spatium octo dierum eo non computato, in quo proposita fuit. Si autem non probaverit, Iudicem in causa procedere debere addidit Reum in expensas damnando. Si postmodum, instantia durante, de eadem excommunicatione, vel de alia excipiat iterum, et probetur, Actorem in sequentibus excludendum ait, donec meruerit absolutionem, his, quae praecesserunt nihilominus in suo robore duraturis. Sanxit deinde ultra duas vias hanc exceptionem non opponendam, nisi nova excommunicatio emergerit, vel evidens, et prompta probatio supervenerit de antiqua. Haec autem firmata deinde sunt in praedicta Clementina.

TITULUS XXVI.

De Praescriptionibus.

Praescriptio generaliter sumpta idem importat quod exceptio in genere; unde veteres dicebant praescribere pro excipere, et in Digestis extat titulus de *Exceptionibus et Praescriptionibus*. Si verò sumatur specialiter, exceptio est, qua ad excludendum Actorem utitur, qui contendit se tempore legibus definitio rem litigiosam adquisivisse.

Requisita praescriptionis in specie, sive quatenus modus est acquirendi dominium, expendi latissimè solent à iuris civilis Interpretibus; nihilominus praecipua breviter percurram.

Ne dominia rerum in incerto sint, nevé negligentis domini in perniciem Reipublicae primùm res suas deserant, deinde verò litibus, contentionebusque obscurissimis ansam praebeant, constitutum in iure fuit, ut qui bona fide, iusto simul adstante titulo rem alienam acquireret, eamque certo tempore possideret, dominium eiusdem nancisceretur. Bona fides in eo consistit, quod existimaverit eum à quo rem quaesivit, dominum esse, aut alias eam in alium transferendi facilitate gaudere. Iustus titulus dicitur quilibet modus, aut causa sufficiens ad dominium transferendum. Necessum etiam est, quod res, de qua agitur, acquisitioni subjecta sit; nam quae ab hominum commercio exemptae sunt, non magis hoc modo, quam aliis acquiri possunt.

Distinguebant antiqui usucapionem à praescriptione, diversosque unicuique tribuebant effectus; verum deinde sublata fuit haec differentia.

Agnovit Ecclesia praescriptionis utilitatem, unde Canonibus admissa fuit, licet nonnullis inductis varietatibus. Prima ea est quod, cum iure civili suffi-

ceret bona fides initio possessionis, iure canonum omni tempore requiritur; ad averendum nempe periculum animae; quapropter apud nos utroque iure hoc servatur. Deinde fuit statutum, quod neque laicus, neque Ecclesia contra Ecclesiam minori praescriptione iuvetur quàm quadraginta annorum; et contra Romanam solùm prosit centenaria, *cap. 13. et 14. h. tit.* licet adjecta limitatio conspiciatur in *cap. 2. h. tit. in 6.* circa bona haereticorum, qui, dum viverent, Catholici putabantur; si enim post illorum mortem à Catholicis eorum filiis, nepotibus, vel ab extraneis bona fide possideantur spatio quadraginta annorum, etiamsi ad Romanam pervenire deberent Ecclesiam, non sunt iam molestandi. Singularis est decisio, quae continetur in *cap. 1.* ut Episcopi ad verae religionis propagationem excitentur, deproptaque ex Concilio Africano, quod statuit, ut qui aliquem locum ad Catholicam unitatem converteret, possessione triennii praescriberet, si tamen praedicto tempore in Ecclesia, quae repetere poterat, Episcopus extitisset, et tacuisset. Aliàs autem computatur triennium, ex quo Episcopum illa Ecclesia habuerit. In 3. autem, quod Gelasii est, non Gregorii, sermo est de Ecclesia contra privatum praescribente.

Statuit Innocentius III in *cap. 11. exemptionem à procuracionibus*, quae debentur Legatis, et Nuntiis Apostolicis, nullius temporis praescriptione acquiri posse; in 12. autem non admittit Monachis ab Episcopi iurisdictione sese eximere volentibus defensionem à praescriptione deproptam.

Ex *cap. 15.* inferitur praescriptione acquiri posse ab Archidiacono ius visitandi, et ab Abbate, de quo ibi sermo est, cognitionem causarum matrimonialium; verum circa haec attendenda sunt decreta Concilii Tridentini, de quibus etiam alibi mentio. Tandem notandum est *caput 16.* in quo statuitur exemptionem à procuracione, quae pro visitatione debetur, praescri-

scriptione adquiri non posse, abrogatum fuisse à Concilio Trident. in *sess. 24. de Reform. cap. 3.*

Iure Regio statutum est, quod praescribi ullo temporis spatio nequeat exemptio à suprema iurisdictione, aut ab illis, quae ab hac iurisdictione dependent, qualia sunt, tributorum, et vectigalium exactio, ins-cogendi subditos armis in acie pugnare, aliaque huiusmodi, quae videri possunt apud iuris publici Scriptores. Deinde sancitum est, neminem in certo Oppido, aut Civitate acquirere posse absque privilegio Regio iurisdictionem civilem, et criminalem, quod et nos *Senorio* appellamus, nisi possessione nitatur immemoriali, nunquamque interrupta *Nov. Recop. lib. 4. tit. 15.* Quoniam autem ratione probari debeat praedicta possessio exponitur in *lib. 5. tit. 7. l. 1.*

TITULUS XXVII.

De Sententia, et re iudicata

Postquam per tramites hucusque expositos devenitum est ad conclusionem in causa, quae plerumque fit ad petitionem Partium, nonnunquam officio iudicis, illud superest, ut, probationibus, allegationibusque accuratè expensis, iuxta ea, semota omni humana affectione, sententia feratur. Et quidem si ea sit de negotio principali, hoc est, si totam rem definit, vocatur definitiva, eaque proprie sententia est; dum verò Iudex de aliquo incidente pronuntiat inter principium, et finem causae, veluti si ad probandum Partes admittat, haec pronuntiatio dicitur sententia interlocutoria. Haec rursus dividitur in eam, quae merè interlocutoria est, et vim definitivae habentem, aut eam, quae gravamen continet, quod nequit per definitivam reparari. Ex his patet praecipua differentia inter sententiam dif-

initivam, et interlocutoriam, quod nimirum illa totam rem perimat, minime verò secunda. Hinc proflant aliae differentiae, quod scilicet sententiam interlocutoriam revocare ipse Iudex possit, etiam tacitè, non verò definitivam, cum quoad prolationem sententiae functus sit iam Iudex officio suo: deinde definitiva ferenda est in scriptis, tam iure canonico, quam civili, quanvis iuxta illud aliter fuerit olim: servanda etiam est forma, quae stilo Tribunalis recepta est, circa diem, locum, aliaque huiusmodi: denique diffinire quoque debet Iudex accessoria, veluti fructuum restitutionem, et solutionem expensarum litis: in qua parte regula quidem generalis est victum victori in expensas demandandum, ob praesumptionem, quae adest victum iniustam sustinuisse litem; veruntamen, cum frequenter contingat, quod victo nulla obijci temeritas queat, ex eo, quod intricata admodum fuerint utriusque Partis argumenta, aequius est condemnationem hanc arbitrio Iudicis relinquere.

Sunt praeterea sententiae, quae dicuntur provisionales: veluti dum quaestione moti circa alimentata Iudex ea provisionaliter decernit, simul cum litis expensis, vel quantitate ad eas necessaria; ne scilicet alimentarius fame interim laboret, aut ob expensarum metum litem deserat. Sanè haec sententiae comprehenduntur numero interlocutoriarum.

Quoties victus se existimat gravatum, appellare potest intra tempora statuta: si verò non efficiat, aut interjectam appellationem deserat, transit sententia in rem iudicatam, et nihil superest, quam ut mandetur executioni: unde non incongrue dicitur Ius facere inter Partes, paritque actionem iudicati Actori, Reo verò exceptionem, ita ut semper agentibus obsit, dummodo probetur identitas rei, causae, et personarum, sive verè, sive interpretativè; nam neque retractari deinde potest praetextu

instrumentorum, aut aliarum probationum, excepta causâ matrimoniali, quae propterea dicitur id speciale continere inter plura alia, ut sententia in ea lata nusquam transeat in rem iudicatam, quod probatur etiam, licet non ita planè, *capite 7. b. tit.* interea autem coniux innocens, cui neque negligentia in prosecutione Causae, neque quid aliud possit obijci, rectè iure suo utitur; de quo forsân latius agam in *libro 4.*

Sed non semper impeditur executio appellationis, cum nonnunquam admitti solet tantum quoad effectum devolutivum, de quo in *tit. seq.* et tunc non obstante appellatione proceditur ad executionem, quae semper fieri debet à Iudice, qui sententiam protulit, concessis victo certis iudiciis ad iudicant solutionem.

Quandoque ex eo impeditur executio, quod sententia dicatur nulla; hoc autem quibus causis accidere possit, exponitur variis iuris canonici locis, quarum praecipua est, si lata fuerit absque cognitione causae; item si adversus non citatum debitâ forma, iure Regio patet, etiâ recursus nullitatis verum, quoties fundatur in defectu aliquo apicium iuris, contemnitur; cum leges de eo meritò sint sollicitae, quod unicuique suum reddatur inspecta veritate, sumptus autem vitentur.

Notandum hic est *caput 3. b. tit. de Presbiterorum* depositione vulgo intelligi, cum ad causas spectet Episcoporum, eorandemque depositionem, ut apparet ex integra littera apud Gonzalez; facultas autem de huiusmodi causis cognoscendi, quae in *cap. tribuitur Concilio Provinciali*, reservata fuit Rom. Sedi in Sinodo Trident.

Caput 11. intelligendum est iuxta ea, quae de compaternitate in *lib. 4.* adnotabimus.

Denique non possumus non animadvertere *caput 2. b. tit. in 6. et 2. in Clement.* in quorum primo

In-

Innocentius IV. Imperatores certis ex causis deponendi, subditosque à iuramento fidelitatis solvendi potestatem sibi tribuit, in secundo vero Clemens V. superiorem se Imperatoribus, et Regibus in rebus temporalibus non obscurè asserit, mirari quemquam fortè non debuisse tempore, quo lata fuerunt, et in quo, ut etiam alibi inanimus, potestas clavium etiam ad temporalia Regum saltè indirectè à nonnullis protendebatur; nunc verò non minimum turbarent, si S. Pontifex principis, quae in eis traduntur, inhaerere vellet. Hoc sanè verendum non est; nec facile ferri posset à Principibus Saecularibus, quorum potestas à Deo est, et in ipso solùm vindicat sibi, et Iudicem, et Vitorem.

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, recusationibus, et relationibus.

Amplior sanè est materia appellationum, quam ut comprehendi queat limitibus, quos huiusce Operis natura patitur: cum satis tamen obscura sit, et non exiguae utilitatis, si non ea, quae deceret, diligentia, saltè paulò fusiori attingenda est.

Cuncta, quae circa appellationes scire oportet, reduci posse videntur ad haec tria membra; à quibus sententiis appellare liceat; quatenam observanda sint, tum in appellatione interponenda, tum in prosecutione eiusdem; denique quannam sint interpositae appellationis effectus.

Quod ad primum attinet notat rectè Van-Espinius *part. 3. tit. 10. cap. 1.* primis Ecclesiae saeculis raras admodum fuisse appellationes à sententiis Episcoporum, qui dirimebant contentiones inter fideles ortas, potius ut arbitri, quam ut Iudices. Sed neque iis, sive Clericis, sive Laicis, qui à suo Episco-

po

po excommunicationis, aut aliâ poenâ damnati fuissent, facillè patebat recursus. Nihilominus iustis subditorum querellis non omninò erat in Ecclesia aditus interclusus; nam iuxta canones Nicaenos licebat ipsis ad Concilium Provinciale provocare; quod quidem species erat appellationis, verae tamen effectus non habebat, cum interim sententia minimè suspenderetur. Notissimae sunt Africanæ Ecclesiae hæc de re contentiones cum Romanis Pontificibus, præsertim in causa Apollinarii Presbyteri ab Episcopo suo Urbano iustè damnati. An canones Sardicenses veram appellationem induxerint, vel potius propositionem querellæ, et causæ revisionem, hic non expendam; neque morabor in recensendis variis speciebus confugii ad Rom. Sedem, quo Episcopi, vel Presbyteri, aut inferiores, frequenter utebantur, quoties in quacunque Christiani Orbis parte fuissent à Concilio damnati.

Postquam diversi gradus jurisdictionis inter Metropolitans, Primate, et Patriarchas inveci sunt, introducta conspiciuntur in foro Ecclesiastico infinita promodum appellandi licentia; quæ adeo crevit, ut in Decretis statuatur passim iure canonico, ad differentiam civilis, appellari posse à quocunque gravamine, quanvis reparari valeat per sententiam diffinitivam: conspiciuntur id inter alia in *cap. 11. et 12. b. tit.* tam verò facillè quisque percipit quot incommoda oriri debeant ex prædicta fori Ecclesiastici praxi; unde moderamen ipsi fuit adhibitum in Concilio Trident. *sess. 24. de Reform. cap. 20.* ubi statuitur appellationes solum admittendas à sententia diffinitiva, aut vim habente diffinitivæ, et ab eo gravamine, quod reparari nequeat per appellationem à diffinitiva. Etiam ante Concilium Trid. exceptio erat in causis correctionis, et visitationis, tum Clericorum, tum Monachorum, in quibus appellationi locus non erat, nisi abusus, et excessus

argueretur; quod confirmatum fuit in Trident. Idem semper accidit in sententiis, quarum prolatio separari nequit ab executione, ut contingit in excommunicatione.

Sum. Pontifices Concilio Trident. posteriores plura ediderunt decreta circa appellationes, ut occurrerent contentionibus, quæ oriri solent inter Iudices Ecclesiasticos. Memoratu digna præcipiunt sunt quæ statuit Clemens VIII. anno 1600. ope Sac. Congregationis Episcop. et Urbanus VIII. anno 1601. cum additionibus, et declarationibus Benedicti XIII. quæ omnia referuntur in Appendice Concilii Rom. sub eodem celebrati anno 1725. Benedictus XIV. in Constit. *Ad Militantis* anno 1742. recensuit causas, in quibus appellatio cum inhibitione in suspensivo concedi prohibetur. Circa appellationem in causis matrimonialibus extat eiusdem S. Pontificis Constitutio. *Dei miseratione.* De appellatione ab irrationali iudicio Ordinarii quoad præficientes Parochialibus Ecclesiis Constituit. *Cum illud.* Circa præsentatos à Patronis, et appellationem interpositam anno posthabito Epistola eiusdem *Reddita nobis* ad postulata Archiepiscopi Florentini. Videri hæc omnia possunt simul cum plurimis declarationibus Congreg. Concil. in hanc rem apud Giraldi ad hunc tit. Illud verò est adnotandum in prædictis Constitutionibus, et Decretis plura contineri remedia adversus vim, quæ inferri à Iudicibus non semel solet, sive dum appellationes legitime interpositas respiciunt, sive dum impedire conantur earundem prosecutionem: coeterum apud nos efficacius huic incommodo consultum est per recursum ad Regia Tribunalia, in quibus præcedente Actorum inspectione vis auferitur, Ecclesiasticæque iurisdictioni mirum in modum iuvatur.

Secundum quod in hæc materia inspicendum diximus, comprehendit ea, quæ observare oportet

in appellationis interpositione, eiusdemque prosecutione.

Et quidem quoad interpositionem sciendum est eam procedere ab inferiori Iudice ad superiorem: cum enim eo tendat appellatio, ut gravamen ignorantia, aut malitia inferioris illatum auferatur, ipsa res docet officium superioris ad id esse implorandum; nam par in parem iurisdictionem non habet, multoque minus inferior in superiorem. A Delegato Iudice appellandum est ad Delegantem; unde quaestio oriri potest circa aegrotia, in quibus cognoscunt Episcopi, etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegati, quod valde frequens est post Concilium Tridentinum; sanè in iis omnibus ea fuisse videtur Concilii mens, ut in illis Episcoporum iurisdictionem agnosceret, aut saltè restitueret, licet duas potestates, et ordinariam, et delegatam, cumlaverit, ut ita dissidiis obviam iret, quae forsitan verebatur aliter oritura: proinde dubitandum non esse reor appellationes in huiusmodi causis ad Metropolitanos esse interponendas. De Vicariis Episcoporum diximus in *lib. 1.* Deinde interponi debet appellatio gradatim, hoc est, ab Episcopo ad Metropolitanum, et sic deinceps ad immediatos superiores non omisso medio, ne iurisdictiones Ecclesiasticae turbentur, quod propterea et à Sinodo Trident. *sess. 22. de Ref. cap. 7.* et apud nos Decretis Regiis strictè praecipitur. Quia etiam in Ordinibus Regularibus observandum est, et à Praelato locali appellandum ad Provinciale, ab hoc ad Generalem, deinde ad Congregationem Episcop. et Regularium, tandem ad Sedem Apostol. ut continetur in Constitut. Innocentii XII. quae incipit *Christi fidei sum.* et in Constitut. *Quantum* Benedicti XIV.

Excipitur à regula generali appellatio ad Rom. Pontificem, quae interponi potest à quocunque inferiori; et tunc dirimitur quaestio vel in Romana Curia

ria, vel per Iudices in partibus iuxta cuiusque Regni consuetudines, et iuxta Concordata. Apud nos commodius consultum est, et uberius damnis, quae oriebantur ex eo quod apud Romanam Curiam finis litibus esset imponendus, aut postulandi Iudices in partibus, per erectionem Tribunalis Rotae Hispanicae, quae non minimè erit eximii Regis nostri erga suos subditos amoris pignus: nam eius ope neque causae extra Regnum trahuntur, neque coguntur litigantes magnis impensis, aliisque incommodis, ad Romanam Curiam recurrere, sed in praedicto Tribunali agitantur coram diversis, qui in eo gradatim const. uti sunt, Iudicium turnis, donec tres sententias conformes iuxta Canonici iuris placita altera Partium obtinuerit, illis etiam eo numero recensitis, quae prolatae fuerant ab Ordinario, et Metropolitanano; illibata enim in omnibus mansit horum iurisdictione, neque eò minus gradatim, successivèque procedendum in appellationibus quibuscunque, sicuti Tridentina Sinodus, novissimaque omnia Regia Decreta optaverunt.

Tempus, intra quod interponi debet appellatio coram Iudice à quo, est decem dierum in foro Ecclesiastico, quinque autem in saeculari. Sed et interponenda est in scriptis, nisi viva voce statim appelleretur; in quo standum est stilo cuiusque Curiae. Appellationem admittit Iudex vel quoad utrumque effectum, vel solum quoad devolutivum; si nimirum eam frustratoriam existimet, vel id exigat natura causae, uti diximus de visitatione, et correctione. Quinam sit effectus suspensivus satis indicat ipsum nomen: devolutivus tantum tunc dicitur, quando devolvitur quidem causa ad Superiorem, minime autem impeditur interim executio.

Requiruntur etiam de iure litterae dimissoriales, quae vulgò vocantur *Apostoli* à verbo graeco. Earum tres assignantur species; dimissoriales in specie, quae

testificantur appellationem coram Iudice à quo legitime fuisse interpositam, et admissam: reverentiales, in quibus notum fit appellationem non ob iustitiam causae fuisse admissam, sed ob reverentiam impensam Iudici *ad quem*: denique refutatoriae, ex quibus patet rejectam omnino appellationem.

Notandum hic venit decretum Concilii Trident. in *sess. 24. de Reform. cap. 20.* in quo statuitur, quod appellans transferre debeat Acta suis sumptibus ad Tribunal Iudicis *ad quem*; requisito tamen prius Iudice *à quo*, ut, si videbitur ei, significet Iudici *ad quem* quae ad sui instructionem iudicaverit necessaria. Deinde adiungit quod appellatus quoque, si compareat, cogatur proportionè sua subire expensas praedictae translationis, nisi aliud habeat stilus Curiae. Denique, quod Notarius adigatur quantum citius copiam Actorum tribuere accepta congrua mercede.

Finiri secunda instantia debet intra annum, quantum ex causa ad biennium protrahi valeat: sed Iudex *à quo* restringere potest huic terminum adstante causa: unde emergit vulgaris distinctio termini iuris, et hominis. Quicumque tamen sit, sinendus non est praeterlabi, Concilium Trid. in *praed. sess. 24. de Reform. cap. 20.* haec habet: *Causae omnes: quominus saltem intra biennium à die motae litis terminentur: alioquin post id spatium liberam sit Partibus, vel alteri illarum, Iudices superiores, alias autem competentes adire, qui causam in eo statu, quo fuerit, assumant, et quamprimum terminari curent: nec antea aliis committantur, nec avocentur.*

Et quidem haec sunt generalia principia circa appellationis interpositionem, et prosecutionem: consulendi vero studiosè sunt cuiusque Regionis, et Curiae mores.

Primarius effectus appellationis est suspendere iurisdictionem Iudicis *à quo*: quapropter, si quid-

quam mollatur postquam ipsi, et Parti fuerit intimatum, revocandum est velut attentatum: quod procedit etiamsi frivola dicatur appellatio, dummodo delatum ipsi fuerit, et agatur de sententia diffinitiva, post cuius prolationem functus iam Iudex est officio suo: cum tamen non aequè hoc accidat in interlocutoria, idèò requiritur Iudicia superioris inhibito, ut gesta à Iudice *à quo* post appellationem interjectam attentata dicantur.

Meminit in *hoc tit.* S. Raimundus relationum, sive consultationum, quae sunt à Iudicibus inferioribus. Harum frequens usus in iure civili apud veteres: sublatus autem fuit à Iustiniano in *Novel. 125.* Admittitur in *cap. 68. h. tit.* ita tamen, ut Iudex consultationem apud Acta eledè Partibus teneatur, earumque refutationes adiungere. De his ne plura. Satis erit animadvertere praeter ordinarias appellationes receptam esse legibus, moribusque nostris aliam specialem, vel potius recursum, cuius ope tollitur abusus Ecclesiasticae potestatis impetrata Principis, aut supremorum Tribunalium protectione. Insti-tuti ratio non patitur, quod casus, in quibus locum hic recursus habet, aut forma interponendi expendantur: consuli haec de re poterunt eximii Iurisconsulti nostri; praecipuè autem Saigadus de *Regia protectione*, apud quem facile quisque discet nihil in iis libertati Ecclesiasticae inimicum, nihil disciplinae adversum reperiri.

Postrema tituli pars est de Recusatione, quae etiam suspendit Iudicis potestatem. Regulariter interponitur initio litis per libellam, in quo iure canonico exprimentae sunt causae suspensionis; de eisque cognoscunt Iudices specialiter ad id electi. Recusari valet Iudex tam Ordinarius, quam delegatus: item Assessor, Grafarius, et similes; et hi quidem ex levioribus causis. Iure Regio necesse non est exprimere causas suspensionis in recusatione

Judicis Ordinarii, Assessoris, aut Grafarii. Deinde minimè suspenditur potestas Judicis ob recusationem, sed eidem alius adiungitur: et idem accidit in Grafario. Ne malitiosis Assessorum recusationibus lites nimium protrahantur, statuit Religiosissimus Rex noster Carolus III. anno 1766, ut generales Assessorum recusationes nentiquam deinceps liceant, quantumvis protestetur recusans se in eum consensurum, quem Supremi Senatus Praeses, aut alii superiores Iudices nominaverint: eà tantùm potestate litigantibus concessà, ut tres quisque Assessores vaelat recusare.

TITULUS XXIX.

De Clericis peregrinantibus.

Peregrinantes hoc loco appellantur, qui appellationis, aut defensionis causa iter Romam arripiunt, ut sese ad S. Pontificem conferant: statuiturque, ut, si eo tempore quidquam ipsis subtractum fuerit, Episcopi restitui faciant appellatione remotà: quod Laicos aequè comprehendit, licet S. Raimundus tituli Rubricam de solis Clericis conceperit, eo deceptus, quod in casu *cap. un. b. tit.* quaestio esset de Presbitero, nam alias generalis est regula quae in eo statuitur. Apud nos locus ei esse nequit, uti proponitur, sicuti neque ampliationibus, quas accepit in Bulla *In Coena Domini*.

TI-

TITULUS XXX.

De Confirmatione utili, vel inutili.

Si S. Pontifex causam ad se avocet (in his nimirum Regnis, in quibus consuetudine, legibus, aut concordatis aliud, uti in nostris, non viget) vel latam sententiam confirmet, aut privilegium concedat, nihil contra haec attentare valent inferiores; sed plenum obtinebunt robur, et firmitatem, nisi subreptio, aut obreptio impediat.

FINIS LIBRI SECUNDI, ET TOMI PRIMI.

SERIES CHRONOLOGICA
S. PONTIFICUM

Iuxta receptiorem eos numerandi formam,
adiectâ gratiâ Tyronum brevissimâ de
unoquoque notitiâ.

Primum Ecclesiae saeculum.

Ann. Cbr. I. S. Petrus Apostolorum Princeps, fi-
lius Ionae, et Andreae frater, Bethsaide
natus, Piscator, ac Capharnai civis. Pri-
mò quidem ob Ecclesiae Orientalis nego-
tia Antiochiae Sedem habuit nulli certae
Ecclesiae adstrictus, et in Ponto, Galatia,
Cappadocia, atque Asia, Iudaeis, qui
in dispersione erant, Evangelium praedi-
cavit. Deinde anno primo Imperatoris
Neronis Romae Sedem Pontificiam funda-
vit, certò autem non constat quot annis
ibi sederit. Tandem post patrata mira
quamplurima, quae enumerantur à S. Lu-
ca in *Act. Apost.* sub eodem Imperatore,
et eodem die, quo S. Paulus, Doctor Gen-
tium, cruci affixus obiit.

64. II. S. Linus, Volaterris in Tuscia na-
tus, S. Petro successit. Mulleres nonni-
si velatas in Ecclesias ingredi iussit, et im-
perante Vespasiano Martir occubuit.

67. III. S. Clemens Romae Senatoria stirpe
natus. Huic S. Cletum nonnulli praepo-
nunt. Constituit per Urbem septem No-
tarios, qui Martirum Actâ annotarent; ip-
se

Ann. Cbr. se verò à Gratiano in Chersonesum relegatus, iussa Traiani mari submersus fuit.

77. IV. S. Cletus, Romanus, sub Domitiano Martir occubuit.

V. S. Anacletus, Atheniensis, à quibusdam cum S. Cleto confusus, sub Domitiano coronam martirii meruit.

95. VI. S. Evaristus Graeco Patre in Bethlehem natus, sub Traiano Martir obiit.

Secundum Ecclesiae saeculum.

108. VII. S. Alexander I. Romanus, sub Imperatore Traiano Martir occubuit.

116. VIII. S. Sixtus I. Romanus, sub Adriano Imperatore martirium passus.

IX. S. Telesphorus, Graecus, imperante Adriano Martir. Institutum Ieiunii quadragesimalis ab Apostolis traditum decreto sanxit, et tres Dominicæ Nativitatis Missas instituit, præcipiens aequè ut in Missa Angelorum canticum *Gloria in excelsis Deo* recitaretur.

126. X. S. Hyginus, Graecus, sub Antonino Pio martirium passus fuit.

137. XI. S. Pius I. Aquileiensis, Martir.

141. XII. S. Anicetus, Sirm, quem præcedenti nonnulli praeponunt. Sub eodem coepit contentio cum Graecis de tempore celebrandi Paschatis. Ipsi tribuitur Decretum de coma per Clericos non alenda.

151. XIII. S. Soter, Fundis in Campania natus, erga captivos, et exules Christianos liberalissimus. S. Eucharistiam à ieiuniis sumi, et nuptiis à Sacerdote benedici præcepit.

161. XIV. S. Eleutherius, Graecus. Lucius Rex

170. S. Eleutherius, Graecus. Lucius Rex

XIV. S. Eleutherius, Graecus. Lucius Rex

Ann. Cbr. Rex Angliae ipsi Doctores fidei petiit. Nuncupatur Martir in Martirologiis.

185. XV. S. Victor I. Africanus, martirio coronatus fuit sub Imperatore Antonino Severo. Ob controversiam Paschatis Sinodum 14. Episcoporum Romae coegit.

XVI. S. Zepherinus, Romanus, obiit sub Heliogabalo. Ligneorum loco vitrea vasa ad Eucharistiam induxit, quibus deinceps substituta fuere argentea, et aurea. Sacros Ordines publice in Ecclesia conferri iussit. Montanistas anathemate damnavit.

197.

Tertium Ecclesiae saeculum.

217. XVII. S. Calistus I. Romanus. Sub Alexandro Severo Martir obiit.

223. XVIII. S. Urbanus I. Romae natus, sub eodem Imperatore Martir interit.

230. XIX. S. Pontianus, Romanus, ab Alexandro Severo in Sardiniam relegatus, ibi iussu Imperatoris Maximiani fustibus caesus Martir obiit.

235. XX. S. Anterus, Graecus, à Praefecto Maximo in odium fidei interfectus fuit in Pontificatu vix impleto.

XXI. S. Fabianus, Romanus, imperante Decio, martirium passus fuit.

250. XXII. S. Cornelius, Romae natus, postquam Sedes Pontificia ultra annum ob gravissimam persecutionem vacavit, in Petri Cathedra positus. Gallo, et Volusiano Imperatoribus ad operas Portus centum Celarum damnatus cum aliis plurimis, quod ibi plures ad fidem convertisset, deinde capite truncatus.

252. XXIII. S. Lucius I. Romanus, natus ex

Tom. I. Z. Pres.

Ann. Chr. Presbiteris, qui cum S. Cornelio in exilium missi fuerant, Martir obijt Valeriano, et Gallieno imperantibus.

253. XXIV. S. Stephanus I. Romanus, sub iisdem Imperatoribus Martir.

257. XXV. S. Sixtus II. Graecus, Martir obiit. In persecutione SS. Petri, et Pauli corpora tuto loco posita servavit.

259. XXVI. S. Dionisius, Graecus, in pace sub Aureliano defunctus. Paulo Samosateno Christi Domini Divinitatem, et Sabelio Trinitatem oppugnanti sese invicte opposuit.

270. XXVII. S. Felix I. Romanus. Ad SS. Martirum sepulchra Missas legi permissit, et martirii palmam adeptus fuit.

275. XXVIII. S. Eutychianus, Tuscus. Proptis manibus 340. SS. Martirum corpora sepelivit, ipse vero Carino, et Numeriano Consulibus martirium passus fuit.

283. XXIX. S. Caius, Dalmata, ex genere Diocletiani Imperatoris: ipso, et Maximiano imperantibus Martir obiit.

296. XXX. S. Marcellinus, Romanus. Sub Imperatoribus Constantino Chloro, et Galerio secuti pro Christo percussus occubuit. Eum, cum tormenta ferre non posset, thus Diis obtulisse Donatistae falso commenti sunt.

Quartum Ecclesiae saeculum.

308. XXXI. S. Marcellus I. Romanus, postquam tribus annis vacavit in regimen Ecclesiae assumptus, a Maxentio Tiranno in exilium missus Martir obiit.

316. XXXII. S. Eusebius, Graeco Patre natus.

Ann. Chr. XXXIII. S. Melchiodes, Afer, prohibuit ieiunium in diebus Dominicis.

312. XXXIV. S. Silvester I. Romanus. Sub eo prima universalis Sinodus Nicaeae in Bithynia habita fuit contra Arium, Novatum, et Melecium, atque ad eam Legatum misit Oasium Corduvensem simul cum Vincentio, et Vito.

336. Constantinum M. sub vitae finem baptizavit iuxta probabiliorem sententiam.

XXXV. S. Marcus Romanus.

337. XXXVI. S. Iulius I. Romae natus. Sinodum contra Arianos coegit, et S. Athanasii ab exilio reditum a Constante Imperatore obtinuit. Clericos non nisi apud Iudicem ecclesiasticum accusari praecipit.

352. XXXVII. Liberius, Romanus. Ab Imperatore Constantio in exilium missus fuit, eo quod iniustae sententiae in S. Athanasium in Conciliabulo Mediolanensi latae subscribere nollet. Deinde biennio aerumnis confectus proscriptiomi S. Athanasii subscripsit, sed postea poenitentia ductus, rursus eius causam suscepit, et Arianam haeresim, quam tamen nusquam amplexatus fuerat, condemnavit.

Constantius, pulso Liberio, Felicem substituit, de quo quidquam certo asserere facile non est.

366. XXXVIII. S. Damasus I. Hispanus. Eius tempore Ursicinus, vel Ursinus schismaticus Urbe pulsus fuit iussu Imperatoris Valentioniani. Adulterii falso accusatus, a Concilio plurium Episcoporum innocens declaratus est. Praecipit, ut Psalmi Davidis alternatim in Ecclesiis canerentur, et ut singulis in fine subiungeretur trisagium *Gloria Patri &c.*

384. XXXIX. S. Sificius, Romanus.
 XL. S. Athanasius I. Romanus, S. Evangelii lectionem stando audiri iussit. Plura adversus pertinaciam haereticorum, et corruptos Cleri mores statuit.

Quintum Ecclesiae saeculum.

401. XLI. Innocentius I. Albae natus. Sabbati ieiunium instituit: pacem in Missa dari ordinavit, et Pelagium damnavit.
 417. XLII. S. Zosimus, Graecus. Cereum Paschalem instituit.
 418. XLIII. Bonifacius I. Romanus, post Eulalii schisma electus.
 422. XLIV. S. Coelestinus I. Romae natus, Antiphonas, et Psalmos ante Missam cantari praecepit.
 432. XLV. Sixtus III. Romanus. Concilium Ephesinum confirmavit.
 440. XLVI. S. Leo I. in Tuscia natus. Cognomen Magni meruit. Atilae, et Genserici impetu represso, Romam liberavit. Praeclaris gestis, et doctissimis scriptis conspicius.
 461. XLVII. S. Hilarius, Sardiniae natus. Damnationem Nestorii, et Eutichetis confirmavit.
 467. XLVIII. S. Simplicius, Tiburtinus.
 483. XLIX. S. Felix II. aut III. Romanus.
 492. L. S. Gelasius I. Afer. Manichaeos ab Urbe expulit.
 496. LI. S. Anastasius II. Romanus.

Sextum Ecclesiae saeculum.

500. LII. S. Simachus, Sardiniae natus. Lauren-

- Ann. Chr.* rentis schisma sustinuit, et falso accusatus, sese in Concilio Romano purgavit.
 514. LIII. S. Hormisdas, Campanus. Schisma Ecclesiae Orientalis composuit.
 523. LIV. S. Ioannes I. Tuscus. A Theodorico Italiae Rege in carcerem conjectus Ravennae obiit.
 526. LV. Felix III. aut IV. à Samnio. Primum à Theodorico intrusus, deinde legitime acceptatus.
 530. LVI. S. Bonifacius II. Romanus. A Dioscoro schisma fuit passus.
 532. LVII. S. Ioannes II. Romanus. *Mercurius* ob eximiam eloquentiam vocatus.
 535. LVIII. S. Agapetus I. Romanus.
 536. LIX. S. Silverius, Campanus, Hormisdæ Papae filius, ante Sacerdotium habitus. Vigilium Antipapam eidem Theodora Augusta opposuit, et in exilium tandem ab ea missus, ibidem obiit.
 537. LX. Vigilius, Romanus. Lubenter eum Clerus Romanus suscepit. Errores, quos in Augustae gratiam foverat, deinde detestatus, fuit Pontifex piissimus.
 555. LXI. S. Pelagius I. Romanus.
 560. LXII. S. Ioannes III. Romanus.
 574. LXIII. Benedictus I. Romanus.
 578. LXIV. S. Pelagius II. Romanus.
 590. LXV. S. Gregorius I. Romanus, cognomento Magnus, et Gordiani Consulis filius.
Septimum Ecclesiae saeculum.
 LXVI. Sabinianus, Tuscus. Induxit usum Campanarum, quibus Populus ad Ecclesiam vocatur, licet alii id tribuant S. Paulino, qui saeculo IV. floruit.

- Ann. Chr. LXVII. Bonifacius III. Roman. D. Gregorii apud Imperatorem Phocam Legatus.
 607. LXVIII. Bonifacius IV. Benedictinus.
 615. LXIX. S. Deusdedit, seu Adeodatus I. Romanus.
 619. LXX. S. Bonifacius V.
 LXXI. Honorius I. Campanus. Schisma Istriae per 70. annos perdurans dissolvit ope Republicae Venetae, cui ideo *Christianissimae* titulum tribuit.
 625. LXXII. Severinus, Romanus, ab Heraclio in exilium missus.
 LXXIII. Ioannes IV. Dalmata. Monothetitas damnavit, et bona Ecclesiae in Captivorum Christianorum redemptione erogavit.
 642. LXXIV. Theodorus I. Ierosolimitanus.
 LXXV. S. Martinus I. Tudertinus. A Constante Imperatore in Chersonesum relegatus, ibi obiit.
 654. LXXVI. S. Eugenius I.
 LXXVII. S. Vitalinus, Campanus. Cantum figuratum in Ecclesias introduxit. Officium, et Missam latina lingua celebrari iussit.
 657. LXXVIII. S. Adeodatus II. Romanus, Benedictinus.
 676. LXXIX. Domus, vel Donus I. Romanus.
 678. LXXX. S. Agatho, Siculus, Monachus.
 682. LXXXI. S. Leo II. Siculus.
 684. LXXXII. Benedictus II. Romanus.
 685. LXXXIII. Ioannes V. Antiochenus.
 LXXXIV. Conon, Trax, dictus *Angelus*. Contra Petrum Archiepiscopum, et Theodorum Antipapas electus.
 686. LXXXV. S. Sergius I. Antiochenus.
 687. Con-

Ann. Chr. Contra eundem Theodorum, et Paschalem electus. *Agnus Dei* ter in Missa cantari statuit. Saxones ad Ecclesiae gremium adduxit.

Octavum Ecclesiae saeculum.

- LXXXVI. S. Ioannes VI. Graecus. A Populo Romano adversus Exarcam Theophilactum strenue defensus, tandem Martir occubuisse fertur.
 701. LXXXVII. S. Ioannes VII. Graecus. Ecclesias sacris imaginibus exornavit ad reprimendos Iconoclastas.
 705. LXXXVIII. Sisinnius, Sirus.
 708. LXXXIX. Constantinus I. Sirus. Constantinopolim profectus est ab Imperatore Iustiniano II. rogatus, qui magnificentissime eum excepit, et ita religiose, ut Pontificis pedes osculari non fuerit dedignatus.
 715. XC. S. Gregorius II. Romanus. Germanos ad fidem traduxit, et Luitprandum Regem Longobardorum ab obsidione Romae deterruit.
 731. XCI. S. Gregorius III. Sirus. Acerrimus cultus Imaginum propugnator.
 741. XCII. S. Zacharias, Graecus. Longobardorum impetum humilitate, et modestia vicit.
 XCIII. Stephanus II. Romanus. A quibusdam Pontificum catalogo excluditur, quod tertio, vel quarto ab electione die obierit.
 752. XCIV. Stephanus III. Romanus. Astulphi Longobardorum Regis iniurias fugiens, Galliam accessit, ibique quo oportebat cultu fuit exceptus.
 757. XCV. S. Paulus I. Stephani II. frater.
 Ste-

768. XCVI. Stephanus IV. Siculus.
 772. XCVII. Hadrianus I. Romanus.
 795. XCVIII. S. Leo III. Romanus. Caroli Magni protectione Cathedrae, à qua à Romanis seditiosè spoliatus fuerat, fuit restitutus. Instituit Litanias maiores, quae triduo ante Ascensionem Domini recitantur, occasione terrae motuum, qui totam Italiam concutere velle tunc temporis vixi fuere.

Nonum Ecclesiae saeculum.

816. IC. Stephanus V. Romanus.
 817. C. Paschalis I. Romanus.
 824. Cl. Eugenius II. Romanus. Pauperum Pater nominatus. Antipapae Zinzini artibus protectione Lotharii liberatus.
 827. CII. Valentinus, Romanus.
 CIII. Gregorius IV. Romanus. Festum Sanctorum omnium, quod à tempore Bonifacii IV. Romae celebrabatur, in universam Ecclesiam propagavit.
 824. CIV. Sergius II. Romanus. Primus nomen in Pontificia consecratione mutavit.
 CV. S. Leo IV. Romanus. Huic foeminam sub nomine Ioannis VIII. successisse falso commenti sunt Ecclesiae Romanae hostes, quos refutat et ipse Blondellus, licet Calvinista.
 847. CVI. Benedictus III. Romanus. Oppugnare eius electionem studuit Anastasius S. Marcelli Cardinalis.
 858. CVII. Nicolaus I. Romanus. Bulgariae veram Religionem praedicari fecit.
 867. CVIII. Hadrianus II. Romanus.
 872. CIX. Ioannes VIII. Romanus.
 882. CX. Martinus II. Tuscus.

Ha-

- Ann. Chr.* CXI. Hadrianus III. Romanus. Libertatem in electione S. Pontificum Clero, et Populo restituit.
 885. CXII. Stephanus VI. Romanus.
 891. CXIII. Formosus, Romanus. Ipsum contra Antipapam Sergium, et Comites Tusculanos defendit Arnulphus Rex Germanorum.
 896. CXIV. Bonifacius VI. Tuscus.
 CXV. Stephanus VII. Romanus. In Papae Formosi cadaver inhumanè se gessit.
 897. CXVI. Romanus, Tuscus. Formosi sanctissimi Pontificis memoriam honorificè restituit.
 898. CXVII. Theodorus II. Romanus. Extitit quoque Formosi defensor.
 CXVIII. Ioannes IX. Tiburi natus. Acta Stephani VII. in Formosum rescidit.

Decimum Ecclesiae saeculum.

901. CXIX. Benedictus IV. Romanus. Communis omnium Pater dictus.
 903. CXX. Leo V. Italus.
 904. CXXI. Christophorus, Romanus. Sedem pravis mediis obtentam semestri tantum occupavit: mox in Monasterio inclusus.
 CXXII. Sergius III. Romanus. A Praedecessore non adeò absimilis.
 911. CXXIII. Anastasius III. Romanus.
 913. CXXIV. Landus, Sabinus.
 CXXV. Ioannes X. Ravennatensis.
 928. CXXVI. Leo VI. Romanus. A Marozia, quae merito altera *Iezabel* dicitur, veneno sublatus: quod et suo Praedecessori, quem in carcerem eadem coniecerat, con-

Tom. I.

Aa

ti-

- Ann. Cbr.* tigiſſe non temerè conſicitur.
929. CXXVII. Stephanus VIII. Romanus. Pontifex piſſimus.
931. CXXVIII. Ioannes XI. Maroziae, et Sergii III. filius, ſi fides vulgari opinioni praebenda.
936. CXXIX. Leo VII. Romanus. In reformandas Cleri mores operam impendit.
939. CXXX. Stephanus IX. Germanus. A Populo Romano innumeras iniurias tulit.
942. CXXXI. Martinus III. Romanus. Pius, pacificus, et liberalis.
946. CXXXII. Agapetus II. Romanus.
956. CXXXIII. Ioannes XII. Ex Tusculanis Comitibus. Anno aetatis ſuae 18. à Parente in Sede Pontificia poſitus. Otho Magnus à Romanis, propter Pontificis ſaevitiam, et vitia, vocatus, eidem profugo Antipapam Leonem VIII. ſubſtituit.
964. CXXXIV. Benedictus V. Romanus. Antipapa Leo VIII. auxilio Othonis Magni magnopere eum vexavit.
- CXXXV. Ioannes XIII. Romanus. Campanas certis ritibus benedicendi conſuetudo ab hoc S. Pontifice coepit.
972. CXXXVI. Benedictus VI. Romanus. Plura pertulit à Cardinali Ferrutio, qui nomine Bonificii VII. Thiarum ſibi impoſuit, mox vero eam deponere coactus, Vaticanum Theſauro ablato auſugit.
974. CXXXVII. Dominus, vel Donnus II. Romanus. Modestia, coeterisque moribus clarus.
975. CXXXIX. Benedictus VII. ex familia Comitum Tuſculanorum.
- CXL. Ioannes XIV. Pataviensis. Fame in carcere peremptus ſuſſu Antipapae Bonificii VII.

- Ann. Cbr.* nificii VII.
- CXLI. Ioannes XV. Romanus. Hodiernas ſolemnitates primus ſervavit in Canonizatione S. Ulderici.
985. CXLII. Gregorius V. Saxo. Philagatus Antipapa ſumpto Ioannis XVI. nomine ſeſe illi oppoſuit.

Undecimum Ecclesiae ſaeculum.

1000. CXLIII. Silvester II. Aquitanus.
1003. CXLIV. Ioannes viulgò XVI. Romanus. Populum ab electione Pontificum excluſiſſe dicitur. Commemorationem defunctorum iam in Cluniacensibus Monasteriis uſitatam in univerſam Eccleſiam extendit.
- CXLV. Ioannes XVII. Romanus.
1009. CXLVI. Sergius IV. Romanus.
1012. CXLVII. Benedictus VIII. Filius Comitum Tuſculani, à Patre undecimo aetatis anno intrusus, et ob vitandum ſchiſma receptus. Nonnulli Antipapam Gregorium admiſſerunt.
1024. CXLVIII. Ioannes XVIII. Praecedentis frater.
- CXLIX. Benedictus IX. et ipſe Tuſculanus, atque intrusus. Licentia morum eò devegit, ut Papatum venderet Ioanni Gratiano, qui Gregorium VI. ſe dixit.
1045. CL. Gregorius VI. Romanus. Tres simul Pontifices eo tempore fuere, ipſe nempe Gregorius, Praedecessor, quem venditionis poenituerat, et Ptolomaeus sub nomine Silvestri III.
1048. CLI. Clemens II. Germanus, praedictis tribus ejectis ſubſtitutus, coacta Sinodo opera Henrici III. Imperatoris.

- Ann. Cbr.* CLII. Damasus II. Bavarus.
 1049. CLIII. S. Leo IX. Germanus.
 1055. CLIV. Victor II. Suevus.
 1057. CLV. Stephanus X. ex Ducibus Lotharingiae.
 1058. CLVI. Nicolaus II. Sabaudus. Antipapam Benedictum X. eiusque Factores repressit. Soli Collegio Cardinalium Pontificis elevationem tribuit.
 1061. CLVII. Alexander II. Mediolanensis. Oppositus ei fuit Antipapa Cadolus sub nomine Honorii II.
 1073. CLVIII. Gregorius VII. Tuscus. Imperatori Henrico IV. et Antipapae Clementi III. viriliter restitit.
 1086. CLIX. Victor III. Beneventanus.
 1088. CLX. Urbanus II. Galus.

Duodecimum Ecclesiae saeculum.

1100. CLXI. Paschalis II. Hetruscus. Ab Antipapis Guiberto, seu Clemente III. Alberto, Theodorico, et Maginulpha, tum etiam ab Imperatoribus Henrico IV. et V. magnopere vexatus.
 1118. CLXII. Gelasius II. ex Crescentiorum Familia. Fraugipanonum factio ei opposuit Antipapam Gregorium VIII. ideoque in Gallias fugere compulsus.
 1119. CLXIII. Calistus II. Burgundio.
 1124. CLXIV. Honorius II. Bononiensis. Violenter primo intrusus, sed deinde pacifice acceptatus.
 CLXV. Innocentius II. Romanus. Cardinalis Petrus Leonis Analectum II. sese dixit, et post eius mortem Cardinalis Gregorius Petri nomen Victoris III. assumpsit;

- Ann. Cbr.* sit; hic tamen postea sponte cessit, et veniam à vero Pontifice expetivit.
 1143. CLXVI. Coelestinus II. Tuscus.
 1144. CLXVII. Lucius II. Bononiensis.
 1153. CLXVIII. Eugenius III. Pisanus. S. Bernardi Discipulus.
 CLXIX. Anastasius IV. Romanus.
 CLXX. Hadrianus IV. Anglus. Antea ab Eugenio III. in Nowergiam praedicando Evangelio missus.
 1154. CLXXI. Alexander III. Senensis. Adversus Antipapas Victorem IV. Paschalem III. et Calistum III. à Regibus Galliae, Angliae, et Siciliae strenue defensus.
 1181. CLXXII. Lucius III. Lucensis.
 1185. CLXXIII. Urbanus III. Mediolanensis. Moerore ob Ierosolimam à Saracenis captam confectus interit.
 1187. CLXXIV. Gregorius VIII. Beneventanus.
 1188. CLXXV. Clemens III. Romanus.
 1191. CLXXVI. Coelestinus III. Romanus.

Decimumtertium Ecclesiae saeculum.

1200. CLXXVII. Innocentius III. Anagninus.
 1216. CLXXVIII. Honorius III. Romanus.
 1227. CLXXIX. Gregorius IX. Anagninus. Ad salutationem Angelicam, et ad S. Hostiae elevationem signum campana fieri iussit.
 1241. CLXXX. Coelestinus IV. Mediolanensis.
 Post huius obitum 20. mensibus Sedes Pontificia vacavit eo quod plures Cardinalium captivos Fredericus II. teneret.
 1243. CLXXXI. Innocentius IV. Genuensis.

1254. CLXXXII. Alexander IV. Anagninus.
 1261. CLXXXIII. Urbanus IV. Gallus. Festum Sacratissimi Corporis instituit, quod D. Thomas Aquinas himnis, et antiphonis devotissimis exornavit.
 1265. CLXXXIV. Clemens IV. Gallus.
 CLXXXV. Gregorius X. Placentinus,
 1271. post trium annorum vacationem ex compromisso electus. Cardinalium conclave instituit, ne diu Pontificia Sedes vacaret.
 1276. CLXXXVI. Innocentius V. Burgundus.
 CLXXXVII. Hadrianus V. Genensis.
 CLXXXVIII. Ioannes XIX. Lusitanus.
 1277. CLXXXIX. Nicolaus III. Romanus. Ex Ordine S. Francisci.
 1281. CXC. Martinus IV. Gallus.
 1285. CXCI. Honorius IV. Romanus.
 1288. CXCVI. Nicolaus IV. Tusculanus. Ex Ordine S. Francisci.
 CXCVII. S. Coelestinus V. Neapolitanus. Post biennii, et trium mensium vacationem à Cardinalium discordia ortam electus, tantum quinque mensibus Ecclesiam rexit, et ad dilectam sibi solitudinem rediit.

Decimumquartum Ecclesiae saeculum.

1306. CXCIV. Bonifacius VIII. Anagninus. Iubilaeum centenis annis celebrandum primum instituit.
 1304. CXCV. Benedictus X. Venetus. Ex Ordine Prædicatorum. Humilitate clarus.
 1305. CXCVI. Clemens V. Aquitanus. Avenionem Sedem Papalem transtulit, ubi ultra 70. annos permansit.
 1316. CXCVII. Ioannes XX. aliis XXI. aet XXII.

- Ann. Chr.* XXII. Gallus. Petrum Corbarium ex Ordine S. Francisci ei Ludovicus IV. Bavarus opposuit sub nomine Nicolai V.
 1334. CXCVIII. Benedictus XI. Gallus. Monachus Cisterciensis.
 1342. ICC. Clemens VI. Lemovicensis.
 1353. CC. Innocentius VI. Lemovicensis.
 1363. CCI. Urbanus V. Lemovicensis.
 1371. CCII. Gregorius XI. Lemovicensis. Romam iterum Sedem Papalem transtulit.
 1378. CCIII. Urbanus VI. Neapolitanus. Galli Cardinales Robertum Clarimontanum Comitem elegerunt, qui Avenione Sedem fixit nomine Clementis VII. assumpto, unde ortum est illud Schisma, quod 50. annis duravit.
 1389. CCIV. Bonifacius IX. Neapolitanus. Galli Avenione mortuo Clementi VII. Petrum de Luna substituerunt sub nomine Benedicti XIII.

Decimumquintum Ecclesiae saeculum.

1404. CCV. Innocentius VII. Italus.
 CCVI. Gregorius XII. Venetus. Tiaram deponere promisit, si Antipapa Benedictus XIII. usurpato nomine sese abdicaret, quod tamen is recusabat. In Concilio Pisano uterque depositus fuit: verum ambo perstiterunt, unde trium Paparum concursus.
 1406. CCVII. Alexander V. Cretensis. In Concilio Pisano, uti dictum, electus.
 1416. CCVIII. Ioannes XXI. aliis XXII. aut XXIII. Neapolitanus.
 1417. CCIX. Martinus V. Romanus. In Concilio Constantiensi electus sententiâ in prae-

Ann. Cbr. praedictos Ioannem, et Benedictum Iatā. Mortuo Benedicto Canonico quidam Barcinonensis Clementis VIII. nomen assumpsit, cum tamen deinde sponte cessisset, schismati optatum diu finem imposuit.

1431. CCX. Eugenius IV. Venetus. Occasione dissidiū circa Concilium Basileense orti, Amadeus Sabaudiae Dux, qui Regnum antea abdicaverat, Sedem Pontificiam sub nomine Felicis V. usurpavit.

CCXI. Nicolaus V. Italus. Ei Felix V. Antipapa se submitit. Ob Mahometi II. in Urbem Constantinopolim invasionem dolore correptus interit.

1455. CCXII. Callistus III. Hispanus.

1458. CCXIII. Pius II. Senensis.

1464. CCXIV. Paulus II. Venetus.

CCXV. Sixtus IV. Savaonensis. Ex Ordine Minorum. Cognomen Catholici Regis in Ferdinando Rege Hispaniarum insauravit.

1484. CCXVI. Innocentius VIII. Genuensis.

1492. CCXVII. Alexander VI. Hispanus.

Decimum sextum Ecclesiae saeculum.

1503. CCXVIII. Pius III. Senensis.

CCXIX. Iulius II. Genuensis.

1513. CCXX. Leo X. Florentinus.

1522. CCXXI. Hadrianus VI. Belga.

1523. CCXXII. Clemens VII. Florentinus.

1534. CCXXIII. Paulus III. Romanus.

1550. CCXXIV. Iulius III. Aretinus.

1555. CCXXV. Marcellus II. Tusculanus.

CCXXVI. Paulus IV. Neapolitanus.

1559. CCXXVII. Pius IV. Mediolanensis. Sub

eo finitum fuit Concilium Tridentinum tempo-

Ann. Cbr. poribus Pauli III. inceptum.

1566. CCXXVIII. S. Pius V. Insuber.

1572. CCXXIX. Gregorius XIII. Bononiensis.

1585. CCXXX. Sixtus V. Anconitanus. Ex Ordine S. Francisci.

1590. CCXXXI. Urbanus VII. Romanus.

CCXXXII. Gregorius XIV. Mediolanensis.

1591. CCXXXIII. Innocentius IX. Bononiensis.

1592. CCXXXIV. Clemens VIII. Florentinus.

Decimum septimum Ecclesiae saeculum.

1605. CCXXXV. Leo XI. Florentinus.

CCXXXVI. Paulus V. Romanus. Titulo Christianissimum Ludovicum XIII. Galliae Regem decoravit.

1621. CCXXXVII. Gregorius XV. Bononiensis.

1623. CCXXXVIII. Urbanus VIII. Florentinus.

1644. CCXXXIX. Innocentius X. Romanus. Sub eo plures Germani Principes Lutheri, et Calvinii erroribus relictis veram fidem amplectati sunt.

1655. CCXL. Alexander VII. Senensis.

1667. CCXLI. Clemens IX. Florentinus. Pacis amantissimus.

1670. CCXLII. Clemens X. Romanus.

1676. CCXLIII. Innocentius XI. Comensis.

1689. CCXLIV. Alexander VIII. Venetus.

1691. CCXLV. Innocentius XII. Neapolitanus. Festum SS. nominis Iesu instituit.

Decimum octavum Ecclesiae saeculum.

1700. CCXLVI. Clemens XI. Italus, et ex

Tabl. I.

Bb

Al-

Ann. Cbr. Albanorum genere. Constitutionem *Unigenitus Dei Filius* edidit adversus P. Quesnelli propositiones, indeque gravissimae illae contentiones cum Cardinali Noellio, Archiepiscopo Parisiensi, qui tamen in fine vitae respicit, et Clero Gallicano.

1721. CCXLVII. Innocentius XIII. Romanus.

1724. CCXLVIII. Benedictus XIII. Romanus.

1730. CCXLIX. Clemens XII. Florentinus.

1740. CCL. Benedictus XIV. Prosper Lambertinus. Doctrina, morumque probitate clarissimus; tum etiam nimia in gerendis negotiis, contentionibusque componendis, dexteritate praeditus.

1758. CCLI. Clemens XIII. Italus. Pontifex piissimus.

1769. CCLII. Clemens XIV. Italus. Pietate, scientia, omnibusque virtutibus, praecipue vero prudentia commendatissimus.

1775. CCLIII. Pius VI. Cesenae natus die 27. mensis Decembris, anno vero 1717.

CCLIII. LXXII

CCLIII. Pius VIII.

CCLV. Gregorius XVI.

CCLVI. Pius IX.

CCLVII. Gregorius XVI.

Pius VII

DIRECCION GENERAL DE BIBLIOTECAS
-IX CL SE-

SERIES CHRONOLOGICA CONCILIORUM,

TUM GENERALIUM, TUM PARTICULARIUM, quae ne nimium protraheretur, apposita sunt sub unico contextu illa, quae unoquoque saeculo eodem loco habita fuere, et quorum non adeo frequens in Corpore Iuris mentio.

Primum Ecclesiae saeculum.

Ann. Cbr.

Antiochenum.

ab ann. 33. ad 56. Ierosolimitana quatuor.

Secundum saeculum.

- 197. Achaicum, seu Corinthiacum.
- 197. Achilanicum.
- 197. Asiaticum, seu Ephesinum.
- 197. Caesariense in Palaestina.
- 197. Gallicana duo.
- 198. Graecum incerti loci.
- 173. et 197. Hierapolitana duo.
- 197. Ierosolimitanum.
- 197. Lugdunensia duo.
- 197. Mesopotamicum.
- 160. Orientale.
- 197. Osroenum.
- 152. Pergamense.
- 197. Ponticum, sive Asiaticum.
- 197. et 198. Romana quatuor.
- 125. Siculo.

Bb 2

Ter-

Ann. Cbr. Albanorum genere. Constitutionem *Unigenitus Dei Filius* edidit adversus P. Quesnelli propositiones, indeque gravissimae illae contentiones cum Cardinali Noellio, Archiepiscopo Parisiensi, qui tamen in fine vitae respicit, et Clero Gallicano.

1721. CCXLVII. Innocentius XIII. Romanus.

1724. CCXLVIII. Benedictus XIII. Romanus.

1730. CCXLIX. Clemens XII. Florentinus.

1740. CCL. Benedictus XIV. Prosper Lambertinus. Doctrina, morumque probitate clarissimus; tum etiam nimia in gendis negotiis, contentionibusque componendis, dexteritate praeditus.

1758. CCLI. Clemens XIII. Italicus. Pontifex piissimus.

1769. CCLII. Clemens XIV. Italicus. Pietate, scientia, omnibusque virtutibus, praecipue vero prudentia commendatissimus.

1775. CCLIII. Pius VI. Cesenae natus die 27. mensis Decembris, anno vero 1717.

CCLIII. LXXXII

CCLIII. Pius VIII.

CCLV. Gregorius XVI.

CCLVI. Pius IX.

CCLVII. Pius X.

CCLVIII. Pius XI.

CCLIX. Pius XII.

CCLX. Pius XIII.

CCLXI. Pius XIV.

CCLXII. Pius XV.

DIRECCION GENERAL DE BIBLIOTECAS
-IX -II -SE-

SERIES CHRONOLOGICA CONCILIORUM,

TUM GENERALIUM, TUM PARTICULARIUM, quae ne nimium protraheretur, apposita sunt sub unico contextu illa, quae unoquoque saeculo eodem loco habita fuere, et quorum non adeo frequens in Corpore Iuris mentio.

Primum Ecclesiae saeculum.

Ann. Cbr.

Antiochenum.

ab ann. 33. ad 56. Ierosolimitana quatuor.

Secundum saeculum.

197. Achaicum, seu Corinthiacum.

197. Achilanum.

197. Asiaticum, seu Ephesium.

197. Caesariense in Palaestina.

197. Gallicana duo.

198. Graecum incerti loci.

173. et 197. Hierapolitana duo.

Ierosolimitanum.

197. Lugdunensia duo.

197. Mesopotamicum.

160. Orientale.

197. Osroenum.

152. Pergamense.

197. Ponticum, sive Asiaticum.

197. et 198. Romana quatuor.

125. Siculo.

Tertium saeculum.

248.	Achaicum.
ab 216. ad 257.	Africana quatuor.
ab 230. ad 263.	Alexandrina quatuor.
253.	Antiochena tria.
247.	Arabicum.
245.	Asiaticum.
	Bostrenum.
ab 217. ad 256.	Carthaginensia sex.
256.	Iconiense.
252.	Italicum.
240.	Lambesitanum.
	Mesopotamicum.
257.	Narbonense.
261.	Neocesariense.
ab 237. ad 263.	Romana septem.
256.	Simadense.

Quartum saeculum.

359.	Achaicum.
394.	Adrumentinum.
352. et 364.	Aegyptiaca incerti loci duo.
369.	Aegyptiacum.
399.	Africanum I.
346.	Agripinense.
ab 306. ad 399.	Alexandrina novem.
362.	Alexandrinum à S. Athan. coact.
372.	Alexandrin. conventus.
399.	Alexandrin. adversus Origenistas.
394.	Alunitense.
ab 314. ad 369.	Ancirana tria, quorum duo Conciliabula.
375.	Anciranum in Galatia.
391.	Anciranum Conciliab.

An.

ab 327. ad 389.

381.	Antiochena quatuordecim, et in super sex Conciliab.
314.	Aquileiense.
353. et 354.	Arelatense. I.
359.	Arelatensia duo alia.
359.	Ariminense Oecumen.
394.	Ariminense Conciliab.
350.	Bagaiense Conciliab.
385.	Bitterense Conciliab.
397.	Burdegalense.
391.	Bizazenum.
381.	Cabarsusitanum.
	Caesaraugustanum.
	Caesariense in Ponto.
	Caesariense in Palestina.
334.	Caesariense.
358.	Caesariense Cappadociae.
370.	Cappadociae incerti loci duo.
372.	Capuanum.
389.	Caricum Conciliab.
366.	Carthaginensia decem.
306.	Carthaginense Conciliab.
394.	Cavernense Conciliab.
303.	Cirtense.
	Constantinopolitana sex, quorum quatuor Conciliab.
381.	Constantinopolit. generale II.
348.	Corduvense.
372.	Cyricenum.
348.	Donatistarum in Numidia.
	Gallicana quinque.
	Gangrense.
324.	Graeca incerti loci duo.
362.	Hispanicum incerti loci.
379.	Iconiense.
	Ierosolimitana duo, et totidem alia Conciliabula.

II-

305. Illiberritanum.
 365. Illyricum.
 368. Illyricum.
Incerti loci quinque.
 Ipponensia duo.
 368. Lampsacenum.
 Laodiceum.
 386. Leptense.
 385. Mureoticum Conciliab.
 344. Mediolanense I.
 350. Mediolanense II.
 Mediolanensia alia quatuor.
 358. Melitinense.
 Nemaucense.
 Neocaesariensia duo.
 325. Nicaenum *Bythiniae Occumen. I.*
 359. Nicaenum *Bythiniae.*
 359. Nicaenum *Thraciae Conciliab.*
 328. Nicomediense.
 372. Nicopolitanum.
 375. Nissemum *Arianorum.*
 Palestina duo.
 Parisiensia tria.
 347. Philispolitanum.
 368. Puzense.
 ab 313. ad 389. Romana *viginti sex.*
 344. Sardiense.
 347. Sardiense *Conciliab.*
 397. Taurinense.
 389. Tessalonicense.
 386. Trevirensis.
 365. Tyanense.
 335. Tyrium.
 374. Valentianum I. *in Gallia.*
 Vasense.
 363. Zelense *Arianor. in Ponto.*

- Ann. Cbr.* *Quintum saeculum.*
 ab 401. Africana *quatuordecim, et duo in-*
super Conciliab.
 ab 430. ad 484. Alexandrina *septem, et quinque*
Conciliab.
 431. 435. Anazarbica duo.
 453. Andegavense.
 Antiochena *undecim, et duo Con-*
ciliab.
 441. Arausicanum I.
 ab 452. ad 475. Arelatensia *quatuor.*
 446. Asturicense.
 454. 472. Bituricensia duo.
 412. Bracarense.
 449. Britanicum.
 470. Cabilonense.
 451. Calcedonense *generale IV.*
 465. Cambricum.
 411. Carthaginensis *Collatio.*
 ab 412. ad 426. Carthaginensia *septem.*
 447. Celenense *in Gallacia.*
 423. Ciliciae.
 412. Cirtense *Conciliab.*
 Constantinopolitana *viginti duo.*
 400. Cyprium.
 457. Cyrense.
 415. Diospolitatum.
 431. Ephesinum *generale III.*
 Ephesina *alia quinque, et unum*
Conciliab.
 451. Foronliense.
 429. 446. Gallicana *duo incerti loci.*
 450. 452. Hibernica duo.
 Hispanicum.
 447. Ierosolimitanus *Conventus.*
 415. Ipponi-Regiense.

426. Ipponenſis Conventus.
 437. Illyricum.
 405. Italicum.
 478. Laodicenum.
 495. Leptenſe *Nestorianor.*
 418. Leptenſe, *vide Teleptenſe.*
 460. 475. Lugdunenſia duo.
 414. Macedonicum.
 451. Mediolanenſe.
 402. Milevitanum I.
 416. Milevitanum II.
 482. Narbonenſe.
 495. Nuhadrenſe *in Perſide.*
 423. Numidicum.
 427. Orientale.
 453. Orientale.
 499. Perſicum.
 411. Ptolomaidenſe.
 403. *Ad Quercum.*
 419. Ravennatenſe.
 439. Regenſe.
 496. Remenſis Conventus.
 Romana viginti quatuor.
 410. 485. Seleuciencia tria.
 489. Seleuciencia *Nestorianor.*
 495. Seleuciencia *Nestorianor.*
 495. Tarraconenſe.
 431. Tarsenſe.
 435. Tarsenſe.
 418. Teleptenſe.
 435. Theſſalonicenſe.
 457. Theſſalonicenſis *Sinodus.*
 417. Thurditanum.
 400. Toletanum I.
 Toletanum.
 444. Toletanum.
 429. Tricassinum.

461. Turonenſe I.
 449. Tyrium.
 442. Vasenſe I.
 465. Veneticum.
 446. Verolamienſe.
 444. Vensontoniense.
 474. Viennense *in Gallia.*
 432. Zeugmatense.

Sextum saeculum.

534. Africanum, *seu Cartbaginense.*
 550. Africanum.
 594. Africanum *fortè Cartbagin. in*
Donatistas.
 506. Agatenſe.
 515. Agaunense.
 530. Andegavensis Conventus.
 587. Andelaense.
 ab 509. ad 589. Antiochena quatuor.
 Antiochenum Conciliab.
 512. Aquileiense.
 553. Aquileiense.
 558. Arausicanum II.
 529. Arelatense IV.
 524. Arelatense V.
 554. Armoricum *incerti loci.*
 555. Arvernensis tria.
 ab 535. ad 588. Aurelianensis I. II. III. IV. et V.
 ab 511. ad 549. Antisiodorensis.
 578. Barcinonense.
 540. Barcinonense.
 599. Bracarense II.
 503. Bracarense III.
 572. Brenacense.
 580. Britanica tria.
 512. Britanicus Conventus.
 516.

504. 541. Bizazena duo.
 579. 594. Cabilonensis duo.
 589. Cabilonensis *Conventus*.
 592. Caesarangustanum II.
 527. Carpentoratense.
 525. Carthaginensis duo.
 516. Canonianense.
 ab 518. ad 599. Constantinopolitana *notem*.
 515. Constantinopolit. *Conciliab.*
 540. Constantinopolit. *Conciliab.*
 533. Constantinopolit. *Collatio*.
 553. Constantinopolit. II. *generale. V.*
 517. Epaonense.
 516. Epiri *veteris*.
 ab 515. ad 599. Gallicana *tria incerti loci*.
 590. Gallicanum *in confinio Provincia-
 rum Avernae, Gabalitanae, et
 Rutenae*.
 517. Gerundense.
 579. Gradense.
 590. Hispalense I.
 587. Hispanicum.
 ab 515. ad 553. Ierosolimitana *quatuor*.
 524. Illerdense.
 515. 549. Illiricana duo.
 591. Istriense *Conciliab.*
 524. Iuncense.
 ab 560. Landavensia *decem*.
 531. Larissenum.
 569. Lucense.
 572. Lucense II.
 ab 516. ad 583. Lugdunensis *quinque*.
 575. Lugdunensis *Conventus*.
 589. Maranense.
 581. Matisconense I.
 585. Matisconense II.
 591. Meneslense.

550. 590. Metensia duo.
 550. Mopsuestenum.
 589. Narbonense.
 591. Nemptodorensis.
 593. Numidicum *Conciliab.*
 598. Oscense.
 ab 555. ad 557. Parisiensia *quatuor*.
 ab 544. Persica *quatuor Nestorian.*
 589. Pictaviensis *Conventus*.
 590. Pictaviense.
 Romana *tredecim*.
 583. Rothomagensis *Conventus*.
 591. Salontanum.
 563. Santonense.
 579. Santonense.
 521. Sardinense.
 589. Sauriciacense.
 576. Seleuciense *Nestorian.*
 512. Sidonium *Conciliab.*
 536. Syriacum.
 516. Tarraconense.
 562. Theimense *Armenorum*.
 518. Thessalonicense.
 536. Theviense.
 531. Toletanum II.
 581. Toletanum *Arianorum*.
 589. Toletanum III.
 597. Toletanum.
 507. Tolosanum.
 550. Tullense.
 567. Turonense II.
 518. Tyrium.
 539. Valentipum.
 546. Valentinum.
 584. Valentinum II.
 524. Valentinum *in Hispania*.
 529. Vasense II.

630. Alexandrinum Conciliab.
633. Alexandrinum.
687. Anglicanum.
692. Anglo-Saxonicum.
698. Aquileiense Conciliab.
682. Arelatense.
672. 677. Augustodunensia duo.
645. Aurelianense V.
694. Becanceldensia duo.
697. Berghamstedense.
675. Bracarense IV.
602. 646. Bizazena duo.
603. Cabilonense.
650. Cabilonense I.
691. Caesaraugustanum III.
618. Cantianum.
605. 685. Cantuariensia duo.
646. Carthaginense.
619. Charnense.
628. 633. 636. Clippiacensia tria.
659. Clippiacensis Conventus.
644. Compendiensis Conventus.
656. Compendiensia duo.
ab 626. ad 656. Constantinopolitana duo, totidem-
que alia Conciliabula.
639. Constantinopolit. Conciliab.
640. Constantinopolit. Conciliab.
655. Constantinopolitana duo.
680. Constantinopol. III. generale VI.
692. Constantinop. diet. Quintesextum.
667. Cretense.
677. Dirinense Nestorian.
614. Egarense.
666. Emeritense.
Gallicana quatuor.

Hadt-

680. Hadtfeldense.
673. Herfordiense.
684. Hibernicum.
619. Hispalense II.
630. 634. Ierosolimitana duo.
630. Leniense.
605. Londinense.
686. Manaschiertense.
678. Mariacense.
627. Maticonense.
646. Mauritanense.
679. Mediolanense.
658. Nannetense.
647. 694. Nestoriana duo.
645. Nisibense.
680. Northumbrense.
602. 646. Numidica duo.
615. Parisiense V.
638. Parisiense.
605. Persicum Nestorian.
664. Pharense.
630. Remense.
Romana tredecim.
650. 682. Rothomagensia duo.
635. Scoticus Conventus.
654. Seleuciense Nestorian.
601. 672. Senonensia duo.
614. Tarraconense.
649. Thessalonice, Pseudosinodus.
610. Toletanum.
633. Toletanum IV.
636. Toletanum V.
638. Toletanum VI.
646. Toletanum VII.
653. Toletanum VIII.
655. Toletanum IX.
657. Toletanum X.

To-

675.	Toletanum XI.
681.	Toletanum XII.
683.	Toletanum XIII.
684.	Toletanum XIV.
688.	Toletanum XV.
693.	Toletanum XVI.
694.	Toletanum XVII.
666.	Trevirense.
697.	Ultrajectense.
601.	Wigornienſe.

Octavum ſaeculum,

788.	Acleenſe.
795.	Aderbonenſe.
769.	Alnenſe.
	Anglicana quinque.
781.	Antiochenum.
789.	Aquiſgran. Capitul.
762. 765.	Attiniacenſes Conventus duo.
765.	Aurelianenſis Conventus.
798.	Bacanceldenſe.
767.	Bracarenſe.
708. 712.	Britanica duo.
787.	Calutenſe.
742. 747.	Clovegoenſia duo.
782.	Colonieneſe.
757.	Compendienſe.
758.	Compendienſis Conventus.
	Constantinop. Conciliab. quatuor.
715. 784.	Constantinop. duo.
722.	Dingolvingenſe.
768. apud	S. Dionisium.
775.	Durienſis Conventus.
761. 779.	Durienſia duo.
798.	Finchalenſe.
788.	Finchenhallenſe.
791. 794.	Forciulenſia duo.

Gal-

742. 796.	Gallienna duo.
773.	Genavenſe.
707.	Gentillacenſe.
	Germanica tria.
759.	Germanicum Conciliab.
	Germanicum incerti loci.
755.	Hierapolit. Euthyobian.
783.	Hispanicum.
793.	Hispanicum forte Tolera.
717. 767.	Ieroſolimitana duo.
	Iacobitarum in Sirin.
755.	Iacobitarum in Sarag.
793.	Iacobitarum in Meſopot.
788.	Ingilnheimenſe.
742.	Italica Synodus.
769.	Lateranenſe.
774.	Lateranenſis Synodus dubia.
780. 782.	Lippienſia duo.
743. 756.	Liptinenſia duo.
712.	Londinenſe.
705.	Marcianum.
753.	Metenſe.
753.	Moguntinum.
788.	Narbonenſe.
787.	Nicaenum Bythin. Occumen. VII.
705.	Niddenſe.
763.	Nivernenſe.
777. 786.	Paderbonenſia duo.
792.	Ratiſpanenſe.
798.	Ratiſponenſis Conventus.
799.	Reipſacenſe.
	Romana decem et ſeptem.
705.	Saxonica duo.
744.	Sueſſionenſe.
770.	Sufetulenſia duo.
740.	Tarmaenſe Iacobitarum.
759.	Teleneſe Iacobit.

To-

701. Toletanum XVIII.
 771. Valentianense.
 775. Venetum.
 752. Vermeriense.
 755. Verdense.
 793. 794. Verolamiensia duo.
 715. Vicovariense in Etrur.
 761. Volvicense.
 738. Wigorniese.
 764. Wormatiensis Conventus.
 Wormatiensia sex.

Nonum saeculum.

888. Aganensis Conventus.
 802. Aliense dubium.
 Anglicanum.
 822. Anglicana plura Beornulpho Rege.
 Aquisgranensia tredecim.
 832. 838. Aquisgranenses Conventus duo.
 863. Aquitanicum incerti loci.
 836. 838. Aquitanici Conventus duo.
 813. Arelatense VI.
 Attiniacensia duo, et totidem Con-
 ventus.
 841. Antisiodorensis Conventus.
 847. Bellovacense.
 850. Benninodonense.
 843. Bituricense.
 855. Boncilense.
 Cabilonensia quatuor, et duo Con-
 ventus.
 820. Cantuariense.
 Carisiacensia quatuor.
 868. Carisiacenses Conventus duo.
 849. Carnotensis Conventus.
 893. Catalaunense.

816. Celychitense.
 839. Cenomanense.
 Cloveghoensia quinque.
 Coloniensia quatuor.
 Coloniae Villae.
 843. Compendiensia tria, et duo Con-
 ventus.
 Confluentinum.
 Constantinopolitana quindecim, et
 Conciliabula septem.
 869. Constantinop. IV. generale VIII.
 852. Corduvense.
 834. apud S. Dionisium.
 871. 874. Doziacensia duo.
 887. Firmanum dubium.
 890. Foracheimense.
 873. 892. Francfurtensia duo.
 Gallicana quatuor.
 860. Gallicanus Conventus.
 843. Germaniciense.
 806. Germanicum.
 832. Hammaburgense.
 879. Ierosolimitanum.
 Iacobitarum tria, quorum unum
 Capharnutae.
 879. In confinio trium Provinciarum
 Arelat.
 826. Ingilshheimense.
 832. Ingilshheimensis Conventus.
 885. 886. Italica duo incerti loci.
 845. Iudicense ad Theod. Villam.
 851. Kingesburiense.
 838. Kingstonense.
 887. Landavense.
 823. Lateranense.
 869. Landunense.
 843. Lauriacense.

848. Lemovicensis *Conventus*.
Lingonensis *tria*.
820. 823. Londinensia *duo*.
Lugdunensia *quatuor*.
881. *apud* S. Macram.
891. Magdunense.
879. Mantalense.
827. Mantuanum.
Mediolanensia *tria*.
845. Meldense.
Metensia *quinque*.
Moguntina *decem*.
889. Morinense.
850. Murittanum.
886. 897. Nemaucensia *duo*.
877. Neustriacum.
821. 831. Noviamagenses *Conventus duo*.
814. Noviomense.
821. Oslaveshlense.
873. Ovetense.
878. Papiense.
824. Parisiensis *Conventus*.
Parisienisia *septem*.
820. Persicum *Nestorian*.
Pistensia *tria*.
876. Pontigonense.
886. 897. Portuensia *duo*.
803. Ratisponense.
Ravennatensia *tria*.
850. Regiaticinense.
803. Reipsacense.
Remensia *quatuor*.
Romana *triginta quinque*.
897. Romanum *Conciliab*.
813. Rothomagense.
848. Rotonense.
862. *ad* Sablonarias *Conventus*.

Salz-

807. 899. Salzburgensia *duo*.
859. *ad* Saponarias.
862. Schiracavannense.
806. Seleuciense *Nestorian*.
Senonensia *quatuor*.
Senonensis *Conventus*.
863. 873. Silvanectensia *duo*.
859. Sistericense.
847. Sparnacense.
836. Stramiacense.
Suessionensia *septem*.
804. Tegersense.
Theatinum.
840. Theatinum.
ad Theodonis *Villam quatuor*.
Ticinensia *tria*, *et duo Conventus*.
Tolosanum *Capitulare*.
843. Tolosana *duo*.
829. 883. Trevirensis.
814. Triburicense.
895. Tricasina *duo*.
867. 878. Tullensia *duo*.
859. 860. Turonensia *quinque*.
860. *ad* Tusiacum.
855. 890. Valentina *duo*.
889. Varenense *Placitum*.
818. Veneticum *in Armorica*.
846. Veneticum *Conciliab*.
818. Venetum.
Vermeriensia *tria*.
844. Vernense.
870. 892. Viensensia *duo*.
811. Winchelcombense.
855. Wintoniense.
Wormatiensia *sex*, *et duo Con-*
ventus.

Dd 2

De-

916. 931. Altheimensia tria.
 978. Ambrestyriense.
 969. Anglicanum.
 990. 994. Ausana duo.
 952. Augustanum.
 947. Astorgae.
 906. Barcinonense, seu Narbon.
 973. Bathonense.
 908. Bergomense.
 942. Bonnense.
 964. Brandanfordiae.
 943. Bændense.
 985. Burgundicum incerti loci.
 915. Cabilonense.
 978. Calnense.
 926. Carilocense.
 901. Compostellanum.
 972. Compostellanum.
 922. Confluentinum.
 Constantinopol. quatuor, et duo
 Conciliabula.
 932. Dingolviugense.
 997. apud S. Dionisium.
 927. Duisbergense.
 911. apud Fontem coopertum.
 984. apud Galdonis Villam.
 Gallicana duo.
 928. Grateleanum.
 947. Helenense.
 955. Incerti loci duo.
 Ingilelheimensia tria, et unus
 Conventus.
 957. Italicum incerti loci, fortè Rom.
 909. Iuncariense.
 989. Karrofense.

Kirt-

978. Kirtlingtoniense.
 Landavensia tria.
 948. 970. Londinensia duo.
 911. Lugdunense.
 935. apud S. Macram.
 Macrianense.
 909. Magalonense.
 999. Magdeburgense.
 973. Marzaliense.
 969. Mediolanense.
 962. Meldense.
 972. Montis S. Mariae Tardanensis.
 948. 995. Mosomensia duo.
 973. Mutinense.
 900. Nannetense.
 Narbonensia sex.
 900. Nestorianorum.
 900. Ovetense.
 933. Papiense.
 955. Patavinum.
 999. Pictaviensia duo.
 932. Ratisponense.
 Ravennatensia septem.
 Remensia novem.
 991. Remense Conciliab.
 Romana viginti tria.
 Romanum Conciliab.
 997. Sandonysianum.
 906. Scoaense.
 Senonensia tria.
 988. 990. Silvanectensia duo.
 Suessionense.
 941. S. Theodoricum.
 953. apud S. Tiberii in Provincia Narbon.
 907. Ticinense.
 997. Trenorcianum.
 944. Trevirensia duo.
 927. 948.

Tros-

<i>Ann. Chr.</i>	Trosleiana <i>quatuor.</i>
913. 925.	Turonensia <i>duo.</i>
967. 994.	Veronensia <i>duo.</i>
906.	Viennense.
947.	Viridunense.
991.	Urgelitanus <i>Conventus.</i>
975.	Wintoniense.

ALERE FLAMMAM VERITATIS
Undecimum saeculum.

1056. in	S. Aegidii Villa.
1009.	Aenhamense.
1053.	Africanum.
1020. 1023.	Airiaciensia <i>duo.</i>
1059.	Amalphitanum.
	Anglicana <i>quatuor.</i>
	Ansana <i>tria.</i>
1007. 1015.	Aquileiensia <i>duo.</i>
1000. 1022.	Aquisgranensia <i>duo.</i>
1062.	Aragonense.
1055.	Arelatense.
1046.	Arulensis <i>Conventus.</i>
	Atrebatenses <i>Sinodi tres.</i>
1099.	Andromarensis.
1060. 1080.	Avenionensia <i>duo.</i>
1065. 1077.	Augustodunensia <i>duo.</i>
1094.	Augustod. <i>vide Eduense.</i>
1017.	Aurelianense.
1029.	Aurelianensis <i>Conventus.</i>
1029. 1068.	Auscensia <i>duo.</i>
1027. 1058.	Ausonensia <i>duo.</i>
1038.	Ausonensis <i>Conventus.</i>
1086.	Balnocolensis <i>Conventus.</i>
1012.	Bambergense.
	Barcinonenses <i>Conventus tres.</i>
1064.	Barcinonense.
1097.	Barense.

Ba-

1061.	Basileense <i>Conciliab.</i>
	Beneventana <i>sex.</i>
1085.	Berbacense.
1089.	Biterrensis <i>Conventus.</i>
1031. 1034.	Bituricensia <i>duo.</i>
1050.	Briionensis <i>Conventus.</i>
1079.	Britanicum, <i>hoc est, Aremeticum,</i>
1094.	Brivatense.
1080.	Brixienae <i>Conciliab.</i>
	Burdegaliensia <i>sex.</i>
	Burgense.
1080.	Cabilonensia <i>quatuor.</i>
	Cadomensia <i>duo.</i>
1042. 1061.	Caesenatense.
1042.	Calense, <i>aut Kalense.</i>
1008.	Capuanum.
1087.	Carrocense.
1082.	Carrocense.
1077. 1095.	Claramontana <i>duo.</i>
1056.	Coloniense.
	Compendiensia <i>quatuor.</i>
1056.	Compostellanum.
1012.	Confluentinum.
1044. 1094.	Constantiensia <i>duo.</i>
	Constantinopolitana <i>decem.</i>
1054.	Constantinop. <i>Pseudosinodus.</i>
1035.	Coxanensis <i>Conventus.</i>
1050.	Coyacense.
1054. apud	S. Dionisium.
1076.	Divionense.
1094.	Dolense <i>Celloquium.</i>
1065. 1094.	Eduensia <i>duo.</i>
1073.	Erphordiense <i>Conciliab.</i>
1081.	Exoldunense.
1002.	Faventinum.
1055.	Florentinum.
1045.	Fluviensis <i>Conventus.</i>
1057. apud.	Fontanetum.

Fran-

- Ann. Chr.*
 1088. Francofordiensi tria.
 Fuisselese.
 Gallicana varia.
 Gandesheimense.
 1000. S. Genesium in Lucensi ditione.
 1074. apud Germanica tria.
 Gerundensia tria, et duo Convent.
 1099. Glissonensis Conventus.
 1085. Glocestrense.
 1018. Goslariense.
 1066. Gradense.
 Helenensia duo, et unus Conventus.
 1097. Hibernicum.
 Hispana varia.
 1099. Ierosolimitanum.
 1060. Iacetanum.
 1022, 1038. Italica duo.
 1080. Iuliobonense.
 1028, 1082. Karroffensia duo.
 1034, 1056. Landavensia duo.
 1012, 1091. Legionensia duo.
 Lemoviensis quatuor, et unus
 Conventus.
 1055. Lexoviense.
 1023. Leyrense.
 1017, 1080. Lingonensia duo.
 Londinensia tria.
 Lugdunensia tria.
 1037. Magalouense.
 1000. Magdeburgense.
 Mantuana tria.
 1092. Matisconense.
 1075. S. Mixentii.
 Mediolanensia tria, et unus Con-
 ventus.
 1080. Meldense I.
 1082. Meldense II.

Mel.

1067. Meliense.
 1089. Melitanum.
 Moguntia novem, et unus Convent.
 1085. Moguntium Conciliab.
 1063. Moypiacensis Conventus.
 Narbonensia septem.
 1080. Navarrense.
 1096. Nemaucense.
 Normannica duo.
 1057. Novariense.
 1073. Novempopulanum.
 1076. Oppenheimense.
 1062. Osbornense.
 1082. Oxellensis Conventus.
 1023. Pampilonense.
 1032. Pampilonense.
 1076. Papiense Conciliab.
 Parisiensia septem.
 1062. Parisiensia Conciliab.
 1071. Pedredanum.
 1085. Perstadiensis Conventus.
 Pictavensia sex.
 1095. Placentinum.
 1000. Polonicum.
 1099. ad Partum Ansilat.
 1073. Pragense.
 1085. Quintilneburgense.
 1014. Ravennatense.
 1086. Ravennatense Conciliab.
 Remensia quinque, et unus Convo.
 1032. Rivipullensis Conventus.
 1094. Rochingamense.
 Romana quadraginta tria, et tria
 Conciliabula.
 1022. Rotensis Conventus.
 Rothomagensia undecim.
 1021. Selegustadiense.

Tom. I.

Ee

Sa-

1067.	Salernitanum.	7001
	Salonitana duo.	7001
1053.	Sandyonisianus Conventus.	7001
	Santonensia quinque.	7001
1076.	Scoticum.	7001
	Senonensia tria.	7001
1048.	Silvanectense.	7001
1050.	Sipontinum.	7001
1075.	Spalatinum.	7001
	Stampensia duo.	7001
1092.	Suessionense.	7001
	Sutrina duo.	7001
1092.	Szabolchense.	7001
1050.	S. Tiberii.	7001
	Ticinensia tria.	7001
1086.	Toletanum.	7001
	Tolosana quatuor, et unus Con-	7001
	ventus.	7001
1005.	Tremoniense.	7001
1070.	Trevirense.	7001
	Triburiensia tria.	7001
	Troiana duo.	7001
1001.	Tudertinum.	7001
	Turonensia quatuor.	7001
1088.	Turritanum.	7001
1040.	Venetum.	7001
1050.	Vercellense.	7001
1014.	Veronense.	7001
	Viennensia duo.	7001
1040.	Vindocinensis Conventus.	7001
1040.	Urgelitanus Conventus.	7001
	Westmonasteriensia duo, et unus	7001
	Conventus.	7001
1092.	Wigorniese.	7001
1070.	Windleshoreense.	7001
	Wintoniensia quatuor.	7001
1080.	Wirzeburgense.	7001

Wör-

<i>Ann. Chr.</i>	Wormatienses Convent. duo.	
1081.	Xantoniense	
	<i>Duodecimum saeculum.</i>	
1172.	Abrincatense.	
1161.	Anagninum.	
1157.	Andegavense.	
	Anglicana quatuor, et unum Con-	
	ciliab.	
1130.	Aniciense.	
	Ansana duo.	
1136.	Antiochenum.	
1112.	Aquense.	
	Aquileiensia duo.	
1135. apud	Ardeam.	
1171.	Ardmachiense.	
1126.	Argentiniensis Conventus.	
1158.	Arulensis Conventus.	
	Arrebatensia duo.	
	Aurelianense.	
	Balgenaciensia duo.	
1126.	Barcionensia Comitia.	
	Bellovacensia quatuor.	
	Beneventana quinque.	
1123.	Bituricense.	
1145.	Bituricensis Conventus.	
1136.	Burgense.	
1154.	Burguliese.	
1170.	Buxiense.	
1173.	Cadomense.	
1189.	Cantuariense.	
	Capuana duo.	
	Carnotensia duo.	
1110.	Carriensia.	
1172.	Cassiliense.	
1115.	Castri Radulphi.	

Ee 2

Ca-

1114. Catalaunensis *Convent. aut Sinod.*
 1115. Catalaunense.
 1129. Catalaunense.
 Cenomanenses *Conventus duo.*
 1167. Chinonense.
 1157. Cicestrense.
 1114. Ciperanense.
 1164. Clarandonense *Conciliab.*
 Claramontana.
 1162. Cleodanense.
 Coloniensis *quatuor.*
 1114. Compostellanum.
 Constantinopolitana *tredecim.*
 1189. Cracoviense.
 1132. Creislanus *Conventus.*
 1160. Cremonense *Conciliab.*
 1114. apud Cyperanum.
 1199. Dalmatiae, ac Diocliae.
 Divionensis *tria.*
 1129. Dolense.
 Dubliniensis *duo.*
 1195. Eboracense.
 Engolismensia *quatuor.*
 1149. Erphordiense.
 Ferrariensis *duo.*
 Florentina *duo.*
 1107. Floriacensis *Conventus.*
 1110. Floriacense.
 1160. Francfordiense.
 1195. Francfordiensis *Conventus.*
 Frisdeleriensis *duo.*
 1160. Frisacense.
 1199. Fritislaricense.
 1145. Fulginatense.
 1104. Fusselense.
 Gallicana *duo, et unus Conventus.*
 1101. Gerundense.

1143. Gerundensis *Conventus.*
 1197. Gerundensis *Conventus.*
 1188. Gisortianus *Conventus.*
 1122. Gloucestrense.
 1106. Guastellense.
 1158. Guaterfordiense.
 1113. Helenense.
 1130. Herbiapolense.
 1166. Herbiapolense *Conciliab.*
 1121. Herbiapolensis *Conventus.*
 1137. Herfordiense.
 Hibernica *duo.*
 1165. Hiperbolense *Conciliab.*
 1178. Hohenaviense.
 Ierosolimitana *quinque.*
 Iotrense.
 1130. Italicus *Episcoporum Conventus.*
 1138. Karleonense.
 1186. Karrosense.
 1152. Kenanum.
 1188. 1197. Lanciciensis *duo.*
 1123. Lateranense I. *generale IX.*
 1139. Lateranense II. *generale X.*
 Lateranensis *alta septem.*
 1161. Laudense.
 Laudunensis *duo, et unus Conu.*
 1114. 1134. Legionensis *duo.*
 1180. Lemovicense.
 1131. 1152. Leodiensis *duo.*
 1106. Lexoviense.
 1143. Lincolnense.
 1148. Lincopense.
 1116. Liogonense.
 Londinensis *decem et septem, et unus Conventus.*
 1129. apud Lufem *Conventus.*
 1126. Lugdunense.

1176. Lumbárgense.
 1176. Magdeburgense.
 1182. apud Malabergian.
 1148. Marsicanus Conventus.
 1103. Massilense.
 1116. 1135. Mediolanensia duo.
 1101. Mediolan. Conventiculum.
 1130. Melitanum.
 1152. Metense.
 Moguntina tria, et duo Conventus.
 1134. 1161. Mospeliensia duo.
 1162. 1195. Montispessulani duo.
 1127. Nannetense.
 1134. Narbonense.
 1160. Narenum.
 1120. Neapolitanum.
 Northamptonensia quinque.
 1169. Norvicense.
 1115. Ovetense.
 1160. Oxoniense.
 Palentina tria.
 Papiense.
 1160. Papiense Conciliab. vide Ticinense.
 Parisiensia septem.
 1187. Parmense.
 1100. 1109. Pictaviensia duo.
 1189. Pipewellense.
 1134. Pisanum.
 1107. 1132. Placentina duo.
 1107. ad Pontem de Sorgia.
 Quintilneburgense, et unus Convo.
 1104. Ratisponense.
 1128. Ravennatense.
 1176. Redonense.
 Remensia tredécim, duo insuper Conciliab. et unus Conventus.

Ro-

- Ann. Chr. Romana novem.
 1158. Roscomaniense.
 Rothomagensia quinque.
 1126. Sagiensis Conventus.
 1175. Salmanticense.
 1190. Salmanticense.
 1178. Salzburgense.
 1162. Saonensis Conventus.
 1110. Saxonicus Conventus.
 1177. Scoticum.
 Senonensia quatuor.
 Stampensia duo.
 Suesionensia quatuor.
 1115. Syriacum.
 1146. Tarraconense.
 1180. Tarraconense.
 1167. Tarsense.
 1177. Teniense.
 1114. Ticinense.
 Tolosana septem.
 Trecensia duo.
 Trenorciana duo.
 Trevirensia quatuor.
 Trojana duo.
 1163. Turonense.
 1100. Valentium.
 1136. Vallisolanum.
 1155. Vallisolanum.
 1112. Vasatense.
 Veneta duo.
 1184. Veronense.
 1111. Verulanense.
 1146. Vezeliense.
 Viennensia quinque, et unus Conventus.
 1146. Vizeliacum.
 1139. Uzetense.

West.

Westmonasteriensis sex.
Windlethorensis, et tres ibidem
Conventus.

1112. Wineachense.
Wintoniensis tria.

1127. Wiceburgense.
Wormatiense, et unus Conventus.

Decimumtertium saeculum.

1254. Albiense.

Andegavensia duo.

Anglicana tria.

1222. Anticiense.

1299. Ansanum.

Antiochena duo.

1265. Aptense.

Aquilensia duo.

1229. Arausicanum.

Arelatensia sex.

1292. Ascafferburgense.

Andomarensia duo.

Avenionensia septem.

Aurelianensia duo.

1279. Ausense.

1228. Bassegiensis Conventus.

Biterrensia sex.

Bituricensia novem.

1264. Boanoniense in Gallia.

Bremensia duo.

1216. Bristolense.

1279. Budense.

Burdegalsia tria.

1238. Campiniacense.

Cantuariensia tria.

Castri Conterii tria.

1237. Cenomanense.

Ci-

Ann. Chr. Cicestrensia duo.

1268. Claromontanum.

Coloniensia quatuor.

1225. Coloniense aliud falso sic dictum.

Compendiensia tria.

1280. Conseranense.

Constantin. sept. et duo Conciliab.

Coprinaciensia tria.

1237. Coventrense.

1226. Cremonense.

1260. Cyprium Græcorum.

Danica duo.

1267. Dinniense.

Dunelmensia duo.

1214. Dunstapiense.

Eboracensia tria.

1290. Ebredunense.

1234. Erancofordiense.

1226. Fuxense.

Genuensia duo.

1225. Germanicum.

1210. Gnesnense in Polonia.

1295. Gradense.

1287. Herbiolense.

S. Hipoliti duo in Austria.

1216. Hispanum.

Illerdensia tria.

Insulana duo.

Lambetensia quatuor.

Lanciciensia tria.

1278. Langesiense.

1215. Lateranense IV. generale XII.

1232. Laudunense.

1226. Leodiense.

Londinensia quindecim.

1245. Lugdunense.

1274. Lugdunense Oecumenicum.

Tom. I.

Ff

Lug-

1297. Lugdunense *fictitium*.
 1286. Magdeburgense.
 1263. Missiliense.
 1286. Matixonense.
 Mediolanensia duo.
 Meldensia duo, et unus *Conventus*.
 1284. Melitanum.
 Melodunensia duo, et unus *Conv.*
 1258. Mertonense.
 Moguntina duo, et unus *Conventus*.
 1235. Moguntinum *Conciliab.*
 Montiliensia duo.
 Montispezzulani tria.
 1248. Mulferdense.
 1213. Muritanum.
 1264. Nannetense.
 Narbonensia tria, et unus *Conv.*
 Nicaena duo.
 1234. Nimpheum.
 1200. Nibigellense.
 1290. Nibillacense.
 1239. Olimburgense.
 1245. Othoniense.
 Oxoniensia quatuor.
 Parisiensia octodecim, et unus *Conv.*
 Pataviensia duo.
 Perthusana quatuor.
 Pictaviensia duo.
 1219. Polonicum.
 1261. Pontanum.
 S. Quintini septem.
 Radigensia duo.
 Ravennatensia quinque.
 1273. Redonense.
 1285. Regense.
 Remensia duo apud S. Quintinum.
 1235. Remense *Compendii*.

Re-

1287. Remense.
 1258. Rosiacense.
 Romana quatuor.
 Rothomagensia quinque.
 Salmuriensia tria.
 Salzburgensia septem.
 Santiomensia tria.
 Sarumensia duo.
 1248. Schevingense.
 Scotica duo.
 1267. Sedense.
 Senonensia septem.
 Silvanectensia duo.
 1292. Spalitanum.
 1234. Spoletanum.
 Strigonensia duo.
 1201. Suessionense.
 Tarracon. quinddecim, et unus *Conv.*
 1229. Tolosanum.
 Traiectensia duo.
 Trevirensia tria.
 1229. Turicasonense.
 Turonensia tria.
 1248. Valentinum.
 1213. Vaurense.
 1278. Veddelense in *Dania*.
 1249. Ultraiectinum.
 Uratislaviensia quatuor.
 Westmonasteriensia duo.
 1240. Werfordiense.
 1240. Wirgoniense.
 1278. Windleshorense.
 Wormatiense.
 1257. Decimanquartum *saeculum*.
 1320. Adanense.
 1366. Agennense.
 1365. Andegavense.

Ff 2

Aqui-

- Aquileiensi*a* *quatuor*.
 Avenionensi*a* *tria*.
 Auscensi*a* *tria*.
 1330. Baiocense.
 1339. Barcinonense.
 1377. Barcinonensis *Conventus*.
 1378. Beneventanum.
 Biterrensi*a* *duo*.
 Bituricensi*a* *duo*.
 1322. Borgogliense.
 1318. Caesaraugustanum.
 1383. Cameracense.
 Cantuariensi*a* *quatuor*.
 Coloniensi*a* *tria*.
 Compendiensi*a* *quatuor*.
 1300. Constantiense.
 Constantinop. *Conciliab. quatuor*.
 Dubliniensi*a* *duo*.
 Eboracensi*a* *tria*.
 1338. Francfordiensi*s* *Conventus*.
 Gallicana *plura*.
 1378. Glocestriense.
 1330. Gradense.
 1351. Hispanense.
 1379. Illicensis *Conventus*.
 Lambetensi*a* *tria*.
 Londinensi*a* *quatuordecim*.
 1308. Lucanum.
 1376. Lugdunense.
 Magfeldensi*a* *duo*.
 Marciacensi*a* *duo*.
 1380. Medinensi*s* *Conventus*.
 1300. Melodunense.
 1300. Mertonense.
 1310. Moguntinum.
 1374. Narbonense.
 1387. Navarrensi*s* *Conventus*.

1344. Novomiense.
 Nugaroliensi*a* *duo*.
 1382. Oxoniense.
 Palentina *duo*.
 Parisiensi*a* *quinq. et quatuor Cont.*
 1350. Pataviense.
 1311. Pergamense.
 1346. Pragense.
 1313. Pratense.
 Ravennatensi*a* *quinque*.
 Remensi*a* *tria*.
 1302. Romanum.
 Rothomagensi*a* *tria*.
 1310. Salmaticense.
 1312. Salmaticense.
 1375. Salmaticense.
 1381. Salmaticense.
 1315. Salmuriense.
 Salzburgensi*a* *tria*.
 Senonensi*a* *quatuor*.
 Silvanectensi*a* *tria*.
 Tarraconensi*a* *octo*.
 Toletana *sex*.
 1319. Tolosanum.
 1310. Trevirensis.
 1315. Turonense.
 1322. Vallisoletanum.
 1368. Vauxense.
 1311. Viennense *Oecumen.*
 1392. Ultraiectense.
Decimanquintum sacculum.
 1448. Andegavense, *sive* Turonense.
 1409. Aquense.
 1408. Aragon. *seu* Perpin. *Conciliab.*
 1473. Arandense.

1457.	Avenionense.	1457
1479.	Aurelianensis <i>Conventus</i> .	1479
1431.	Basileense.	1431
1470.	Beneventanum.	1470
1438.	Bituricense.	1438
1440.	Calischienne.	1440
	Cantuariensis <i>quatuor</i> .	1440
	Coloniensis <i>tria</i> .	1440
1414.	Constantiense <i>generale</i> .	1414
1429.	Detrusanum.	1429
	Eboracensis <i>duo</i> .	1429
1438.	Florentinum <i>generale</i> .	1438
1409.	Francofurtiensis <i>Conventus</i> .	1409
1440.	Frisiogense.	1440
1406.	Hammaburgense.	1406
1412.	Hispalense.	1412
1423.	Lanciciense.	1423
1449.	Laudunense.	1449
1448.	Lauganense.	1448
	Londinensis <i>quatuor</i> .	1448
1449.	Lugdunense.	1449
1473.	Matritense.	1473
1489.	Magdeburgense.	1489
1459.	Mantuanensis <i>Conventus</i> .	1459
	Moguntina <i>duo</i> .	1459
1430.	Narbonense.	1430
1408.	Oxonienſe.	1408
	Parisiensis <i>quinque</i> .	1408
1409.	Pisanum.	1409
1405.	Pragense.	1405
1408.	Remense.	1408
1429.	Rigenſe.	1429
1445.	Rothomagense.	1445
1412.	Salmaticense.	1412
1423.	Senense.	1423
	Senonensis <i>duo</i> .	1423
1456.	Suessionense.	1456

N To-

1473.	Toletanum.	1473
1423.	Trevirensis.	1423
1448.	Turonense.	1448
1400.	Vaztenſe in <i>Succia</i> .	1400
1422.	Vernoniense.	1422
	<i>Decimumſextum ſaeculum</i> .	1422
1597.	Amalphitanum.	1597
1585.	Aquiense.	1585
	Avenionienſia <i>duo</i> .	1585
1548.	Augustana <i>Sinodus</i> .	1548
	Bituricensis <i>duo</i> .	1548
1583.	Burdegalenſe.	1583
	Cameracensis <i>duo</i> .	1583
1565.	Caesarauguſtanum.	1565
1569.	Capuanum.	1569
	Coloniensis <i>duo</i> .	1569
1565.	Compoſtellanum.	1565
1579.	Conſentinum.	1579
1565.	Conſtantinopolitanum.	1565
1565.	Eborensis.	1565
1565.	Granatense.	1565
1512.	Lateranense <i>N. generale XIII</i> .	1512
1582.	Limanum I.	1582
1591.	Limanum II.	1591
1501.	Londinense.	1501
1510.	Mechlinienſe.	1510
	Mediolanenſia <i>ſex</i> .	1510
1582.	Memphiticum.	1582
1585.	Mexicanum.	1585
1549.	Moguntinum.	1549
1551.	Narbonense.	1551
1576.	Neapolitanum.	1576
1528.	Parisiense.	1528
1510.	Petercawenſe.	1510
1511.	Pisanum <i>Conciliab.</i>	1511

Re.

Hay tambien p. 2.º y 4.º q. esta pendiente.

UAN

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

